

Д. А. Горовий, О. В. Прохоренко

БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА

Частина 1

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА

Навчальний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Д. А. Горовий, О. В. Прохоренко

**БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА.
ЧАСТИНА 1. ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА**

Навчальний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»

Рекомендовано Вченою радою НТУ «ХПІ»

Харків
НТУ «ХПІ»
2025

УДК 005.93:338
Г 70

Рецензенти:

О. С. Літвінов, д-р екон. наук, проф., проректор з наукової роботи, Одеський національний економічний університет;

К. С. Жадько, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри підприємництва та економіки підприємства, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Рекомендовано Вченою радою НТУ «ХПІ»
як навчальний посібник для студентів спеціальності «Менеджмент»,
протокол № 4 від 27.03.2025 та 28.03.2025 р.

Горовий Д. А.

Г 70 Бізнес-діагностика. Частина 1. Фінансова діагностика : навчальний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / Д. А. Горовий, О. В. Прохоренко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2025. – 237 с.

ISBN 978-617-05-0550-7

Навчальний посібник спрямовано на формування у студентів, аспірантів, викладачів і практиків глибоких теоретичних знань та практичних навичок у галузі фінансової діагностики. Висвітлено сучасні методи й інструменти оцінки фінансового стану, аналізу ризиків, діагностики проблемних зон, а також прогнозування фінансових показників. Особливу увагу приділено практичним аспектам, які можуть бути застосовані у повсякденній діяльності підприємств. Навчальний посібник призначено для здобувачів та викладачів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також широкого кола практикуючих фахівців у сфері управління та фінансів.

Іл. 45. Табл. 104. Бібліогр. 42 назв.

УДК 005.93:338

ISBN 978-617-05-0550-7

© Горовий Д. А., Прохоренко О. В., 2025
© НТУ «ХПІ», 2025

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Значення і теоретичні засади фінансової діагностики	4
2. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу	12
3. Аналіз майна підприємства	38
4. Аналіз джерел формування капіталу підприємств	57
5. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємств	68
5.1. Аналіз фінансових результатів	68
5.2. Операційний аналіз	72
5.3. Факторний аналіз прибутку	80
5.4. Аналіз рентабельності	84
6. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства	111
7. Аналіз оборотних активів	128
8. Аналіз ділової активності підприємств	141
9. Комплексна діагностика фінансового стану підприємств	148
10. Аналіз фінансової стійкості підприємств	150
11. Аналіз кредитоспроможності підприємств та прогнозування банкрутства	158
12. Аналіз грошових потоків	179
13. Інвестиційний аналіз	190
Контрольне завдання	213
Рекомендована література	219
Додаток А	222

ВСТУП

Сучасний світ бізнесу, економіки та фінансів характеризується постійними змінами, які вимагають від фахівців глибокого розуміння складних процесів, здатності аналізувати тенденції, передбачати ризики та приймати ефективні управлінські рішення. Коли конкуренція на ринку посилюється, а економічні виклики стають дедалі складнішими, діагностика бізнесу набуває особливого значення для виявлення та усунення проблем та забезпечення стійкого розвитку. Важливою складовою цього процесу є фінансова діагностика – комплексне дослідження фінансового стану, результатів діяльності та перспектив розвитку підприємства. Саме компетентності в області фінансової діагностики стають ключовими інструментами для забезпечення фінансової стійкості, ефективного управління ресурсами та зростання вартості бізнесу.

Цей навчальний посібник спрямований на формування у студентів, аспірантів, викладачів і практиків глибоких теоретичних знань та практичних навичок у галузі фінансової діагностики. У ньому висвітлено сучасні методи й інструменти оцінки фінансового стану, аналізу ризиків, діагностики проблемних зон, а також прогнозування фінансових показників. Особлива увага приділена практичним аспектам, які можуть бути застосовані у повсякденній діяльності підприємств.

Посібник розроблено з урахуванням потреб як студентів економічних спеціальностей, так і практикуючих фінансистів та менеджерів. Його структура побудована таким чином, щоб забезпечити логічне та послідовне освоєння матеріалу: від загальних понять та принципів фінансової діагностики до конкретних методик та прикладів їхнього застосування. Для кращого засвоєння матеріалу кожний розділ містить теоретичний виклад, ілюстрації, приклади розрахунків, а також завдання для самоперевірки. Виконання практичних завдань сприяє засвоєнню студентами методів фінансового аналізу, закріплює вміння користуватися фінансовою інформацією, визначати резерви, тобто розробляти рекомендації щодо подальшої фінансової стратегії суб'єкта господарювання.

Ми впевнені, що цей посібник стане надійним інструментом для тих, хто прагне опанувати мистецтво фінансового аналізу та діагностики.

Щиро бажаємо успіхів у навчанні та професійній діяльності!

1. ЗНАЧЕННЯ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Фінансовий аналіз є методом оцінки і прогнозування діяльності підприємства.

Метою фінансового аналізу є:

- оцінка поточної й перспективної діяльності підприємства;
- оцінка можливих і доцільних темпів розвитку підприємства з погляду його фінансового забезпечення;
- виявлення доступних джерел засобів і коштів, а також оцінка можливості й доцільності їх використання.

Головна мета фінансового аналізу – прийняття вірного фінансового рішення: звідки підприємству взяти гроші і у що їх вкласти (табл.1.1 та 1.2).

Таблиця 1.1 – Основні джерела коштів підприємства

Власні	Позикові
1. Кошти власника підприємства	1. Банківський кредит
2. Пайові внески	2. Комерційний (товарний) кредит
3. Емісія акцій	3. Оренда майна (лізинг)
4. Чистий прибуток підприємства	4. Випуск цінних паперів (облігацій і векселів)
5. Амортизація необоротних активів	5. Інші джерела залучення фінансових коштів (кошти державних і недержавних програм і фондів, податковий кредит, нетоварні форми кредиторської заборгованості)
6. Здача майна в оренду	
7. Продаж майна	
8. Непрямі джерела збільшення власних коштів (Легальні джерела зменшення податкових виплат)	

Таблиця 1.2 – Основні напрямки вкладення коштів

Власний бізнес	Зовнішні об'єкти
1. Придбання запасів сировини, матеріалів і вкладення коштів в оборотні активи	1. Надання кредиту
2. Придбання основних коштів	2. Придбання цінних паперів
3. Авансові виплати працівникам	3. Депозитний внесок у банк
4. Придбання інформації й вкладення коштів у наукові розробки (нематеріальні активи)	4. Покупка валюти
	5. Виплата дивідендів акціонерам і прибутку пайовикам

Об'єктом фінансового аналізу виступає підприємство та фінансовий результат діяльності цього підприємства.

Суб'єктами фінансового аналізу є фінансові аналітики, які зацікавлені в результаті діяльності підприємства та які проводять аналіз.

У результаті фінансового аналізу визначаються резерви, введення яких у дію дозволяє підвищити ефективність і результативність роботи підприємства, а так само виявляються негативні тенденції, виправлення яких дозволяє підвищити прибутковість підприємства.

Фінансовий аналіз може проводитись співробітниками організації (внутрішній аналіз), а також зовнішніми незалежними від організації експертами. Фінансовий аналіз проводиться:

- співробітниками самого підприємства з метою пошуку резервів діяльності, оцінки поточного фінансового стану або презентації себе на ринку (як розділ бізнес-плану);

- зовнішніми експертами, наприклад, при видачі кредиту, страхуванні майна, випуску акцій підприємством або при створенні спільного підприємства.

Інформація – основний предмет і результат праці при виконанні фінансового аналізу.

Первісна інформація – це фінансова звітність підприємства, а за результатами праці аналітика формується вихідна інформація, що надається в зовнішнє середовище.

У кожного аналітика своя мета, оскільки для кожного отримувача необхідна своя інформація: власника підприємства цікавить прибуток на вкладений капітал (тобто рентабельність підприємства), інвестори цікавляться рівнем та стабільністю доходів по акціях, кредитори – ліквідністю підприємства, наймані менеджери – доходністю різних видів активів та ефективністю управління ними, державні контролюючі органи – розміром баз оподаткування (прибутком, виручкою) тощо.

Проте головною проблемою є не лише надання інформації у зручному і зрозумілому для її одержувача виді, але й недопущення витоків інформації для тих, хто її знати не повинен. Види інформації з фінансового аналізу та її отримувачі наведені у табл.1.3.

У спрощеному варіанті фінансовий аналіз включає в себе проведення кількох окремих видів аналізу (оскільки в літературі можуть зустрічатися декілька назв одного і того ж виду аналізу, то інші варіанти назви подаються у дужках):

1. Аналіз майна підприємства (Експрес аналіз активів і пасивів підприємства). Цей аналіз проводиться для відстеження динаміки окремих видів активів і пасивів підприємства або цілих розділів активу та пасиву балансу, а також у виявленні тенденцій і закономірностей розвитку даних показників. Фактично, за його допомогою дізнаються про структуру наявного майна та джерел його фінансування. Оскільки, головною метою, проведення такого аналізу є швидкість, то його ще називають експрес-аналізом. Проте результати такого аналізу є лише попередніми. Для отримання ґрунтовних результатів, що

визначають результат роботи підприємства необхідно виконувати інші види аналізу.

Таблиця 1.3 – Види фінансового аналізу, види інформації з фінансового аналізу та її отримувачі

Користувач інформації	Вид інформації	Вид аналізу
Власник капіталу (інвестори)	Прибутковість, рентабельність, ризик вкладення коштів.	Аналіз прибутковості та рентабельності Аналіз інвестиційної активності Аналіз ділової активності
Наймані менеджери	Відносні показники: ліквідність, фінансова стабільність, оборотність.	Аналіз ліквідності і платоспроможності Аналіз оборотних активів Аналіз джерел формування капіталу Аналіз грошових потоків
Кредитори	Безпека фінансових коштів	Аналіз ліквідності і платоспроможності Аналіз кредитоспроможності Аналіз майна Аналіз фінансової стійкості
Постачальники	Кредито- або платоспроможність контрагента	Аналіз ліквідності і платоспроможності Аналіз кредитоспроможності
Працівники підприємства	Стабільність робочого місця, підвищення особистого доходу	Аналіз прибутковості та рентабельності
Державні органи	Джерела оподатковуваних доходів, обсяг оподатковуваних доходів, цільове використання виділених бюджетних коштів тощо.	Аналіз прибутковості та рентабельності Аналіз майна

2. Аналіз джерел формування капіталу підприємств (Визначення моделей фінансування активів підприємства). За допомогою цього виду аналізу більш докладно визначається модель фінансування активів підприємства: ідеальна, агресивна, компромісна, консервативна, збиткова. Тобто визначаються, який відсоток активів фінансується за рахунок залучення більш ризикованих короткострокових позикових коштів. Чим менше залучається таких пасивів для фінансування активів тим більш фінансово стійким є підприємство.

3. Аналіз прибутковості та рентабельності підприємств (Аналіз фінансових результатів) проводиться з метою визначення темпів зростання прибутку та основних джерел його формування. Він проводиться як за абсолютними показниками, так і за відносними показниками діяльності підприємства. При аналізі абсолютних показників досліджуються темпи зростання прибутку й чистої виручки. Для аналізу відносних показників

розраховується ряд коефіцієнтів, які називають коефіцієнтами рентабельності. Рентабельність – це здатність підприємства отримувати прибуток від усієї діяльності підприємства або використанні яких-небудь активів. Тому в залежності від джерела отримання прибутку визначають коефіцієнти рентабельності продажів, виробництва, усього капіталу підприємства, власного капіталу тощо.

4. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства проводиться для визначення можливості погашення підприємством наявної заборгованості. Він складається з трьох видів: аналіз ліквідності балансу підприємства (ступінь покриття заборгованості наявними активами), аналіз коефіцієнтів ліквідності (швидкість погашення заборгованості), аналіз структури капіталу (можливість покриття позикових коштів власними коштами підприємства).

5. Аналіз оборотних активів (Аналіз оборотності капіталу) полягає у визначенні швидкості (або періоду часу) обороту капіталу, тобто повернення коштів у вихідну грошову форму.

6. Аналіз грошових потоків має на меті визначення обсягу чистого грошового потоку – сукупності коштів, які «залишаються» на підприємстві або «вимиваються» з нього по трьом складовим його діяльності: господарська, фінансова і інвестиційна діяльність. Відмінність обсягу грошового потоку від величини чистого прибутку або збитку полягає в тому, що він ураховує реальне надходження коштів або реальні витрати, а не номінальні (такі що лише нараховуються), як це відбувається при розрахунку прибутку. Наприклад, чистий грошовий потік не включає в себе обсяг амортизаційних нарахувань, натомість при його розрахунку враховується повернення обсягу кредитних коштів, а не лише відсотки, що нараховуються на них.

7. Аналіз фінансової стійкості підприємства полягає у визначенні надлишку або нестачі фінансових коштів для початку наступного виробничого циклу. Залежно від того, яку частину своєї заборгованості може погасити підприємство і який відсоток запасів воно може придбати за наявні фінансові кошти, виділяють 4 основних типу фінансової стійкості підприємства: абсолютно стійке, з нормальною фінансовою стійкістю, фінансово нестійке, кризове.

8. Аналіз кредитоспроможності підприємств. (Оцінка ймовірності настання банкрутства). За допомогою цього виду аналізу визначається спроможність підприємства повернути взяті позикові кошти. Існує декілька різних методик, які мають одну мету – визначити ймовірність того, що розглянутий період буде такий день, коли підприємство буде не в змозі повернути отриману раніше позику.

9. Аналіз ділової активності підприємств визначає ступінь привабливості підприємства (заснованого у формі акціонерного товариства) для зовнішніх інвесторів. Для цього розраховується розмір дивідендів на одну акцію, проводиться порівняння поточної вартості акцій підприємства з номінальною.

10. Аналіз інвестиційної активності підприємств проводиться з метою визначення напрямків вкладання коштів підприємством: власні основні, нематеріальні, оборотні активи, зовнішні об'єкти, купівля цінних паперів тощо.

11. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємств проводиться за допомогою складання матриці фінансової стратегії (матриці Франсона - Романе). Згідно з нею, всю діяльність підприємства можна розділити на дві групи: господарська та фінансова. За значенням результатів цих видів діяльності видають 9 типів фінансового стану підприємства, кожний з яких характеризується певними властивостями, а так само можливістю згортання й розвитку діяльності підприємства. Головною особливістю даного виду аналізу є те, що в результаті можна отримати не лише ретроспективний прогноз діяльності підприємства, але й визначити його подальші можливості на ринку.

За своєю суттю фінансовий аналіз є ретроспективним аналізом, тобто на основі даних, представлених за попередні фінансові періоди будується прогноз того, який результат роботи підприємства зараз та що очікувати від нього через деякий період часу.

В ході проведення фінансового аналізу використовуються як логічні методи і прийоми, властиві іншим видам аналізу (групування, порівняння, деталізація, аналіз і синтез), так і специфічні методи – алгебраїчні (визначення середніх величин, частки, відносних показників – відсотків), статистичні (балансовий метод, вертикальний та горизонтальний аналіз), графічні (побудова графіків для наочного представлення тенденцій розвитку показника, визначення частки в сукупному обсязі), економіко-математичні (побудова аналітичних таблиць, побудови системи показників).

За формуванням результатів фінансовий аналіз є дескриптивним видом аналізу, оскільки він описує стан підприємства на основі визначених за допомогою математичних методів показників. Проте частина цих показників має нормативне значення, тобто таке, до якого необхідно прагнути підприємству для здобуття позитивних результатів у роботі. Таким чином, частково фінансовий аналіз можна визначити нормативним. В той же час на основі розрахованих показників будується прогноз очікуваного результату на майбутнє, тому фінансовий аналіз є і предикативним видом аналізу.

Схема проведення будь-якого виду фінансового аналізу може бути описана наступною послідовністю логічних кроків: збір інформації для аналізу; відбір показників для аналізу; вибір методу проведення аналізу; побудова системи показників; побудова системи аналітичних таблиць; проведення математичних розрахунків; порівняння показників між собою (або із нормативом, за необхідності); групування показників для визначення тенденцій або окремих груп; побудова необхідних графіків для наочної ілюстрації; формулювання поточних висновків; формулювання прогнозу.

Контрольні запитання

1. Що представляє собою фінансовий аналіз?
2. Яка мета фінансового аналізу?
3. Що є результатом фінансового аналізу?
4. В якому з видів аналізу найбільш зацікавлені кредитори підприємства? Власники підприємства? Чому це різні види аналізу?
5. Що визначає аналіз кредитоспроможності підприємства?
6. Для чого проводиться аналіз інвестиційної активності підприємства?
7. Які наукові методи і прийоми використовуються в фінансовому аналізі?
8. Що означає твердження, що «фінансовий аналіз є дескриптивним видом аналізу»?

Тестові завдання за розділом

1. Фінансовий аналіз визначає:

- а) фінансово-майновий стан підприємства за формами стандартної бухгалтерської звітності;
- б) фінансово-майновий стан підприємства за формами стандартної статистичної звітності;
- в) частку ринку, яку займає підприємство в сучасний момент і яку займало в минулому;
- г) частку ринку, яку може займати підприємство в майбутньому.

2. Що з визначеного не є метою фінансового аналізу:

- а) оцінка поточної й перспективної діяльності підприємства;
- б) оцінка можливих і доцільних темпів розвитку підприємства з погляду його фінансового забезпечення;
- в) виявлення доступних джерел коштів і оцінка можливості й доцільності їх використання;
- г) визначення частки ринку, яку може займати підприємство в майбутньому.

3. Фінансовий аналіз не проводиться:

- а) з метою пошуку резервів діяльності;
- б) при видачі кредиту;
- в) для визначення частки ринку, яку може займати підприємство в майбутньому;
- г) при випуску акцій підприємством.

4. У результаті фінансового аналізу визначаються:

- а) ряд резервів, введення яких у дію дозволяє підвищити ефективність і результативність роботи підприємства;
- б) частка ринку, яку може займати підприємство в майбутньому;
- в) частку ринку, яку займає підприємство в сучасний момент і яку займало в минулому;

г) фінансово-майновий стан підприємства за формами стандартної статистичної звітності.

5. Експрес аналіз активів і пасивів підприємства ще називається:

- а) аналіз майна підприємства;
- б) аналіз кредитоспроможності підприємств;
- в) аналіз фінансової стійкості підприємства;
- г) комплексне оцінювання фінансового стану підприємств.

6. Аналіз фінансової стійкості підприємства:

- а) має на меті визначення обсягу чистого грошового потоку;
- б) полягає у визначенні надлишку або нестачі фінансових коштів для початку наступного виробничого циклу;
- в) полягає у виявленні доступних джерел коштів і оцінці можливості й доцільності їх використання.
- г) полягає у визначення частки ринку, яку може займати підприємство в майбутньому.

7. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємств проводиться для:

- а) визначення частки ринку, яку може займати підприємство в майбутньому;
- б) аналізу кредитоспроможності підприємств;
- в) визначення можливості погашення підприємством наявної заборгованості;
- г) комплексного оцінювання фінансового стану підприємств.

8. Яка інформація за результатами проведення фінансового аналізу є цікавою для державних органів:

- а) джерела оподатковуваних доходів, обсяг оподатковуваних доходів, цільове використання виділених бюджетних коштів;
- б) безпека фінансових коштів;
- в) прибутковість, рентабельність;
- г) ризик вкладення коштів.

9. Яка інформація за результатами проведення фінансового аналізу є цікавою для кредиторів:

- а) джерела оподатковуваних доходів, обсяг оподатковуваних доходів, цільове використання виділених бюджетних коштів;
- б) безпека фінансових коштів;
- в) прибутковість, рентабельність;
- г) ризик вкладення коштів.

10. Яка інформація за результатами проведення фінансового аналізу є цікавою для робітників та службовців підприємства:

- а) джерела оподатковуваних доходів, обсяг оподатковуваних доходів, цільове використання виділених бюджетних коштів;
- б) безпека фінансових коштів;
- в) стабільність роботи, можливість підвищення зарплати;
- г) ризик вкладення коштів.

11. За формуванням результатів фінансовий аналіз є ... видом аналізу:

- а) ретроспективним;
- б) описовим;
- в) перспективним;
- г) немає правильної відповіді.

12. За своєю суттю фінансовий аналіз є ... видом аналізу:

- а) ретроспективним;
- б) описовим;
- в) перспективним;
- г) немає правильної відповіді.

13. Який елемент не є джерелом власних коштів підприємства:

- а) пайові внески;
- б) банківський кредит;
- в) чистий прибуток підприємства;
- г) амортизація необоротних активів.

14. Який елемент не є джерелом позикових коштів підприємства:

- а) випуск цінних паперів (облігацій і векселів);
- б) оренда майна (лізинг);
- в) пайові внески;
- г) випуск цінних паперів (облігацій і векселів).

15. Об'єктом фінансового аналізу виступає:

- а) вихідна інформація, що надається в зовнішнє середовище);
- б) фінансові аналітики, які зацікавлені в результаті діяльності підприємства та які проводять аналіз;
- в) підприємство та фінансовий результат діяльності цього підприємства;
- г) ряд резервів, введення яких у дію дозволяє підвищити ефективність і результативність роботи підприємства.

2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Інформаційну базу фінансового аналізу становлять дані, які підприємство повинно подавати до Головного управління статистики у своїй області. згідно із Додатком 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Тобто, інформаційною базою для проведення фінансового аналізу підприємства є дані, викладені у формах фінансової звітності:

- Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)»;
- Форма № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)»;
- Форма № 4 «Звіт про власний капітал».

Вказані форми затверджені Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73 Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», та наведені у Додатку А цього посібника.

Ці дані повинні бути представлені за декілька періодів (не менше 2 для проведення аналізу) за рівні послідовні проміжки часу для порівняння даних і виявлення тенденцій (наприклад, за 2-3-4-тощо роки, що передують один одному, або за 2-3-4-тощо квартали, що передують один одному). Не можна проводити аналіз на співставленні даних із форм за різні часові проміжки (наприклад, не можна зіставляти дані, отримані із квартальної і річної звітності).

В процесі виконання аналізу необхідно враховувати наступні вимоги:

1. *Об'єктивність.* Аналіз повинен ґрунтуватися на реальних, а не вигаданих даних..

2. *Проблемність.* В ході проведення аналізу повинні бути визначені головні проблеми щодо забезпечення фінансової стійкості та підвищення результативності діяльності підприємства. Обов'язковими є рекомендації щодо вирішення цієї проблеми.

3. *Якість.* Матеріали роботи мають бути викладені чітко, ясно, з урахуванням логічної послідовності.

4. *Наочність.* Викладення матеріалу повинно супроводжуватися графіками, схемами, таблицями, на які є посилання у тексті аналізу.

5. *Логічне завершення.* Для формування загального висновку щодо результатів діяльності підприємства бажано використовувати SWOT-аналіз.

У спрощеному вигляді фінансовий аналіз можна провести лише за даними двох форм звітності мінімум за 2 періоди для порівняння даних і виявлення тенденцій:

- Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

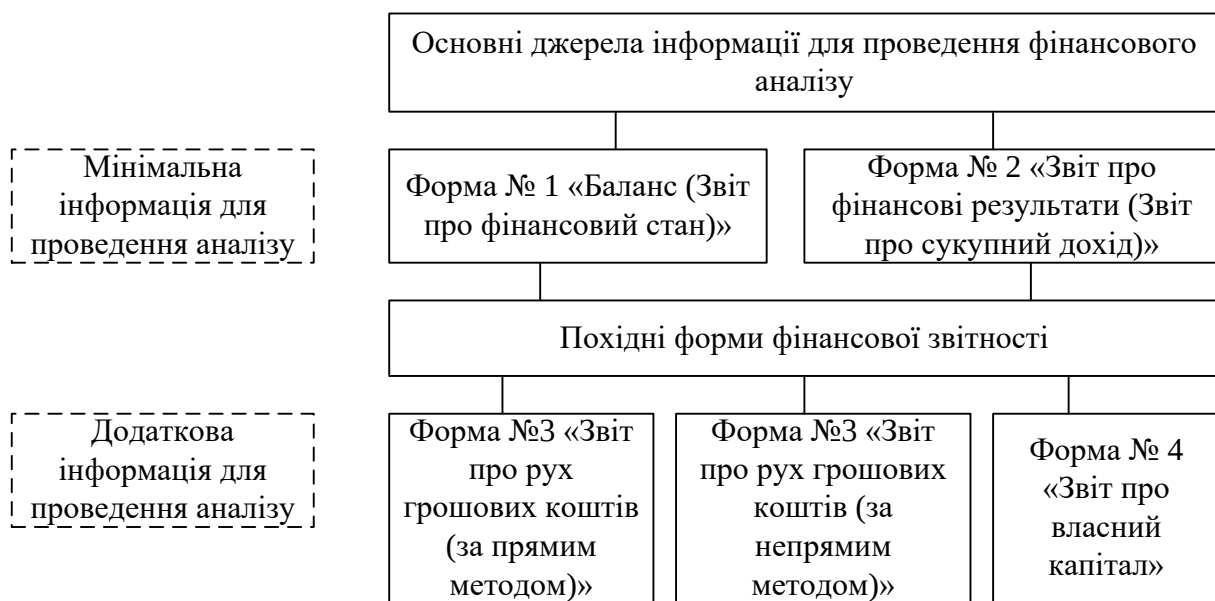

Рисунок 2.1 – Інформаційне забезпечення фінансового аналізу

За даними, представленими у цих двох формах можна відтворити дані для складання Форми № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)».

У цьому посібнику надалі ми будемо наводити приклади саме для проведення спрощеного аналізу на основі лише Форми №1 та №2.

Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» складається з двох частин – Активу та Пасиву балансу. Дані вказуються на початок та кінець звітного періоду (наприклад, на початок і кінець року).

В активі відображаються засоби та кошти, що належать підприємству. Вони розподілені на три групи (три розділи): необоротні активи (нематеріальні активи, основні засоби, інвестиційна нерухомість, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи тощо), оборотні активи (запаси, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів тощо), необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття.

Необоротними активами називаються засоби, що використовуються протягом тривалого проміжку часу і переносять свою вартість на готовий продукт частинами у вигляді амортизації. До них належать основні засоби і нематеріальні активи.

До основних засобів відносяться будинки, спорудження, устаткування, верстати, механізми, транспортні засоби, тобто активи, які багатократно приймають участь у виробничому процесі.

Вони підрозділяються на виробничі й невиробничі засоби. Виробничі засоби беруть участь у процесі виготовлення продукції або надання послуг. Невиробничі основні засоби не беруть безпосередню участь у процесі створення продукції.

Класифікація основних засобів наведено на рис. 2.2. Групи й підгрупи основних виробничих засобів представлені в табл. 2.1.

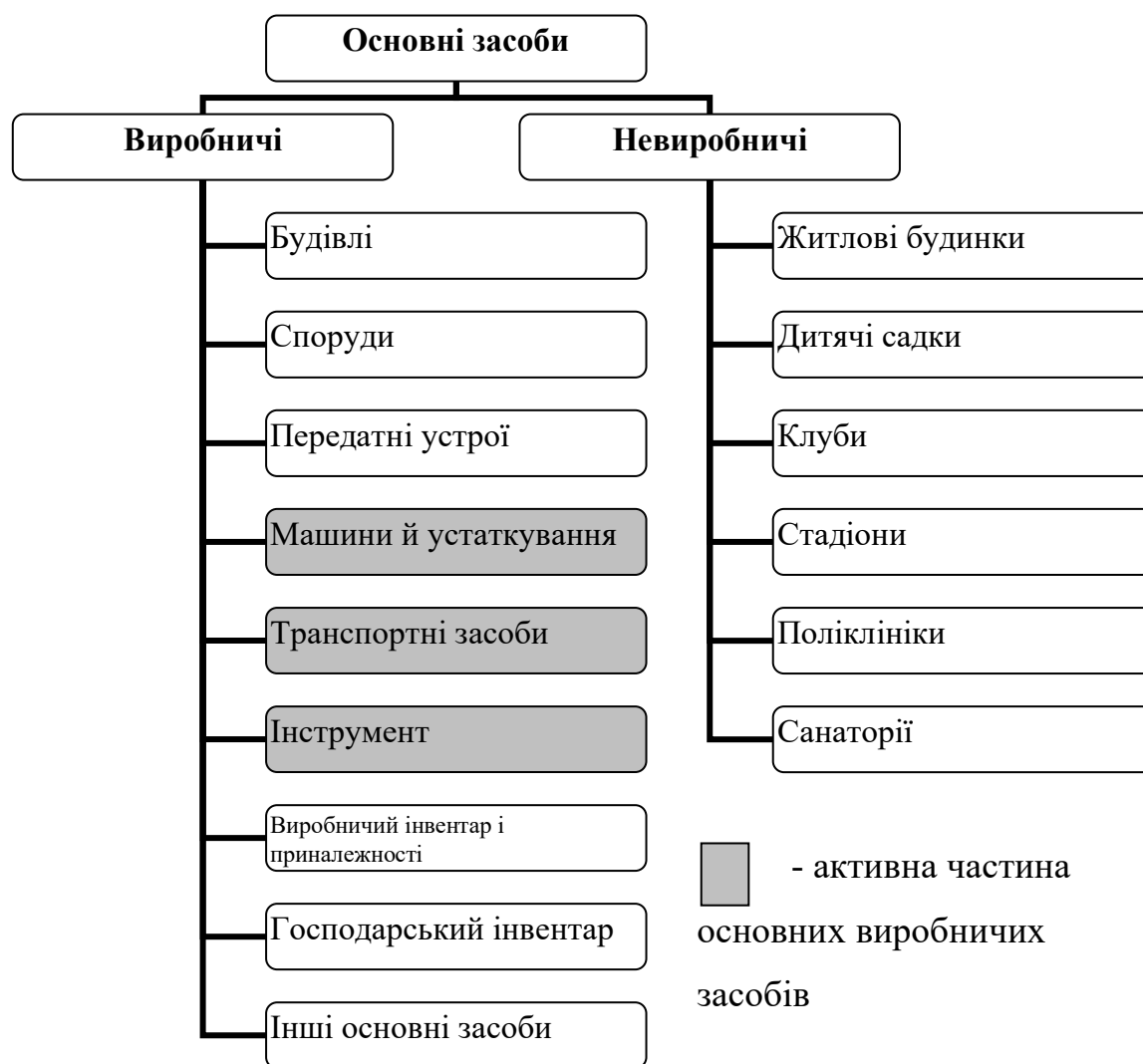

Рисунок 2.2 – Класифікація основних засобів

Таблиця 2.1 – Групи й підгрупи основних виробничих засобів

Групи ОЗ	Підгрупа 1	Підгрупа 2
Будівлі		архітектурно-будівельні об'єкти виробничого призначення: корпуси цехів, складські приміщення, виробничі лабораторії тощо.
Споруди		інженерно-будівельні об'єкти, що створюють умови для процесу виробництва: тунелі, естакади, автомобільні дороги, димарі на окремому фундаменті
Передавальні пристрої		пристрої для передачі електроенергії, рідких і газоподібних речовин: електромережі, тепломережі, газові мережі, трансмісії тощо.
Машини й устаткування	Силові машини та устаткування	пристрої для вироблення, перетворення і розподілу енергії: генератори, електродвигуни, парові машини, турбіни, двигуни внутрішнього згоряння, силові трансформатори тощо.
	Робочі машини та устаткування	техніка, призначена для механічного, хімічного і термічного впливу на предмети праці: металорізальні верстати, преси, печі тощо.
	Вимірювальне та регулювальне приладдя і пристрої, лабораторне устаткування	приладдя і пристрої для регулювання, виміру та контролю виробничих процесів, проведення лабораторних випробувань і досліджень
	Обчислювальна техніка	ПК, устаткування для збору, фіксації і передачі інформації тощо.
	Автоматичні машини, устаткування і лінії	устаткування, де всі операції виконуються без особистої участі людини: верстати-автомати, автоматичні поточкові лінії, гнучкі виробничі системи тощо.
	Інші машини	пожежні машини, устаткування телефонних станцій
Транспортні засоби		тепловози, вагони, автомобілі, мотоцикли, кари, візки тощо., крім конвеєрів, транспортерів, що включаються до складу виробничого устаткування
Інструмент		ріжучий, ударний, давильний, ущільнюючий, а також приладдя для кріплення, монтажу тощо), крім спеціального інструмента й оснащення.
Виробничий інвентар і приладдя		предмети для полегшення виконання виробничих операцій: робочі столи, верстати, огороження, вентилятори, тара, стелажі тощо.
Господарський інвентар		предмети конторського й господарського забезпечення: столи, шафи, вішалки, друкарські машинки, сейфи, множинні апарати тощо.
Інші основні фонди		бібліотечні фонди, музейні цінності тощо.

Нематеріальні активи – немонетарні активи, що не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані і втримуються підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях або надання в оренду іншим особам. Основні ознаки нематеріальних активів наведені на рис. 2.3. Види нематеріальних активів наведені в табл. 2.2.

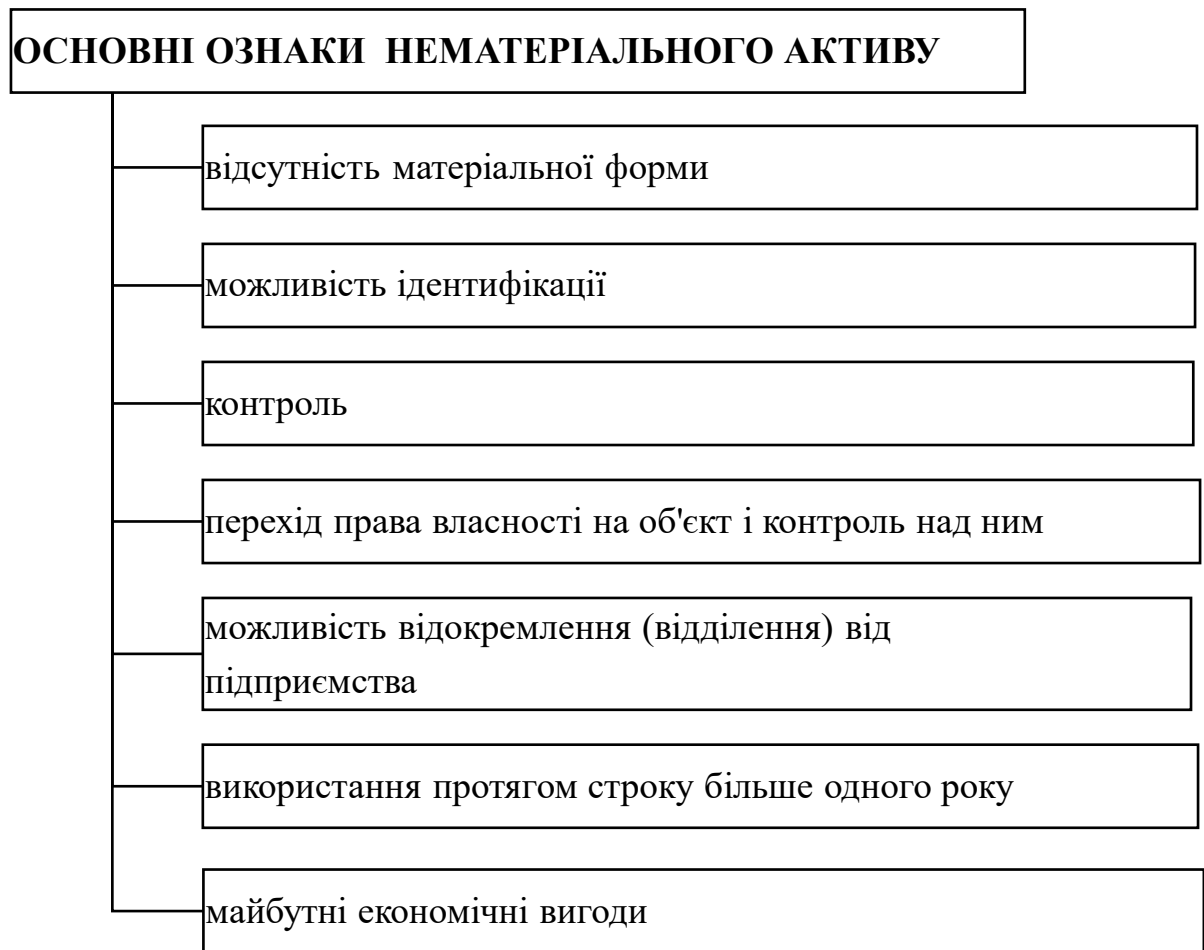

Рисунок 2.3 – Основні ознаки нематеріального активу

Оборотними активами називаються кошти, що цілком переносять свою вартість на готовий продукт і цілком витрачаються протягом одного виробничо-фінансового циклу. До них відносяться запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість.

Залежно від того, в якій формі вони знаходяться, виділяють матеріальну і нематеріальну частину оборотних активів.

Види оборотних коштів з фінансової точки зору наведені на рис. 2.4., а процес кругообігу оборотних активів наведено на рис. 2.5.

Таблиця 2.2 – Види нематеріальних активів

Об'єкти права інтелектуальної власності:	Об'єкти авторського права й суміжних прав	Об'єкти користування ресурсами природного середовища	Об'єкти користування матеріальним і нематеріальним майном
право власності на винахід	об'єкти авторського права в галузі науки	право користування надрами	ліцензія на право користування НМА
право власності на корисну модель	об'єкти авторського права в галузі літератури	право користування лісовими ресурсами	ліцензія на право здійснення будь-якої діяльності.
право власності на походження товару	об'єкти авторського права в галузі мистецтва	право користування водними ресурсами	
право власності на промисловий зразок	комп'ютерні програми	право користування земельними ресурсами (у тому числі право оренди земельної ділянки)	
право власності на сорт рослин	бази даних	право користування геологічною, геоморфологічною і іншою інформацією про стан і можливість господарського використання елементів природного середовища	
право власності на породу тварин	аудіовізуальні добутки	право користування біологічними й іншими ресурсами, які впливають на рівень екологічної безпеки життєдіяльності	
право власності на фірмове найменування	фотографічні добутки		
право власності на знаки для товарів і послуг, у тому числі торговельну марку	фонограми		
право власності на раціоналізаторську пропозицію	відеограми		
право власності на komponування інтегральної мікросхеми	передачі (програми) організація віщання		

Рисунок 2.4 – Види оборотних активів з фінансової точки зору

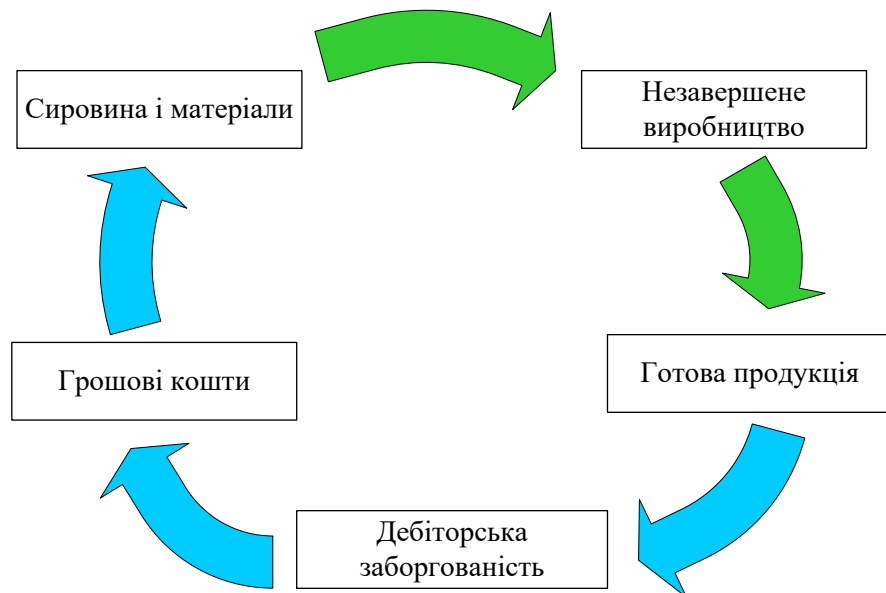

Рисунок. 2.5 – Кругообіг оборотних активів підприємства

Необоротний актив (або ліквідаційна група) класифікується як утримуваний для продажу, якщо його балансову вартість буде відшкодовано шляхом продажу, а не поточного використання. Для цього актив (або ліквідаційна група) повинен бути готовий до негайного продажу в його існуючому стані, і цей продаж повинен бути високоймовірним.

В пасиві відображаються джерела коштів, за які були придбані активи. Залежно від їх походження виділяють п'ять розділів:

- власний капітал (zareєстрований (пайовий) капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал),
- довгострокові зобов'язання і забезпечення (відстрочені податкові зобов'язання, довгострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання, цільове фінансування),
- поточні зобов'язання і забезпечення (короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість, поточні забезпечення, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання),
- зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття;
- чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду.

Власний капітал показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Власний капітал підприємства позначається у першому розділі пасиву балансу, фактично він засвідчує перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями.

Основними складовими власного капіталу є статутний капітал, додатковий і резервний капітал та нерозподілений прибуток. Інформація про розміри статутного і резервного капіталу вказується у статуті підприємства.

Для підприємств основним елементом власного капіталу є статутний капітал – сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами. Залежно від типу підприємства це можуть бути власні кошти власника (фізична особа – підприємець (ФОП) та приватне підприємство (ПП)), пайові внески (товариство з обмеженою або повною відповідальністю (ТОВ та ТПВ)) або кошти отримані від емісії акцій (публічне або приватне акціонерне товариство (ПАТ та ПрАТ)).

В окремих підприємств складовою власного капіталу є пайовий капітал. Ця стаття передбачена для кредитних спілок, споживчих товариств, колективних сільськогосподарських підприємств, житлово-будівельних кооперативів, в яких статутний капітал формується виключно за рахунок пайових внесків. Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, розміщених у товаристві відповідно до установчих документів для здійснення його господарсько-фінансової діяльності.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) є складовою частиною власного капіталу, що залишається у підприємства після виплати доходів власникам та формування резервного капіталу. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

Резервний капітал господарського товариства створюється з метою покриття можливих в майбутньому не передбачуваних збитків, втрат. Резервний (страховий) капітал створюється господарськими товариствами в розмірі, встановленому засновницькими документами, але не менше 25 відсотків статутного капіталу. Щорічний розмір відрахувань до резервного (страхового) капіталу також встановлюється засновницькими документами, але не може бути меншим за 5 відсотків суми чистого прибутку.

Додатковий капітал являє собою кошти, вкладені учасниками товариства за цінами, які перевищують номінальну вартість їх вкладу. Зворотним його варіантом є неоплачений капітал, тобто заборгованість засновників (учасників) по внесках до статутного капіталу. В такому випадку його сума також наводиться у дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

В акціонерних товариствах можливий також вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів.

Довгостроковими вважаються зобов'язання, які повинні бути погашені протягом більше ніж 12 місяців, або протягом періоду більшого, ніж один операційний цикл підприємства з дати балансу, якщо такий цикл становить більш ніж 12 місяців. До довгострокових зобов'язань належать: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання.

Законодавством України передбачені певні особливі випадки віднесення зобов'язань до категорії довгострокових. Так, зобов'язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, слід розглядати як довгострокове зобов'язання, якщо первісний термін погашення був більше ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове

Поточними є зобов'язання, які будуть погашені протягом одного операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. До поточних зобов'язань відносяться: короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; поточна заборгованість за розрахунками (з одержаних авансів, з бюджетом, з позабюджетних платежів, з

страхування, з оплати праці, з учасниками, з внутрішніх розрахунків), інші поточні зобов'язання.

Особливо слід визначити поточні фінансові зобов'язання, які виникають внаслідок випуску підприємством таких цінних паперів як векселі та облігації.

Вексель – це безумовне письмове зобов'язання сплатити певну суму протягом визначеного періоду чи в установлений термін на користь пред'явника векселя.

Облігація – цінний борговий папір із визначеним терміном дії, власник якого має право на щорічне отримання відсотків та повернення номінальної вартості облігації емітентом у визначені терміни його погашення.

Відмінність між цими видами цінних паперів, а також відмінність від акцій наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3. – Відмінності цінних паперів

Показник	Акція	Облігація	Вексель
Емітент	Акціонерні товариства	Всі типи господарюючих суб'єктів	Всі типи господарюючих суб'єктів
Форма відносин між емітентом і покупцем	Відносини власності	Відносини позики	Відносини позики
Строк обігу	Безстрокова	Термінова	Термінова
Форма випуску	Документарна, бездокументарна	Документарна, бездокументарна	Документарна
Дохід	Дивіденди (частина прибутку), зростання ринкової вартості	Виплата відсотків, одержання товару, різниця між вартістю придбання й погашення	Вартість погашення
Період повернення вкладених коштів	Відбувається побічно у вигляді отримання доходу	Повернення основної суми позики й відсотків частинами	Повернення одноразовим платежем
Види цінних паперів	- іменні - на пред'явника	- процентні - цільові - дисконтні	- прості - перекладні
	- прості - привілейовані	- іменні - на пред'явника	- казначейські - частки
		- довгострокові - середньострокові - короткострокові	- фінансові - товарні

Особливим видом зобов'язань є забезпечення, які не мають чітко визначеного строку та суми погашення на дату балансу. Оцінка забезпечень здійснюється на основі лише попередніх розрахунків. Період нарахування забезпечень як правило обмежується 12 місяцями – наприкінці року невикористані забезпечення коригуються шляхом донарахування.

Всі елементи у Формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» позначені чотирьохзначним кодом від 1000 до 1900. Значення підсумкових рядків балансу по активу (13000) і пасиву (1900) повинно співпадати. Сума всіх рядків по активу за виключенням підсумкових по розділах (1095, 1195) та тих, що закінчуються на 1,2 та 6 повинна дорівнювати підсумку балансу. Те ж саме і по пасиву: всіх рядків за виключенням підсумкових по розділах (1495, 1595, 1695) та тих, що закінчуються на 1 повинна дорівнювати підсумку балансу.

Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» складається з чотирьох частин (розділів): фінансові результати, сукупний дохід, елементи операційних витрат, розрахунок показників прибутковості акцій. В першому розділі розраховується фінансовий результат – чистий прибуток або збиток підприємства. В другому розділі визначаються інші складові сукупного доходу, не пов'язані з основною виробничою діяльністю підприємства. В третьому розділі визнаються елементи витрат на виробництво та розповсюдження продукції. В четвертому розділі розраховується вартість акцій та можливий обсяг дивідендів підприємства. На відміну від балансу у звіті дані вказуються за звітний період в цілому та за аналогічний попередній період. Всі елементи позначені чотирьохзначним кодом від 2000 до 2650. Від'ємні фінансові результати (збитки) або витрати позначаються у дужках.

Контрольні запитання

1. Що означає вимога *Проблемності* в процесі виконання аналізу?
2. Що означає поняття «Активи» балансу?
3. Які бувають групи активів балансу?
4. Які основні характеристики основних засобів?
5. Наведіть ознаки нематеріальних активів.
6. Які види активів належать до оборотних коштів?
7. Наведіть основні групи пасивів балансу.
8. Наведіть основні складові власного капіталу.
9. В чому різниця між довгостроковими і поточними зобов'язаннями?
10. З яких розділів складається Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»?

Тестові завдання

1. Джерелами інформації для аналізу є:

- а) баланс підприємства і звіт про власний капітал;
- б) баланс підприємства і звіт про рух грошових коштів;
- в) баланс підприємства, звіт про власний капітал, звіт про фінансові результати і звіт про рух грошових коштів;

г) звіт про власний капітал, звіт про фінансові результати і звіт про рух грошових коштів.

2. Форма № 2 називається:

- а) «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- б) «Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- в) «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)»;
- г) «Звіт про власний капітал».

3. Форма № 1 називається:

- а) «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- б) «Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- в) «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)»;
- г) «Звіт про власний капітал».

4. Кредиторська заборгованість – це:

- а) заборгованість підприємства перед постачальниками, суміжниками, бюджетом, своїми працівниками тощо;
- б) заборгованість підприємству з боку покупців, суміжників, бюджету, своїх працівників тощо;
- в) заборгованість з податкових платежів;
- г) заборгованість із заробітної плати.

5. Кредиторська заборгованість вказується у такій частині балансу:

- а) активі;
- б) пасиві;
- в) не вказується у балансі;
- г) вказується як позабалансова величина.

6. Оборотними активами називаються:

- а) кошти, що використовуються протягом тривалого проміжку часу і переносять свою вартість на готовий продукт частинами у вигляді амортизації;
- б) кошти, що цілком переносять свою вартість на готовий продукт і цілком витрачаються протягом одного виробничо-фінансового циклу;
- в) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;
- г) витрати на виробництво і реалізацію продукції.

7. Необоротними активами називаються:

- а) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;
- б) витрати на виробництво і реалізацію продукції;
- в) засоби, що використовуються протягом тривалого проміжку часу і переносять свою вартість на готовий продукт частинами у вигляді амортизації;
- г) кошти, що цілком переносять свою вартість на готовий продукт і цілком витрачаються протягом одного виробничо-фінансового циклу.

8. До основних засобів належать:

- а) будинки, спорудження, устаткування, верстати, механізми, транспортні засоби;
- б) запаси, грошові кошти, дебіторська заборгованість;

- в) заборгованість підприємства перед постачальниками, суміжниками, бюджетом, своїми працівниками тощо;
- г) прибуток від реалізації продукції, результат від іншої реалізації, балансовий прибуток, чистий прибуток.

9. Назвіть елемент, який не належить до оборотних коштів підприємства:

- а) сировина;
- б) дебіторська заборгованість;
- в) кредиторська заборгованість;
- г) грошові кошти.

10. Дебіторська заборгованість вказується у такій частині балансу:

- а) активі;
- б) пасиві;
- в) не вказується у балансі;
- г) вказується як позабалансова величина.

Практичне заняття 1. Приклад форм звітності підприємства

Кожний вид аналізу, що розглядається у цьому навчальному посібнику, буде супроводжуватися прикладом за три роки на основі діяльності ПАТ «Автоматика» за 2020, 2021 та 2022 роки. Для аналізу будуть використовуватися дані реального підприємства, проте назва його змінена.

Приклади заповнених форм звітності (Форма №1 та Форма №2), на основі яких буде проводитися аналіз, наведені нижче.

Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Підприємство ПАТ «Автоматика»

БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан) на 31.12. 2020 р.

Форма № 1	Код за ДКУД	1801001	
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	2 410,50	2 339,90
первісна вартість	1011	4 860,40	4 904,90
знос	1012	2 449,90	2 565
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	2 410,50	2 339,90
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	373,80	342,10
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	191,90	330,10
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	8,20	0,40
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	37,90	52,10
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	11,00	20,80
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	43,70	47,10
Усього за розділом II	1195	666,50	792,60
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	3 077,00	3 132,50

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	16,10	16,10
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	3 417,60	3 417,60
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(589,60)	(724,60)
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	2844,10	2709,10
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	189,70	311,50
розрахунками з бюджетом	1620	4,50	13,50
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	5,30	16,30
розрахунками з оплати праці	1630	11,80	32,90
Поточні забезпечення	1660	16,40	22,80
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	5,20	16,40
Усього за розділом III	1695	232,90	423,40
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	3 077,00	3 132,50

Керівник

Головний бухгалтер

⁻¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство	ПАТ «Автоматика»		
--------------	------------------	--	--

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2020 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 605,20	642,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1475,00)	(805,40)
Валовий:		130,2	
прибуток	2090		
збиток	2095	()	(163,10)
Інші операційні доходи	2120	294,80	141,60
Адміністративні витрати	2130	(373,30)	(118, 00)
Витрати на збут	2150	(12,10)	(8,20)
Інші операційні витрати	2180	(156,90)	(41,00)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190		
збиток	2195	(117,30)	(188,70)
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	0,90	0,10
Інші доходи	2240	0,20	4,10
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(0,20)	(4,30)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290		
збиток	2295	(116,40)	(188,80)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(18,60)	
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350		
збиток	2355	(135,00)	(188,80)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	800,30	148,10
Витрати на оплату праці	2505	408,70	256,20
Відрахування на соціальні заходи	2510	156,60	91,10
Амортизація	2515	130,90	139,00
Інші операційні витрати	2520	292,00	88,40
Разом	2550	1 788,50	722,80

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	17712	17712
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	17712	17712
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0	0
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Підприємство ПАТ «Автоматика»

БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан) на 31.12. 2021 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	2339,90	1922,60
первісна вартість	1011	4904,90	4206,20
знос	1012	2565,00	2283,60
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	2339,90	1922,60
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	342,1	463,1
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	330,10	103,60
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	0,40	0,70
у тому числі з податку на прибуток	1136		1,40
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	52,10	86,80
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	20,80	57,20
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	47,10	83,40
Усього за розділом II	1195	792,60	796,20
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	3132,50	2718,80

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	16,10	16,10
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	3417,60	3238,00
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(724,60)	(1000,20)
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	2709,10	2253,90
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	10,00	123,00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	311,50	92,60
розрахунками з бюджетом	1620	13,50	13,20
у тому числі з податку на прибуток	1621		1,80
розрахунками зі страхування	1625	16,30	
розрахунками з оплати праці	1630	32,90	
Поточні забезпечення	1660	22,80	234,30
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	16,40	
Усього за розділом III	1695	423,40	464,90
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	3132,50	2718,80

Керівник

Головний бухгалтер

⁻¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство	ПАТ «Автоматика»		
--------------	------------------	--	--

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2021 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2217,10	1605,20
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2199,00)	(1475,00)
Валовий: прибуток	2090	18,10	130,20
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	291,10	294,80
Адміністративні витрати	2130	(525,30)	(373,30)
Витрати на збут	2150	(11,70)	(12,10)
Інші операційні витрати	2180	(62,90)	(156,90)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		
збиток	2195	(290,70)	(117,30)
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	28,20	0,90
Інші доходи	2240	161,40	0,20
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(161,10)	(0,20)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		
збиток	2295	(262,20)	(116,40)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(13,40)	(18,60)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		
збиток	2355	(275,60)	(135,00)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	0	800,3
Витрати на оплату праці	2505	490,2	408,7
Відрахування на соціальні заходи	2510	188	156,6
Амортизація	2515	123	130,9
Інші операційні витрати	2520	614,7	292
Разом	2550	1 775,60	1 788,50

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	17712	17712
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	17712	17712
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0	0
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»			
Підприємство	ПАТ «Автоматика»		

БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан) на 31.12. 2022 р.

Форма № 1	Код за ДКУД		1801001
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010	1922,60	2065,50
первісна вартість	1011	4206,20	4443,90
знос	1012	2283,60	2378,40
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1922,60	2065,50
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	463,10	487,40
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	103,60	490,50
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	0,70	0,30
у тому числі з податку на прибуток	1136	1,40	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	86,80	411,20
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	57,20	18,30
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	83,40	54,60
Усього за розділом II	1195	796,20	1462,30
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	2718,80	3527,80

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	16,10	16,10
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	3238,00	3238,00
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(1000,20)	(549,80)
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	2253,90	2704,30
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	123,00	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	92,60	301,80
розрахунками з бюджетом	1620	13,20	127,20
у тому числі з податку на прибуток	1621	1,80	7,50
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660	234,30	387,00
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695	464,90	823,50
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	2718,80	3527,80

Керівник

Головний бухгалтер

⁻¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство	ПАТ «Автоматика»		
--------------	------------------	--	--

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2022 р.**

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4530,30	2217,10
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(5452,30)	(2199,00)
Валовий:			18,10
прибуток	2090		
збиток	2095	(922,00)	()
Інші операційні доходи	2120	1832,70	291,10
Адміністративні витрати	2130	(324,70)	(525,30)
Витрати на збут	2150	(12,60)	(11,70)
Інші операційні витрати	2180	(52,50)	(62,90)
Фінансовий результат від операційної діяльності:		520,9	
прибуток	2190		
збиток	2195	()	(290,7)
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	12,6	28,20
Інші доходи	2240		161,40
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(0,60)	(161,10)
Фінансовий результат до оподаткування:		537,90	
прибуток	2290		
збиток	2295	()	(262,20)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(87,50)	(13,40)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:		450,40	
прибуток	2350		
збиток	2355	()	(275,60)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	1 020,10	359,7
Витрати на оплату праці	2505	607,8	490,2
Відрахування на соціальні заходи	2510	228,3	188
Амортизація	2515	137,9	123
Інші операційні витрати	2520	2 455,20	614,7
Разом	2550	4 449,30	1 775,60

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	17712	17712
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	17712	17712
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,03	0
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,03	0
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,001	0

Керівник
Головний бухгалтер

3. АНАЛІЗ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

Метою аналізу майна підприємства або, як його ще називають, експрес-аналізу є формулювання швидких висновків щодо наявного майна на підприємстві та зобов'язань підприємства перед державою, партнерами, співробітниками тощо. Адже фінансовий стан підприємства значною мірою залежить саме від співвідношення та динаміки обсягів окремих елементів його активів і пасивів.

Таким чином, метою цього аналізу є оцінка можливостей поточної діяльності підприємства та його майбутніх можливостей, користуючись лише даними форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Проведення такого аналізу не потребує складних угруповань, адже основні елементи для проведення аналізу вже фактично виділені у структурі балансу у вигляді розділів: необоротні і оборотні активи, необоротні активи, утримувані для продажу – активи балансу, власні, довгострокові і короткострокові позикові кошти та зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу – у пасиві. Хоча для більш детальних висновків слід в активі слід виокремити такі складники як нематеріальні активи, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, запаси, чиста дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти, оскільки вони характеризуються різним часом повернення вкладених у них коштів, а отже можуть свідчити про перспективу довгострокової або короткострокової діяльності підприємства.

В пасиві слід звернути увагу на статутний (пайовий) капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, короткострокові кредити, кредиторська заборгованість, оскільки вони вирізняються а необхідністю і терміном їх повернення. Зрозуміло, що зворотною стороною швидкості проведення аналізу є його поверховість, тобто висновки будуть досить простими, без визначення причин, які викликають подібну ситуацію.

Експрес-аналіз проводять окремо для активу та для пасиву. Оцінка змін активів і пасивів підприємства виконується за допомогою вертикального і горизонтального аналізу. Відображення результатів розрахунків експрес-аналізу активів і пасивів доцільно надавати у формі, відображених в табл. 3.1 та табл. 3.2, відповідно.

Таблиця 3.1 – Аналіз активу балансу за ____ р.

Елемент балансу	Джерело даних	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до величин на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Необоротні активи, А1	Ряд. 1095								
1.1. Нематеріальні активи	Ряд. 1000								
1.2. Основні засоби	Ряд. 1010+1015+1020+1005								
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	Ряд. 1030+1035								
1.4. Довгострокова дебіторська заборгованість	Ряд. 1040+1045+1090								
2. Оборотні активи, А2	Ряд. 1195								
2.1. Запаси	Ряд. 1100+1110								
2.2. Чиста дебіторська заборгованість	Сума ряд. 1125...1155 (крім 1136)								
2.3. Поточні фінансові інвестиції	Ряд. 1160								
2.4. Грошові кошти	Ряд. 1165+1170+1190								
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття, А3	Ряд. 1200								
БАЛАНС, А1+А2+А3	Ряд. 1300								

Таблиця 3.2 – Аналіз пасиву балансу за _____ р.

Елемент балансу	Джерело даних	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Власний капітал, П1	Ряд. 1495								
1.1. Статутний (пайовий) капітал	Ряд. 1400+1405								
1.2. Додатковий капітал	Ряд. 1410								
1.3. Резервний капітал	Ряд. 1415								
1.4. Нерозподілений прибуток	Ряд. 1420-1425-1430								
2. Довгострокові зобов'язання, П2	Ряд. 1595								
3. Поточні зобов'язання, П3	Ряд. 1695								
3.1. Короткострокові кредити	Ряд. 1600								
3.2. Кредиторська заборгованість	Сума ряд. 1610...1690 (крім 1621)								
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, П4	Ряд. 1700								
БАЛАНС	Ряд. 1900								

Джерелом даних у поданих таблицях є рядки з форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», затвердженої Наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 року (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868), редакція від 03.01.2024.

Оскільки форми фінансової звітності з часом можуть змінюватися (крім того вони і зараз є різними у кожній країні), то запам'ятовувати номери рядків не варто, а слід орієнтуватися по групуванню за часом обігу активів або необхідністю повернення пасивів.

Рекомендується надавати результати за кожен рік в окремій таблиці (початок і кінець періоду). Висновки слід робити як по кожному року, так і за досліджуваний період взагалі.

Увесь експрес-аналіз можна розділити на дві групи: вертикальний і горизонтальний.

У вертикальному аналізі визначається частка кожного елементу активу або пасиву в підсумку балансу на певний момент часу. За її допомогою оцінюється структура коштів підприємства, а також джерел їх формування у відсотках (стовпчики 5,6 та 8 табл. 3.1 і табл 3. 2).

Під час виконання вертикальної аналізу активу балансу (табл. 3.1) основну увагу треба звернути на питому вагу необоротних і оборотних активів підприємства. Зменшення питомої ваги необоротних активів підприємства свідчить про те, що підприємство намагається отримати позитивний фінансовий результат в короткостроковому періоді, оскільки прибуток формується саме за результатами руху оборотних активів за етапами відтворювального циклу. Зменшення питомої ваги оборотних активів на користь основних однозначно буде свідчити про намагання підприємства забезпечити потенціал майбутнього прибутку, оскільки збільшення обсягу виробництва, а відповідно й прибутку, можливе лише за рахунок збільшення потужностей виробництва.

Під час виконання вертикальної аналізу пасиву балансу (табл. 3.2) основну увагу треба звернути на зміну питомої ваги власного і позикового капіталу підприємства. Зменшення питомої ваги власного капіталу підприємства свідчить про те, що підприємство зазнає непокритих збитків або відбувається зменшення статутного фонду. За часткою власний капітал повинний бути більшим від позикового капіталу, цим забезпечується його платоспроможність і фінансова стійкість. Зменшення питомої ваги власних коштів на користь короткотермінових зобов'язань однозначно буде свідчити про збільшення фінансової залежності підприємства.

Результати вертикальної аналізу слід проілюструвати кільцевими або стовпчиковими діаграмами (див. рис. 3.1) для наочної ілюстрації.

Взагалі, супроводження аналізу діаграмами не є обов'язковим, проте графік на відміну від таблиці допомагає краще зрозуміти зміни та зробити висновки.

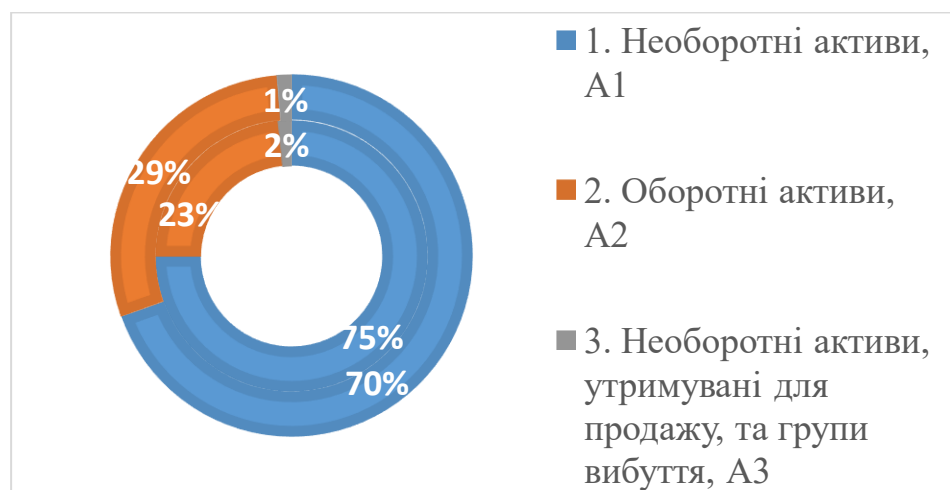
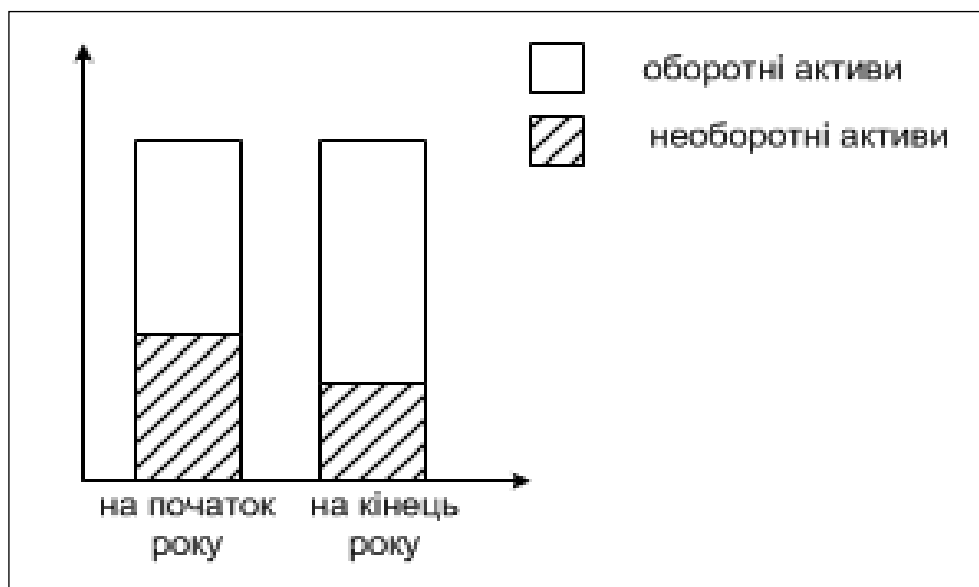

Рисунок 3.1 – Діаграми структури активу балансу

Горизонтальний аналіз дозволяє визначити темпи зміни окремих показників балансу (стовпчики 7, 9 та 10 табл. 3.1 і табл. 3.2) і їх вплив на зміну структури та підсумку балансу. Порядок розрахунків показників горизонтального аналізу у таблиці 3.1 та 3.2 наведено у таблиці 3.3. Нумерація стовпчиків у ній аналогічна нумерації у таблиці 3.1 і 3.2.

Таблиця 3.3 – Порядок розрахунків показників у таблиці 3.1 та 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		з відповідного балансу	з відповідного балансу	ст. 5 = ст. 3/ підсумок балансу по 3 ст.	ст. 6 = ст. 4/ підсумок балансу по 4 ст.	ст. 7 = ст. 4 - ст. 3	ст. 8 = ст. 6 - ст. 5	ст. 9 = ст. 7 / ст. 3	ст. 10 = ст. 7/ підсумок балансу по 7 ст.

За результатами горизонтального аналізу слід звернути увагу на зміну величини кожного елементу балансу у відсотках на початок періоду (9 стовпчик). Також слід звернути увагу на динаміку результатів, відображених у 10-му стовпчику: вплив зміни кожного елементу балансу на динаміку підсумку балансу.

Збільшення активів за рахунок запасів свідчить про наміри підприємства вкластися у виробництво продукції. Накопичення дебіторської заборгованості є ознакою вимивання коштів із підприємства. Збільшення грошових коштів свідчить про намір виведення коштів із обігу, збільшення необоротних активів – про розвиток підприємства і придбання нового обладнання, споруд, патентів тощо.

За позитивних тенденцій розвитку підприємства загальна сума пасивів (табл.1.2) повинна збільшуватися за рахунок власного капіталу. Збільшення загальної суми балансу за рахунок короткострокової (або довгострокової) заборгованості свідчить про зростання фінансової залежності підприємства.

Контрольні запитання

1. Яка мета експрес-аналізу майна підприємства?
2. Що досліджує горизонтальний аналіз? Вертикальний аналіз?
3. Про які тенденції свідчить збільшення активів за рахунок запасів?
4. Які висновки можна зробити якщо має місце зростання частки необоротних активів?
5. Чи є позитивною тенденцією зростання частки поточних зобов'язань?

Тестові завдання

1. Аналіз майна підприємства підрозділяється на:

- а) горизонтальний, вертикальний, подовжній і поперечний;
- б) горизонтальний і вертикальний;
- в) подовжній і поперечний;
- г) оглядовий і точний.

2. Вертикальний аналіз показує:

- а) структуру запасів підприємства;
- б) структуру прибутку підприємства;
- в) структуру коштів підприємства і їхніх джерел;
- г) структуру виручки підприємства.

3. Горизонтальний аналіз показує:

- а) темпи зміни окремих показників балансу і їх вплив на зміну структури та підсумку балансу;
- б) структуру прибутку підприємства;
- в) структуру коштів підприємства і їхніх джерел;
- г) структуру виручки підприємства.

4. Збільшення активів за рахунок запасів свідчить про:

- а) вимивання коштів із підприємства;
- б) намір виведення коштів із обігу;
- в) розвиток підприємства і придбання нового обладнання, споруд, патентів;
- г) наміри підприємства вкластися у виробництво продукції.

5. Збільшення активів за рахунок накопичення дебіторської заборгованості свідчить про:

- а) вимивання коштів із підприємства;
- б) намір виведення коштів із обігу;
- в) розвиток підприємства і придбання нового обладнання, споруд, патентів;
- г) наміри підприємства вкластися у виробництво продукції.

6. Збільшення активів за рахунок збільшення грошових коштів свідчить про:

- а) вимивання коштів із підприємства;
- б) намір виведення коштів із обігу;
- в) розвиток підприємства і придбання нового обладнання, споруд, патентів;
- г) наміри підприємства вкластися у виробництво продукції.

7. Збільшення загальної суми балансу за рахунок короткострокової (або довгострокової) заборгованості свідчить про:

- а) вимивання коштів із підприємства;
- б) намір виведення коштів із обігу;
- в) зростання фінансової залежності підприємства;
- г) наміри підприємства вкластися у виробництво продукції.

8. Зменшення питомої ваги необоротних активів підприємства свідчить про:

- а) вимивання коштів із підприємства;
- б) те, що підприємство намагається отримати позитивний фінансовий результат в короткостроковому періоді;
- в) зростання фінансової залежності підприємства;
- г) наміри підприємства вкластися у виробництво продукції.

9. Зменшення питомої ваги власного капіталу підприємства свідчить про:

- а) те, що підприємство намагається отримати позитивний фінансовий результат в короткостроковому періоді;
- б) намір виведення коштів із обігу;
- в) те, що підприємство зазнає непокритих збитків або відбувається зменшення статутного фонду;
- г) наміри підприємства вкластися у виробництво продукції.

10. За часткою власний капітал повинний бути:

- а) більшим від позикового капіталу;
- б) меншим за позиковий капітал;
- в) дорівнювати позиковому капіталу;
- г) немає правильної відповіді.

Практичне заняття 2

Аналіз майна і ринкової цінності підприємства

Завдання 1.

За наступним даними проведіть експрес-аналіз активу балансу за рік та зробіть висновки щодо діяльності підприємства та структури його майна.

Таблиця 1

Актив.	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4
<u>I. Необоротні активи</u>			
Усього по розділу I	1095	251,3	222,5
<u>II. Оборотні активи</u>			
Усього по розділу II	1195	3804,8	4316,5
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>			
Усього по розділу III	1200	-	
Баланс	1300	4056,1	4539,0

Завдання 2.

За наступним даними проведіть експрес-аналіз активу балансу за рік та зробіть висновки щодо діяльності підприємства та структури його майна.

Таблиця 2

АКТИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
<u>I. Необоротні активи</u>			
Нематеріальні активи	1000	127,40	141,80
Основні засоби	1010	11119,60	10195,70
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	1,50	1,50
Усього за розділом I	1095	11 248,50	10 339,00
<u>II. Оборотні активи</u>			
Запаси	1100	1990,10	1608,80
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1803,10	1912,20
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2068,20	1869,80
з бюджетом	1135	3,10	18,30
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0,40	15,00
Поточні фінансові інвестиції	1160	10,00	3,10
Гроші та їх еквіваленти	1165	412,90	908,60
Витрати майбутніх періодів	1170	103,80	148,50
Інші оборотні активи	1190	0,50	50,00
Усього за розділом II	1195	6 392,10	6 534,30
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>	1200	0,80	1,10
БАЛАНС	1130	17 641,40	16 874,40

Завдання 3.

За наступними даними проведіть експрес-аналіз пасиву балансу за рік та зробіть висновки щодо діяльності підприємства та структури його зобов'язань.

Таблиця 3

ПАСИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4
<u>I. Власний капітал</u>			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	317,70	317,70
Капітал у дооцінках	1405	64,90	64,90
Додатковий капітал	1410	13813,40	13813,40
Резервний капітал	1415	95,30	95,30
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(1140,20)	(5732,30)
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього по розділу I	1495	10 151,10	8 559,00
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>			
Короткострокові кредити банків	1600	366,10	188,00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	305,50	294,80
розрахунками з бюджетом	1620	1939,90	1124,50
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630	2095,50	2106,90
Поточні забезпечення	1660	12,60	12,60
Доходи майбутніх періодів	1665	2793,80	3403,90
Інші поточні зобов'язання	1690	590,30	352,20
Усього за розділом III	1695	8 103,70	7 482,90 .
<u>IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</u>	1700		
<u>БАЛАНС</u>	1900	18 254,80	16 041,90

Приклад аналізу майна підприємства

Результати розрахунків експрес-аналізу активів і пасивів ПАТ «Автоматика» відображено по роках у таблицях ПЗ.1. і ПЗ.2 – за 2020 рік, ПЗ.3 і ПЗ.4 – за 2021 рік, ПЗ.5 і ПЗ.6 – за 2022 рік.

Таким чином, виходячи з розрахунків, проведених у таблиці ПЗ.1., можна зробити наступні висновки.

1. Зниження питомої ваги необоротних активів підприємства в загальній структурі активу балансу підприємства за 2020 рік і, відповідно, збільшення частки обігових коштів говорить про прагнення підприємства одержати позитивний фінансовий результат у короткостроковому періоді, тому що прибуток формується саме за результатами руху оборотних активів по етапах відтворювального циклу.

2. Помітне зростання дебіторської заборгованості підприємства (на 60,76%) є негативною тенденцією й свідчить про накопичення боргів з боку покупців продукції підприємства, а, отже, про «вимивання» капіталу підприємства.

3. Розмір грошових коштів на підприємстві до кінця 2020 року збільшився на 24,13% у порівнянні з початком року, можливо, за рахунок отримання короткострокового кредиту або ж збільшення обсягів продажів випущеної продукції.

Проаналізувавши результати експрес-аналізу пасиву балансу ПАТ «Автоматика» за 2020 рік, слід сказати, що значна частка власних коштів підприємства в пасиві балансу свідчить про фінансову незалежність підприємства, його платоспроможності й фінансової стійкості. Проте, протягом 2020 року спостерігається зниження питомої ваги власного капіталу підприємства на 4,75% за рахунок збільшення непокритих збитків підприємства на 22,9%, що говорить про незадовільні результати збуту готової продукції в попередньому періоді.

Поточні зобов'язання підприємства зросли майже на 82% за 2020 звітний рік за рахунок зростання кредиторської заборгованості приблизно в 2 рази, що свідчить про можливі фінансові проблеми підприємства протягом року, а також узяття підприємства короткострокового кредиту, що може викликати в підприємства фінансові проблеми через рік.

Таблиця 4 – Аналіз активу балансу ПАТ «Автоматика» за 2020 рік

Розділи балансу	Джерело інформації	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Необоротні активи, А1	Ряд. 1095	2 410,50	2 339,90	78,34	74,70	-70,60	-3,64	-2,93	-127,21
1.1. Нематеріальні активи	Ряд. 1000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2. Основні засоби	Ряд. 1010+1015+1020+1005	2 410,50	2 339,90	78,34	74,70	-70,60	-3,64	-2,93	-127,21
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	Ряд. 1030+1035	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.4. Довгострокова дебіторська заборгованість	Ряд. 1040+1045+1090	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. Оборотні активи, А2	Ряд. 1195	666,50	792,60	21,66	25,30	126,10	3,64	18,92	227,21
2.1. Запаси	Ряд. 1100+1110	373,80	342,10	12,15	10,92	-31,70	-1,23	-8,48	-57,12
2.2. Чиста дебіторська заборгованість	Сума ряд. 1125...1155 (крім 1136)	238,00	382,60	7,73	12,21	144,60	4,48	60,76	260,54
2.3. Поточні фінансові інвестиції	Ряд. 1160	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.4. Грошові кошти	Ряд. 1165+1170+1190	54,70	67,9	1,78	2,17	13,20	0,39	24,13	23,78
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття, А3	Ряд. 1200	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
БАЛАНС, А1+А2+А3	Ряд. 1300	3 077,00	3 132,50	100,00	100,00	55,50	0,00	1,80	100,00

Таблиця 5 – Аналіз пасиву балансу ПАТ «Автоматика» за 2020 рік

Розділи балансу	Джерело інформації	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Власний капітал, П1	Ряд. 1495	2 844,10	2 709,10	92,43	86,48	-135,00	-5,95	-4,75	-243,24
1.1. Статутний (пайовий) капітал	Ряд. 1400+1405	16,10	16,10	0,52	0,51	0,00	-0,01	0,00	0,00
1.2. Додатковий капітал	Ряд. 1410	3 417,60	3 417,60	111,07	109,10	0,00	-1,97	0,00	0,00
1.3. Резервний капітал	Ряд. 1415	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.4. Нерозподілений прибуток	Ряд. 1420-1425-1430	-589,60	-724,60	-19,16	-23,13	-135,00	-3,97	22,90	-243,24
2. Довгострокові зобов'язання, П2	Ряд. 1595	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. Поточні зобов'язання, П3	Ряд. 1695	232,90	423,40	7,57	13,52	190,50	5,95	81,79	343,24
3.1. Короткострокові кредити	Ряд. 1600	0,00	10,00	0,00	0,32	10,00	0,32	0,00	18,02
3.2. Кредиторська заборгованість	Сума ряд. 1610...1690 (крім 1621)	232,90	413,40	7,57	13,20	180,50	5,63	77,50	325,23
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, П4	Ряд. 1700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
БАЛАНС	Ряд. 1900	3 077,00	3 132,50	100,00	100,00	55,50	0,00	1,80	100,00

Далі, проведемо експрес-аналіз активу й пасиву ПАТ «Автоматика», використовуючи дані балансу за 2021 звітний рік. Результати розрахунків відображено в таблицях ПЗ.3 і ПЗ.4.

Аналізуючи результати, отримані в таблиці ПЗ.3., слід зазначити помітне зниження розміру необоротних активів на підприємстві (на 17,83%) протягом 2021 звітного року, швидше за все, за рахунок продажу або списання основних засобів підприємства. Зростання запасів на підприємстві на 35,37% говорить про його намір побільшати обсяги виробництва продукції. Виходячи зі зниження рівня дебіторської заборгованості на 49,69%, можна говорити про повернення підприємству коштів його покупцями за відвантажену раніше продукцію. Зростання коштів на підприємстві в 2 рази обумовлений збільшенням обсягів продажів готової продукції або ж поверненням боргів покупцями продукції підприємства.

За результатами аналіз пасиву балансу за 2021 рік (табл.ПЗ.4) можна говорити про відносну фінансову незалежність підприємства за рахунок значної переваги питомої ваги власного капіталу над часткою позикових засобів. Хоча, помітна тенденція зниження розміру власного капіталу за рахунок зменшення розміру додаткового капіталу на 5,26%, який, можливо, був використаний для погашення кредиторської заборгованості підприємства, а також за рахунок зменшення нерозподіленому прибутку, а отже, збільшення розміру непокритих збитків на 38,03%, що є вкрай негативним показником діяльності підприємства й говорить про погані результати збуту готової продукції в попередньому періоді.

Спостерігається також збільшення поточних зобов'язань підприємства за рахунок збільшення розміру короткострокових зобов'язань більш ніж в 10 раз, що вказує на можливі фінансові проблеми підприємства через рік. Протягом 2021 року спостерігається погашення підприємством своєї кредиторської заборгованості на 17,3%, що говорить про його прагнення уникнути фінансових проблем протягом звітного року.

Таблиця 6 – Аналіз активу балансу ПАТ «Автоматика» за 2021 рік

Розділи балансу	Джерело інформації	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Необоротні активи, А1	Ряд. 1095	2 339,90	1 922,60	74,70	70,72	-417,30	-3,98	-17,83	100,87
1.1. Нематеріальні активи	Ряд. 1000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2. Основні засоби	Ряд. 1010 +1015 +1020+1005	2 339,90	1 922,60	74,70	70,72	-417,30	-3,98	-17,83	100,87
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	Ряд. 1030+1035	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.4. Довгострокова дебіторська заборгованість	Ряд. 1040 +1045+1090	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. Оборотні активи, А2	Ряд. 1195	792,60	796,20	25,30	29,28	3,60	3,98	0,45	-0,87
2.1. Запаси	Ряд. 1100+1110	342,10	463,10	10,92	17,03	121,00	6,11	35,37	-29,25
2.2. Чиста дебіторська заборгованість	Сума ряд. 1125...1155 (крім 1136)	382,60	192,50	12,21	7,08	-190,10	-5,13	-49,69	45,95
2.3. Поточні фінансові інвестиції	Ряд. 1160	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.4. Грошові кошти	Ряд. 1165 +1170+1190	67,90	140,60	2,17	5,17	72,70	3,00	107,07	-17,57
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття, А3	Ряд. 1200	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
БАЛАНС, А1+А2+А3	Ряд. 1300	3 132,50	2 718,80	100,00	100,00	-413,70	0,00	-13,21	100,00

Таблиця 7 – Аналіз пасиву балансу ПАТ «Автоматика» за 2021 рік

Розділи балансу	Джерело інформації	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Власний капітал, П1	Ряд. 1495	2 709,10	2 253,90	86,48	82,90	-455,20	-3,58	-16,80	110,03
1.1. Статутний (пайовий) капітал	Ряд. 1400+1405	16,10	16,10	0,51	0,59	0,00	0,08	0,00	0,00
1.2. Додатковий капітал	Ряд. 1410	3 417,60	3 238,00	109,10	119,10	-179,60	10,00	-5,26	43,41
1.3. Резервний капітал	Ряд. 1415	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.4. Нерозподілений прибуток	Ряд. 1420-1425-1430	-724,60	-1 000,20	-23,13	-36,79	-275,60	-13,66	38,03	66,62
2. Довгострокові зобов'язання, П2	Ряд. 1595	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. Поточні зобов'язання, П3	Ряд. 1695	423,40	464,90	13,52	17,10	41,50	3,58	9,80	-10,03
3.1. Короткострокові кредити	Ряд. 1600	10,00	123,00	0,32	4,52	113,00	4,20	1130,00	-27,31
3.2. Кредиторська заборгованість	Сума ряд. 1610...1690 (крім 1621)	413,40	341,90	13,20	12,58	-71,50	-0,62	-17,30	17,28
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, П4	Ряд. 1700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
БАЛАНС	Ряд. 1900	3 132,50	2 718,80	100,00	100,00	-413,70	0,00	-13,21	100,00

Проаналізуємо діяльність ПАТ «Автоматика» в 2022 році за допомогою експрес-аналізу активу й пасиву балансу в таблицях ПЗ.5 і ПЗ.6.

Таким чином, за результатами розрахунків, проведених у табл.1.5, можна зробити наступні висновки:

1. В активі балансу підприємства за 2022 звітний рік спостерігається збільшення необоротних засобів на 7,43% за рахунок придбання підприємством нового обладнання, що є для нього позитивним моментом і говорить про його прагнення сформуванати потенціал майбутнього прибутку.

2. Значний зростання обігових коштів підприємства обумовлений, насамперед, збільшенням розміру дебіторської заборгованості майже в 5 раз у порівнянні з 2021 роком, що є для підприємства негативним показником і вказує на нагромадження боргів з боку покупців продукції підприємства, а отже, «вимивання» його капіталу.

3. Зростання запасів на 5,25% свідчить про збільшення обсягів виробництва продукції.

4. Падіння рівня коштів на підприємстві майже в 2 рази могло бути викликане погашенням підприємством свого короткострокового кредиту за рахунок коштів.

Проаналізувавши результати розрахунків, отримані в табл.3.6, слід зазначити збільшення розміру власного капіталу підприємства за рахунок зменшення рівня непокритих збитків, а, отже, збільшення нерозподіленого прибутку, що є позитивною тенденцією.

Спостерігається також збільшення рівня поточних зобов'язань підприємства, в основному за рахунок значного зростання його кредиторської заборгованості (майже в 2 рази), що може привести до фінансових проблем на підприємстві протягом року. Зате, варто відзначити, що за 2022 рік підприємство повністю погасило свій короткостроковий кредит і тим самим обмежило себе від фінансових проблем, які могли б виникнути в нього через рік.

Таким чином, провівши експрес-аналіз балансу підприємства ПАТ «Автоматика» за 3 звітних роки й проаналізувавши отримані результати, можна зробити наступні загальні висновки:

Таблиця 8 – Аналіз активу балансу ПАТ «Автоматика» за 2022 рік

Елемент балансу	Джерело даних	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Необоротні активи, А1	Ряд. 1095	1 922,60	2 065,50	70,72	58,55	142,90	-12,17	7,43	17,66
1.1. Нематеріальні активи	Ряд. 1000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2. Основні засоби	Ряд. 1010+ 1015+1020+1005	1 922,60	2 065,50	70,72	58,55	142,90	-12,17	7,43	17,66
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	Ряд. 1030+1035	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.4. Довгострокова дебіторська заборгованість	Ряд. 1040+1045+1090	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. Оборотні активи, А2	Ряд. 1195	796,20	1 462,30	29,28	41,45	666,10	12,17	83,66	82,34
2.1. Запаси	Ряд. 1100+1110	463,10	487,40	17,03	13,82	24,30	-3,22	5,25	3,00
2.2. Чиста дебіторська заборгованість	Сума ряд. 1125...1155 (крім 1136)	192,50	902,00	7,08	25,57	709,50	18,49	368,57	87,70
2.3. Поточні фінансові інвестиції	Ряд. 1160	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.4. Грошові кошти	Ряд. 1165+1170+1190	140,60	72,90	5,17	2,07	-67,70	-3,10	-48,15	-8,37
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття, А3	Ряд. 1200	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
БАЛАНС, А1+А2+А3	Ряд. 1300	2 718,80	3 527,80	100,00	100,00	809,00	0,00	29,76	100

Таблиця 9 – Аналіз пасиву балансу ПАТ «Автоматика» за 2022 рік

Розділи балансу	Джерело інформації	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни за період			
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	В абсолютних величинах, тис. грн.	У питомій вазі, %	У % до значень на початок періоду	У % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Власний капітал, П1	Ряд. 1495	2 253,90	2 704,30	82,90	76,66	450,40	-6,24	19,98	55,67
1.1. Статутний (пайовий) капітал	Ряд. 1400+1405	16,10	16,10	0,59	0,46	0,00	-0,14	0,00	0,00
1.2. Додатковий капітал	Ряд. 1410	3 238,00	3 238,00	119,10	91,79	0,00	-27,31	0,00	0,00
1.3. Резервний капітал	Ряд. 1415	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.4. Нерозподілений прибуток	Ряд. 1420-1425-1430	-1 000,20	-549,80	-36,79	-15,58	450,40	21,20	-45,03	55,67
2. Довгострокові зобов'язання, П2	Ряд. 1595	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. Поточні зобов'язання, П3	Ряд. 1695	464,90	823,50	17,10	23,34	358,60	6,24	77,13	44,33
3.1. Короткострокові кредити	Ряд. 1600	123,00	0,00	4,52	0,00	-123,00	-4,52	-100,00	-15,20
3.2. Кредиторська заборгованість	Сума ряд.1610...1690 (крім 1621)	341,90	823,50	12,58	23,34	481,60	10,77	140,86	59,53
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, П4	Ряд. 1700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
БАЛАНС	Ряд. 1900	2 718,80	3 527,80	100,00	100,00	809,00	0,00	29,76	100,00

У період з початку 2020 і по кінець 2021 року помітна тенденція зниження розміру необоротних активів на підприємстві за рахунок продажу або списання його основних засобів, що переходить у незначне зростання (на 7,43%) в 2022 році, обумовлене, швидше за все, покупкою підприємством нового обладнання. Таким чином, можна говорити про поступову тенденцію до відновлення основних фондів підприємства (продаж старого й покупка нового майна), яка вказує на його прагнення сформувати потенціал майбутнього прибутку.

1. Динаміка зміни розміру обігових коштів на підприємстві має стрибкоподібний характер зі значним збільшенням в 2020 і 2022 роках і незначним падінням в 2021 році. Таким чином, загалом, спостерігається зростання обсягів обігових коштів на підприємстві за рахунок помітної їхньої залежності від динаміки зміни обсягів дебіторської заборгованості. У свою чергу зростання дебіторської заборгованості (особливо в 2022 році) є негативною тенденцією для підприємства й говорить про «вимивання» його капіталу за рахунок нагромадження боргів з боку покупців продукції, що випускається підприємством.

2. У період з початку 2020 і по кінець 2021 року спостерігається різке зростання розмірів коштів на підприємстві з його наступним спадом в 2022 році, що, загалом, говорить про збільшення обсягів продажів продукції. Спад же розміру коштів в 2022 році може бути обумовлений їхнім використанням для погашення короткострокового кредиту.

3. Необхідно відзначити значну залежність зміни розміру власного капіталу підприємства від рівня нерозподіленого прибутку, у динаміку зміни розміру якої спостерігається значний спад у період з початку 2020 і аж до кінця 2021 року, а також значний підйом протягом 2022 року. Це вказує на високу собівартість продукції підприємства в перших двох розглянутих роках.

4. Слід також звернути увагу на постійний зростання поточних зобов'язань підприємства в період з 2020 по 2022 рік з найбільш більшими стрибками в 2020 і 2022 роках. Це відбувається більшою мірою за рахунок зростання розміру кредиторської заборгованості підприємства, що є для нього негативним явищем і може викликати деякі фінансові проблеми протягом 2007 року.

4. АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Метою цього виду аналізу є визначення джерел формування капіталу підприємств, тобто джерел фінансування різних видів активів із пасивів. Для цього всі активи та пасиви підприємства доцільно згрупувати так, як це наведено у табл.4.1. Активи – за швидкістю їх споживання або використання, пасиви – швидкістю повернення їх власнику. Дані в таку таблицю можна брати безпосередньо з балансу, або, якщо аналіз майна вже проводився із відповідних рядків таблиць 3.1 та 3.2 (наведених у попередньому розділі) у грошових одиницях або відсотках до підсумку балансу.

Таблиця 4.1 – Аналіз структури майна і його джерел (тис. грн.)

Показники	Джерело інформації Форма 1	рік		рік	
		На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду
Необоротні активи	Ряд. 1095+1200				
Запаси й витрати	Ряд. 1100+1110				
Інші оборотні активи	Ряд. 1195-1100-1110				
Власні кошти	Ряд. 1495+1700				
Довгострокові позикові кошти	Ряд. 1595				
Короткострокові позикові кошти	Ряд. 1695				

Далі за цими даними по кожному році слід зробити схему, в якій можна визначити джерела фінансування. Приклад такої схеми наведено на рис. 4.1.

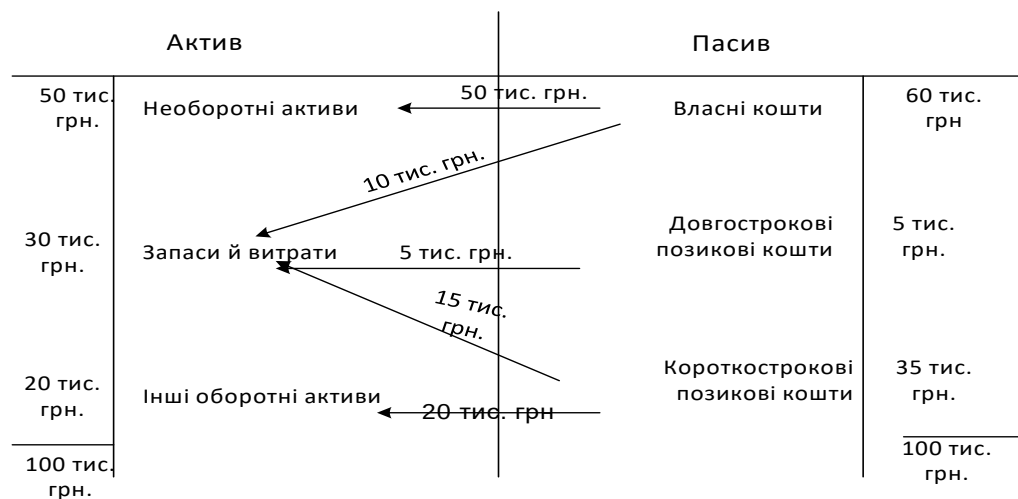

Рисунок 4.1 – Аналіз формування капіталу

У стратегії фінансування закладене питання – як бути: забезпечити максимальну ліквідність підприємства й мати запас коштів на рахунку або ж вкласти всі гроші у виробництво з можливістю одержання максимального прибутку. Але цей захід є досить ризиковим і у випадку збитків може призвести до того, що підприємство не розплатитися за своїми обов'язками.

Можна виділити 4 основні моделі фінансування оборотних активів за рахунок тих або інших видів пасивів підприємства:

- ідеальна;
- агресивна;
- консервативна;
- компромісна;
- збиткова.

Проте у реальності досить важко визначити якусь одну модель і вважається, що модель фінансування активів підприємства знаходиться між якимись двома моделями.

Різниця між моделями полягає у обсязі чистого оборотного капіталу (ЧОК) – обсязі оборотних активів, що фінансуються за рахунок власних та довгострокових позикових коштів.

$$\text{ЧОК} = \text{ОА} - \text{КПК} \quad (4.1)$$

де:

ОА – оборотні активи, тис. грн.

КПК – короткострокові позикові кошти, тис. грн.

Для ідеальної моделі фінансування активів характерним є те, що оборотні активи фінансуються за рахунок короткострокових позикових коштів. Чистий обіговий капітал у такій моделі дорівнює нулю. Ідеальною ця модель є тим, що їй властива максимальна прибутковість: тобто мінімальні витрати на зберігання сировини, оскільки підприємство працює увесь час за рахунок позикових коштів (тобто, «з коліс»), фінансування дорогих необоротних активів відбувається за рахунок переважно власних коштів. Проте для цієї моделі характерний максимальний ризик, оскільки несвоєчасне постачання сировини здатне зупинити процес діяльності підприємства.

Графічно за принципом побудови рис. 4.1 цю модель можна представити у вигляді рис. 4.2.

Для другої моделі характерна відсутність короткострокових позикових коштів на підприємстві, тобто обсяг чистого оборотного капіталу дорівнює всім оборотним активам. Тому цій моделі властивий мінімальний ризик, оскільки відсутня короткострокова заборгованість – основне джерело ризиків підприємства. Однак така модель носить дещо штучний характер, оскільки

підприємство не може існувати без накопичення короткострокової заборгованості.

Актив	Пасив
1. Необоротні активи (НА)	1. Власний капітал (ВК)
	2. Довгострокові позикові кошти (ДПК)
2. Оборотні активи (ОА)	3. Короткострокові позикові кошти (КПК)

Рисунок 4.2 – Схема фінансування активів у ідеальній моделі

Графічно цю модель можна представити у вигляді рис. 4.3. Переривчаста лінія між оборотними і необоротними активами та власним капіталом і довгостроковими позиковими коштами у пасив означає, що їх точне співвідношення у цій моделі не має значення.

Актив	Пасив
1. Необоротні активи (НА)	1. Власний капітал (ВК)
2. Оборотні активи (ОА)	2. Довгострокові позикові кошти (ДПК)

Рисунок 4.3 – Схема фінансування активів у консервативній моделі

Для агресивної моделі характерне розділення оборотних активів на дві групи постійна та змінна частина оборотних активів. Постійна частина оборотних активів – це той обсяг оборотних активів, який повинен підтримуватися на підприємстві для виконання запланованої виробничої програми (гарантований мінімум). У випадку, якщо підприємство прагне заробити додатковий прибуток, воно залучає додатковий обсяг активів, що називаються його змінною частиною. Для проведення аналізу і визначення моделі фінансування можна прийняти спрощення, за яким постійна частина оборотних активів дорівнює обсягу запасів підприємства, а змінна частина – то решта оборотних активів.

Для такої моделі характерний менший ніж у ідеальній моделі ризик, оскільки гарантований мінімум виробництва забезпечується власним капіталом

та довгостроковими позиковими коштами. Чистий оборотний капітал у такій моделі дорівнює постійній частини оборотних активів.

Графічно цю модель можна представити у вигляді рис. 4.4. Переривчаста лінія між необоротними активами і постійною частиною оборотних активів та власним капіталом і довгостроковими позиковими коштами у пасиві означає, що їх точне співвідношення у цій моделі не має значення.

Актив	Пасив
1. Необоротні активи (НА)	1. Власний капітал (ВК)
2. Постійна частина оборотних активів	2. Довгострокові позикові кошти (ДПК)
3. Змінна частина оборотних активів	3. Короткострокові позикові кошти (КПК)

Рисунок 4.4 – Схема фінансування активів у агресивній моделі

Компромісна модель забезпечує збалансоване поєднання ризику і доходності, оскільки в ній лише половина змінної частини оборотних активів фінансується за рахунок залучення ризикових короткострокових позикових коштів. Тому цій моделі властива більша ліквідність ніж у агресивній, проте і більша доходність ніж у консервативній. Тобто, у такій моделі є кошти для додаткового розвитку. Чистий оборотний капітал у такій моделі дорівнює постійній частини оборотних активів + 50% змінної частини оборотних активів.

Графічно цю модель можна представити у вигляді рис. 4.5. Переривчаста лінія між необоротними активами, постійною частиною оборотних активів і 50% змінної частини оборотних активів та власним капіталом і довгостроковими позиковими коштами у пасиві означає, що їх точне співвідношення у цій моделі не має значення.

Збиткова модель фінансування зустрічається у тому випадку, коли підприємство тривалий період часу має збитки, має значний обсяг непокритих збитків попередніх періодів, завдяки чому має від'ємне значення власного капіталу. Все фінансування активів у такому підприємстві відбувається виключно за рахунок позикових коштів, що свідчить про значну витратність діяльності, відсутність власних коштів і значну фінансову залежність такого підприємства.

Актив	Пасив
1. Необоротні активи (НА)	1. Власний капітал (ВК)
2. Постійна частина оборотних активів	2. Довгострокові позикові кошти (ДПК)
3. 50% змінної частини оборотних активів	
4. 50% змінної частини оборотних активів	3. Короткострокові позикові кошти (КПК)

Рисунок 4.5 – Схема фінансування активів у компромісній моделі

Послідовність визначення моделі фінансування активів підприємства може бути визначена за табл. 4.2.

Таблиця 4.2 – Послідовність визначення моделі фінансування активів підприємства

Ознака	Модель фінансування
1. Від’ємне значення власного капіталу	Збиткова модель фінансування
2. Відсутність короткострокових позикових коштів	Консервативна модель фінансування
3. Обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює обсягу оборотних активів (відмінність не більше 10%)	Ідеальна модель фінансування
4. Обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%)	Агресивна модель фінансування
5. Обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу змінної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%)	Компромісна модель фінансування

Контрольні запитання

1. Який основний принцип закладено у стратегію фінансування?
2. Назвіть моделі фінансування оборотних активів.
3. Що являє собою чистий оборотний капітал (ЧОК)?
4. Яка з моделей фінансування є найменш ризикованою?
5. За яких умов доцільною є агресивна модель фінансування?

Тестові завдання

1. Якої моделі фінансування капіталу не існує:

- а) ідеальної;
- б) реальної;
- в) компромісної;
- г) агресивної.

2. Для агресивної моделі фінансування капіталу характерним є:

- а) від'ємне значення власного капіталу;
- б) відсутність короткострокових позикових коштів;
- в) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%);
- г) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%).

3. Для ідеальної моделі фінансування капіталу характерним є:

- а) від'ємне значення власного капіталу;
- б) відсутність короткострокових позикових коштів;
- в) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%);
- г) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює обсягу оборотних активів (відмінність не більше 10%).

4. Для консервативної моделі фінансування капіталу характерним є:

- а) від'ємне значення власного капіталу;
- б) відсутність короткострокових позикових коштів;
- в) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%);
- г) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%).

5. Для компромісної моделі фінансування капіталу характерним є:

- а) від'ємне значення власного капіталу;
- б) відсутність короткострокових позикових коштів;
- в) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%);
- г) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу змінної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%).

6. Чистий оборотний капітал (ЧОК) – це:

- а) обсяг оборотних активів, що фінансуються за рахунок власних та довгострокових позикових коштів;
- б) обсяг оборотних активів, що фінансуються за рахунок власних коштів;
- в) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;
- г) витрати на виробництво і реалізацію продукції.

7. Для збиткової моделі фінансування капіталу характерним є:

- а) від'ємне значення власного капіталу;
- б) відсутність короткострокових позикових коштів;
- в) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює половині обсягу постійної частини оборотних активів (відмінність не більше 10%);
- г) обсяг короткострокових позикових коштів приблизно дорівнює обсягу оборотних активів (відмінність не більше 10%).

8. Від'ємне значення власного капіталу є характерним для такої моделі:

- а) ідеальної;
- б) збиткової;
- в) компромісної;
- г) агресивної.

9. Відсутність короткострокових позикових коштів є характерним для такої моделі:

- а) ідеальної;
- б) збиткової;
- в) компромісної;
- г) агресивної.

Практичне заняття 3
Аналіз джерел формування капіталу підприємств
Завдання 1.

Визначте модель фінансування капіталу підприємства на початок та на кінець року. Зробіть висновки.

Таблиця 10

АКТИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
<u>I. Необоротні активи</u>	1000	10 240,80	9 835,50
<u>II. Оборотні активи</u>			
Запаси	1100	5940,70	6482,20
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	555,00	344,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	52,80	69,20
з бюджетом	1135	143,20	112,80
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	104,40	107,40
Гроші та їх еквіваленти	1165	94,10	39,10
Усього за розділом II	1195	6 890,20	7 155,40
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>	1200	2,00	1,70
БАЛАНС	1300	17 133,00	16 992,60
ПАСИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
<u>I. Власний капітал</u>	1495	15 408,40	15 193,20
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>	1595	633,00	477,50
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>			
Короткострокові кредити банків	1600	100,00	197,60
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	23,70	
товари, роботи, послуги	1615	371,30	664,30
розрахунками з бюджетом	1620		
розрахунками зі страхування	1625	194,20	167,60
розрахунками з оплати праці	1630	116,10	114,60
Поточні забезпечення	1660	88,40	38,80
Доходи майбутніх періодів	1665	178,50	109,70
Інші поточні зобов'язання	1690	19,40	29,30
Усього за розділом III	1695	1 091,60	1 321,90
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	17 133,00	16 992,60

Приклад аналізу джерел формування капіталу підприємств

Метою даного виду аналізу є визначення джерел фінансування різних видів активів. Для цього всі активи підприємства збережено у таблиці П4.1, значення надані у % до підсумку балансу.

Таблиця 11 – Аналіз джерел формування капіталу

Показники, % до підсумку балансу	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду
Необоротні активи	78,34	74,70	74,70	70,72	70,72	58,55
Запаси й витрати	12,15	10,92	10,92	17,03	17,03	13,82
Інші оборотні активи	9,51	14,38	14,38	12,25	12,25	27,63
Власні кошти	92,43	86,48	86,48	82,90	82,90	76,66
Довгострокові позикові кошти	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Короткострокові позикові кошти	7,57	13,52	13,52	17,10	17,10	23,34

Використовуючи дані, представлені в таблиці П4.1, по кожному з розглянутих періодів побудуємо схеми, за допомогою яких визначимо джерела фінансування різних активів підприємства (рис. П4.1, П4.2 і П4.3).

Таким чином, кожному з розглянутих періодів властива агресивна модель фінансування обігових коштів через те, що обсяги короткострокових позикових коштів майже збігаються з обсягом грошових коштів та інших оборотних активів (які можна вважати змінною частиною оборотних активів).. Така модель, насамперед, характеризується мінімальним ризиком, оскільки гарантований мінімум виробництва забезпечується власним капіталом. У цьому випадку чистий оборотний капітал дорівнює постійній частині оборотного капіталу, тобто тому обсягу оборотного капіталу, який повинен підтримуватися на підприємстві для виконання запланованої виробничої програми. Варто відзначити, що такій моделі властива більша ліквідність.

Рисунок 1 – Аналіз структури майна і його джерел на кінець 2020 року

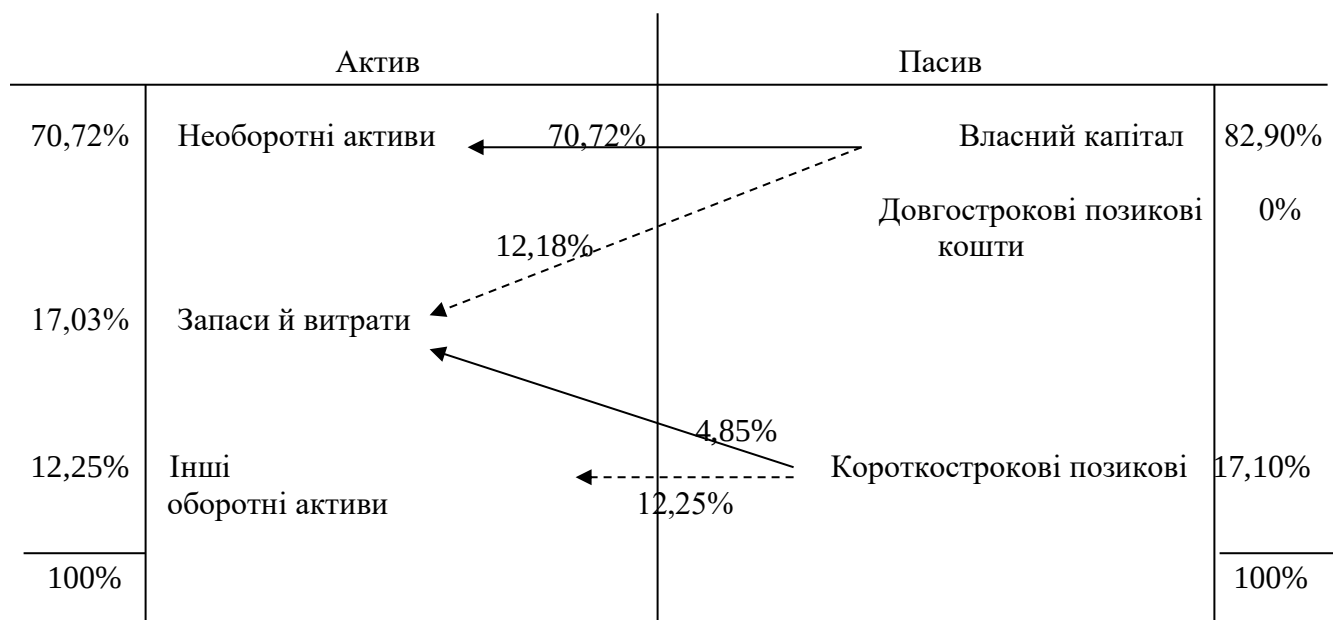

Рисунок 2 – Аналіз структури майна і його джерел на кінець 2021 року

Рисунок 3 – Аналіз структури майна і його джерел на кінець 2022 року

5. АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

5.1. Аналіз фінансових результатів

Головним фінансовим результатом діяльності підприємства є чистий прибуток – сума грошей, що залишається у підприємства після виконання усіх зобов'язань і сплати податків.

Проте вся сума грошових надходжень на підприємство від реалізації продукції, робіт, послуг називається виручкою або доходом.

Формування чистого прибутку підприємства від отримання доходу показано на рис. 5.1. Доходи на ньому показані світлими квадратами, витрати – сірими, а прибутки – чорними.

З доходу від реалізації продукції, робіт, послуг вираховуються податки, які закладені в ціну продукції, тобто які сплачуються підприємством на етапі реалізації продукції (податок на додану вартість, акцизний збір (для товарів, що підлягають його сплаті), мито (для товарів іноземного походження, на які не надані пільги) тощо). Сума, що залишається після цього називається чистим доходом (або чистою виручкою). Вона відображається у Формі №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у рядку 2000.

Якщо з чистого доходу вирахувати всі витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції (собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг), то та сума грошей, що залишиться, складе валовий прибуток (або збиток, якщо буд від'ємна величина).

Проте підприємство може отримати додатковий дохід (інші операційні доходи) від оренди майна, переоцінки продукції тощо або нести витрати, пов'язані з управлінням чи додаткові витрати на збут (участь у виставках, відрядження тощо). Додавання вказаних доходів та вирахування витрат дозволяють сформувати прибуток (збиток) від операційної діяльності.

Також на підприємстві можливі доходи від участі у капіталу (отримання дивідендів, пайових виплат від дочірніх підприємств), інші фінансові доходи (отримані відсотки по наданим позикам), інші доходи (переоцінка грошових коштів на валютних рахунках через збільшення вартості валюти).

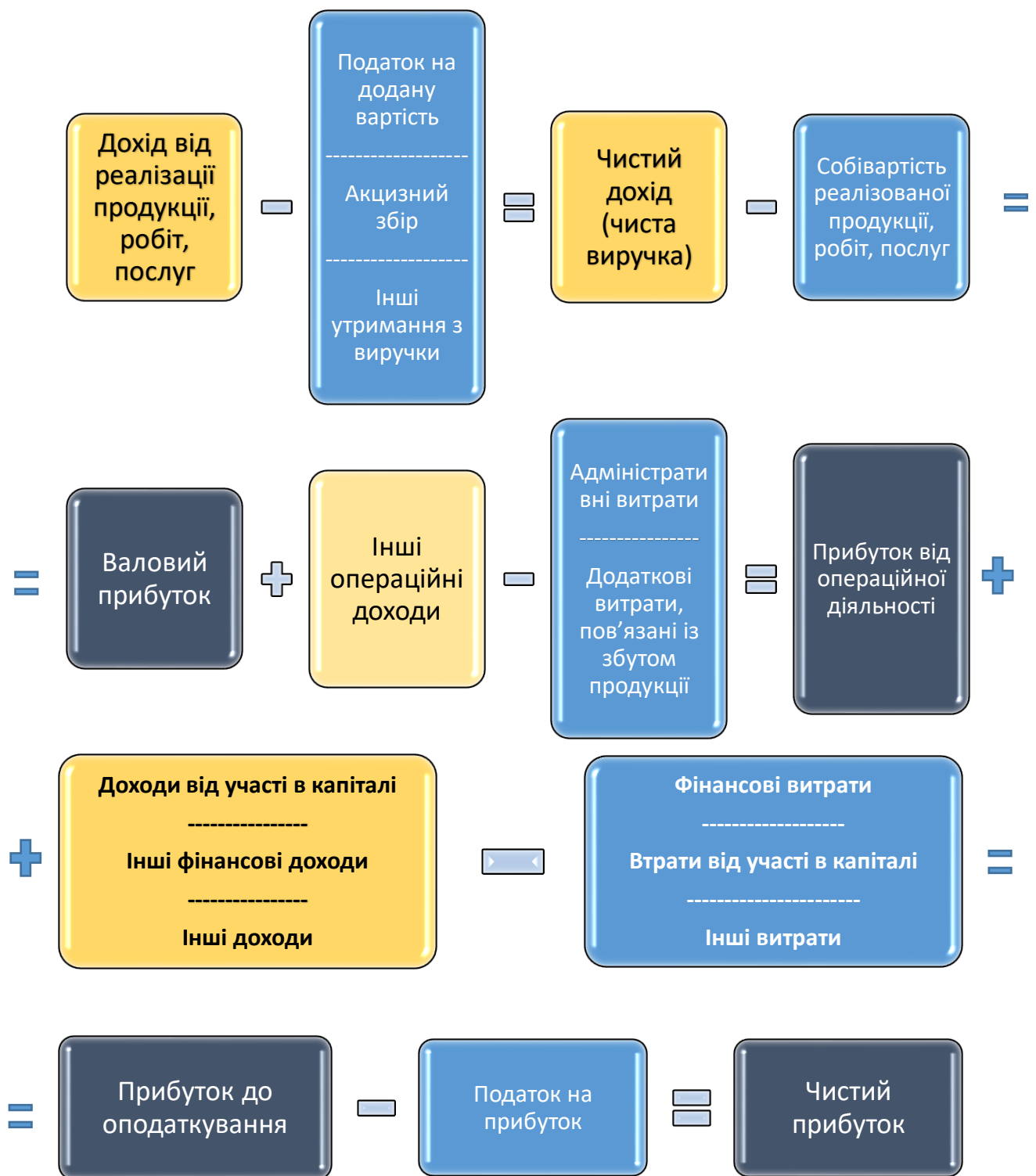

Рисунок 5.1 – Формування чистого прибутку підприємства

Проте можливі і аналогічні витрати – виплата відсотків, втрати від простроченої заборгованості (або тієї, термін давності якої сплинув), переоцінка коштів через зниження вартості валюти тощо. Додавання до суми прибутку (збитку) від операційної діяльності цих фінансових доходів і віднімання витрат дозволяють отримати прибуток (збиток) до оподаткування.

Якщо був отриманий прибуток, то з нього слід сплатити податок на прибуток, після сплати якого у підприємства залишається чистий прибуток.

Аналіз фінансових результатів здійснюється з використанням показників чистого доходу (чистої виручки) і прибутку (валовий, операційний, до оподаткування, чистий). Джерела інформації та форму для представлення наведено у табл. 5.1.

Таблиця 5.1 – Аналіз фінансових результатів (тис. грн.)

Показники	Умовні позначки	Джерело інформації	____ рік (тис. грн.)	____ рік (тис. грн.)
Чиста виручка (чистий дохід) від реалізації	ЧД	Ряд. 2000		
Валовий прибуток (або збиток)	ВП	Ряд. 2090-2095		
Операційний прибуток (або збиток)	ОП	Ряд. 2190-2195		
Прибуток до оподаткування (або збиток)	ПО	Ряд. 2290-2295		
Чистий прибуток (або збиток)	ЧП	Ряд. 2350-2355		

За даними табл. 5.1 найбільший інтерес викликають тенденції зміни чистої виручки і чистого прибутку. Ці показники визначають, відповідно, суму коштів, отриману від основної діяльності підприємства, та суму, що залишилася на підприємстві після списання витрат та здійснення податкових платежів. У результаті аналізу слід визначити характерну тенденцію динаміки вказаних показників. Можна визначити чотири основні тенденції:

1. Чиста виручка (дохід) зростає, а чистий прибуток зменшується (див. рис. 5.2). Така тенденція характеризує негативну роботу підприємства і свідчить про зростання собівартості продукції за розглянутий період

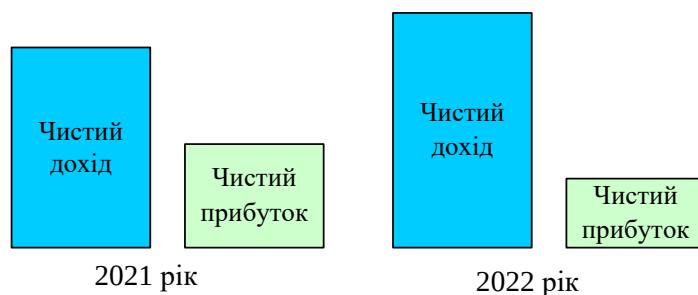

Рисунок 5.2 – Співвідношення прибутку та доходу від продажів

2. Зростання виручки(доходу) супроводжується зростанням прибутку, але на менший відсоток (див. рис.5.3). Така тенденція є позитивною в розвитку підприємства і свідчить про те, що підприємство отримує досить стабільний прибуток. Незначне відставання зростання прибутку від зростання виручки може бути пов'язане з накопиченням попередніх боргів або незначним підвищенням собівартості продукції.

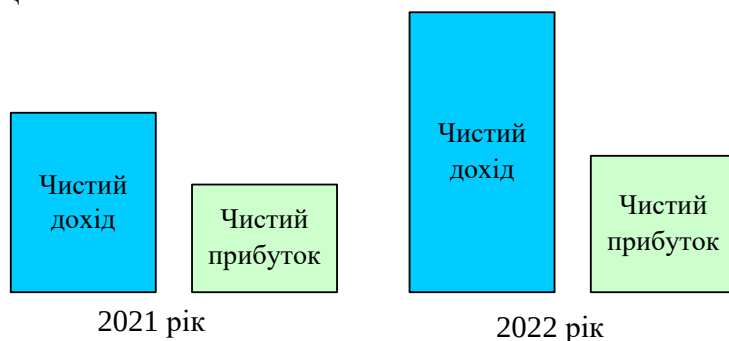

Рисунок 5.3 – Співвідношення прибутку та доходу від продажів

3. Темпи зростання прибутку перевищують темпи зростання виручки (доходу) від продажу (див. рис. 5.4). Така тенденція може мати місце внаслідок зростання віддачі від впровадження нових технологій або використання більш дешевих сировини, матеріалів, енергії, що дозволяє зменшити собівартість.

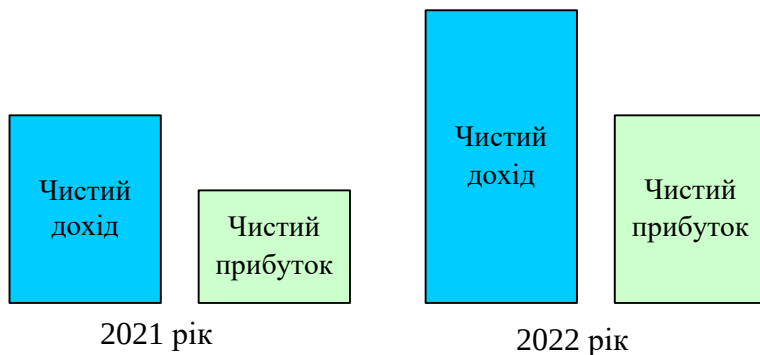

Рисунок 5.4 – Співвідношення прибутку та виручки від продажів

4. Зменшується чиста виручка (дохід) та чистий прибуток (див. рис. 5.5). Ця тенденція є негативною, оскільки зменшення збуту (зменшення чистої виручки) супроводжується зменшенням фінансового результату аж до збитку.

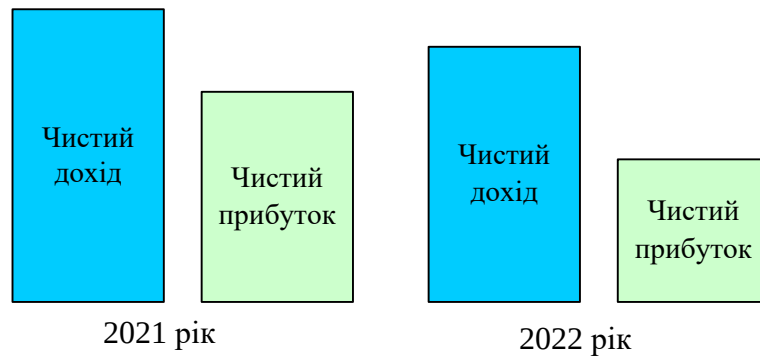

Рисунок 5.5 – Співвідношення прибутку та виручки від продажів

5.2. Операційний аналіз

Метою операційного аналізу є визначення суми прибутку, отриманого підприємством від основної діяльності, оскільки чистий прибуток у Формі 2 є сукупним результатом основної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства. В основу операційного аналізу покладено:

- розподіл витрат на постійні та змінні, прямі та непрямі;
- порівняння витрат з доходами від продажу;
- знаходження точки (порогу) рентабельності, точки беззбитковості, запасу фінансової міцності та операційного важеля.

Витрати на виробництво продукції, виконання робіт та надання послуг поділяються на постійні та змінні. Загальну суму витрат, в залежності від обсягу виробництва, можна виразити рівнянням першого ступеня:

$$y = a \cdot x + b, \quad (5.1)$$

де:

- y – загальна сума витрат,
- b – сума постійних витрат на весь випуск продукції,
- a – ставка змінних витрат на одиницю продукції,
- x – обсяг виробництва в фізичних одиницях.

Змінні витрати – це витрати, сума яких змінюється в залежності від обсягу виробництва продукції (витрати на придбання сировини, заробітної плати працівників, що нараховується за підрядною системою – в залежності від обсягу виробництва продукції, технологічні витрати на енергоносії й електроенергію для виробництва продукції).

Постійні витрати – це витрати, сума яких не міняється в залежності від обсягу випущеної продукції: комунальні платежі підприємства, не пов'язані з виробничою діяльністю; заробітна плата інженерно-технічних працівників, адміністративного персоналу, охорони та допоміжних робітників (тобто всіх тих,

хто знаходиться на погодинній ставці оплати праці); окремі види місцевих платежів (наприклад, податок на землю).

На практиці не завжди можливо й доцільно організувати точний облік та виділення постійних і змінних витрат із загальної їх суми. Однак така диференціація витрат набуває важливого значення для прийняття рішень у галузі управління операційною діяльністю. В такому випадку для визначення окремо сум постійних та змінних витрат можна скористатись наступними методами:

- методом максимальної та мінімальної точки,
- методом найменших квадратів,
- графічним (статистичним) методом.

Диференціація витрат з використанням *методу максимальної та мінімальної точки* здійснюється наступним чином:

1) з усієї сукупності даних вибирається два періоди, в яких спостерігається найбільше та найменше значення обсягу виробництва;

2) визначається ставка змінних витрат – середнє значення змінних витрат у собівартості одиниці продукції за формулою:

$$a = \frac{(y_{\max} - y_{\min}) \cdot 100\%}{100\% - x_{\min} \%}, \quad (5.2)$$

де:

$y_{\max}$ – максимальна сума витрат на виробництво продукції, грн.;

$y_{\min}$ – мінімальна сума витрат на виробництво продукції, грн.;

$x_{\min} \%$ – процентне відношення мінімального рівня виробництва до максимального рівня:

$$x_{\min} \% = \frac{x_{\min}}{x_{\max}} \cdot 100\% , \quad (5.3)$$

де:

$x_{\max}$ – максимальний обсяг виробництва, максимальна чиста виручка за розглянутий період часу, тис. грн.;

$x_{\min}$ – мінімальний обсяг виробництва, мінімальна чиста виручка за розглянутий період часу, тис. грн.

3) визначається загальна сума постійних витрат на весь випуск продукції, виконання робіт та надання послуг за формулою:

$$b = y_{\max} - a \cdot x_{\max} \quad (5.4)$$

Метод найменших квадратів полягає у використанні даних про витрати за всією сукупністю спостережень і визначенні на їх основі коефіцієнтів a та b . Названі коефіцієнти розраховуються з використанням наступних формул:

1) ставка середнього значення змінних витрат визначається наступним чином:

$$a = \frac{\sum (x_i - \bar{x}) \cdot (y_i - \bar{y})}{\sum (x_i - \bar{x})^2}, \quad (5.5)$$

де

x_i – обсяг виробництва із сукупності даних спостережень, чиста виручка, тис. грн.;

$\bar{x}$ – середнє значення обсягу виробництва за період спостереження, чистої виручки, тис. грн.;

y_i – сума витрат на виробництво із сукупності даних спостережень, грн.;

$\bar{y}$ – середнє значення суми витрат на виробництво за сукупністю спостережень, грн.;

$i = 1, 2, \dots, n$ – число спостережень.

2) середня сума постійних витрат за період спостереження визначається за формулою:

$$b = \bar{y} - (\bar{x} \cdot a) \quad (5.6)$$

Графічний метод диференціації витрат ґрунтується на використанні кореляційного аналізу в частині побудови емпіричної лінії регресії. При цьому на графік (див. рис. 5.6) з координатами x – обсяг виробництва продукції (одиниці) та y – сума загальних витрат на виробництво продукції (грн.) наносяться всі дані із сукупності спостережень (тобто, будується кореляційне поле). Далі через це поле проводиться «приблизно» лінія загальних витрат. Точка перетину цієї лінії з віссю y вказує на рівень постійних витрат – b .

Наступним кроком є визначення ставки змінних витрат a , яка розраховується за формулою:

$$a = \bar{y} - \frac{b}{\bar{x}}, \quad (5.7)$$

де

$\bar{y}$ – середнє значення суми витрат на виробництво, грн.;

$\bar{x}$ – середнє значення об'єму виробництва, одиниць.

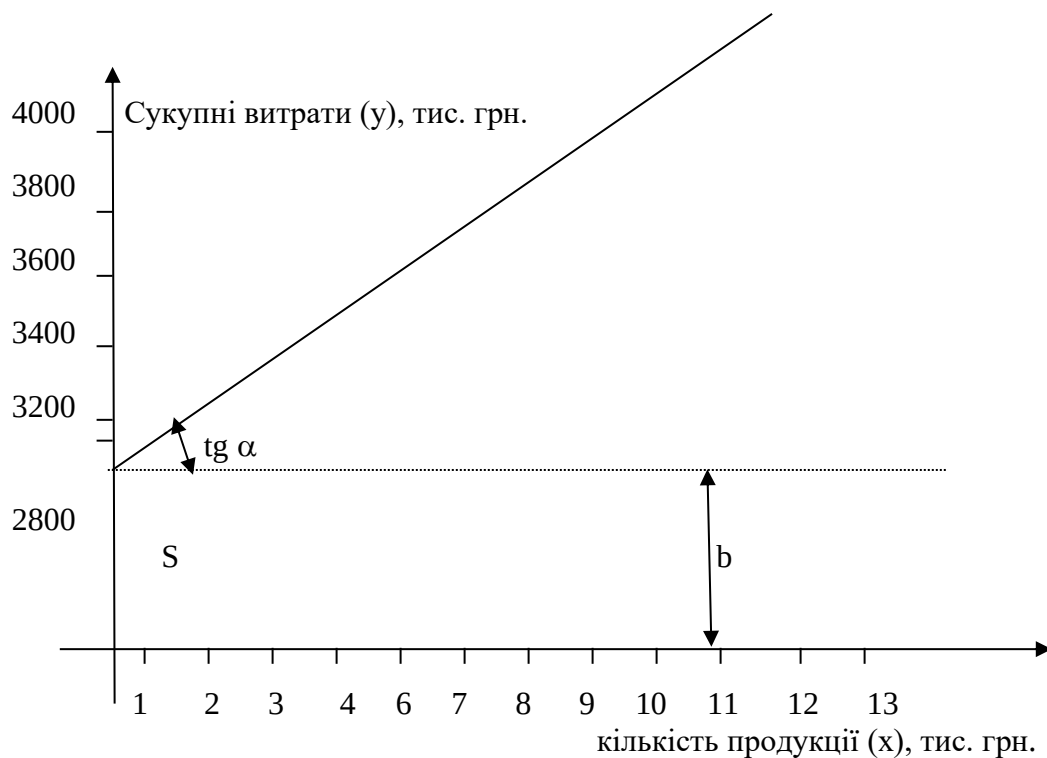

Рисунок 5.6 – Графічний метод диференціації витрат

Для диференціації витрат методом максимальної і мінімальної точки з усієї сукупності даних вибираються два періоди з найбільшим і найменшим обсягом виробництва. Результати розрахунків доречно звести у форму табл. 5.2. Розрахунки поводяться за формулами (5.2)-(5.4)

Таблиця 5.2 – Результати розрахунків для диференціації витрат методом максимальної і мінімальної точки

Показник	Значення за роки 20__ - 20__		Різниця між величинами
	Максимум	Мінімум	
Чиста виручка, тис. грн. (ряд. 2000), x			
$x_{\min} \% = \frac{x_{\min}}{x_{\max}} \cdot 100\%$			
2. Сумарні витрати, тис. грн. (ряд. 2550), y			
$a = \frac{(y_{\max} - y_{\min}) \cdot 100\%}{100\% - x_{\min} \%}$			
$b = y_{\max} - a \cdot x_{\max}$			
формула	$y = a \cdot x + b$		

Точкою беззбитковості (порогом рентабельності, або критичним обсягом виробництва) за визначений період часу називається такий обсяг виробництва (реалізації продукції), при досягненні якого підприємство ще не має прибутку, але вже й не зазнає збитків. З економічної точки зору – це мінімальна сума виручки від реалізації, яка повністю покриває всі витрати (як змінні, так і постійні).

У точці беззбитковості виручка від продажу покриває лише прямі змінні та постійні витрати. Для визначення темпів зростання прибутку підприємства використовується показник – коефіцієнт операційного леверіджу (важеля). Він показує, на скільки відсотків зміниться балансовий прибуток при збільшенні чистого доходу на один відсоток. Показники для дослідження та методи їх розрахунку наведено у табл. 5.3.

Таблиця 5.3 – Планування показників операційної діяльності

Показники	Джерело інформації	Величина за ____ рік	Величина за ____ рік
1. Чистий дохід від реалізації (ЧД), тис. грн.	ряд. 2000		
2. Змінні витрати (VC), тис. грн.	сума ряд. 2500...2510		
3. Валова маржа (В), тис. грн.	1*-2*		
4. Прямі постійні витрати, тис. грн.	ряд. 2515 + ряд. 2520		
5. Проміжна маржа, тис. грн.	3*-4*		
6. Точка беззбитковості (Y_1), тис. грн.	$4*:(1-2*:1*)$		
7. Непрямі постійні витрати, тис. грн.	сума ряд. 2130...2180		
8. Сумарні постійні витрати (FC), тис. грн.	$4*+7*$		
9. Поріг рентабельності (Y_2), тис. грн.	$8*:(1-2*:1*)$		
10. Прибуток (збитки) від основної діяльності до оподаткування, тис. грн.	$1*-9*$		
11. Коефіцієнт операційного важеля, %	$3*:10*$		

* номери рядків з табл. 5.3

Результати операційної діагностики необхідно проілюструвати за допомогою графіка порогу рентабельності та порогу беззбитковості, як це показано на рис. 5.7.

При цьому слід зауважити, що прибуток до оподаткування, отриманий за цими розрахунками, відрізнятиметься від того, що розраховується у Формі 2, оскільки в цьому випадку визначається лише та частина прибутку, що була отримана за рахунок основної діяльності.

Також прибуток до оподаткування, а далі і чистий прибуток від операційної діяльності може бути розрахований за допомогою схеми, наведеної на рис. 5.7

При проведенні аналізу доцільно довести суму прибутку від основної діяльності за допомогою схем, зображених на рис. 5.7 та 5.8 для кожного з періодів, що досліджується.

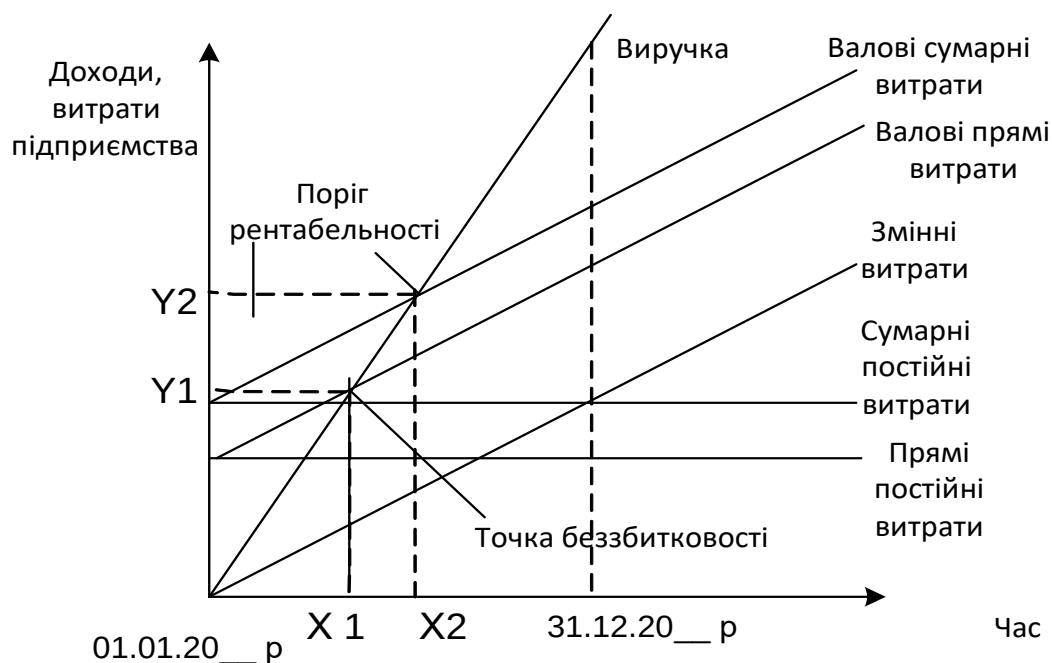

Рисунок 5.7 – Поріг беззбитковості та поріг рентабельності

1. Виручка від реалізації продукції (валовий дохід)			Податки, що включаються в ціну
2. Чистий дохід (Ряд. 2000)			
3. Валова маржа		Змінні витрати (сума ряд. 2500...2510)	
4. Проміжна маржа		Прямі постійні витрати ряд. 2515 + ряд. 2520	
4. Прибуток (збитки) від основної діяльності до оподаткування	Непрямі постійні витрати сума ряд. 2130...2180		
6. Прибуток до оподаткування	Податок на прибуток ряд. 2300+2305		
7. Чистий прибуток			

Рисунок 5.8 – Розподіл виручки та формування чистого прибутку від основної діяльності

Основні поняття і формули для проведення аналізу

1. Чистий дохід (чиста виручка):

$$\text{ЧД} = \text{Вир} - \Pi_{\text{ц}}, \quad (5.7)$$

де Вир – виручка (дохід) від реалізації, грн.;

$\Pi_{\text{ц}}$ – податки, закладені у ціну продукції (податок на додану вартість, акцизний податок, мито), грн.

2. Внесок (Валова маржа):

$$B = \text{ЧД} - VC, \quad (5.8)$$

де ЧД – чистий дохід (чиста виручка), грн.;

VC – обсяг змінних витрат, грн.

4. Прибуток до оподаткування:

$$\text{Пр} = B - FC, \quad (5.9)$$

де B – внесок (валова маржа), грн.;

FC – обсяг постійних витрат, грн.

4. Чистий прибуток:

$$\text{ЧП} = \text{Пр} - \text{ПП}, \quad (5.10)$$

де Пр – прибуток підприємства до оподаткування, грн.;

ПП – податок на прибуток, грн.;

5. Точка рентабельності.

У точці рентабельності сума доходів (виручки від реалізації) дорівнює сумі постійних та змінних витрат за умови, тобто прибуток у даному випадку (при даному фізичному обсягу випуску продукції) дорівнює нулю. У даному випадку має місце наступна рівність:

$$\Sigma \text{ЧД} = \Sigma FC + \Sigma VC, \quad (5.11)$$

Точку рентабельності можна розраховувати як в кількісних (фізичних) одиницях, так і в вартісному обчисленні.

У першому випадку для розрахунку використовується формула:

$$\text{Ц} \cdot X_2 = FC + VC_1 \cdot X_2. \quad (5.12)$$

Звідси:

$$X_2 = \frac{FC}{\text{Ц} - VC_1}, \quad (5.13)$$

де X_2 – беззбитковий обсяг виробництва (реалізації) за визначений період часу, фізичних одиниць;

VC_1 – обсяг змінних витрат на одиницю продукції, грн.;

Ц – ціна одиниці продукції, грн.

У другому випадку точка рентабельності визначається з застосуванням наступної формули:

$$Y_2 = \frac{FC}{1 - \frac{VC}{\text{ЧД}}}, \quad (5.14)$$

де Y_2 – розмір виручки, необхідний для досягнення беззбиткового обсягу виробництва (реалізації), грн.

Підприємству необхідно прагнути до зниження рівня точки рентабельності, тому що це забезпечує швидше отримання прибутку за умов відсутності значного тиску з боку ринку (конкуренти, падіння попиту на продукцію, тощо). Зменшення точки рентабельності можна досягати за рахунок збільшення ціни, зниження постійних та змінних витрат.

6. Коефіцієнт вкладу:

$$\text{КВ} = \frac{В}{\text{ЧД}} = \frac{\text{ЧД} - VC}{\text{ЧД}}, \quad (5.15)$$

де $В$ – вклад (валова маржа), грн.;

Коефіцієнт вкладу показує, на яку суму зміниться прибуток підприємства при зміні чистого доходу на 1 грн.

7. Коефіцієнт операційного левериджу:

$$\text{КОЛ} = \frac{B}{\text{Пр}} = \frac{B}{B - FC}, \quad (5.16)$$

Коефіцієнт операційного левериджу показує, на скільки відсотків зміниться прибуток при прирощенні чистого доходу на 1 відсоток.

5.3. Факторний аналіз прибутку

Факторний аналіз прибутку дозволяє визначити, як змінюється прибуток від реалізації продукції при змінах основних факторів., до яких відносять зміни обсягу реалізації; структури продукції; цін на реалізовану продукцію; цін на сировину (матеріали, паливо, тощо), тарифів на енергію та перевезення; рівня витрат матеріальних і трудових ресурсів.

У загальному вигляді визначається вплив кожного фактору на прибуток:

1) *Зміна ціни реалізації на продукцію.* Для визначення впливу цього фактору на величину прибутку необхідно розрахувати різницю між виручкою від реалізації продукції в фактично діючих цінах і виручкою від реалізації продукції в звітному році за цінами базового періоду (року). При збільшенні ціни реалізації сума прибутку зростає, а якщо ціна зменшується, то зменшується (при незмінному обсязі реалізації) і прибуток.

2) *Зміна собівартості продукції (змін цін на матеріали, тарифів на енергію і транспортування, тарифних ставок (окладів) оплати праці тощо).* В цьому випадку досліджують показники структури собівартості продукції, адже її зростання є однозначною причиною зменшення прибутку, а зменшення собівартості, навпаки, збільшує прибуток.

3) *Порушення господарської дисципліни.* Вплив цього фактору визначається за допомогою аналізу економії, що утворилася внаслідок відхилення від стандартів, технічних умов, невиконання плану заходів щодо охорони праці, техніки безпеки тощо).

4) *Збільшення обсягу реалізації продукції.* В цьому випадку обчислюється коефіцієнт зростання обсягу реалізації продукції. Проте однозначного висновка по цьому фактору зробити неможна, оскільки збільшення обсягів реалізації рентабельної продукції (тієї, що приносить прибуток) веде до збільшення суми сукупного прибутку, а нерентабельної, навпаки, призводить до зменшення обсягу прибутку.

5) *Зміна асортименту продукції (Збільшення обсягу продукції за рахунок структурних зрушень у складі продукції).* Розрахунок впливу цього фактору на зміну прибутку зводиться до визначення різниці між коефіцієнтом зростання фізичного обсягу реалізації продукції (в оцінках за відпускними цінами) і коефіцієнтом росту фізичного обсягу реалізації продукції (в оцінках за базисною собівартістю). В цьому факторі однозначно збільшення частки рентабельної продукції в загальному обсязі

реалізації призводить до зростання прибутку підприємства.

6) *Зміна чисельності та складу персоналу.* Впливає на кількість працівників, яка є достатньою для повноцінного виробничого процесу підприємства і може забезпечити зростання прибутку. Проте цей фактор має два наслідки.

Економічне стимулювання працівників. Вплив цього фактору можна оцінити через показники оплати праці, адже ефективне стимулювання персоналу призводить до збільшення обсягу виробництва, і, як наслідок, збільшення прибутку. Проте з іншого боку це збільшує собівартість, а отже зменшує прибуток.

Продуктивність праці рівень і кваліфікації працівників також має велике значення, адже зростання продуктивності праці спричиняє збільшення обсягу реалізації, а отже величини прибутку, проте різке її зростання може призвести до зменшення ксті, а отже і зменшення обсягів реалізації продукції.

7) *Стан матеріально-технічної бази підприємства.* Наявність на підприємстві сучасних засобів праці підвищують її продуктивність, а отже, і прибуток. В той же час поява нового обладнання може спричинити зростання фондівддачі (збільшення випуску продукції на 1 грн вкладених грошей), що також веде до зростання прибутку.

На практиці частіше за все розрахунки виконуються спрощено виділенням чотирьох основних факторів, що впливають на зміну прибутку, а саме:

- реалізація даного обсягу продукції;
- реалізація даної номенклатури виробів;
- реалізація виробів за даною собівартістю;
- реалізація виробів за даною ціною.

Названі фактори на величину прибутку впливають наступним чином:

- з прямо-пропорційною залежністю: зміна відпускних цін, зміна обсягу реалізації продукції;
- із зворотно-пропорційною залежністю: зміна собівартості продукції;
- побічно: зміна номенклатури продукції (структурні зрушення) – виробництво в номенклатурному складі більш рентабельної продукції.

Факторний аналіз прибутку відповідає на запитання: як зміна кожного з вказаних параметрів вплинула на обсяг одержаного прибутку.

Вихідними даними для проведення аналізу є:

- обсяг виробництва в початковому N_0 (базовому) і кінцевому N_1 (фактичному) періоді;
- ціна в початковому $Ц_0$ (базовому) і кінцевому $Ц_1$ (фактичному) періоді;
- собівартість у початковому C_0 (базовому) і кінцевому C_1 (фактичному) періоді.

Для спрощення розрахунків усі необхідні показники можна звести в таблиці (див. табл. 5.4)

Таблиця 5.4 – Схема розрахунку факторного аналізу

Показники	За базисом	За базисом на фактично реалізовану продукцію	Звітні фактичні дані
Виручка	$N_0 \cdot Ц_0$	$N_1 \cdot Ц_0$	$N_1 \cdot Ц_1$
Повна собівартість	$N_0 \cdot C_0$	$N_1 \cdot C_0$	$N_1 \cdot C_1$
Прибуток	Π_0	$\Pi_{0/1}$	Π_1

Порядок здійснення розрахунків за визначенням впливу на зміни кожного з факторів на величину загального прибутку наведено нижче.

1 Зміна прибутку за рахунок зміни обсягу реалізації:

$$\Delta \Pi_N = \Pi_0 \cdot \frac{N_1 \cdot Ц_0}{N_0 \cdot Ц_0} - \Pi_0 = \Pi_0 \cdot (K - 1) , \quad (5.17)$$

де вираз $K = \frac{N_1 \cdot Ц_0}{N_0 \cdot Ц_0}$ називається коефіцієнтом збільшення фізичного обсягу виробництва продукції.

2 Зміна прибутку за рахунок зміни структури й асортименту продукції:

$$\Delta \Pi_{cmp} = \Pi_{0/1} - \Pi_0 \cdot \frac{N_1 \cdot Ц_0}{N_0 \cdot Ц_0} . \quad (5.18)$$

3 Зміна прибутку за рахунок зміни собівартості продукції:

$$\Delta \Pi_{c/c} = -(N_1 \cdot C_1 - N_0 \cdot C_0) . \quad (5.19)$$

4 Зміна прибутку за рахунок зміни відпускних цін на продукцію:

$$\Delta \Pi_u = N_1 \cdot Ц_1 - N_0 \cdot Ц_0 . \quad (5.20)$$

Проте в рамках фінансового аналізу (використовуючи лише Форму №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та Форму № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» виконати факторний аналіз прибутку у такому вигляді неможливо. Тому пропонується використання спрощеного факторного аналізу – на основі показників, що представлені у Формі №2.

У цьому випадку вплив факторів на прибуток підприємства можна подати у такому вигляді:

$$\text{ЧП} = \text{ДР} + \text{ДІ} - \text{С} - \text{ВУ} - \text{ВЗ} - \text{ВФ} - \text{ПП} \quad (5.21)$$

Відомо, що величина виручки від реалізації залежить від таких факторів, як ціна реалізованої продукції, асортимент продукції та кількість її реалізації, тобто:

$$ДР = О \cdot Ц, \quad (5.22)$$

де О – обсяг реалізації, тис. одиниць;

Ц – ціна одиниці продукції, грн..

Факторну модель собівартості реалізованої продукції тоді можна подати в такому вигляді:

$$С = О \cdot В_1, \quad (5.23)$$

де В₁ – витрати на одиницю виробленої продукції, грн.

Необхідні показники для розрахунку і джерела інформації наведено в табл. 5.5.

Таблиця 5.5 – Проміжна таблиця впливу факторів на величину прибутку

№ з/п	Показник	Джерело інформації	20_р.	20_р.	Відхилення, тис.грн
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (ДР)	ряд. 2000			
2.	Інші доходи (ДІ)	ряд. 2120+ряд. 2200+ +ряд. 2220+ряд. 2240+ +ряд. 2305			
3.	Собівартість продукції (С)	ряд. 2050			
4.	Витрати на управління (ВУ)	ряд. 2130			
5.	Витрати на збут (ВЗ)	ряд. 2150+ ряд.2180			
6.	Фінансові і інші витрати (ВФ)	ряд. 2250+ряд. 2255+ +ряд.2270			
7.	Податок на прибуток (ПП)	ряд. 2300			
8.	Чистий прибуток (ЧП)	ряд. 2350 —ряд.2355			

Проте за допомогою даних Форми №2 «Звіт про фінансові результати», виявити вплив всіх перелічених факторів на фінансовий результат підприємства неможливо, тому що нам невідомі такі показники, як обсяг випуску та реалізації, а також ціна та собівартість одиниці. Тому пропонується спрощення з використанням середнього індексу цін за період часу, що розглядається, (ІЦ_{20_у/20_х}), який розраховується Держкомстатом України і який наведений на сайті <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У такому випадку дохід від реалізації продукції і собівартість продукції корегуються на величину середнього індексу цін. Вплив кожного фактору розраховується за допомогою таблиці 5.6.

На основі табл. 5.6 робиться висновок як саме і наскільки кожен фактор вплинув на зміну чистого прибутку, і який з факторів справив найбільший вплив. Зміна ціни, обсягу реалізації, інших доходів в цій спрощеній моделі впливають прямо, а зміна собівартості, витрат на управління, і податку на прибуток – зворотно.

Отже, за результатами факторного аналізу можна оцінити якість прибутку та можливі джерела його збільшення.

Таблиця 5.6 – Узагальнена таблиця впливу факторів на величину прибутку

Показник	Формула розрахунку	Сума, тис. грн
Зміна ціни реалізації	$\Delta ДР_{Ц} = ДР_{20_y} - ДР_{20_y} / \Pi_{20_y//20_x}$	
Зміна обсягу реалізації	$\Delta ДР_{O} = ДР_{20_y} / \Pi_{20_y//20_x} - ДР_{20_x}$	
Зміна собівартості за рахунок ціни	$\Delta C_{Ц} = C_{20_y} - C_{20_y} / \Pi_{20_y//20_x}$	
Зміна собівартості за рахунок обсягу	$\Delta C_{O} = C_{20_y} - C_{20_x} - \Delta C_{Ц}$	
Зміна прибутку за рахунок		
Зміна ціни	$\Delta ЧП_{Ц} = \Delta ДР_{Ц} - \Delta C_{Ц}$	
Обсяг реалізації	$+ \Delta ДР_{O}$	
Зміна собівартості	$- \Delta C_{O}$	
Витрати на управління, на збут, фінансові витрати	$\Delta ЧП_{y} = (ВУ_{20_y} + ВЗ_{20_y} + ВФ_{20_y}) - (ВУ_{20_x} + ВЗ_{20_x} + ВФ_{20_x})$	
Інші доходи	$\Delta ЧП_{i} = ДІ_{20_y} - ДІ_{20_x}$	
Податок на прибуток	$\Delta ЧП_{пп} = -(\Pi П_{20_y} - \Pi П_{20_x})$	
Усього	$\Phi ЧП = \Delta ЧП_{Ц} + \Delta ДР_{O} - \Delta C_{O} + \Delta ЧП_{y} + \Delta ЧП_{i} + \Delta ЧП_{пп}$	

* Перевірка: $\Phi ЧП$ дорівнює відхиленню чистого прибутку в тис. грн. з табл. 5.5.

5.4. Аналіз рентабельності

Для виконання розрахунків показників рентабельності, ліквідності, структури капіталу необхідно поєднати дані з балансу (на початок і на кінець року) з даними Форми №2 (за один рік). Для цього з Форми №1 «Баланс підприємства» використовують середньорічні дані. Їх обчислюють як середнє арифметичне даних з балансу, взятих за початок та кінець року. Для спрощення подальших розрахунків ці показники варто звести у єдину таблицю. Порядок розрахунку цих показників наведено у табл. 5.7.

Таблиця 5.7 – Таблиця для проміжних розрахунків

Умовні позначки	Джерело інформації	Назва показника	Значення		
			1 рік	2 рік	3 рік
Пб _{сер}	Ряд. 1300 _{сер}	Середня вартість активів			
П1 _{сер} + П4 _{сер}	Ряд. (1495++1700) _{сер}	Середня вартість власного капіталу			
П2 _{сер}	Ряд. 1595 _{сер}	Середня вартість довгострокового кредиту			
П3 _{сер}	Ряд. 1695 _{сер}	Розрахунки та інші короткострокові пасиви			
А1 _{сер} +А3 _{сер}	Ряд. (1095+1200) _{сер}	Середня вартість основних коштів і інших необоротних активів			
А2 _{сер}	Ряд. 1195 _{сер}	Середня вартість оборотних активів			
Зап _{сер}	Сума ряд. (1100+1110) _{сер}	Середня величина виробничих запасів			
ГК _{сер}	Сума ряд. (1160+1165++1170) _{сер}	Середня величина грошових коштів (найбільш ліквідних активів)			
ДЗ _{сер}	Сума ряд. (1125...1155) _{сер}	Середня величина дебіторської заборгованості			
КрЗ _{сер}	Сума ряд. (1610...1660) _{сер}	Середня величина кредиторської заборгованості			
СФ _{сер}	Ряд. 1400 _{сер}	Середня величина статутного фонду			

Рентабельність (R) – це здатність отримувати прибуток від будь-яких видів діяльності або від активів підприємства. Вона визначається за формулою:

$$R = \frac{\text{Пр}}{X_{\text{сер}}} \cdot 100\%, \quad (5.24)$$

де $X_{\text{сер}}$ – середнє значення відповідної статті активу;

Пр – прибуток або збиток), отриманий від основної виробничої (операційної) діяльності.

Для розрахунку показників рентабельності у числівнику формули використовується фінансовий результат (прибуток або збиток), отриманий від основної виробничої (операційної) діяльності. Цей прибуток відрізняється від прибутку до оподаткування тим, що не містить у собі результатів, отриманих від фінансових (спекулятивних) угод, прибутку від реалізації майна. Або можна використовувати чистий прибуток – така рентабельність буде називатися чистою.

Виділяють сім основних показників рентабельності.

Порядок розрахунку і характеристика показників фінансових результатів наведені в табл. 5.8. Для розшифровки формули розрахунку дані беруться з табл. 5.1 та 5.3.

Таблиця 5.8 – Аналіз рентабельності

Показник	Формула для розрахунку	Значення за рік	Значення за рік
1. Коефіцієнт рентабельності продажу	$ОП / ЧД$		
2. Коефіцієнт рентабельності всього капіталу підприємства	$ОП / ПБ_{сер}$		
3. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	$ОП / (A1_{сер} + A3_{сер})$		
4. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$ОП / (П1_{сер} + П4_{сер})$		
5. Коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу	$ОП / A2_{сер}$		
6. Коефіцієнт чистої рентабельності власних коштів	$ЧП / (П1_{сер} + П4_{сер})$		
7. Коефіцієнт чистої рентабельності акціонерного капіталу	$ЧП / (СФ_{сер})$		

1. *Коефіцієнт рентабельності продажу* показує здатність підприємства одержувати прибуток від продажу товарів і послуг і визначає, скільки прибутку або збитку припадає на одиницю реалізованої продукції. Збільшення рентабельності продажу свідчить про зростання попиту на продукцію, а її зменшення – про зниження попиту.

2. *Коефіцієнт рентабельності всього капіталу* показує ефективність використання всього майна підприємства і визначає, скільки прибутку або збитку припадає на одиницю коштів, вкладених у майно підприємства. Для поглибленої діагностики необхідно зміню даного коефіцієнта порівняти зі зміню коефіцієнта рентабельності продажу. Одночасне збільшення обох коефіцієнтів свідчить про зростання попиту, а зменшення – про зниження попиту на продукцію підприємства. Якщо коефіцієнт рентабельності продажу знижується, а коефіцієнт рентабельності всього капіталу зростає, то це свідчить про надмірне накопичення активів. Як правило, таке підприємство має в структурі велику питому вагу основних фондів, які дають невисоку віддачу в поточному періоді. Якщо коефіцієнт рентабельності продажу зростає, а коефіцієнт рентабельності всього капіталу знижується, то це може свідчити про скорочення активів.

3. *Коефіцієнт рентабельності необоротних активів* відображає ефективність використання переважно основних засобів підприємства. Підвищення даного коефіцієнта може свідчити про інтенсивний шлях розвитку підприємства, наприклад, про підвищення віддачі від кожної одиниці

устаткування. Тенденція до зменшення коефіцієнта свідчить про: екстенсивний шлях розвитку підприємства, наприклад, збільшення кількості устаткування; або зменшення віддачі від одиниці устаткування (падіння виробництва) при зменшенні прибутку.

4. *Коефіцієнт рентабельності власного капіталу* відображає ефективність вкладення власного капіталу у різні види активів. Чим більше значення цього коефіцієнту, тим більше оборотних активів (тих, що швидко дають результат) придбано за рахунок власних коштів. Зростання цього коефіцієнта для акціонерних товариств може вплинути на підвищення вартості акцій підприємства на вторинному фондовому ринку.

5. *Коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу* відображає ефективність використання оборотного капіталу. Збільшення цього коефіцієнта може свідчити про зниження невиробничих витрат (браку) в готовій продукції, більший обсяг виробництва готової продукції з одиниці сировини, матеріалів, енергії.

6. *Коефіцієнт чистої рентабельності власних коштів*. Для розрахунку цього показника використовується чистий прибуток, отриманий від виробничої, фінансової й інвестиційної діяльності підприємства. Він вказує на узагальнений результат ефективності діяльності підприємства у трьох сферах: виробничій, фінансовій й інвестиційній. Як правило, абсолютне значення даного коефіцієнта нижче, ніж рентабельність власного капіталу.

7. *Коефіцієнт чистої рентабельності акціонерного капіталу* вказує, на який розмір дивідендів можуть розраховувати акціонери на 1 грн. вкладених коштів. За величиною цього коефіцієнта можна робити висновки про потенційний рівень фінансової довіри до підприємства.

Контрольні запитання

1. Що являє собою валовий прибуток підприємства?
2. Що являє собою чистий прибуток підприємства?
3. Що означає ситуація, коли чистий дохід зростає, а чистий прибуток зменшується?
4. Чи може чистий прибуток зростати повільніше ніж чистий дохід?
5. Чи завжди можливо точне виділення постійних і змінних витрат із загальної їх суми?
6. Як називається мінімальна сума виручки від реалізації, яка повністю покриває всі витрати?
7. Що являє собою операційний леверидж?
8. Які основні фактори впливу на зміну прибутку?
9. Який принцип розрахунку показників рентабельності?

Тестові завдання

1. Чистий прибуток – це:

- а) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;
- б) сума грошей, що залишається у підприємства після виконання усіх зобов'язань і сплати податків;
- в) дохід, одержаний фірмою;
- г) виручка мінус витрати на виробництво і реалізацію продукції.

2. Рентабельність – це:

- а) відсоток прибутку, одержаний від використання тих або інших коштів підприємства;
- б) норма прибутку, одержана підприємством;
- в) здатність підприємства погашати свою заборгованість;
- г) визначення фінансової стратегії розвитку підприємства.

3. Коефіцієнт рентабельності продажів показує:

- а) скільки прибутку приходить на одиницю реалізованої продукції;
- б) ефективність використання всього майна підприємства;
- в) ефективність використання основних засобів та інших позаоборотних активів;
- г) ефективність використання власного капіталу підприємства.

4. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу впливає на:

- а) ефективність використання всього майна підприємства;
- б) ефективність використання основних засобів та інших позаоборотних активів;
- в) ефективність використання оборотного капіталу підприємства;
- г) рівень котирування акцій підприємства.

5. Аналіз фінансових результатів оцінюють за допомогою:

- а) балансових і забалансових рахунків;
- б) абсолютних і відносних показників;
- в) співвідношення власних і позикових коштів;
- г) співвідношення основних і оборотних коштів.

6. Точка безбитковості на графіку – це :

- а) точка перетинання прямих валових надходжень і перемінних витрат;
- б) точка перетинання прямих валових надходжень і прямих валових витрат;
- в) точка перетинання прямих валових надходжень і прямих постійних витрат;
- г) точка перетинання прямих постійних витрат і перемінних витрат.

7. Поріг рентабельності на графіку – це:

- а) точка перетинання прямих валових надходжень і перемінних витрат;
- б) точка перетинання прямих валових надходжень і прямих валових витрат;
- в) точка перетинання прямих валових надходжень і усіх валових витрат;
- г) точка перетинання прямих постійних витрат і перемінних витрат.

8. Коефіцієнт операційного левєриджу показує:

- а) на скільки відсотків зміниться прибуток підприємства при збільшенні чистого доходу на один відсоток;

б) на скільки грн. зміниться прибуток підприємства при збільшенні чистого доходу на одну гривню;

в) на скільки днів зміниться оборотність капіталу підприємства при збільшенні оборотності запасів на один день;

г) на скільки відсотків зміниться прибуток підприємства при збільшенні усієї виручки на один відсоток.

9. Чистий дохід – це:

а) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;

б) витрати на виробництво і реалізацію продукції;

в) дохід, одержаний фірмою, мінус податки у ціні;

г) виручка мінус витрати на виробництво і реалізацію продукції.

10. За результатами факторного аналізу можна оцінити:

а) якість прибутку та можливі джерела його збільшення;

б) витрати на виробництво і реалізацію продукції;

в) дохід, одержаний фірмою, мінус податки у ціні;

г) на скільки відсотків зміниться прибуток підприємства при збільшенні усієї виручки на один відсоток.

11. При збільшенні ціни реалізації :

а) сума прибутку зменшується, а якщо ціна зменшується, то зменшується (при незмінному обсязі реалізації) і прибуток;

б) сума прибутку не змінюється, а якщо ціна зменшується, то зменшується (при незмінному обсязі реалізації) і прибуток;

в) сума прибутку зростає;

г) сума прибутку зростає, а якщо ціна зменшується, то зменшується (при незмінному обсязі реалізації) і прибуток;

12. На величину прибутку впливають:

а) з прямо-пропорційною залежністю: зміна відпускних цін, зміна обсягу реалізації продукції;

б) із зворотно-пропорційною залежністю: зміна відпускних цін, зміна обсягу реалізації продукції;

в) із прямо-пропорційною залежністю: зміна собівартості продукції;

г) немає правильної відповіді.

13. Ефективне стимулювання персоналу призводить до:

а) зменшення обсягу виробництва, і, як наслідок, зменшення прибутку;

б) збільшення обсягу виробництва, і, як наслідок, зменшення прибутку;

в) збільшення обсягу виробництва, і, як наслідок, збільшення прибутку;

г) немає правильної відповіді.

14. Коефіцієнт чистої рентабельності акціонерного капіталу вказує:

а) вказує на узагальнений результат ефективності діяльності підприємства у трьох сферах: виробничій, фінансовій й інвестиційній;

б) на який розмір дивідендів можуть розраховувати акціонери на 1 грн. вкладених коштів;

в) збільшення цього коефіцієнта може свідчити про зниження невиробничих витрат (браку) в готовій продукції;

г) тенденція до зменшення коефіцієнта свідчить про: екстенсивний шлях розвитку підприємства.

Практичне заняття 4

Завдання 1.

Порівняйте темпи зміни виручки та прибутку. Визначте тенденцію та зробіть за нею висновки.

Таблиця 12 –Звіт про фінансові результати.

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3367,40	5990,80
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(3862,00)	(6314,20)
Валовий:	2090		
прибуток			
збиток	2095	(494,60)	(323,40)
Інші операційні доходи	2120	2305,00	89,10
Адміністративні витрати	2130	(187,60)	(789,40)
Витрати на збут	2150	(15,90)	(114,60)
Інші операційні витрати	2180	(224,80)	(573,70)
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	1382,10	1712,00
прибуток			
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	22,00	
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270		
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	1404,10	
прибуток			
збиток	2295		(1712,00)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(44,50)	(214,80)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:	2350	1448,60	
прибуток			
збиток	2355		(1926,80)

Завдання 2.

Порівняйте темпи зміни виручки та прибутку. Визначте тенденцію та зробіть за нею висновки.

Таблиця 13 –Звіт про фінансові результати.

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	247226,00	152021,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(145116,00)	(96906,00)
Валовий:	2090	102110,00	55115,00
прибуток			
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	27719,00	26549,00
Адміністративні витрати	2130	(8978,00)	(13569,00)
Витрати на збут	2150	(3592,00)	(2383,00)
Інші операційні витрати	2180	(38191,00)	(31076,00)
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	79068,00	34636,00
прибуток			
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200	5604,00	5773,00
Інші фінансові доходи	2220	2900,00	21624,00
Інші доходи	2240	(20757,00)	(14710,00)
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270		
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	66815,00	46963,00
прибуток			
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(4922,00)	(14351,00)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:	2350	61893,00	32612,00
прибуток			
збиток	2355		

Завдання 3

Розрахуйте показники рентабельності за 2 роки та зробіть висновок про діяльність підприємства.

Таблиця 14 – Форма №1

Актив	Код рядка	За звітний період	За попередній період
I. Необоротні активи	1095	251,3	222,5
II. Оборотні активи	1195	3 804,8	4 316,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	4 056,1	4 539,0
Пасив	Код рядка	За звітний період	За попередній період
I. Власний капітал	1495	(206,3)	(183,2)
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595	335,2	308,4
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1695	3 631,4	3 978,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	4 056,1	4 539,0

Таблиця 15 Форма №2

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 054	2 132,9
Валовий:	2090		
прибуток		351	420,7
збиток	2095		
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190		
прибуток		297	424,3
збиток	2195		
Фінансовий результат до оподаткування:	2290		
прибуток		303	466,5
збиток	2295		
Чистий фінансовий результат:	2350		
прибуток		211	293,1
збиток	2355		

Завдання 4

Зробіть факторний аналіз прибутку та визначте, який саме фактор більш за все вплинув на зменшення чистого прибутку.

Індекс зміни цін склав 116,6 %.

Таблиця 16 Форма №2

Стаття	Код рядка	2023 рік	2022 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	247226,00	152021,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(145116,00)	(96906,00)
Валовий:	2090	102110,00	55115,00
прибуток			
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	27719,00	26549,00
Адміністративні витрати	2130	(8978,00)	(13569,00)
Витрати на збут	2150	(3592,00)	(2383,00)
Інші операційні витрати	2180	(38191,00)	(31076,00)
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	79068,00	34636,00
прибуток			
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200	5604,00	5773,00
Інші фінансові доходи	2220	2900,00	21624,00
Інші доходи	2240	(20757,00)	(14710,00)
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270		
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	66815,00	46963,00
прибуток			
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(4922,00)	(14351,00)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:	2350	61893,00	32612,00
прибуток			
збиток	2355		

Завдання 5

Визначте рівняння витрат на підприємстві методом максимальної і мінімальної точки.

Таблиця 17 Форма №2

Стаття	Код рядка	2023 рік	2022 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	247226,00	152021,00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(145116,00)	(96906,00)
Валовий:	2090	102110,00	55115,00
прибуток			
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	27719,00	26549,00
Адміністративні витрати	2130	(8978,00)	(13569,00)
Витрати на збут	2150	(3592,00)	(2383,00)
Інші операційні витрати	2180	(38191,00)	(31076,00)
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Фінансовий результат від операційної діяльності:	2190	79068,00	34636,00
прибуток			
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200	5604,00	5773,00
Інші фінансові доходи	2220	2900,00	21624,00
Інші доходи	2240	(20757,00)	(14710,00)
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270		
Фінансовий результат до оподаткування:	2290	66815,00	46963,00
прибуток			
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(4922,00)	(14351,00)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:	2350	61893,00	32612,00
прибуток			
збиток	2355		

Приклад аналізу прибутку підприємств

Проведемо діагностику фінансових результатів діяльності ПАТ «Автоматика», використовуючи показники доходу і прибутку (валовий, операційний, до оподаткування, чистий). Таким чином, використовуючи форму №2 «Звіт про фінансові результати» підприємства по кожному році, заповнимо таблицю 18 для наступного аналізу.

Таблиця 18 – Аналіз динаміки рівня прибутку

Показники	Джерело інформації	2020 р. (тис. грн.)	2021 р. (тис. грн.)	2022 р. (тис. грн.)
1. Чиста виручка (чистий дохід) від реалізації	Ряд. 2000	1 605,20	2 217,10	4 530,30
2. Валовий прибуток (або збиток)	Ряд. 2090-2095	130,2	18,1	-922
3. Операційний прибуток (або збиток)	Ряд. 2190-2195	-117,3	-290,7	520,9
4. Прибуток до оподаткування (або збиток)	Ряд. 2290-2295	-116,4	-262,2	537,9
5. Чистий прибуток (або збиток)	Ряд. 2350-2355	-135	-275,6	450,4

За даними табл.18 найбільший інтерес викликають тенденції зміни чистого доходу й чистого прибутку підприємства по роках. Ці показники визначають, відповідно, суму коштів, отриману від основної діяльності підприємства, і суму, яка залишилася на підприємства після списання витрат і здійснення податкових платежів.

Визначимо характерну тенденцію динаміки зазначених вище показників за допомогою діаграми (рис. 4).

Період з 2020 по 2021 рік характеризується зростанням чистого доходу з одночасним падінням прибутку підприємства, що є негативною тенденцією в діяльності підприємства й свідчить про збільшення собівартості, що випускається продукції за розглянутий період. Щодо діяльності підприємства в період з 2021 по 2022 рік, то тут спостерігається збільшення як доходу, так і прибутку підприємства. Однак, темпи зростання доходу значно перевищують темпи зростання прибутку. Така тенденція в цілому носить позитивний характер і свідчить про стабільність прибутку підприємства в даний період часу. Відставання зростання прибутку від зростання доходу може бути обумовлене накопиченням попередніх боргів або підвищенням собівартості продукції в цей період.

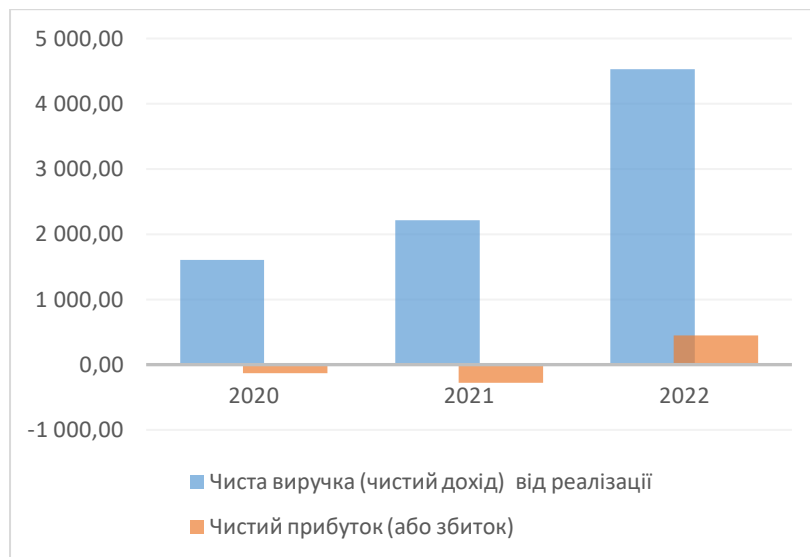

Рисунок 4 – Співвідношення прибутку й доходу від продажів по роках

Витрати на виробництво продукції, виконання робіт та надання послуг поділяються на постійні та змінні. Загальну суму витрат, в залежності від обсягу виробництва, можна виразити рівнянням першого ступеня:

$$y = a \cdot x + b.$$

Показники для розрахунку наведені в табл. 19.

Таблиця 19 – Результати розрахунків для диференціація витрат методом максимальної і мінімальної точки

Показник	Значення за 2020 – 2022 рр		Різниця між макс і мін величинами
	Максимум	Мінімум	
Чиста виручка, тис. грн. (ряд. 2000), x	4530,20	1605,20	2925,00
$x_{\min} \% = \frac{x_{\min}}{x_{\max}} \cdot 100\%$			35,43
2. Сумарні витрати, тис. грн. (ряд. 2550), y	4449,30	1775,60	
$a = \frac{(y_{\max} - y_{\min}) \cdot 100\%}{100\% - x_{\min} \%}$			0,91
$b = y_{\max} - a \cdot x_{\max}$			308,31
формула	$y = 0,91 \cdot x + 308,31$		

Метою операційної діагностики є визначення суми прибутку, отриманого підприємством від основної діяльності, тому що чистий прибуток в «Звіті про фінансові результати» є сукупним результатом основної, фінансової й інвестиційної діяльності підприємства. Основу операційної діагностики становить розподіл витрат на постійні й змінні, прямі й непрямі; порівняння витрат з доходами від продажів; знаходження порога рентабельності, точки беззбитковості, запасу фінансової міцності й операційного важеля.

Проведемо розрахунки показників операційної діяльності в таблиці 20.

Таблиця 20 – Планування показників операційної діяльності

Показники, тис. грн.	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
1. Дохід від реалізації	1 605,20	2 217,10	4 530,30
2. Змінні витрати	1 365,60	1 037,90	1 856,20
3. Валова маржа	239,60	1 179,20	2 674,10
4. Прямі постійні витрати	422,90	737,70	2 593,10
5. Проміжна маржа	-183,30	441,50	81,00
6. Поріг беззбитковості	2833,22	1387,00	4393,07
7. Непрямі постійні витрати	542,30	599,90	389,80
8. Сумарні постійні витрати	965,20	1 337,60	2 982,90
9. Поріг рентабельності	6466,36	2514,92	5053,45
10. Прибуток/збиток	-725,60	-158,40	-308,80
11 . Операційний важіль, %	-0,33	-14,00	-8,66

Проаналізувавши результати, отримані в табл. 20, можна зробити такі висновки.

1. Виходячи з величини валової маржі підприємства, можна говорити про те, що внесок на покриття постійних витрат і частини прибутку підприємства в 2020 році склав 239,6 тис. грн. У наступні періоди спостерігається динаміка до постійного збільшення даного показника, що є позитивною тенденцією для підприємства. Таким чином, в 2021 році максимальний обсяг постійних витрат, який могло встановити підприємство для здійснення беззбиткової діяльності, склав 1 179,2 тис. грн. Найбільший же розмір даного показника припадає на 2022 рік і свідчить про можливість підприємства побільшати обсяг постійних витрат до 2 674,1 тис. грн. без загрози одержання збитків від своєї операційної діяльності.

2. Беззбитковий обсяг продажів підприємства в 2020 році склав 2833,22 тис. грн. Саме такий розмір доходу від продажів дозволить підприємству покрити свої постійні й змінні витрати, але в той же час не забезпечить його прибутком. В 2021 році точка беззбитковості підприємства знизилася до 1387 тис. грн., що є позитивним моментом і свідчить про те, що для покриття своїх валових витрат

підприємству необхідно продати на 1446,22 тис. грн. менше (тобто в 2 рази менше) готової продукції, ніж в попередньому році. Найбільший розмір порога беззбитковості спостерігається в 2022 році й свідчить про те, що для того, щоб підприємство не одержало збитки в поточному періоді, його дохід від продажів повинна бути більш ніж в 3 рази вище, чим у попередньому періоді й скласти не менш 4393,07 тис. грн.

3. Виходячи з розрахунку порога рентабельності по роках, можна сказати, що найбільший його розмір спостерігається в 2020 році. Отже цього року для покриття своїх не тільки постійних і змінних, але також і непрямих витрат підприємству необхідно реалізувати продукцію на 6466,36 тис. грн., що приблизно в 3 рази більше ніж у 2021 року й на 1413 тис. грн. більше, ніж в 2022 році. Збільшення порога рентабельності підприємства може бути викликане, насамперед, зниженням ціни реалізації продукції, збільшенням змінних витрат на одиницю продукції, а також збільшенням сукупної величини постійних витрат.

4. У жодному з періодів підприємство не має запасу фінансової міцності, тому що поріг рентабельності перевищує його чистий дохід, що вказує на фінансову нестійкість підприємства й значне видалення обсягу реалізації його продукції від точки беззбитковості. Для досягнення підприємством порога рентабельності й покриття своїх постійних, змінних і непрямих витрат, йому необхідно збільшити обсяг реалізації продукції на 4861,16 тис. грн. (або 302,84 %) в 2020 році, на 297, 82 тис. грн. (13,43%) в 2021 році й на 523,5 тис. грн. (11,55%) – в 2022 році.

5. Фактор операційного важеля дає можливість охарактеризувати залежність розміру балансового прибутку від суми чистого доходу підприємства й вказує на те, що при збільшенні доходу на 1 % прибуток знижується в 2020 році на 0,33%, в 2021 році – на 14% і в 2022 році – на 8,66%, що є вкрай негативною тенденцією.

Проілюструємо результати операційної діагностики по роках за допомогою графіків порога рентабельності й порога беззбитковості на рисунках 5-7. Для цього складемо таблиці по кожному з розглянутих періодів, у яких відобразимо всі необхідні для побудови графіків вихідні дані (табл. 21-23).

Таким чином, проаналізувавши всі три графіка можна зробити висновок, що в 2020 році підприємством не досягається ні поріг беззбитковості, ні поріг рентабельності, що свідчить про те, що воно не має достатньо коштів, щоб покрити свої сумарні валові витрати. В 2021 і 2022 році підприємство досягає точки беззбитковості, але не досягає порога рентабельності, тобто зі своїх сумарних валових витрат воно має можливість покрити лише прямі змінні й постійні витрати.

Таблиця 21 – Вихідні дані для побудови графіка точки беззбитковості й порогу рентабельності підприємства в 2020 році

Показники, тис. грн.	На початок року	На кінець року
Прямі постійні витрати	422,90	422,90
Непрямі постійні витрати	542,30	542,30
Сумарні постійні витрати	965,20	965,20
Змінні витрати	0	1366,00
Валові прямі витрати	422,90	1788,50
Сумарні валові витрати	965,20	2330,80
Чистий дохід	0	1605,20

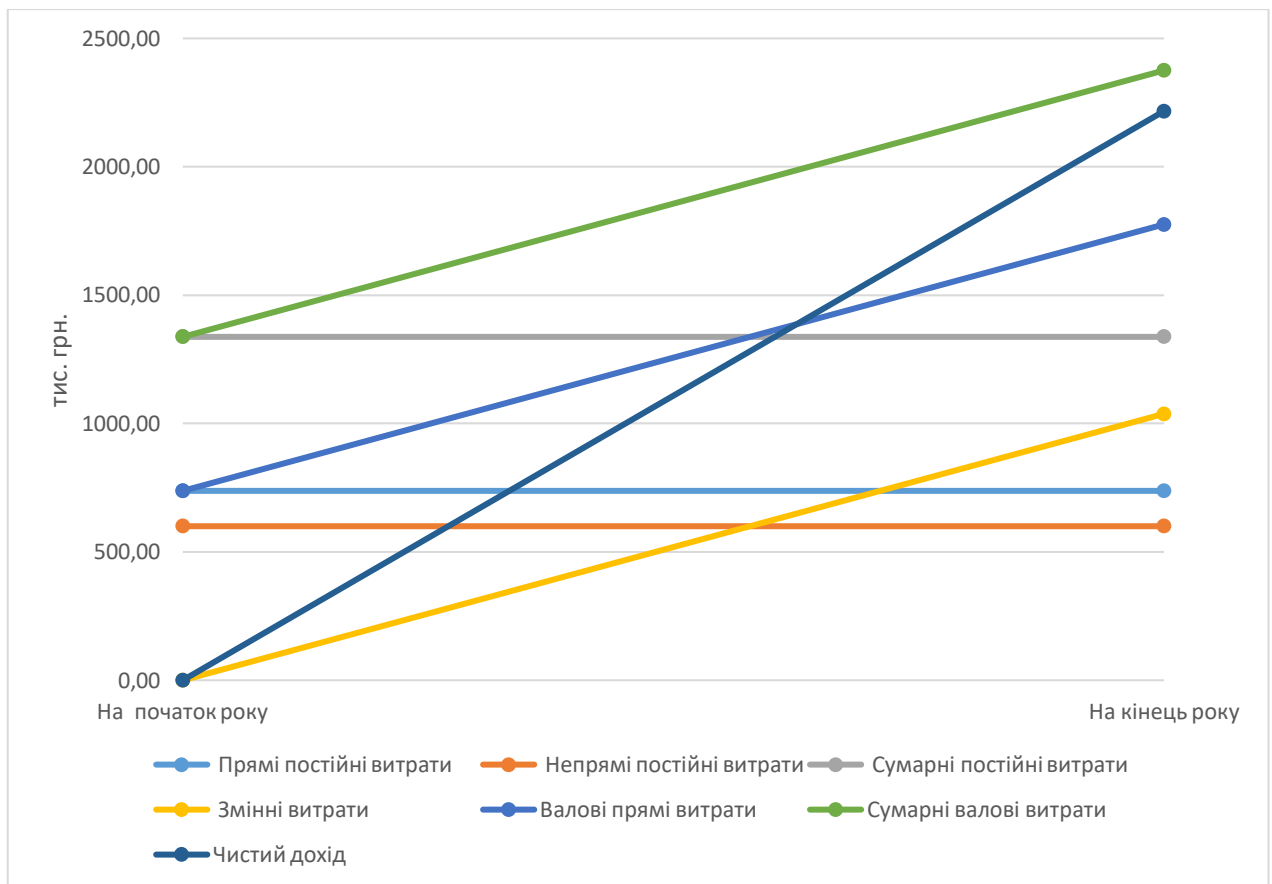

Рисунок 5 – Графік точки беззбитковості й порогу рентабельності підприємства в 2020 році

Прибуток до оподаткування, а далі й чистий прибуток від операційної діяльності підприємства в кожному із трьох років також розрахуємо схематично (рис. 8-10).

Таблиця 22 – Вихідні дані для побудови графіка точки беззбитковості й порогу рентабельності підприємства в 2021 році

Показники, тис. грн.	На початок року	На кінець року
Прямі постійні витрати	737,70	737,70
Непрямі постійні витрати	599,90	599,90
Сумарні постійні витрати	1 337,60	1 337,60
Змінні витрати	0	1 037,90
Валові прямі витрати	737,70	1 775,60
Сумарні валові витрати	1 337,60	2 375,50
Чистий дохід	0	2 217,10

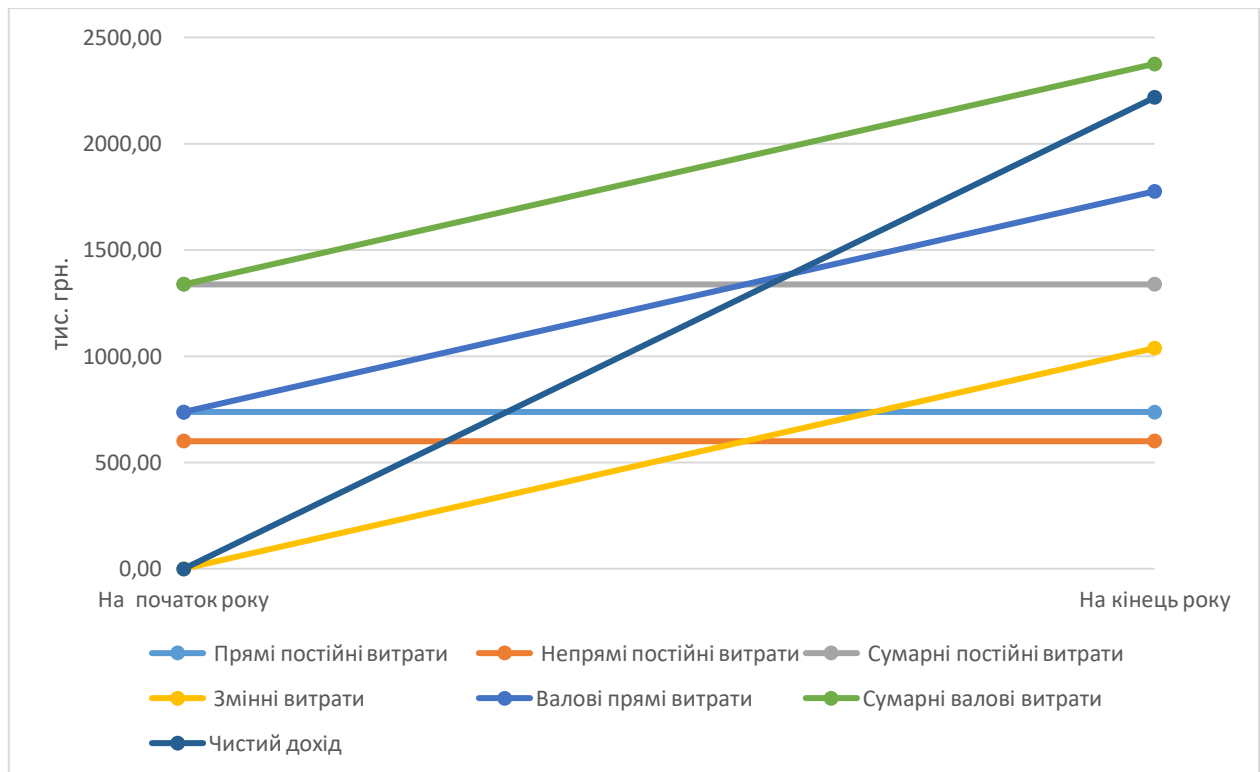

Рисунок 6 – Графік точки беззбитковості й порогу рентабельності підприємства в 2021 році

Таблиця 23 – Вихідні дані для побудови графіка точки беззбитковості й порогу рентабельності підприємства в 2022 році

Показники, тис. грн.	На початок року	На кінець року
Прямі постійні витрати	2 593,10	2 593,10
Непрямі постійні витрати	389,80	389,80
Сумарні постійні витрати	2 982,90	2 982,90
Змінні витрати	0	1 856,20
Валові прямі витрати	2 593,10	4 449,30
Сумарні валові витрати	2 982,90	4 839,10
Чистий дохід	0	4 530,30

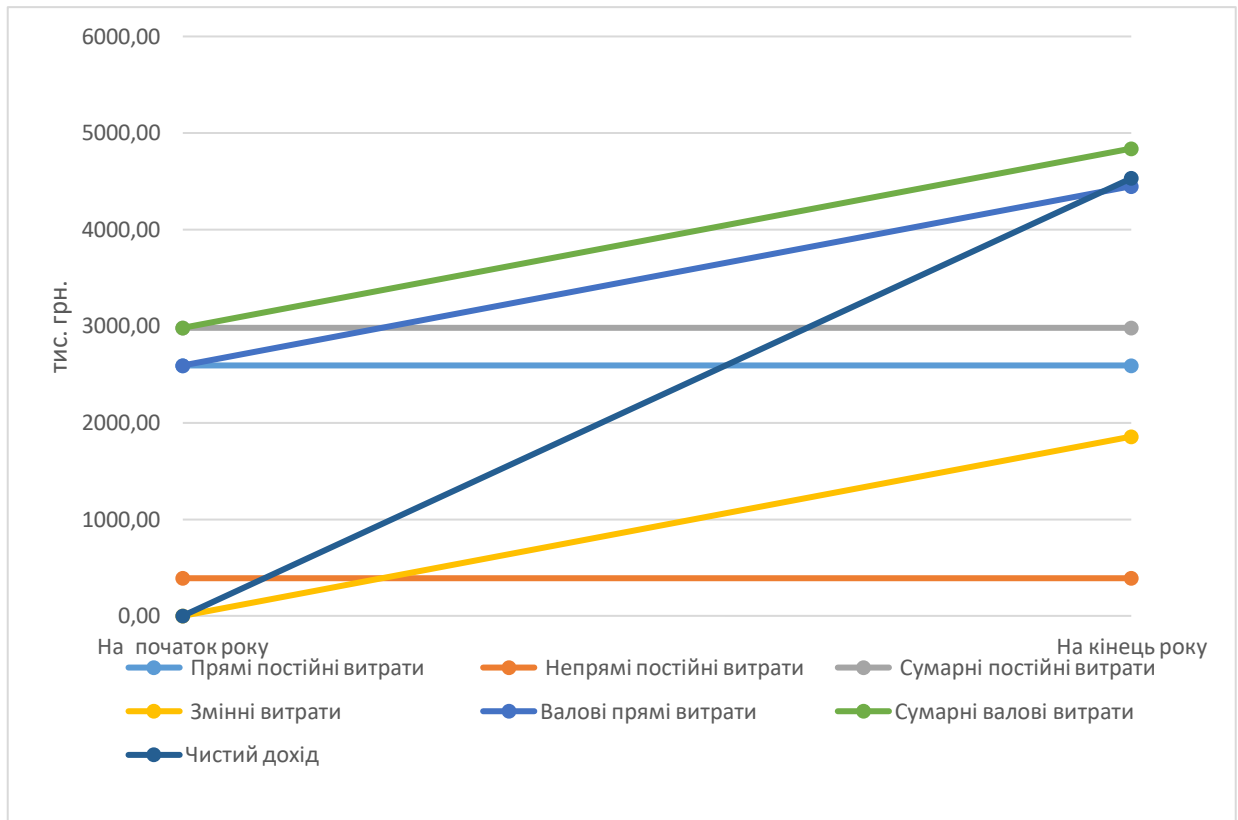

Рисунок 7 – Графік точки беззбитковості й порога рентабельності підприємства в 2022 році

Таким чином, кожному із трьох розглянутих періодів підприємство зазнає збитків від операційної діяльності, найбільший розмір яких припадає на 2020 рік. В 2022 році підприємство зазнає збитків від операційної діяльності, але загальний його прибуток має позитивне значення.

Це свідчить про те, що в ці роки підприємство одержує додаткові доходи, джерелами яких може бути продаж основних фондів, фінансові спекуляції або інші нереалізаційні операції.

		Чистий дохід 1605,2	
		Валова маржа 239,6	Змінні витрати 1365,6
		Проміжна маржа - 183,3	Прямі постійні витрати 422,9
Прибуток (збиток) від основної діяльності - 725,6		Непрямі постійні витрати 542,3	
Чистий прибуток -725,6	Податок на прибуток 0		

Рисунок 8 – Розподіл доходу й формування чистого прибутку від основної діяльності за 2020 рік, тис. грн.

		Чистий дохід 2217,1	
		Валова маржа 1179,2	Змінні витрати 1037,9
		Проміжна маржа 441,5	Прямі постійні витрати 737,7
Прибуток (збиток) від основної діяльності -158,4		Непрямі постійні витрати 599,9	
Чистий прибуток -158,4	Податок на прибуток 0		

Рисунок 9 – Розподіл доходу й формування чистого прибутку від основної діяльності за 2021 рік, тис. грн.

		Чистий дохід 4530,3	
		Валова маржа 2674,1	Змінні витрати 1856,2
		Проміжна маржа 81	Прямі постійні витрати 2593,1
Прибуток (збиток) від основної діяльності - 308,8		Непрямі постійні витрати 389,8	
Чистий прибуток -308,8	Податок на прибуток 0		

Рисунок 10 – Розподіл доходу й формування чистого прибутку від основної діяльності за 2022 рік

Ми проаналізували вплив факторів на прибуток ПАТ «Автоматика» у 2021-2022 рр., використовуючи Ф№2 “Звіт про фінансові результати” Вихідні дані подано в таблиці 24.

Таблиця 24 – Аналіз прибутку ПАТ «Автоматика» у 2021-2022 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	2021 р.	2022 р.	Відхилення
				тис.грн
1.	Дохід від реалізації продукції (ДР)	2217,10	4530,30	2313,20
2.	Інші доходи (ДІ)	480,70	1850,30	1369,60
3.	Собівартість продукції (С)	2199,00	5452,30	3253,30
4.	Витрати на управління (ВУ)	525,30	324,70	-200,60
5.	Витрати на збут (ВЗ)	11,70	12,60	0,90
6.	Фінансові і інші витрати (ВФ)	224,00	53,10	-170,90
7.	Податок на прибуток (ПП)	13,40	87,50	74,10
8.	Чистий прибуток (ЧП)	-275,60	450,40	726,00

Середній індекс цін за період часу, що розглядається, ($ІЦ_{2022/2021}$), дорівнює 135,8%, тобто 1,1358

Визначимо вплив факторів на зміну доходу від реалізації. З таблиці П.5.7 видно, що дохід від реалізації у 2022 р. був на 2313,2 тис. грн. більшим, ніж у 2021-му. Це збільшення є наслідком впливу двох факторів: ціни реалізації та обсягу реалізованої продукції. Розрахуємо величину впливу кожного з них можна у такий спосіб:

$$\Delta ДР_{Ц} = ДР_{2022} - ДР_{2022} / 1,091 = 4530,30 - 4530,30 / 1,1358 = 541,66 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta ДР_{О} = ДР_{2022} / 1,091 - ДР_{2021} = 4530,30 / 1,1358 - 2217,10 = 1771,54 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином зростання цін сприяло збільшенню виручки від реалізації на 541,66 тис. грн, а збільшення обсягу випуску – на 1771,54 тис. грн

Прослідкуємо вплив факторів на зміну собівартості реалізованої продукції. З таблиці П.5.5 видно, що собівартість у 2021 р. 2199,0 тис. грн., а у 2022 р. становила 5452,30 тис. грн., що на 3253,3 тис. грн більше.

$$\Delta С_{Ц} = С_{2022} - С_{2022} : 1,091 = 5452,30 - 5452,30 : 1,1358 = 651,89 \text{ тис. грн.}$$

$$\Delta С_{О} = С_{2022} - С_{2021} - \Delta С_{Ц} = 5452,30 - 2199,0 - 651,89 = 2601,41 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, за рахунок зміни ціни собівартість виросла на 651,89 тис. грн, а за рахунок зміни обсягу випуску – на 2601,41 тис. грн.

Як показують розрахунки, ціна реалізації впливає на чистий прибуток у складі двох факторів – собівартості та доходу від реалізації. При цьому вплив у складі собівартості зменшує прибуток, а у складі доходу від реалізації – збільшує. З огляду на це загальний вплив ціни реалізації на чистий прибуток можна розрахувати у такий спосіб:

$$\Delta\text{ЧП}_\text{ц} = \Delta\text{ДР}_\text{ц} - \Delta\text{С}_\text{ц} = 541,66 - 651,89 = -110,23 \text{ тис. грн}$$

За рахунок збільшення ціни чистий прибуток підприємства зменшився на 110,23 тис. грн.

Визначаючи вплив на прибуток витрат на управління, на збут та фінансових витрат, треба пам'ятати, що це фактори зворотного впливу, тобто у формули треба підставляти знак мінус:

$$\begin{aligned}\Delta\text{ЧП}_\text{в} &= (\text{ВУ}_{2022} + \text{ВЗ}_{2022} + \text{ВФ}_{2022}) - (\text{ВУ}_{2021} + \text{ВЗ}_{2021} + \text{ВФ}_{2021}) \\ &= -[(324,7 + 12,6 + 53,1) - (525,3 + 11,7 + 62,9)] = 370,6 \text{ тис. грн.}\end{aligned}$$

Отже, зменшення цих витрат у 2022 р., порівняно з 2021-м, призвело до збільшення прибутку на суму 370,6 тис. грн.

Обчислимо величини інших доходів на зміну чистого прибутку:

$$\Delta\text{ЧП}_\text{і} = \text{ДІ}_{2022} - \text{ДІ}_{2021} = 1850,3 - 480,7 = 1369,6 \text{ тис. грн}$$

За рахунок збільшення суми інших доходів чистий прибуток збільшився на 1369,6 тис. грн.

Вплив податку на прибуток:

$$\Delta\text{ЧП}_\text{пп} = -(\text{ПП}_{2022} - \text{ПП}_{2021}) = -(87,5 - 13,4) = -74,1 \text{ тис. грн}$$

Це означає, що збільшення величини податку на прибуток сприяло зменшенню прибутку на суму 74,1 тис. грн.

Вплив кожного фактору розраховується за допомогою таблиці П5.8.

Останній рядок таблиці 25 в сумі 726,00 тис. грн. підтверджує зміну чистого прибутку з таблиці 24, тобто розрахунки факторного аналізу є правильними.

Поява в 2022 році і збільшення прибутку переважно виникло за рахунок збільшення обсягу реалізації та інших доходів, а також завдяки зменшенню витрат підприємства.

А збільшення витрат ціни реалізації (завдяки зменшенню попиту), збільшення собівартості, навпаки, призводило до зниження прибутку.

Таблиця 25 – Узагальнена таблиця впливу факторів на величину прибутку

Показник	Формула розрахунку	Сума, тис. грн
Зміна ціни реалізації	$\Delta ДР_{Ц} = ДР_{2022} - ДР_{2022} : Ц_{2022//2021}$	541,66
Зміна обсягу реалізації	$\Delta ДР_{О} = ДР_{2022} : Ц_{2022//2021} - ДР_{2021}$	1771,54
Зміна собівартості за рахунок ціни	$\Delta С_{Ц} = С_{2022} - С_{2022} : Ц_{2022//2021}$	651,89
Зміна собівартості за рахунок обсягу	$\Delta С_{О} = С_{2022} - С_{2021} - \Delta С_{Ц}$	2601,41
Зміна прибутку за рахунок		
Зміна ціни	$\Delta ЧП_{Ц} = \Delta ДР_{Ц} - \Delta С_{Ц}$	-110,24
Обсяг реалізації	+ $\Delta ДР_{О}$	1771,54
Зміна собівартості	- $\Delta С_{О}$	-2601,41
Витрати на управління, на збут, фінансові витрати	$\Delta ЧП_{у} = (ВУ_{2022} + В_{2022\ 0} + ВФ_{2022}) - (ВУ_{2021} + В_{2021\ 0} + ВФ_{2021})$	370,60
Інші доходи	$\Delta ЧП_{і} = ДІ_{2022} - ДІ_{2021}$	1369,60
Податок на прибуток	$\Delta ЧП_{ПП} = - (ПП_{2022} - ПП_{2021})$	-74,10
Усього	$ФЧП = \Delta ЧП_{Ц} + \Delta ДР_{О} - \Delta С_{О} + \Delta ЧП_{у} + \Delta ЧП_{і} + \Delta ЧП_{ПП}$	726,00

Для проведення аналізу рентабельності об'єднаємо дані, представлені у Формі 1 «Баланс підприємства» (на початок і на кінець року) з даними Форми 2 «Звіт про фінансові результати» (за один рік). Для цього використовуємо усереднені дані з балансу підприємства. Для спрощення наступних розрахунків зведемо отримані показники в таблицю 26.

Таблиця 26 – Таблиця для проміжних розрахунків

Умовні позначки	Джерело інформації	Назва показника	2020 р. (тис. грн.)	2021 р. (тис. грн.)	2022 р. (тис. грн.)
Пб _{сер}	Ряд. 1300 _{сер}	Середня вартість активів	3104,75	2925,65	3123,3
П1 _{сер} +П4 _{сер}	Ряд. (1495++1700) _{сер}	Середня вартість власного капіталу	2776,6	2481,50	2479,10
П2 _{сер}	Ряд. 1595 _{сер}	Середня вартість довгострокового кредиту	0	0	0
П3 _{сер}	Ряд. 1695 _{сер}	Розрахунки та інші коротко-строкові пасиви	328,15	444,15	644,20

Кінець таблиці 26

Умовні позначки	Джерело інформації	Назва показника	2020 р. (тис. грн.)	2021 р. (тис. грн.)	2022 р. (тис. грн.)
A1 _{сер} +A3 _{сер}	Ряд. (1095+1200) _{сер}	Середня вартість основних коштів і інших необоротних активів	2375,20	2131,25	1994,05
A2 _{сер}	Ряд. 1195 _{сер}	Середня вартість оборотних активів	729,55	794,40	1129,25
Зап _{сер}	Сума ряд. (1100+1110) _{сер}	Середня величина виробничих запасів	500,70	402,60	475,25
ГК _{сер}	Сума ряд. (1160+1165+1170) _{сер}	Середня величина грошових коштів (найбільш ліквідних активів)	61,30	104,25	106,75
ДЗ _{сер}	Сума ряд. (1125...1155) _{сер}	Середня величина дебіторської заборгованості	310,30	287,55	547,25
КрЗ _{сер}	Сума ряд. (1610...1660) _{сер}	Середня величина кредиторської заборгованості	323,15	377,65	582,70
СФ _{сер}	Ряд. 1400 _{сер} .	Середня величина статутного фонду	16,10	16,10	16,10

Використовуючи дані табл. 26, проведемо розрахунки основних показників фінансових результатів ПАТ «Автоматика» (табл. 27)

Таблиця 27 – Порядок розрахунків показників рентабельності

Показник	Формула для розрахунку	2020 р. (тис. грн.)	2021 р. (тис. грн.)	2022 р. (тис. грн.)
Коефіцієнт рентабельності продажу	ОП / ЧД	-0,073	-0,131	0,115
Коефіцієнт рентабельності всього капіталу підприємства	ОП / ПБ _{сер}	-0,038	-0,099	0,167
Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	ОП / (A1 _{сер} +A3 _{сер})	-0,049	-0,136	0,261
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	ОП / (П1 _{сер} +П4 _{сер})	-0,042	-0,117	0,210
Коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу	ОП / A2 _{сер}	-0,161	-0,366	0,461
Коефіцієнт чистої рентабельності власних коштів	ЧП / (П1 _{сер} +П4 _{сер})	-0,049	-0,111	0,182
Коефіцієнт чистої рентабельності акціонерного капіталу	ЧП/ СФ _{сер}	-8,39	-17,12	27,98

Проаналізуємо кожний з розрахованих коефіцієнтів.

1. Коефіцієнт рентабельності продажів відображає здатність підприємства отримувати прибуток від реалізації товарів і послуг і свідчить про те, що в 2020 році на 1 тис. грн. реалізованої продукції доводиться 0,073 тис. грн. збитку, в 2021 році – 0,131 тис. грн. збитку й тільки в 2022 році на одиницю реалізованої продукції доводиться 0,115 тис. грн. прибутку. Виходячи з отриманих результатів можна зробити висновок про зростання попиту на продукцію підприємства в 2022 році.

2. Коефіцієнт рентабельності всього капіталу показує ефективність використання всього майна підприємства. Для виведення тенденції зрівняємо зміни даного коефіцієнта зі зміною коефіцієнта рентабельності продажів. З 2020 по 2021 рік спостерігається тенденція одночасного зниження обох показників, що свідчить про падіння попиту на продукцію підприємства в цей період. В 2022 році попит на продукцію підприємства починає зростати, про що свідчить одночасне збільшення коефіцієнта рентабельності всього капіталу й коефіцієнта рентабельності продажів.

3. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів відображає ефективність використання, в основному, основних коштів підприємства. У період з 2020 по 2021 рік має місце тенденція до зниження даного коефіцієнта за рахунок зниження чисельника, що свідчить про зменшення віддачі від одиниці устаткування, тобто спостерігається падіння виробництва. В 2022 році спостерігається значне зростання даного коефіцієнта, що може свідчити про інтенсивний шлях розвитку підприємства, тобто підвищення віддачі від кожної одиниці устаткування.

4. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу відображає ефективність вкладення власного капіталу в різні види активів. Зниження даного коефіцієнта в період з 2020 по 2021 рік свідчить про зниження вартості акцій підприємства. Зростання коефіцієнта для ПАТ «Автоматика» в 2022 році свідчить про те, що спостерігається підвищення вартості підприємства на вторинному фондовому ринку в цей період.

5. Коефіцієнт рентабельності обігового капіталу відображає ефективність використання оборотних коштів підприємства. Зниження даного коефіцієнта в період з 2020 по 2021 рік свідчить про те, що в ці роки оборотні кошти підприємства використовуються неефективним образом. Що стосується 2022 року, то він характеризується збільшенням даного коефіцієнта, а виходить, більш ефективним використанням обігових коштів, тобто меншим відсотком виходу браку в готовій продукції, більшим обсягом реалізованої готової продукції з одиниці сировини.

6. Коефіцієнт економічної рентабельності показує незалежність підприємства від короткострокової кон'юнктури ринку. Таким чином, період з 2020 по 2021 рік характеризується неефективністю загальноекономічної

діяльності підприємства і його високою залежністю від короткострокової кон'юнктури ринку. Проте, в 2022 році спостерігається зростання даного показника.

7. Коефіцієнт чистої рентабельності власних коштів використовує у своїй основі чистий прибуток, який містить у собі результати виробничої, фінансової й інвестиційної діяльності підприємства, але виключає податкові зобов'язання. Тобто даний показник показує, як співвідносяться вкладені кошти із загальним результатом віддачі (чистим прибутком). Коефіцієнт чистої рентабельності показує, наскільки ефективно підприємство працювало не тільки у виробничій, але й у фінансовій, і інвестиційної областях. Тому, як правило, абсолютне значення даного коефіцієнта нижче, ніж рентабельність власного капіталу, що підтверджує і це дослідження.

8. Коефіцієнт чистої рентабельності акціонерного капіталу показує, на який розмір дивідендів можуть розраховувати акціонери. Оскільки у 2020 і 2021 році підприємство отримує чистий збиток, то дивідендів чекати акціонерам не варто, а 2022 році всі акціонери можуть розраховувати максимум на 27,98 грн. дивідендів на 1 грн. вкладених коштів.

6. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Можна виділити два поняття ліквідності, які взаємопов'язані між собою.

Ліквідність підприємства – це здатність господарського суб'єкта погашати свою заборгованість за рахунок продажу своїх активів.

Ліквідність активів – здатність активів швидко переходити у грошову форму. З огляду на це, здійснюють аналіз ліквідності балансу й аналіз коефіцієнтів і показників ліквідності (чистий оборотний капітал, поточні фінансові потреби).

Ліквідність балансу – це ступінь покриття платіжних зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких в грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань. Вона вказує на можливість своєчасної виплати короткострокових і довгострокових зобов'язань за рахунок реалізації частини активів підприємства. Для проведення діагностики ліквідності балансу необхідно зіставити агреговані статті по активу за ліквідністю з відповідними зобов'язаннями по пасиву за строком погашення. При цьому активи групуються за ступенем їх ліквідності и розташовуються в порядку її зменшення, а зобов'язання – за термінами їх погашення і розташовуються в порядку збільшення термінів до сплати.

На основі цього співставлення можна виділити п'ять типів балансів, які наведені в табл. 6.1. Методика групування активів та пасивів наведена в табл. 6.2.

Таблиця 6.1 – Типи балансу в залежності від співставлення активів і пасивів

Абсолютно ліквідний баланс	Ліквідний баланс	Неліквідний баланс	Абсолютно неліквідний баланс	Відносно неліквідний баланс
$A_{нл} \geq P_{нт}$	$A_{нл} \geq P_{нт}$	$A_{нл} \geq P_{нт}$	$A_{нл} < P_{нт}$	$A_{нл} < P_{нт}$
$A_{шр} \geq P_{кз}$	$A_{шр} > P_{кз}$	$A_{шр} < P_{кз}$	$A_{шр} < P_{кз}$	$A_{шр} > P_{кз}$
$A_{пр} \geq P_{дз}$	$A_{пр} < P_{дз}$	$A_{пр} < P_{дз}$	$A_{пр} >< P_{дз}$	$A_{пр} > P_{дз}$
$A_{вр} < P_{п}$	$A_{вр} < P_{п}$	$A_{вр} >< P_{п}$	$A_{вр} >< P_{п}$	$A_{вр} < P_{п}$

Таблиця 6.2 – Аналіз ліквідності балансу (тис. грн.)

Складові активу і їх умовні позначки	Джерело інформації	Значення			Складові пасиву і їх умовні позначки	Джерело інформації	Значення		
		1 рік	2 рік	3 рік			1 рік	2 рік	3 рік
1. Найбільш ліквідні активи ($A_{\text{нл}}$)	Сума ряд. (1160...1170) сер.				1. Найбільш термінові зобов'язання ($\Pi_{\text{нт}}$)	Сума ряд. (1610...1690) сер.			
2. Активи, які швидко реалізуються ($A_{\text{шр}}$)	Сума ряд. (1125...1155) сер.				2. Короткострокові пасиви ($\Pi_{\text{кз}}$)	Ряд. 1600 сер.			
3. Активи, які повільно реалізуються ($A_{\text{пр}}$)	Сума ряд. (1100+1110+1190) сер.				3. Довгострокові пасиви ($\Pi_{\text{дз}}$)	Ряд. 1595 сер.			
4. Активи, які важко реалізуються ($A_{\text{вр}}$)	Ряд. 1095 сер.				4. Постійні пасиви ($\Pi_{\text{п}}$)	Ряд. 1495 сер.			

Абсолютно ліквідний баланс підприємства означає, що воно може розрахуватися із своїми кредиторами у будь-який момент часу.

Ліквідний баланс має підприємство, яке здатне розрахуватися у поточний момент та у короткостроковій перспективі, проте на даний час не має достатньо коштів для повернення довгострокової заборгованості.

Неліквідний баланс властивий підприємствам, що можуть розрахуватися лише з поточними боргами, проте не можуть повернути короткострокові і довгострокові кредити.

Підприємство, що має абсолютно неліквідний баланс не може розрахуватися по поточним і короткостроковим зобов'язанням, при цього можливість розрахунків по довгостроковим зобов'язанням не є важливою.

Найбільш суперечливим типом балансу є відносно неліквідний баланс, адже таке підприємство здатне розрахуватися за короткостроковими і довгостроковими зобов'язаннями, проте не може повернути поточні борги (погасити наявну кредиторську заборгованість).

Для визначення наявних джерел для повернення заборгованості використовують розрахунок коефіцієнтів і показників ліквідності.

Коефіцієнти і показники ліквідності дозволяють визначити здатність підприємства сплачувати за своїми короткостроковими зобов'язаннями протягом звітного періоду.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину заборгованості підприємство може погасити за рахунок наявних коштів. Нормоване значення коефіцієнта повинне бути $>25\%$. Тобто за рахунок наявних грошових коштів організація повинна погасити хоча б 25% заборгованості.

Коефіцієнт фінансової ліквідності відображає платіжні можливості підприємства за умови своєчасних платежів з боку дебіторів. Таким чином, дебіторська заборгованість підприємства разом з наявними в його розпорядженні грошовими коштами повинна дорівнювати кредиторській заборгованості. У цьому випадку підприємство може сплатити за зобов'язаннями у досить короткий термін.

Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт платоспроможності; ліквідність оборотного капіталу) вказує на платіжні можливості підприємства за умови не лише своєчасних розрахунків і сприятливої реалізації готової продукції, але і продажу в разі потреби частини матеріалізованих оборотних коштів (запасів товарно-матеріальних цінностей, готової продукції). Оптимальним вважається таке співвідношення, коли весь оборотний капітал підприємства удвічі перевищує обсяг короткострокової заборгованості.

Чистий оборотний капітал (власні оборотні кошти, ЧОК) – величина оборотних коштів підприємства, які воно може направити на виробничі потреби без загрози невиконання фінансових зобов'язань. Чистий оборотний капітал

необхідний підприємству для підтримки нормального виробничого циклу, оскільки перевищення величини оборотних коштів над кредиторською заборгованістю означає, що підприємство може не тільки вчасно погасити свою кредиторську заборгованість, але і має власні кошти та довгострокові пасиви для фінансування частини оборотних активів, перш за все запасів.

Поточні фінансові потреби, ПФП (англ. *need for funding for operations (NFO)*) показують, який обсяг коштів додатково необхідно залучити в формі короткострокового кредиту для фінансування оборотного капіталу підприємства. Чим більше значення поточних фінансових потреб, тим більше коштів необхідно додатково залучати підприємству. Від'ємні значення поточних фінансових потреб також небажані для підприємства. Вони свідчать про надлишок незадіяних у виробництві оборотних коштів підприємства, в результаті чого знижується його рентабельність. Для досягнення максимального ефекту підприємство повинне прагнути до зведення поточних фінансових потреб до обсягу чистого оборотного капіталу.

Між чистим оборотним капіталом і його рентабельністю (див. розділ 5) та ліквідністю оборотного капіталу (коефіцієнт загальної ліквідності) існують наступні залежності (рис. 6.1).

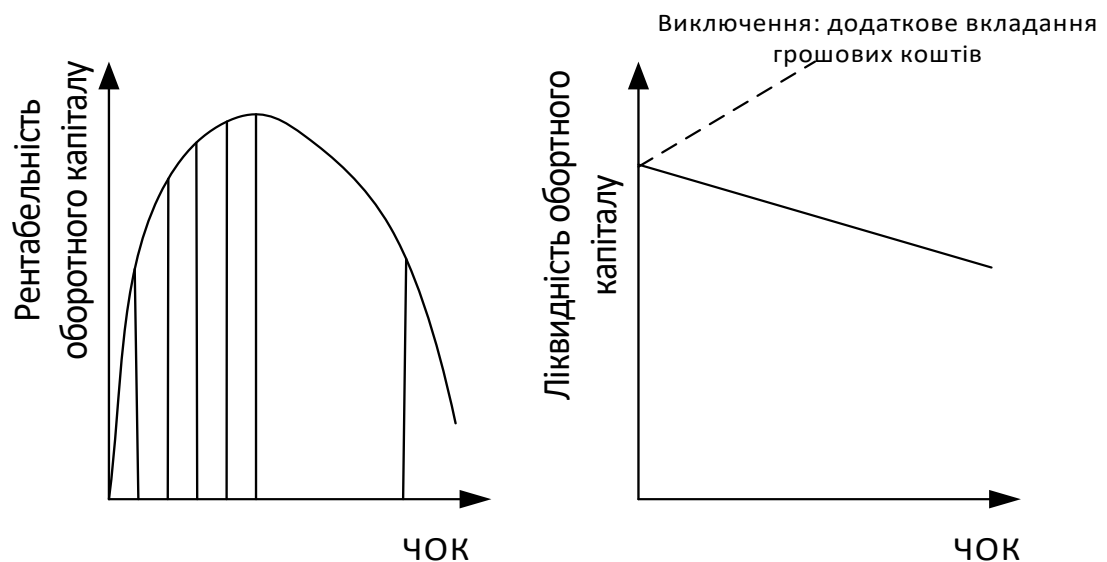

Рисунок 6.1 – Залежність рентабельності і ліквідності оборотного капіталу від обсягу його чистого оборотного капіталу

Порядок розрахунку вищевказаних показників наведено у табл. 6.3.

Таблиця 6.3 – Коефіцієнти та показники ліквідності

Назва показника	Джерело інформації	Нормативне значення	Значення за __ рік	Значення за __ рік
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$A_{\text{нл сер.}} / \text{ПЗ сер.}$	$> 0,25$		
2. Коефіцієнт термінової ліквідності	$(A_{\text{нл}} + \text{ДЗ})_{\text{сер.}} / \text{ПЗ сер.}$	> 1		
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	$A2_{\text{сер.}} / \text{ПЗ сер.}$	> 2		
4. Власні оборотні кошти, тис. грн.	$A2_{\text{сер.}} - \text{ПЗ сер.}$	> 0		
5. Поточні фінансові потреби, тис. грн.	$A2_{\text{сер.}} - \text{ПЗ сер.} - A_{\text{нл сер.}}$	< 0		

Ліквідність оборотного капіталу є зворотно пропорційною до чистого оборотного капіталу, тому що накопичення запасів, незавершене виробництво, готова продукція на складі є вкладенням у менш ліквідні активи, які важко реалізувати у короткій термін. Виключенням є лише накопичення підприємством найбільш ліквідних активів – грошових коштів.

Зростання обсягу чистого оборотного капіталу призводить до зростання його рентабельності, проте це й процес має свій максимум, із досягненням якого подальше збільшення чистого оборотного капіталу веде до зменшення його рентабельності.

Негативне значення чистого оборотного капіталу при негативній рентабельності свідчить про однозначну збитковість підприємства. Якщо присутній негативний чистий оборотний капітал при позитивному прибутку, то таке підприємство приховує частину наявних коштів. Якщо позитивний чистий оборотний капітал і негативна рентабельність, то в такого підприємства є можливість вийти із кризи в майбутньому. Бажано, або чистий оборотний капітал завжди був позитивним.

Показники структури капіталу характеризують співвідношення власних і позикових засобів на підприємстві. Тобто фактично вони показують ступінь захищеності інтересів кредиторів і інвесторів, які мають вкладення у підприємство. Тому дані коефіцієнти називають ще коефіцієнтами платоспроможності підприємства. До них належать коефіцієнти автономії, фінансової залежності та забезпеченості власними джерелами.

Порядок розрахунку вищевказаних показників наведено у табл. 6.4.

Коефіцієнт автономії показує, яку частину коштів підприємства складають власні кошти. Оптимальним вважається випадок, коли власні кошти складають $>50\%$ підсумку балансу. Підвищення даного коефіцієнта свідчить про збільшення фінансової незалежності підприємства, зниження ризику фінансових

ускладнень у майбутньому, підвищення гарантій погашення підприємством своїх зобов'язань.

Коефіцієнт фінансової залежності (співвідношення позикових і власних коштів) характеризує залежність компанії від зовнішніх позик. В оптимальному варіанті власні кошти повинні цілком покривати короткострокову фінансову заборгованість підприємства. Чим вищий даний коефіцієнт, тим більше позик у підприємства і тим вищий ступінь ризику, що може призвести до банкрутства. Високий рівень коефіцієнта фінансової залежності означає також потенційну можливість виникнення дефіциту коштів.

Коефіцієнт забезпеченості власними джерелами дозволяє визначити частку власних коштів, які направило підприємство на придбання оборотних активів. Якщо даний коефіцієнт більший від 1, то має місце надлишок власних коштів на підприємстві і їх можна направити на придбання оборотних активів, якщо даний коефіцієнт менший від 1, то власних коштів не вистачає навіть для придбання основних засобів та нематеріальних активів.

Таблиця 6.4– Коефіцієнти структури капіталу (тис. грн.)

Назва показника	Джерело інформації	Нормативне значення	Значення за __ рік	Значення за __ рік
1. Коефіцієнт автономії	$(П1_{\text{сер.}} + П4_{\text{сер.}}) / ПБ_{\text{сер.}}$	0,5		
2. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	$(ПЗ_{\text{сер.}} + П2_{\text{сер.}}) / (П1_{\text{сер.}} + П4_{\text{сер.}})$	1		
3. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними джерелами	$(П1_{\text{сер.}} + П2_{\text{сер.}} + П4_{\text{сер.}} - А1_{\text{сер.}}) / Зап_{\text{сер.}}$	1		

Контрольні запитання

1. Що означає поняття ліквідність?
2. Яке співвідношення активів і пасивів має бути в абсолютно ліквідному балансі?
3. Що характеризує показник Поточних фінансових потреб (ПФП)?
4. Як ПФП співвідноситься з ЧОК?
5. Про що свідчить негативне значення ЧОК?

Тестові завдання

1. Ліквідність підприємства означає:

- а) відсоток прибутку, одержаний від використання тих або інших засобів підприємства;
- б) норму прибутку, одержану підприємством;
- в) визначення фінансової стратегії розвитку підприємства;
- г) здатність підприємства погашати свою заборгованість.

2. До найбільш ліквідних активів підприємства відносяться:

- а) будинки;
- б) сировина;
- в) грошові кошти;
- г) тварини на відгодівлі.

3. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконується одна з таких умов:

- а) Активи найбільш ліквідні $\geq$ Пасиви найбільш термінові;
- б) Активи важко реалізовані $\geq$ Пасиви постійні;
- в) Активи найбільш ліквідні $\leq$ Пасиви найбільш термінові;
- г) Активи швидко реалізовані $\leq$ Пасиви короткострокові.

4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує:

- а) прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасних розрахунків з дебіторами;
- б) яку частину короткочасної заборгованості підприємство може погасити найближчим часом за допомогою коштів і цінних паперів;
- в) інвесторам і кредиторам на можливість вкладення засобів у підприємство;
- г) платіжні можливості підприємства за умови не тільки своєчасних розрахунків з дебіторами, але і продажу інших елементів матеріальних оборотних коштів.

5. Нормативне значення коефіцієнта покриття (платоспроможності) складає:

- а) 0,8;
- б) 1;
- в) 2;
- г) 0,2.

6. Показники структури капіталу визначають:

- а) ступінь незалежності підприємства в проведенні фінансових розрахунків;
- б) прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасних розрахунків з дебіторами;
- в) розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємством;
- г) здатність підприємства погашати свою заборгованість.

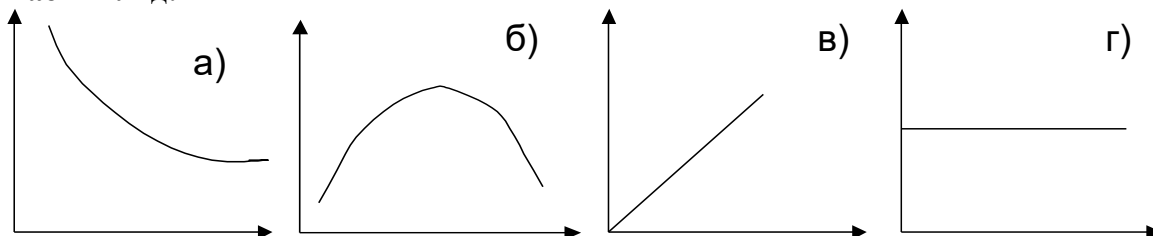
7. Нормативне значення коефіцієнта співвідношення власних і позикових засобів складає:

- а) 0,8;
- б) 1;
- в) 2;
- г) 0,5.

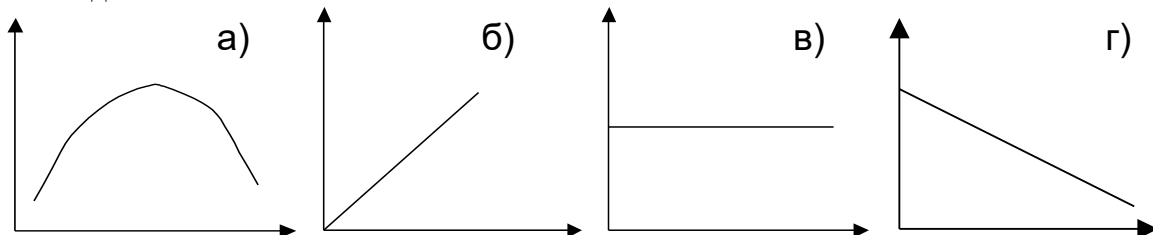
8. Чистий оборотний капітал розраховується за такою формулою:

- а) оборотні кошти мінус короткострокова заборгованість;
- б) оборотні кошти розділити на короткострокову заборгованість;
- в) оборотні кошти плюс короткострокова заборгованість;
- г) ваша відповідь.

9. Залежність між рентабельністю і розміром чистого оборотного капіталу підприємства має вигляд:

10. Залежність між ліквідністю і розміром чистого оборотного капіталу підприємства має вигляд:

Практичне заняття 4
Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства
Завдання 1.

Розрахуйте коефіцієнти ліквідності за 2022 та 2023 роки та зробіть за ними висновки.

Таблиця 28 Баланс

АКТИВ	Код рядка	Середнє за 2022 рік	Середнє за 2023 рік
I. Необоротні активи			
Усього за розділом I	1095	11 248,50	10 339,00
II. Оборотні активи		3793,20	3521,00
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2068,20	1869,80
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	10,00	3,10
з бюджетом	1135	412,90	908,60
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	103,80	148,50
Поточні фінансові інвестиції	1160		50,00
Гроші та їх еквіваленти	1165	0,50	
Витрати майбутніх періодів	1170	3,10	18,30
Інші оборотні активи	1190	0,40	15,00
Усього за розділом II	1195	6 392,10	6 534,30
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>	1200	0,80	1,10
БАЛАНС	1300	17 641,40	16 874,40

ПАСИВ	Код рядка	Середнє за 2022 рік	Середнє за 2023 рік
<u>I. Власний капітал</u>	1400	14 270,40	14 471,70
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>	1595	352,30	319,60
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>	1695	3 018,70	2 083,10
<u>IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</u>	1700		
<u>БАЛАНС</u>	<u>1900</u>	17 641,40	16 874,40

Завдання 2.

Розрахуйте показники структури капіталу за 2022 та 2023 роки та зробіть за ними висновки.

Таблиця 29 Баланс

ПАСИВ	Код рядка	Середнє за 2022 рік	Середнє за 2023 рік
<u>I. Власний капітал</u>	1400	14 525,50	15 252,10
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>	1595	319,60	633,00
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>			
Короткострокові кредити банків	1600		100,00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	29,00	23,70
товари, роботи, послуги	1615	347,90	371,30
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621	28,00	197,30
розрахунками зі страхування	1625	1200,30	116,10
розрахунками з оплати праці	1630	135,40	88,40
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665	23,80	19,40
Інші поточні зобов'язання	1690	318,70	178,50
Усього за розділом III	1695	2 083,10	1 094,70
<u>IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</u>	1700		
<u>БАЛАНС</u>	1900	16 928,20	16 979,80
АКТИВ	Код рядка	Середнє за 2022 рік	Середнє за 2017 рік
<u>I. Необоротні активи</u>			
Усього за розділом I	1095	10 392,80	10 084,50
<u>II. Оборотні активи</u>			
Запаси	1100	3800,30	4580,60

Завдання 3.

Визначте чистий оборотний капітал підприємства та його поточні фінансові потреби. Зробіть висновки щодо їх зміни.

Таблиця 30 Баланс

АКТИВ	Код рядка	Середнє за 2022 рік	Середнє за 2023 рік
<u>I. Необоротні активи</u>	1095	10 240,80	9 835,50
<u>II. Оборотні активи</u>			
Запаси :	1100	2765,50	3517,10
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1360,10	1066,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1815,10	1898,40
з бюджетом	1135	2756,60	3254,90
у тому числі з податку на прибуток	1136	8,90	262,20
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	94,10	39,10
Поточні фінансові інвестиції	1160	555,00	344,70
Гроші та їх еквіваленти	1165	104,40	107,40
Витрати майбутніх періодів	1170	143,20	112,80
Інші оборотні активи	1190	52,80	69,20
Усього за розділом II	1195	6 890,20	7 155,4
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>	1200	2,00	1,70
БАЛАНС	1300	17 133,00	16 992,60
ПАСИВ	Код рядка	Середнє за 2022 рік	Середнє за 2023 рік
<u>I. Власний капітал</u>	1400	15 408,40	15 193,20
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>	1595	633,00	477,50
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>			
Короткострокові кредити банків	1600	100,00	197,60
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	23,70	
товари, роботи, послуги	1615	371,30	664,30
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621	194,20	167,60
розрахунками зі страхування	1625	116,10	114,60
розрахунками з оплати праці	1630	88,40	38,80
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665	19,40	29,30
Інші поточні зобов'язання	1690	178,50	109,70
Усього за розділом III	1695	1 091,60	1 321,90
<u>IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</u>	1700		
БАЛАНС	1900	17 133,00	16 992,60

Завдання 4.

Визначте тип ліквідності балансу та зробіть висновки.

Таблиця 31 Баланс

АКТИВ	Код рядка	На початок року	На кінець року
<u>I. Необоротні активи</u>	1095	10 240,80	9 835,50
<u>II. Оборотні активи</u>			
Запаси :	1100	2765,50	3517,10
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1360,10	1066,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1815,10	1898,40
з бюджетом	1135	2756,60	3254,90
у тому числі з податку на прибуток	1136	8,90	262,20
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	94,10	39,10
Поточні фінансові інвестиції	1160	555,00	344,70
Гроші та їх еквіваленти	1165	104,40	107,40
Витрати майбутніх періодів	1170	143,20	112,80
Інші оборотні активи	1190	52,80	69,20
Усього за розділом II	1195	6 890,20	7 155,4
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>	1200	2,00	1,70
БАЛАНС	1300	17 133,00	16 992,60
ПАСИВ	Код рядка	На початок року	На кінець року
<u>I. Власний капітал</u>	1400	15 408,40	15 193,20
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>	1595	633,00	477,50
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>			
Короткострокові кредити банків	1600	100,00	197,60
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	23,70	
товари, роботи, послуги	1615	371,30	664,30
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621	194,20	167,60
розрахунками зі страхування	1625	116,10	114,60
розрахунками з оплати праці	1630	88,40	38,80
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665	19,40	29,30
Інші поточні зобов'язання	1690	178,50	109,70
Усього за розділом III	1695	1 091,60	1 321,90
<u>IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</u>	1700		
БАЛАНС	1900	17 133,00	16 992,60

Приклад аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства

Для проведення діагностики ліквідності балансу зіставимо агреговані статті активу за ліквідністю з відповідними зобов'язаннями пасиву за строком погашення. При цьому активи повинні бути згруповані за ступенем їх ліквідності й розташовані в порядку зменшення ліквідності, а зобов'язання повинні бути згруповані за строками погашення й розташовані в порядку збільшення строків сплати (табл. 32)

Таблиця 32 – Аналіз ліквідності балансу

Складові активу	Джерело інформації	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Складові пасиву	Джерело інформації	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1. Активи, які швидко реалізуються ($A_{\text{шр}}$)	Сума ряд. (1125... 1155) сер.	61,3	104,25	106,75	1. Найбільш термінові зобов'язання ($P_{\text{нт}}$)	Сума ряд. (1610... 1690) сер.	323,15	377,65	582,70
2. Активи, які повільно реалізуються ($A_{\text{лр}}$)	Сума ряд. (1100+1110+1190) сер.	310,3	287,55	547,25	2. Коротко-строкові пасиви ($P_{\text{кз}}$)	Ряд. 1600 сер.	5,00	66,50	61,50
3. Активи, які важко реалізуються ($A_{\text{вр}}$)	Ряд. 1095 сер.	500,7	402,60	475,25	3. Довго-строкові пасиви ($P_{\text{дз}}$)	Ряд. 1595 сер.	0	0	0
4. Найбільш ліквідні активи ($A_{\text{нл}}$)	Сума ряд. (1160... 1170) сер.	2375,2	2131,25	1994,05	4. Постійні пасиви ($P_{\text{п}}$)	Ряд. 1495 сер.	2776,60	2481,50	2479,10

Визначимо, до якого типу балансу ставиться кожний із трьох балансів підприємства, використовуючи табл.33.

Таблиця 33 – Вибір типу ліквідності балансу

Абсолютно ліквідний баланс	Ліквідний баланс	Неліквідний баланс	Абсолютно неліквідний	Відносно неліквідний баланс
$A_{\text{нл}} \geq P_{\text{нт}}$	$A_{\text{нл}} \geq P_{\text{нт}}$	$A_{\text{нл}} \geq P_{\text{нт}}$	$A_{\text{нл}} < P_{\text{нт}}$	$A_{\text{нл}} < P_{\text{нт}}$
$A_{\text{бр}} \geq P_{\text{кз}}$	$A_{\text{бр}} > P_{\text{кз}}$	$A_{\text{бр}} < P_{\text{кз}}$	$A_{\text{бр}} < P_{\text{кз}}$	$A_{\text{бр}} > P_{\text{кз}}$
$A_{\text{мр}} \geq P_{\text{дз}}$	$A_{\text{мр}} < P_{\text{дз}}$	$A_{\text{мр}} < P_{\text{дз}}$	$A_{\text{мр}} \gg P_{\text{дз}}$	$A_{\text{мр}} > P_{\text{дз}}$
$A_{\text{тр}} < P_{\text{п}}$	$A_{\text{тр}} < P_{\text{п}}$	$A_{\text{тр}} \gg P_{\text{п}}$	$A_{\text{тр}} \gg P_{\text{п}}$	$A_{\text{тр}} < P_{\text{п}}$

Кожний із трьох розглянутих балансів є відносно неліквідним. Такий тип балансу характеризується неможливістю оплати підприємством своїх зобов'язань

у теперішній момент часу, але можливістю їх погашення в короткостроковій і, може бути, довгостроковій перспективі.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності (ліквідність різних груп активів) покаже нам швидкість покриття зобов'язань. У таблиці 34 розрахуємо основні коефіцієнти й показники ліквідності, які дозволять визначити здатність підприємства оплатити свої короткострокові зобов'язання протягом звітного періоду.

Таблиця 34 – Коефіцієнти та показники ліквідності

Назва показника	Нормативне значення	Значення	Значення	Значення
		за 2020 рік	за 2021 рік	за 2022 рік
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,25	0,187	0,235	0,166
Коефіцієнт термінової ліквідності	> 1	1,132	0,882	1,015
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 2	2,223	1,789	1,753
Власні оборотні кошти, тис. грн.	> 0	401,4	350,25	485,05
Поточні фінансові потреби, тис. грн.	< 0	340,1	246	378,3

Виходячи з отриманих результатів можна зробити наступні висновки:

1. Виходячи з того, що нормоване значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинне бути >25%, можна говорити про те, що в жодному з розглянутих періодів підприємство не має достатньої кількості власних коштів для погашення хоча б 25% своєї заборгованості.

2. Коефіцієнт термінової ліквідності відображає платіжні можливості підприємства за умови своєчасних платежів з боку дебіторів. Значення даного коефіцієнта в 2020 і 2022 роках говорить про те, що дебіторська заборгованість підприємства разом з наявними в його розпорядженні коштами більше обсягу кредиторської заборгованості. Отже, у цьому випадку підприємство може розплатитися в короткий строк. Значення даного коефіцієнта в 2021 році є менше нормативного й говорить про нездатність підприємства в цей період оплатити свої короткострокові зобов'язання.

3. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття або платоспроможності; коефіцієнт ліквідності обігового капіталу) показує платіжні можливості підприємства за умови не тільки своєчасних розрахунків і сприятливої реалізації готової продукції, але й продажу у випадку потреби інших елементів матеріальних оборотних коштів. Найбільш оптимальне значення даного коефіцієнта спостерігається в 2020 році й свідчить про те, що увесь оборотний капітал підприємства в 2, 22 рази перевищує обсяг його короткострокової заборгованості. У наступних 2021 і 2022 роках значення даного коефіцієнта не

досягає нормативного, що свідчить про низький рівень платоспроможності підприємства в ці періоди.

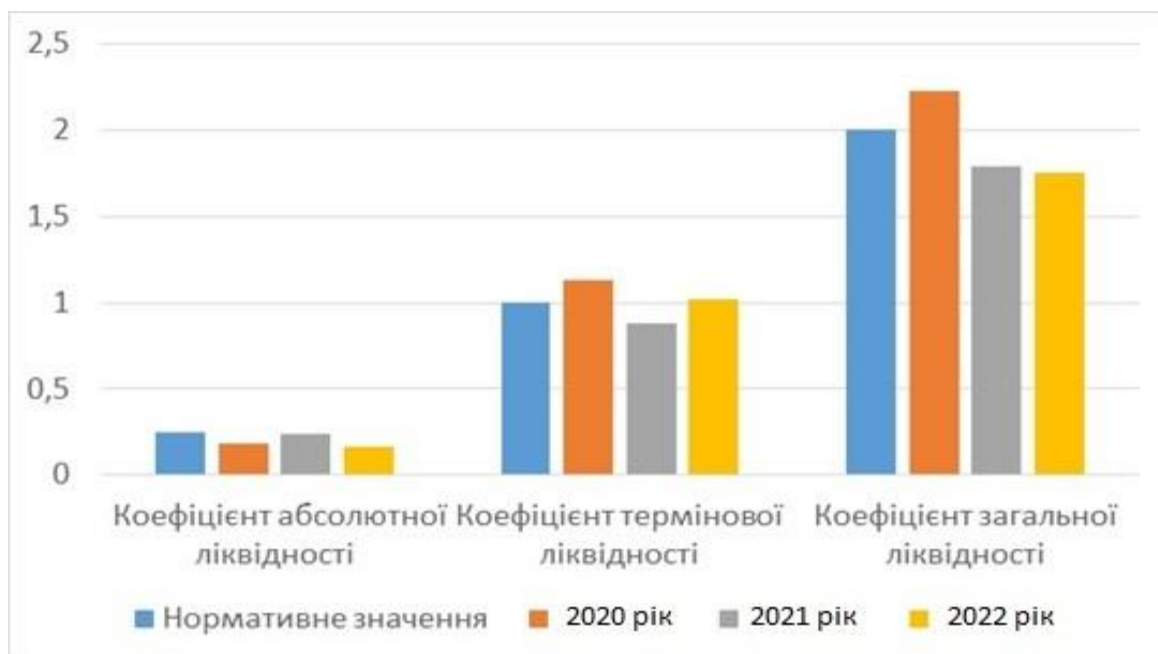

Рисунок 11 – Коефіцієнти ліквідності

4. Власні оборотні кошти (Чистий оборотний капітал, ЧОК) – розмір оборотних коштів підприємства, які воно може направити на виробничі потреби без погрози невиконання фінансових зобов'язань. У кожному з розглянутих періодів спостерігається перевищення величини оборотних коштів над кредиторською заборгованістю. Це означає, що підприємство може не тільки вчасно погасити свою кредиторську заборгованість, але й має достатньо фінансових коштів для розширення своєї діяльності в майбутньому. Також наявність власних оборотних коштів служить позитивним моментом для вкладення засобів у підприємство.

В період з 2020 по 2021 рік спостерігається зростання коефіцієнта термінової ліквідності разом із зменшенням обсягу власних оборотних коштів, що свідчить про те, що в даний період підприємство здійснювало вкладення в більшій мері в грошові кошти. Період з 2021 по 2022 рік, навпаки, характеризується падінням ліквідності при зростанні власних оборотних коштів. Це свідчить про вкладення підприємством коштів, більшою мірою, у виробничі запаси в цей період.

5. Поточні фінансові потреби (ПФП) показують, який обсяг коштів треба вкласти для фінансування оборотного капіталу підприємства. У кожному з розглянутих періодів спостерігається велике значення даного показника. Чим воно більше, тим більше коштів треба підприємству для вкладення у виробництво, тим більше коштів воно може освоїти й отримати більший

прибуток. Для досягнення максимального ефекту й одержання максимального прибутку підприємство повинне прагнути до приведення ПФП до обсягу ЧОК.

Показники структури капіталу характеризують співвідношення власних і позикових коштів на підприємстві, тобто фактично, вони показують ступінь захищеності інтересів кредиторів і інвесторів, що мають вкладення в компанію. Саме тому дані показники називаються також коефіцієнтами платоспроможності підприємства. До них відносять коефіцієнти автономії, фінансової залежності й забезпеченості власними джерелами. Для визначення рівня платоспроможності здійсимо розрахунок даних коефіцієнтів у табл.35.

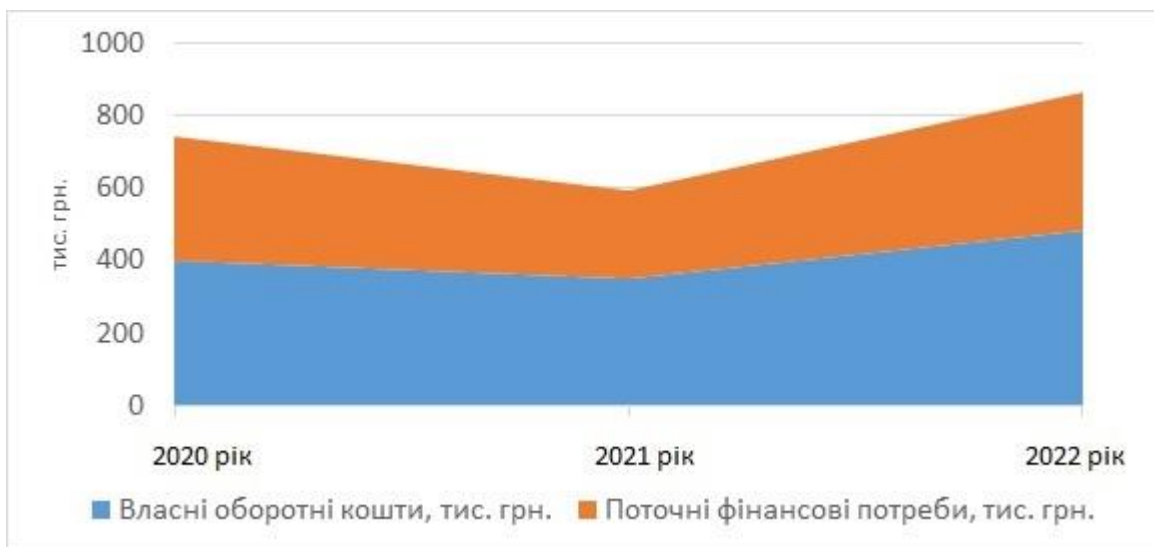

Рисунок 12 – Динаміка обсягів власних оборотних коштів і поточних фінансових потреб по роках

Таблиця 35 – Коефіцієнти платоспроможності

Назва показника	Нормативне значення	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1. Коефіцієнт автономії	0,75	0,894	0,848	0,794
2. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,5	0,894	0,848	0,794
3. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними джерелами	менше 1	0,118	0,179	0,260

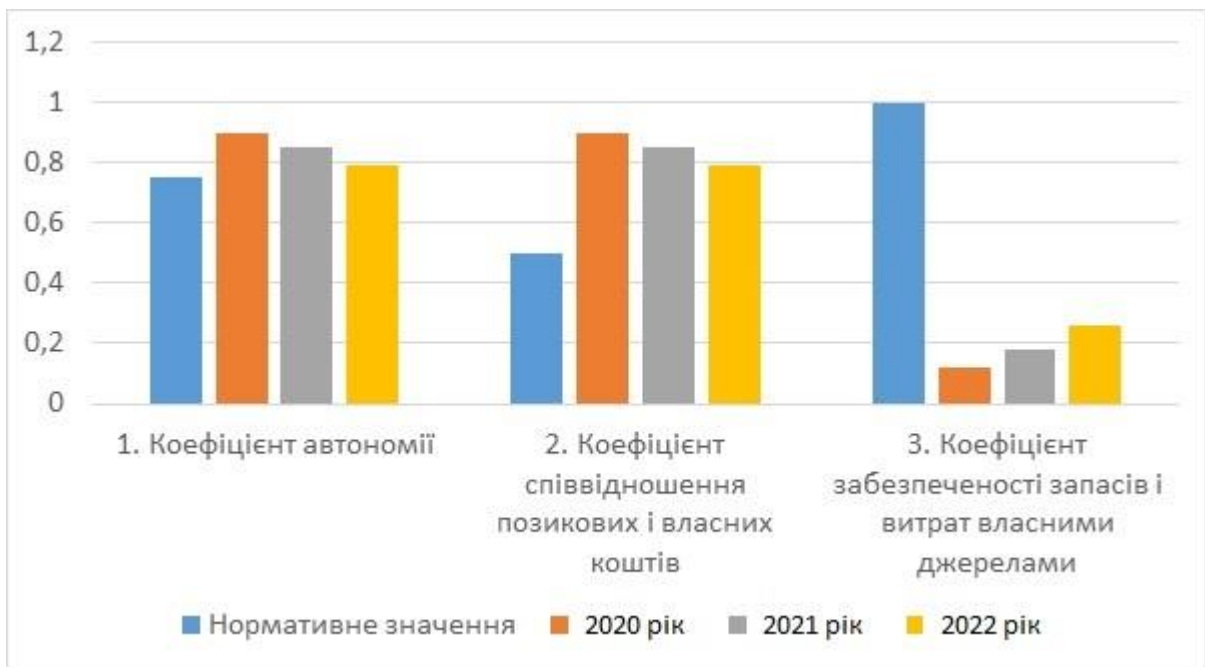

Рисунок 13 – Коефіцієнти платоспроможності

Проаналізувавши результати, отримані в табл. 35, можна зробити наступні висновки:

1. Коефіцієнт автономії: у всіх розглянутих періодах розмір даного коефіцієнта перевищує його нормативне значення (0,75), що свідчить про те, що практично 85-90% коштів підприємства є його власними коштами, що підвищує гарантії погашення підприємством своїх зобов'язань. Однак, протягом трьох розглянутих років помітна динаміка зниження даного коефіцієнта (приблизно на 5 % щороку), що свідчить про поступове зниження фінансової незалежності підприємства й підвищенні ризику фінансових труднощів у його діяльності в майбутньому.

2. Коефіцієнт фінансової залежності у всіх розглянутих періодах має невисоке значення й показує, що в 2020 році, наприклад, на 1 гривню власних коштів доводиться 0,118 грн. позикових коштів. Однак, якщо розглянути зміни даного коефіцієнта в динаміці, можна помітити його тенденцію до зростання, а отже підвищення залежності підприємства від зовнішніх позик і ризику дефіциту коштів.

3. Коефіцієнт забезпеченості власними джерелами дозволяє визначити відсоток (частку) власних коштів, який направило підприємство на придбання оборотних активів. В 2020-2021 роках даний коефіцієнт становить ледь більш 80%, і це свідчить про те, що підприємство не має достатньо власних коштів для придбання навіть основного капіталу, не кажучи вже про оборотний; 2022 рік навпаки характеризується надлишком власних коштів, що дозволяє керівництву компанії направити їх на придбання оборотних активів.

7.АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Оборотність активів – це їх здатність повертатися в процесі кругообігу в грошову форму. При цьому існує об’єктивна закономірність: оборотні активи (кошти, вкладені в матеріальні запаси, дебіторську заборгованість тощо) мають коротший термін обігу в порівнянні з необоротними активами (коштами, вкладеними в основні засоби та нематеріальні активи).

Основним джерелом отримання коштів для будь-якого підприємства є виручка від реалізації. Чим швидше (частіше) підприємство отримує суму виручки від реалізації, тим менше грошових коштів залучається до кругообігу.

Для оцінки оборотності використовують два показника: коефіцієнт оборотності та період обороту капіталу.

1. *Коефіцієнт оборотності* – показує, яке число повних оборотів здійснює за розглянутий період окремий елемент активів або всі активи. Загальна формула для розрахунку має такий вигляд:

$$K_{об.} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{X_{сер.}}, \quad (7.1)$$

де $X_{сер.}$ – середньорічна вартість елемента активів або всіх активів підприємства.

2. *Період обороту* – визначає кількість днів, за які всі активи чи окремий їх елемент перетворюються в грошову форму.

$$T = \frac{365}{K_{об.}} = \frac{365 \cdot X_{сер.}}{\text{Чистий дохід від реалізації}}, \quad (7.2)$$

Показники оборотності дозволяють визначити, наскільки ефективно підприємство взаємодіє із зовнішнім середовищем (споживачами чи постачальниками продукції), тому їх ще називають показниками ділової активності або показниками виробничого потенціалу підприємства. Показники оборотності дозволяють виявити резерви для підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок скорочення термінів обігу окремих елементів активів.

В сучасних економічних умовах, що характеризуються значною тривалістю обігу коштів більш доречним є використання показника «період обороту» через більшу його інформативність і простоту інтерпретації отриманих результатів.

Результати розрахунку системи показників оборотності слід вести окремо для необоротних та оборотних капіталу через значну різницю у швидкості їх обігу. Але ж оскільки основним "носієм" прибутку підприємства є саме

оборотний капітал, то більш докладно слід досліджувати період обороту саме оборотних активів, або кожного їх окремого елементу (матеріальні запаси, дебіторська заборгованість тощо).

Методика такого розрахунку наведена в табл. 7.1.

Таблиця 7.1 – Період обороту оборотних активів (дні)

Назва показника	Формула для розрахунку	Значення за рік	Значення за рік
1. Період обороту всіх оборотних активів	$365 \times \text{ряд.1195}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
2. Період обороту запасів	$365 \times \text{ряд.1100}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
3. Період обороту поточних біологічних активів	$365 \times \text{ряд.1110}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
4. Період обороту дебіторської заборгованості	$365 \times (\text{ряд. 1125} + \text{ряд. 1130} + \text{ряд. 1135} + \text{ряд. 1155})_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
5. Період обороту поточних фінансових інвестицій	$365 \times \text{ряд.1160}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
6. Період обороту грошей та їх еквівалентів	$365 \times \text{ряд.1165}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
7. Період обороту витрат майбутніх періодів	$365 \times \text{ряд.1170}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		
8. Період обороту інших оборотних активів	$365 \times \text{ряд.1190}_{\text{сер.}} / \text{ряд.2000}$		

В таблиці 7.1. можна здійснити перевірку проведених розрахунків – сума рядків з другого по восьмий має дорівнювати першому рядку по кожному року. Під час діагностики оборотності оборотного капіталу необхідно звернути увагу на динаміку кожного елементу, визначити, які з них мають найбільший термін обороту та зробити висновки щодо причин та наслідків затримки руху капіталу у цих елементах. За результатами розрахунків, наведених в табл. 7.1, необхідно побудувати графік, приклад якого наведено на рис. 7.1.

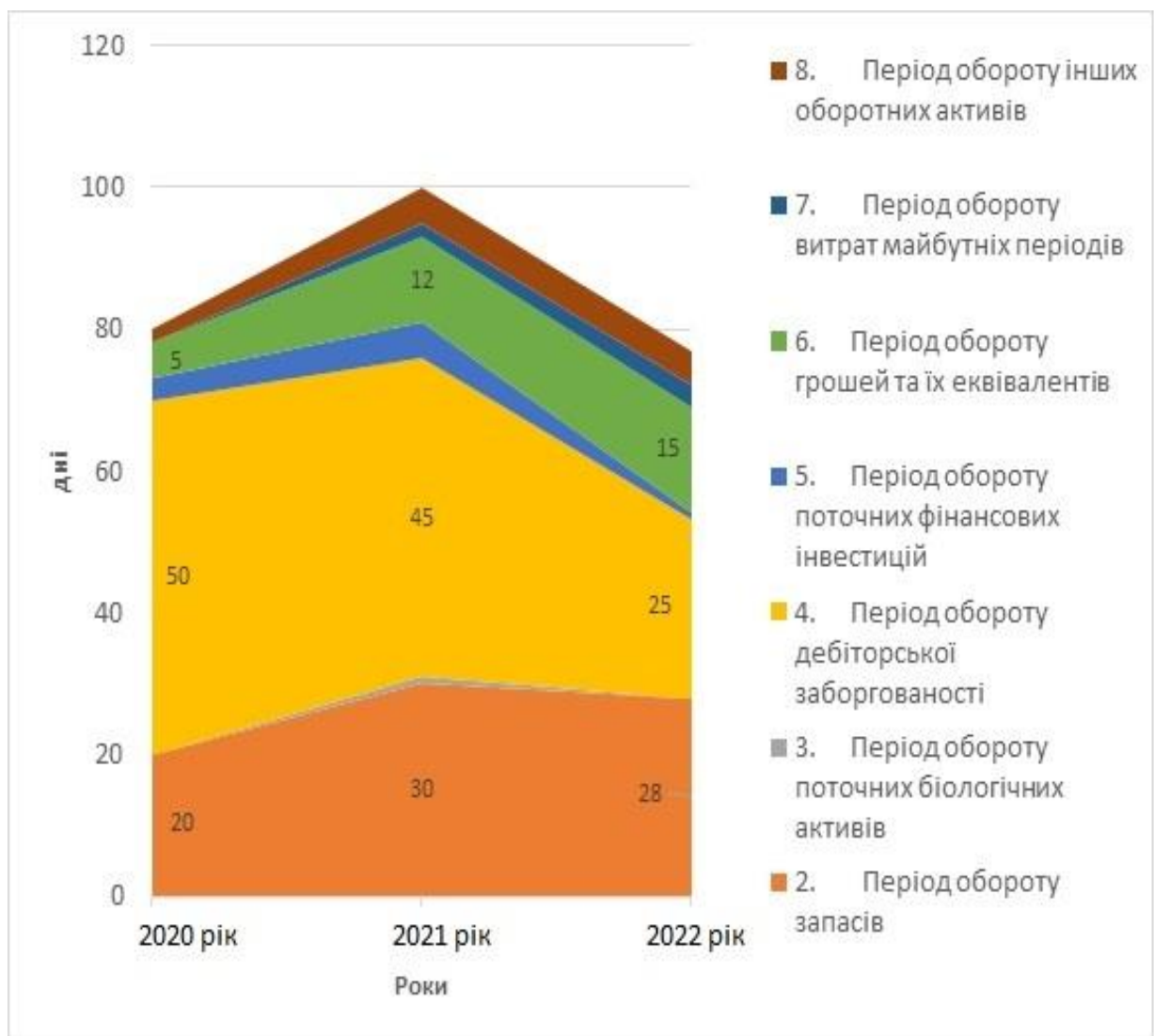

Рисунок 7.1 – Динаміка періоду обороту оборотних активів, дні

Такий тип діаграми, що називається області із накопиченням, дозволяє не лише прослідкувати динаміку зміни періоду обороту оборотних активів, але й наявно визначити, який саме елемент оборотних активів «гальмує» цей обіг. Завдяки цьому можна визначити не лише певну сферу діяльності, у якій підприємство має проблеми, але й запропонувати шляхи їх вирішення. Приклади цього наведені в табл. 7.2. При цьому проблемна сфера діяльності, та способи усунення проблеми уповільнення обороту запасів можуть бути різними залежно від того, яка саме частина запасів (сировина, незавершене виробництво, готова продукція або придбані чи отримані товари) уповільнює цей оборот.

Таблиця 7.2 – Період обороту оборотних активів (дні)

Елемент оборотних активів		Сфера діяльності – джерело проблеми	Способи усунення
Запаси	Сировина	Маркетинг – купівля сировини, що не використовується у поточному виробництві	Продаж сировини або пришвидшення початку виробництва продукції із її використанням
	Незавершене виробництво	Виробництво – затримка у процесі виробництва	Продаж невідповідної продукції за низькими цінами для отримання будь-якої виручки, або швидка докупка необхідних комплектуючих для завершення виробництва продукції
	Готова продукція	Збут – затримка у реалізації товару	Реклама, розпродаж, доставка до конкретного покупця
Поточні біологічні активи		Фінанси – якщо сільське господарство – не основна сфера діяльності	Швидка їх реалізація для отримання грошових коштів
		Збут – якщо сільське господарство – основна сфера діяльності	Пришвидшення відгодівлі худоби (збору урожаю) для отримання доходу
Дебіторська заборгованість		Збут і фінанси – затримка у отриманні грошей від реалізації товару	Повернення вкладених у виробництво коштів шляхом факторінгу, форфейтингу або отримання товарів у бартер
Поточні фінансові інвестиції		Фінанси – невикладення коштів (кошти зберігаються на поточному рахунку або вкладені у депозит, купівлю валюти, цінних паперів тощо)	Купівля сировини для початку нового виробничого циклу
Гроші та їх еквіваленти			
Витрати майбутніх періодів			
Інші оборотні активи			

Також оцінка оборотних активів можлива за допомогою розрахунку фінансових циклів підприємства. В ході його діяльності можна визначити три цикли.

Операційний цикл (ОЦ) – період часу, протягом якого відбувається оборот всієї суми оборотних коштів підприємства.

Виробничий цикл (ВЦ) – період часу, протягом якого оборотні кошти беруть участь у виробничому процесі (від поставки сировини до відвантаження

готової продукції).

Фінансовий цикл (ФЦ) – період часу, протягом якого у виробничому процесі бере участь чистий оборотний капітал підприємства, тобто підприємство використовує власні кошти.

Існує чотири основні варіанти побудови фінансових циклів:

1) традиційний, з відтермінуванням сплати за сировину і готову продукцію (рис. 7.2), в якому фінансовий цикл знаходиться як:

$$\text{ФЦ} = \text{ВЦ} + \text{ДЗ} + \text{ГК} - \text{КЗ} \quad (7.1)$$

де ДЗ –період обігу дебіторської заборгованості;

ГК –період обігу грошових коштів;

КЗ –період обігу кредиторської заборгованості

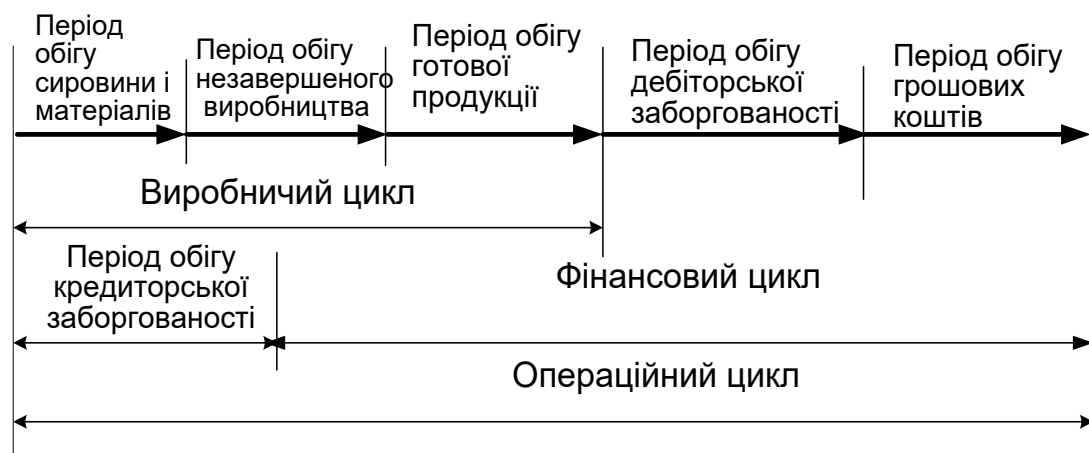

Рисунок 7.2 – Операційний, виробничий та фінансовий цикли оборотних активів за традиційним способом побудови

2) з використанням передплати (рис. 7.3):

$$\text{ФЦ} = \text{ВЦ} + \text{ДЗ} + \text{ГК} + \text{АВ} \quad (7.4)$$

де АВ –період обігу авансів виплачених;

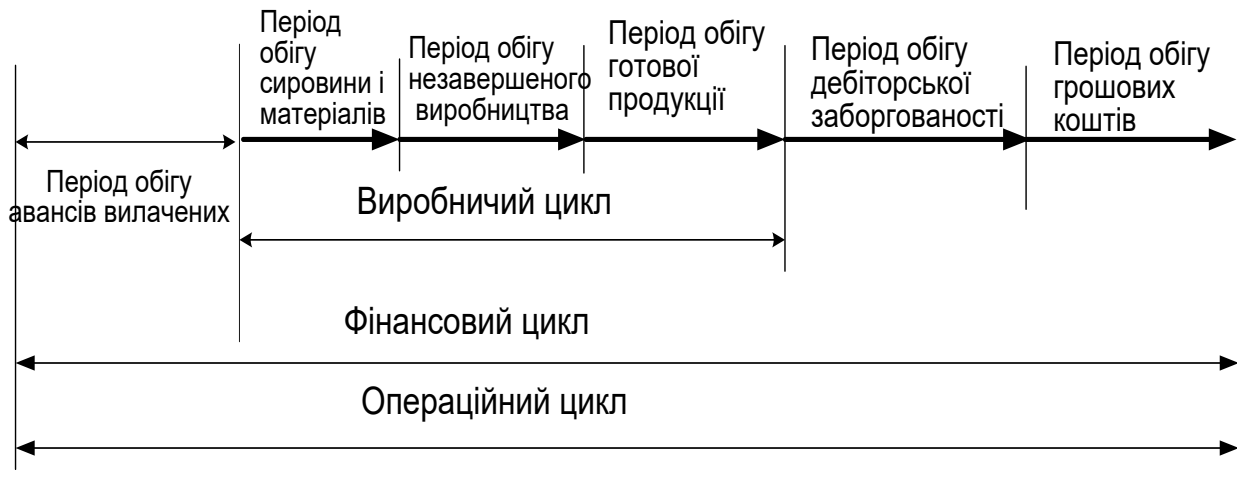

Рисунок 7.3 – Операційний, виробничий та фінансовий цикли оборотних активів з використанням передплати

3) з використанням передплати і отриманих авансів (рис. 7.4):

$$\text{ФЦ} = \text{ВЦ} + \text{АВ} - \text{АО} \quad (7.3)$$

де АО –період обігу авансів отриманих;

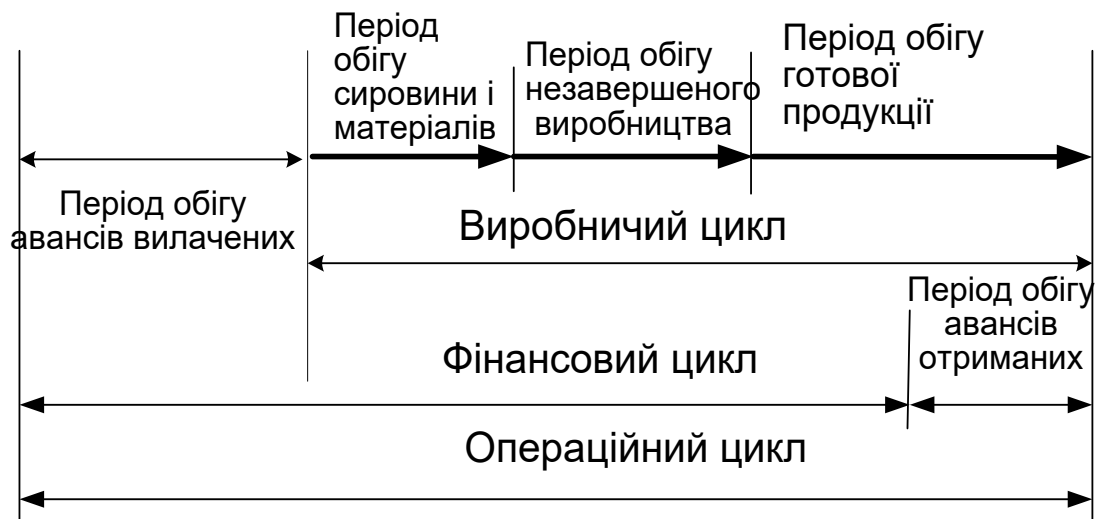

Рисунок 7.4 – Операційний, виробничий та фінансовий цикли оборотних активів з використанням передплати і отриманих авансів

4) з використанням передплати за продукцію і відтермінування сплати за сировину (рис.7.5):

$$\Phi\text{Ц} = \text{ВЦ} - \text{КЗ} - \text{АО} \quad (7.5)$$

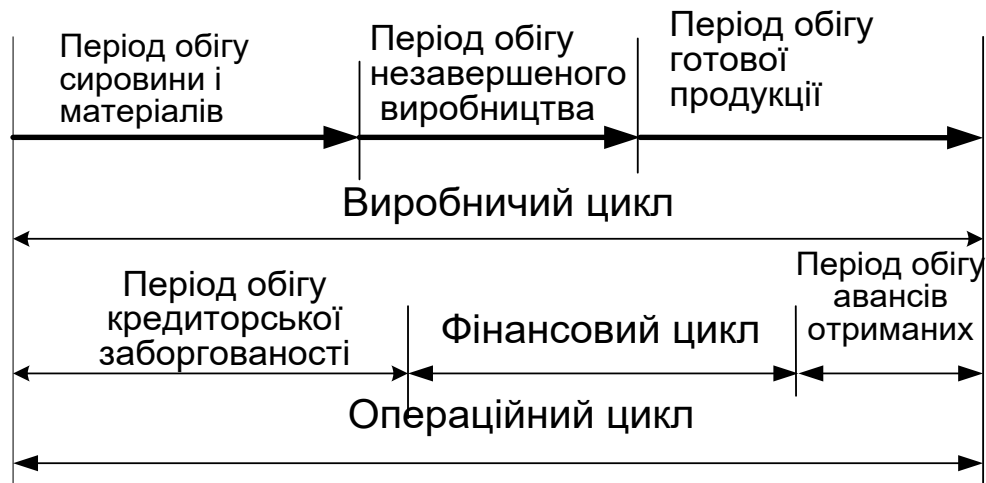

Рисунок 7.5 – Операційний, виробничий та фінансовий цикли оборотних активів використанням передплати за продукцію і відтермінування сплати за сировину

Дані для розрахунку фінансового циклу можна розрахувати за допомогою таблиці 7.3.

Підприємству бажано скорочувати свій фінансовий цикл, тобто зменшувати період роботи за рахунок власних фінансових коштів. Від'ємне значення фінансового циклу свідчить, що підприємство повністю працює лише за рахунок позикових коштів. Така тенденція є дуже вигідною з фінансової точки зору, проте ризикованою, оскільки при цьому підприємство повністю залежить від своїх позичальників (отримує у борг сировину і вимагає передоплату за свою продукцію).

При цьому при розрахунку фінансового циклу є можливість порівняти періоди обороту дебіторської і кредиторської заборгованості. Оптимальною є приблизна рівність цих періодів. Якщо більше значення періоду оборотності дебіторської заборгованості, то це свідчить про низький рівень платежів підприємству. Якщо більше значення періоду оборотності кредиторської заборгованості, то це означає, що підприємство може мати труднощі зі своєчасними розрахунками зі своїми постачальниками.

Таблиця 7.3 – Розрахунок фінансового циклу (дні)

Найменування коефіцієнта	Джерело інформації	За _ рік	За _ рік
1. Операційний цикл - період обороту всіх оборотних коштів	365× ряд.1195 _{сер.} / ряд.2000		
2. Виробничий цикл - період обороту запасів	365× ряд.1100 _{сер.} / ряд.2000		
3. Період обороту дебіторської заборгованості	365× (ряд. 1125+ ряд. 1130 +ряд. 1135 +ряд. 1155) _{сер.} / ряд.2000		
4. Період обороту грошей та їх еквівалентів	365× ряд.1165 _{сер.} / ряд.2000		
5. Період обороту інших оборотних активів	365× (ряд.1190+ряд.1110+ряд.1160+ +ряд.1170) _{сер.} / ряд. 2000		
6. Період обороту кредиторської заборгованості	365× (ряд.1610+ ряд. 1615+ ряд. 1620+ +ряд. 1625+ +ряд. 1630) _{сер.} / ряд. 2000		
7. Фінансовий цикл	7*=2*+3*+4*+5*+6*		

*номери рядків з табл. 7.3

Контрольні запитання

1. Які показники використовують для оцінки оборотності активів?
2. В чому різниця між Операційним і Виробничим циклами?
3. При якому з варіантів побудови Фінансового циклу Операційний цикл дорівнює Виробничому циклу?
4. Як впливають виплачені аванси на тривалість Виробничого циклу?
5. Яке співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості вважається оптимальним?

Тестові завдання**1. Оборотними активами називаються:**

- а) кошти, що використовуються протягом тривалого проміжку часу і переносять свою вартість на готовий продукт частинами у вигляді амортизації;
- б) кошти, що цілком переносять свою вартість на готовий продукт і цілком витрачаються протягом одного виробничо-фінансового циклу;
- в) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;
- г) витрати на виробництво і реалізацію продукції.

2. Основними активами називаються:

- а) кошти, отримані від виробничо-господарської діяльності;
- б) витрати на виробництво і реалізацію продукції;
- в) кошти, що використовуються протягом тривалого проміжку часу і переносять свою вартість на готовий продукт частинами у вигляді амортизації;

г) кошти, що цілком переносять свою вартість на готовий продукт і цілком витрачаються протягом одного виробничо-фінансового циклу.

3. Фінансовим циклом підприємства називається:

а) період часу, протягом якого відбувається оборот всієї суми оборотних коштів підприємства;

б) період часу, протягом якого оборотні кошти беруть участь у виробничому процесі (від поставки сировини до відвантаження готової продукції);

в) період часу, протягом якого у виробничому процесі бере участь чистий оборотний капітал підприємства, тобто підприємство використовує власні кошти;

г) прибуток від реалізації продукції, результат від іншої реалізації, балансовий прибуток, чистий прибуток.

4. Оборотність активів підприємства виміряється:

а) у гривнях (грошових одиницях);

б) у днях або кількості оборотів за період;

в) це безрозмірна величина;

г) у відсотках від величини капіталу.

5. Показники оборотності дозволяють проаналізувати:

а) грошовий потік підприємства;

б) взаємозв'язок елементів внутрішнього середовища підприємства;

в) наскільки ефективно підприємство взаємодіє із зовнішнім середовищем;

г) розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємством.

6. Назвіть елемент, який не відноситься до оборотних коштів підприємства:

а) сировина;

б) незавершене виробництво;

в) кредиторська заборгованість;

г) грошові кошти.

7. Виробничим циклом підприємства називається:

а) період часу, протягом якого відбувається оборот всієї суми оборотних коштів підприємства;

б) період часу, протягом якого оборотні кошти беруть участь у виробничому процесі (від поставки сировини до відвантаження готової продукції);

в) період часу, протягом якого у виробничому процесі бере участь чистий оборотний капітал підприємства, тобто підприємство використовує власні кошти;

г) прибуток від реалізації продукції, результат від іншої реалізації, балансовий прибуток, чистий прибуток.

8. Операційним циклом підприємства називається:

а) період часу, протягом якого відбувається оборот всієї суми оборотних коштів підприємства;

б) період часу, протягом якого оборотні кошти беруть участь у виробничому процесі (від поставки сировини до відвантаження готової продукції);

в) період часу, протягом якого у виробничому процесі бере участь чистий оборотний капітал підприємства, тобто підприємство використовує власні кошти;

г) прибуток від реалізації продукції, результат від іншої реалізації, балансовий прибуток, чистий прибуток.

Практичне заняття 7
Аналіз майна і ринкової цінності підприємства
Завдання 1.

Розрахуйте показники оборотності оборотних активів за 2021 та 2022 роки та зробіть за ними висновки.

Таблиця 36 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2021 р.

Стаття	Код рядка	За звітний період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	785,8

Таблиця 37 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2022 р.

Стаття	Код рядка	За звітний період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	907,2

Таблиця 38 БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан)

АКТИВ	Код рядка	Середнє за 2021 рік	Середнє за 2022 рік
<u>I. Необоротні активи</u>	1095	10 240,80	9 835,50
<u>II. Оборотні активи</u>			
Запаси :	1100	2765,50	3517,10
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1360,10	1066,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1815,10	1898,40
з бюджетом	1135	2756,60	3254,90
у тому числі з податку на прибуток	1136	8,90	262,20
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	94,10	39,10
Поточні фінансові інвестиції	1160	555,00	344,70
Гроші та їх еквіваленти	1165	104,40	107,40
Витрати майбутніх періодів	1170	143,20	112,80
Інші оборотні активи	1190	52,80	69,20
Усього за розділом II	1195	6 890,20	7 155,4
<u>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</u>	1200	2,00	1,70
БАЛАНС	1300	17 133,00	16 992,60
ПАСИВ	Код рядка	Середнє за 2021 рік	Середнє за 2022 рік
<u>I. Власний капітал</u>	1400	15 408,40	15 193,20
<u>II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення</u>	1595	633,00	477,50
<u>III. Поточні зобов'язання і забезпечення</u>			
Короткострокові кредити банків	1600	100,00	197,60
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	23,70	
товари, роботи, послуги	1615	371,30	664,30
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621	194,20	167,60
розрахунками зі страхування	1625	116,10	114,60
розрахунками з оплати праці	1630	88,40	38,80
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665	19,40	29,30
Інші поточні зобов'язання	1690	178,50	109,70
Усього за розділом III	1695	1 091,60	1 321,90
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	17 133,00	16 992,60

Приклад аналізу оборотних активів підприємства

За допомогою табл. 39 проаналізуємо період обороту оборотних активів та кожного їх окремого елемента. Так, спостерігається тенденція зменшення періоду обороту оборотних активів підприємства з кожним роком. Це свідчить про постійне підвищення ефективності їх використання і свідчить про збільшення віддачі кожної гривні вкладених оборотних коштів з кожним роком.

Таблиця 39 – Період обороту оборотних активів, дні

Назва показника	Величина за 2019 рік	Величина за 2020 рік	Величина за 2021 рік
Період обороту всіх оборотних активів	165,89	130,78	90,98
Період обороту запасів	28,37	27,67	22,49
Період обороту поточних біологічних активів	0,00	0,00	0,00
Період обороту поточних фінансових інвестицій	32,46	26,73	8,96
Період обороту дебіторської заборгованості	70,56	47,34	44,09
Період обороту грошей та їх еквівалентів	3,62	6,42	3,04
Період обороту витрат майбутніх періодів	20,57	11,89	6,84
Період обороту інших оборотних активів	10,32	10,74	5,56

За результатами розрахунків, наведених у табл. 39, побудуємо графік динаміки періоду обороту оборотних активів підприємства (рис. 14).

Таким чином, провівши діагностику оборотності всього обігового капіталу підприємства в період з 2019 по 2021 рік необхідно відзначити тенденцію помітного скорочення періоду його обороту, а саме таких елементів як: запаси, поточні фінансові інвестиції, витрати майбутніх періодів і дебіторська заборгованість. Така тенденція вказує на скорочення часу затримки руху капіталу підприємства в цих елементах, а, отже, підвищення ефективності їх використання підприємством. Проте, найбільший період обороту, серед усіх елементів мають дебіторська заборгованість і виробничі запаси.

Причинами затримки руху капіталу в дебіторській заборгованості можуть бути проблеми підприємства зі збутом своєї продукції, а також її продаж неплатоспроможному споживачу.

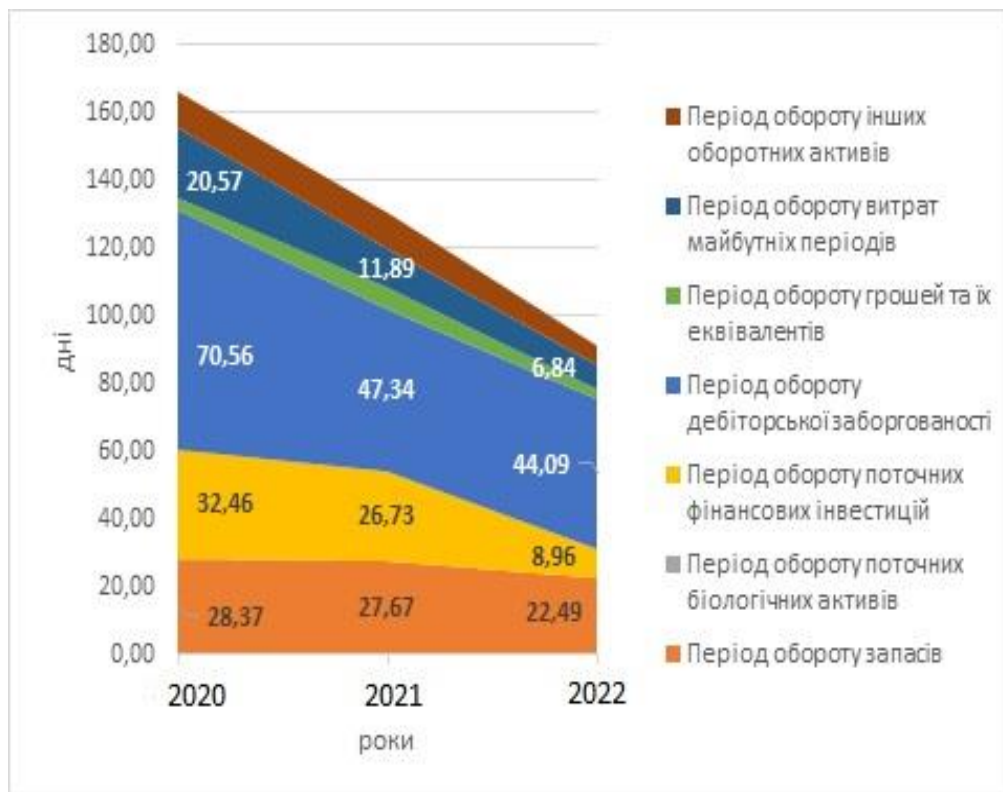

Рисунок 14 – Період обороту оборотних активів, дні

Для розв'язання проблеми керівництву підприємства необхідно прийняти такі заходи:

- здійснювати пошуки платоспроможного споживача;
- здійснювати продаж своєї продукції з вимогою передоплати;
- змінити частину асортименту своєї продукції під запити іншої цільової аудиторії;

скористатися послугами факторингу або форфейтингу, тобто здійснити продаж своєї дебіторської заборгованості.

Значний період обороту виробничих запасів може бути наслідком проблем в області маркетингу й виробництва продукції, які мають місце на підприємстві. Дана проблема може бути пов'язана із придбанням підприємством непотрібної йому сировини або з неготовністю виробництва переробити закуплену сировину в готову продукцію, з нестачею виробничих потужностей (якщо на підприємстві має місце продаж його основних фондів). Вирішенням виниклої проблеми може бути продаж сировини іншому підприємству, а також коректування обсягу замовлень сировини, відповідно до виробничих можливостей підприємства у бік зменшення в наступному виробничому циклі.

8. АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

За допомогою аналізу ділової (ринкової) активності визначається ступінь привабливості підприємства, заснованого у формі акціонерного товариства, для зовнішніх інвесторів. Найважливішим показником з погляду інвестиційної привабливості є прибутковість акцій. Адже сума прибутку, що приходить на одну акцію, впливає на формування дивідендів і встановлення ціни акції на вторинному фондовому ринку (фондовій біржі).

Показники для проведення такої аналізу наведені в табл. 8.1. Дані для проведення аналізу можна отримати із Форми №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та з мережі інтернет, або спеціалізованих видань, на яких виставляються дані котирування акцій підприємств.

Таблиця 8.1 – Проміжна таблиця підготовки показників для розрахунку коефіцієнтів ділової активності

Найменування показників	Джерело інформації	Рік 1	Рік 2	Рік 3
1. Номінальна вартість акції, грн.	Сайт підприємства			
2. Кількість акцій, одиниць	ряд. 2600			
3. Чистий прибуток, тис. грн.	ряд. 2350			
4. Дивіденди на одну просту акцію, грн.	ряд. 2650			
5. Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	(ряд.1495)сер.			

На основі визначених показників проводиться розрахунок коефіцієнтів ділової (ринкової) активності, який наведено у табл. 8.2.

Таблиця 8.2 – Коефіцієнти ділової (ринкової) активності

Найменування показників	Джерело інформації	Рік 1	Рік 2	Рік 3
1. Ринкова ціна акції	Дані котирування			
2. Прибуток на акцію	ряд. 2610			
3. Балансова вартість акції	(ряд.1495)сер. / ряд. 2600			
4. Коефіцієнт відношення ринкової ціни й прибутку на акцію *	1:2			
5. Коефіцієнт співвідношення ринкової та балансової вартості акції *	1:3			
6. Частка сплачених дивідендів	ряд. 2600× / ряд. 2650 / ряд. 2350			

* номери рядків з таблиці 8.2.

Даний вид аналізу передбачає формування висновків щодо:

- 1) порівняння оцінки підприємства зовнішнім середовищем (ринкова ціна акцій) та його менеджерами (балансова вартість акцій),
- 2) порівняння оцінки підприємства зовнішнім середовищем та його дійсними можливостями (прибуток на одну акцію),
- 3) визначення частки сплачених дивідендів у всій сумі чистого прибутку.

Цікавим також є порівняння ринкової, балансової та номінальної вартості акцій.

Якщо ринкова ціна акцій більше ніж прибуток на одну акцію, то має місце переоцінення підприємства ринком, тобто інвестори готові платити більше ніж вони можуть отримати у якості дивідендів. Протилежна ситуація може свідчити про недооцінку підприємства ринком.

Перевищення ринкової ціни акцій над балансовою вартістю акції також свідчить про переоцінення підприємства ринком, проте така переоцінка є добрим свідченням для підприємства, адже у цьому випадку котирування на вторинному ринку більше за номінал. А отже є позитивним сигналом для потенційних інвесторів про можливість і доцільність вкладання коштів у таке підприємство. Протилежна ситуація є вкрай негативною і свідчить про погіршення діяльності підприємства і відтік інвесторів.

Порівняння ринкової та номінальної вартості свідчить про знецінення підприємства (у випадки якщо номінальна вартість вища за ринкову) або зацікавленість інвесторів у акціях даного підприємства і позитивних тенденціях його розвитку (якщо ринкова вартість вища за номінальну).

Визначення частки сплачених дивідендів у всій сумі чистого прибутку дозволяє визначити максимально можливий обсяг дивідендів на одну акцію, на який можуть розраховувати акціонери за умови, що увесь чистий прибуток буде спрямовано на виплату дивідендів.

Контрольні запитання

1. Для чого проводиться аналіз ділової активності підприємства?
2. В чому різниця між номінальною, балансовою та ринковою вартістю акцій?
3. Що означає вираз «переоцінення акцій»?
4. Яка ситуація свідчить про знецінення підприємства?
5. Звідки можна отримати інформацію про ринкову вартість акцій підприємства?

Тестові завдання

1. За допомогою аналізу ділової активності визначається:

- а) грошовий потік підприємства;
- б) взаємозв'язок елементів внутрішнього середовища підприємства;
- в) ступінь привабливості підприємства, заснованого у формі акціонерного товариства, для зовнішніх інвесторів;
- г) розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємством.

2. Якщо ринкова ціна акцій більше ніж прибуток на одну акцію:

- а) ситуація є вкрай негативною і свідчить про погіршення діяльності підприємства і відтік інвесторів;
- б) має місце переоцінка підприємства ринком;
- в) котирування на вторинному ринку більше за номінал;
- г) має місце розширення комерційного кредиту, наданого підприємством.

3. Перевищення ринкової ціни акцій над балансовою вартістю акцій:

- а) ситуація є вкрай негативною і свідчить про погіршення діяльності підприємства і відтік інвесторів;
- б) має місце переоцінка підприємства ринком;
- в) котирування на вторинному ринку більше за номінал;
- г) має місце розширення комерційного кредиту, наданого підприємством.

4. Сума прибутку, що приходить на одну акцію:

- а) впливає на формування дивідендів і встановлення ціни акції на вторинному фондовому ринку;
- б) визначає взаємозв'язок елементів внутрішнього середовища підприємства;
- в) визначає наскільки ефективно підприємство взаємодіє із зовнішнім середовищем;
- г) впливає на розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємством.

5. Визначення частки сплачених дивідендів у всій сумі чистого прибутку дозволяє визначити:

- а) грошовий потік підприємства;
- б) максимально можливий обсяг дивідендів на одну акцію;
- в) наскільки ефективно підприємство взаємодіє із зовнішнім середовищем;
- г) що котирування на вторинному ринку більше за номінал акцій.

6. Порівняння ринкової та номінальної вартості акцій свідчить про знецінення підприємства, якщо:

- а) ринкова ціна акцій менше ніж прибуток на одну акцію;
- б) номінальна вартість акції вища за ринкову;
- в) ринкова ціна акцій більше ніж балансова вартість акції;
- г) ринкова вартість акції вища за номінальну.

7. Відтік інвесторів можливий, якщо:

- а) ринкова ціна акцій менше ніж прибуток на одну акцію;
- б) ринкова ціна акцій більше ніж прибуток на одну акцію;
- в) ринкова ціна акцій більше ніж балансова вартість акції;
- г) ринкова ціна акцій менше ніж балансова вартість акції.

8. Має місце переоцінка підприємства ринком, якщо:

- а) ринкова ціна акцій менше ніж прибуток на одну акцію;
- б) ринкова ціна акцій більше ніж прибуток на одну акцію;
- в) ринкова вартість акції вища за номінальну;
- г) ринкова ціна акцій менше ніж балансова вартість акції.

Практичне заняття 8

Аналіз ділової (ринкової) активності підприємства

Завдання 1.

Порівняйте діяльність двох підприємств та зробіть висновки щодо їх ділової активності.

Таблиця 40 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2021 р. та 2022 р.

		Підприємство А		Підприємство Б	
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. Фінансові результати					
Чистий фінансовий результат:					
прибуток	2350	61893,00	32612,00	726,60	815,20
збиток	2355				
IV. Розрахунок показників прибутковості акцій					
Середньорічна кількість простих акцій	2600	422496520,00	422496520,00	43542,00	43542,00
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	422496520,00	422496520,00	43542,00	43542,00
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,147	0,146	0,02	0,02
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,15	0,10	0,02	0,02
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,10	0,00	0,01	0,020
Ринкова ціна акції	Дані котиру вання	0,12	0,12	0,01	0,03

Приклад аналізу ділової (ринкової) активності підприємства

За допомогою аналізу ринкової активності визначається ступінь привабливості підприємства (заснованого у формі акціонерного товариства) для зовнішніх інвесторів. Найважливішим показником з погляду інвестиційної привабливості є прибутковість акцій. Адже сума прибутку, який припадає на одну акцію, впливає на формування дивідендів і встановлення ціни акції на вторинному фондовому ринку. Показники для проведення такої діагностики наведено в табл. 41 та 42.

Таблиця 41 – Проміжна таблиця підготовки показників для розрахунку коефіцієнтів ділової активності

Найменування показників	Джерело інформації	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
1. Номінальна вартість акції, грн.	Сайт підприємства	0,25	0,25	0,25
2. Кількість акцій, одиниць	ряд. 2600	17712	17712	17712
3. Чистий прибуток, тис. грн.	ряд. 2350	-135	-275,6	450,4
4. Дивіденди на одну просту акцію, грн.	ряд. 2650	0	0	0,001
5. Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	(ряд.1495)сер.	2776,6	2481,5	2479,1

На основі визначених показників проводиться розрахунок коефіцієнтів ділової (ринкової) активності, який наведено у табл. 42.

Таблиця 42 – Коефіцієнти ділової (ринкової) активності

Найменування показників	Джерело інформації	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1. Ринкова ціна акції	Дані котирування	0,00	0,00	0,10
2. Прибуток на акцію	ряд. 2610	0,00	0,00	0,03
3. Балансова вартість акції	(ряд.1495)сер. / ряд. 2600	0,16	0,14	0,14
4. Коефіцієнт відношення ринкової ціни й прибутку на акцію *	1:2	1,00	1,00	3,93
5. Коефіцієнт співвідношення ринкової та балансової вартості акції *	1:3	0,00	0,00	0,71
6. Частка сплачених дивідендів	ряд. 2600× ряд. 2650/ ряд. 2350	0,00	0,00	0,04

З погляду привабливості дане акціонерне товариство не є привабливим для інвесторів, оскільки:

- 1) ринкова вартість акцій протягом 2020/2021 рр. становить нульову ціну.
- 2) підприємство протягом 2020/2021 рр. отримувало чистий збиток, а не прибуток.

- 3) за всі розглянуті роки спостерігається перевищення балансової вартості акцій над ринковою, що свідчить про недооцінку підприємства потенційними інвесторами.

- 4) за всі розглянуті роки спостерігається перевищення номінальної вартості акцій над ринковою та балансовою, що свідчить про збиток у інвесторів від володіння акціями цього підприємства.

- 5) проте отримання підприємством у 2022 році чистого прибутку, можливість виплати хоч яких небудь дивідендів свідчить про можливий вихід підприємства з кризи і потенційну його привабливість для інвесторів.

- 6) проте частка сплачених дивідендів у 2022 році є вкрай низькою (4% від власного капіталу), що не додає інвестиційної привабливості підприємству.

Загальний висновок. У випадку продовження тенденції до отримання чистого прибутку у майбутньому підприємство може зацікавити потенційних інвесторів, проте на даний час їх буде відлякувати низькі дивіденди, низький прибуток на 1 акцію, перевищення номінальної вартості над ринковою. Проте на даний час підприємство недооцінено ринком – перевищення балансової вартості акцій (суми власного капіталу) над ринковою вартістю.

9. КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Кожен з наведених до цього моменту методів фінансового аналізу є дещо одностороннім. Так, він дозволяє дослідити діяльність підприємства, проте лише з одного боку: стан рентабельності, ліквідності, оборотності тощо. Але, як ми вже з'ясували, бувають ситуації, коли з результатів проведення одного виду аналізу ситуація є поганою, але з іншого – існують можливості покращення фінансового стану.

Для того, або отримати однозначну відповідь про фінансовий стан підприємства було розроблено багато методів його комплексної оцінки. Всі вони можуть бути зведені у чотири групи, залежно від мети їх проведення. На жаль, незважаючи на «комплексність» кожен з цих методів має свої недоліки.

Узагальнення методів комплексного оцінювання фінансового стану підприємств залежно від отриманого результату, мети аналізу та їх недоліків наведено у табл. 9.1.

Таблиця 9.1 – Узагальнення моделей комплексного оцінювання фінансового стану підприємств

Метод	Мета	Підсумковий результат	Недоліки
1	2	3	4
Оцінка ймовірності настання банкрутства	Оцінка ймовірності настання банкрутства	Моделювання підсумкового показника	Існує багато моделей такої оцінки, проте не по всіх моделях результат є достовірним при розрахунку на основі української фінансової звітності
Оцінка фінансової стійкості (за методикою О. Шеремета)	Оцінка можливості придбання сировини для початку наступного виробничого циклу	Тип фінансової стійкості, визначений за нерівностями	Результат не збігається з головною метою діяльності підприємства - збагаченням власника, адже наявність сировини на початку виробничого циклу не завжди гарантує кінцевий результат – прибуток підприємства

Кінець таблиці 9.1.

1	2	3	4
Оцінка за допомогою матриці фінансової стратегії (Матриці Франсона-Романе)	Оцінка перспектив діяльності підприємства за результатами його господарської й фінансової діяльності	Визначення результатів фінансової й господарської діяльності	Складність розрахунків показників за умовами української фінансової звітності
Оцінка чистого грошового потоку	Визначення суми коштів, яка залишається на рахунках підприємства за результатами його роботи в розглянутий період часу	Визначення суми грошового потоку, відмінного від показника чистий прибуток	Складність інтерпретації результату

Більш докладно кожен з методів буде розглянутий у наступних розділах навчального посібника.

Контрольні запитання

1. В чому полягають недоліки оцінювання підприємства лише за однією групою показників?
2. Чи можлива ситуація, коли аналіз за різними групами показників приводить до протилежних висновків?
3. Якою є мета оцінки чистого грошового потоку?

Тестові завдання

1. За допомогою оцінки ймовірності настання банкрутства визначається:
 - а) ймовірність настання банкрутства;
 - б) можливість придбання сировини для початку наступного виробничого циклу;
 - в) перспективи діяльності підприємства за результатами його господарської й фінансової діяльності;
 - г) сума коштів, яка залишається на рахунках підприємства за результатами його роботи в розглянутий період часу.
2. За допомогою оцінки фінансової стійкості визначається:
 - а) ймовірність настання банкрутства;
 - б) можливість придбання сировини для початку наступного виробничого циклу;
 - в) перспективи діяльності підприємства за результатами його господарської й фінансової діяльності;

г) сума коштів, яка залишається на рахунках підприємства за результатами його роботи в розглянутий період часу.

3. За допомогою матриці фінансової стратегії визначається:

- а) імовірність настання банкрутства;
- б) можливість придбання сировини для початку наступного виробничого циклу;
- в) перспективи діяльності підприємства за результатами його господарської й фінансової діяльності;
- г) сума коштів, яка залишається на рахунках підприємства за результатами його роботи в розглянутий період часу.

4. За допомогою оцінки чистого грошового потоку визначається:

- а) імовірність настання банкрутства;
- б) можливість придбання сировини для початку наступного виробничого циклу;
- в) перспективи діяльності підприємства за результатами його господарської й фінансової діяльності;
- г) сума коштів, яка залишається на рахунках підприємства за результатами його роботи в розглянутий період часу.

10. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Даний аналіз спрямований на визначення надлишку чи нестачі коштів для формування запасів і витрат підприємства. Фактично, ця методика дозволяє визначати можливість забезпечення сировиною підприємства для початку наступного виробничого циклу.

Аналіз фінансової стійкості розраховується за станом на початок або кінець року. Виділяють чотири основних типи фінансової стійкості:

1) *Абсолютна стійкість підприємства* характеризується тим, що підприємство своєчасно виконує всі розрахунки, водночас у підприємства залишаються кошти для закупівлі необхідних ресурсів і початку наступного виробничого циклу. При цьому виробничі запаси (Зап) менше суми чистого оборотного капіталу (ЧОК) і короткострокових кредитів банку (КК):

$$\text{Зап} < \text{ЧОК} + \text{КК} \quad (10.1)$$

2) *Нормальна стійкість* характеризує можливість своєчасно розрахуватися із кредиторами, однак такому підприємству може не вистачити коштів для придбання всіх необхідних ресурсів для продовження виробництва. Такі підприємства змушені залучати кредити (товарні або банківські) для закупівлі сировини. При цьому виробничі запаси (Зап) дорівнюють суми чистого оборотного капіталу (ЧОК) і короткострокових кредитів банку (КК):

$$\text{Зап} = \text{ЧОК} + \text{КК} \quad (10.2)$$

3) *Нестійкий фінансовий стан* пов'язаний з порушенням платоспроможності. Для нього характерне залучення джерел тимчасово вільних коштів (Дтм) в оборот.

$$\text{Зап} < \text{ЧОК} + \text{КК} + \text{Дтм} \quad (10.3)$$

У зв'язку з причинами виникнення такого стану виділяють два види фінансової нестійкості: *нормальну і ненормальну*.

Для підприємства з нормальною фінансовою нестійкістю характерна тенденція до зниження всіх фінансових показників діяльності підприємства. Для виходу з такого становища слід здійснювати додаткову емісію або залучати зовнішні інвестиції.

Ненормальна фінансова нестійкість характерна для підприємств, які не можуть знайти свою ринкову нішу. У них спостерігається неузгоджена динаміка показників: частина показників має позитивну динаміку, а частина – негативну. Можливими варіантами виходу з такої ситуації є:

- диверсифікація виробництва (перепрофілювання);
- скорочення непрофільних чи збиткових підрозділів;
- виробництво продукції, на яку є достатній попит на ринку;
- активна рекламна діяльність;
- додаткове вивчення цільових споживачів.

Як правило, розв'язання проблем для таких підприємств зосереджено перш за все не у фінансовій, а у маркетинговій сфері діяльності.

Фінансова нестійкість вважається нормальною, якщо виконуються наступні умови:

– запаси сировини (С) плюс готова продукція (ГП) дорівнюють або перевищують суму короткострокових позикових коштів, що приймають участь у формуванні запасів (КПК);

$$C + ГП \geq КПК \quad (10.4)$$

– незавершене виробництво (НЗВ) плюс витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють або є менше суми чистого оборотного капіталу (ЧОК).

$$НЗВ + ВМП \leq ЧОК \quad (10.5)$$

Якщо ця умова не виконується, то має місце тенденція погіршення фінансового стану.

4) *Кризовий фінансовий стан.* Підприємство знаходиться на межі банкрутства. Для таких підприємств характерна майже повна відсутність прибутку протягом тривалого періоду часу. Як правило, такі підприємства мають низьку ліквідність. Додаткове вкладення коштів у такі підприємства дає низьку віддачу.

$$Зап > ЧОК + КК + Дтм \quad (10.6)$$

На підставі розрахованих та наведених у табл. 10.1 даних визначається тип фінансової стійкості.

Розрахунок типу фінансової стійкості проводиться у рядках 1-6 табл. 10.1. за формулами (10.1), (10.2), (10.3) та (10.6). Якщо у якомусь періоді для підприємства властивий *нестійкий фінансовий стан*, то розрахунки продовжуються у рядках 8-15 табл. 10.1 за допомогою формул (10.4) і (10.5) для визначення виду фінансової нестійкості.

Таблиця 10.1 – Показники для оцінки фінансової стійкості

№	Найменування показника	Умовні позначення	Джерело інформації	На початок 1-ого періоду	На кінець 1-ого, початок 2-ого періоду
1	Запаси	Зап	ряд. 1100		
2	Власний оборотний капітал	ЧОК	ряд. 1195 - ряд. 1695		
3	Короткострокові кредити банку	КК	ряд. 1600		
4	Сума ряд.2,3				
5	Тимчасово вільні джерела коштів	Дтм	ряд. 1415 + 1525		
6	Сума ряд. 4,5				
7	Фінансовий стан				
8	Запаси сировини	С	ряд. 1101		
9	Готова продукція	ГП	ряд. 1103		
10	Сума ряд.8,9				
11	Короткострокові позикові кошти	КПК	ряд. 1695		
12	Незавершене виробництво	НЗВ	ряд. 1102		
13	Витрати майбутніх періодів	ВМП	ряд. 1170		
14	Сума ряд.12,13				
15	Вид фінансової нестійкості				

Рядки 1101, 1102 та 1103 знаходяться у додаткових статтях до форми Балансу (Звіту про фінансовий стан). У разі, якщо підприємство не складає ці додаткові статті, хоча аналіз показав його нестійкий фінансовий стан, то визначити тип фінансової нестійкості є неможливим.

Контрольні запитання

1. Яким має бути співвідношення виробничих запасів, чистого оборотного капіталу та короткострокових кредитів банку для умов абсолютної фінансової стійкості?
2. Які ознаки нормальної і ненормальної фінансової нестійкості підприємства?
3. Які характеристики кризового фінансового стану?

Тестові завдання

1. Якого з перерахованих типів фінансової стійкості не існує:

- а) абсолютна стійкість;
- б) нормальна фінансова нестійкість;
- в) ненормальна фінансова нестійкість;
- г) ненормальна фінансова стійкість.

2. Тип фінансової стійкості визначається на основі:

- а) оцінки імовірності настання банкрутства на конкретну дату;
- б) надлишку або нестатку джерел коштів для формування запасів і витрат;

- в) оцінки імовірності настання банкрутства за період;
- г) величини потоку коштів.

3. Для кризового фінансового стану є характерним:

- а) можливість своєчасно розрахуватися із кредиторами, однак такому підприємству може не вистачити коштів для придбання всіх необхідних ресурсів для продовження виробництва;
- б) підприємство своєчасно виконує всі розрахунки;
- в) майже повна відсутність прибутку протягом тривалого періоду часу;
- г) залучення джерел тимчасово вільних коштів в оборот

4. Для абсолютно стійкого фінансового стану є характерним:

- а) можливість своєчасно розрахуватися із кредиторами, однак такому підприємству може не вистачити коштів для придбання всіх необхідних ресурсів для продовження виробництва;
- б) підприємство своєчасно виконує всі розрахунки;
- в) майже повна відсутність прибутку протягом тривалого періоду часу;
- г) залучення джерел тимчасово вільних коштів в оборот.

5. Для підприємства з нормальною стійкістю є характерним:

- а) можливість своєчасно розрахуватися із кредиторами, однак такому підприємству може не вистачити коштів для придбання всіх необхідних ресурсів для продовження виробництва;
- б) підприємство своєчасно виконує всі розрахунки;
- в) майже повна відсутність прибутку протягом тривалого періоду часу;
- г) залучення джерел тимчасово вільних коштів в оборот

6. Для підприємства з нестійким фінансовим станом є характерним:

- а) можливість своєчасно розрахуватися із кредиторами, однак такому підприємству може не вистачити коштів для придбання всіх необхідних ресурсів для продовження виробництва;
- б) підприємство своєчасно виконує всі розрахунки;
- в) майже повна відсутність прибутку протягом тривалого періоду часу;
- г) залучення джерел тимчасово вільних коштів в оборот.

7. Ненормальна фінансова нестійкість характерна для підприємств, які:

- а) не можуть знайти свою ринкову нішу;
- б) своєчасно виконують всі розрахунки;
- в) мають відсутність прибутку протягом тривалого періоду часу;
- г) залучають джерела тимчасово вільних коштів в оборот.

8. Для виходу зі стану нормальної фінансової нестійкості підприємствам слід:

- а) своєчасно розрахуватися із кредиторами;
- б) своєчасно виконувати всі розрахунки;
- в) здійснювати додаткову емісію або залучати зовнішні інвестиції;
- г) залучати джерела тимчасово вільних коштів в оборот.

9. Для виходу зі стану ненормальної фінансової нестійкості підприємствам слід:

- а) провести диверсифікацію виробництва (перепрофілювання);
- б) своєчасно виконувати всі розрахунки;
- в) здійснювати додаткову емісію або залучати зовнішні інвестиції;
- г) залучати джерела тимчасово вільних коштів в оборот.

Практичне заняття 10

Аналіз фінансової стійкості підприємства

Визначте тип фінансової стійкості двох підприємств на початок і кінець року.

Таблиця 43 Підприємство 1

АКТИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
I. Необоротні активи	1095	11 248,50	10 339,00
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	1990,1	1608,8
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1803,1	1912,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2068,2	1869,8
з бюджетом	1135	3,1	18,3
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0,4	15
Поточні фінансові інвестиції	1160	10	3,1
Гроші та їх еквіваленти	1165	412,9	908,6
Витрати майбутніх періодів	1170	103,8	148,5
Інші оборотні активи	1190	0,5	50
Усього за розділом II	1195	6 392,10	6 534,30
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0,9	1,1
БАЛАНС	1300	17 641,50	16 874,40

ПАСИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	317,7	317,7
Капітал у дооцінках	1405	64,9	64,9
Додатковий капітал	1410	12	18
Резервний капітал	1415	95,3	190
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2220	1580
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього по розділу I	1495	2 709,90	2 170,60
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	366,1	255
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		53,9
товари, роботи, послуги	1615	305,5	2294,8
розрахунками з бюджетом	1620	1939,9	3124,5
розрахунками зі страхування	1625	653	
розрахунками з оплати праці	1630	7280,2	2106,9
Поточні забезпечення	1660	12,6	1112,6
Доходи майбутніх періодів	1665	2793,8	3403,9
Інші поточні зобов'язання	1690	1580,5	2352,2
Усього за розділом III	1695	14 931,60	14 703,80
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	17 641,50	16 874,40

Таблиця 44 Підприємство 2

АКТИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
I. Необоротні активи	1095	11 248,50	10 339,00
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	4990,1	1608,8
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1803,1	1912,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2068,2	1857,3
з бюджетом	1135	3,1	18,3
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0,4	15
Поточні фінансові інвестиції	1160	10	3,1
Гроші та їх еквіваленти	1165	12,9	88,6
Витрати майбутніх періодів	1170	1103,8	148,5
Інші оборотні активи	1190	1	50
Усього за розділом II	1195	9 992,60	5 701,80
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0,7	1,1
БАЛАНС	1300	21 241,80	16 041,90

ПАСИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	317,7	317,7
Капітал у дооцінках	1405	64,9	64,9
Додатковий капітал	1410	13813,4	13813,4
Резервний капітал	1415	95,3	95,3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-1140,2	-5732,3
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього по розділу I	1495	13 151,10	8 559,00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	366,1	188
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	305,5	294,8
розрахунками з бюджетом	1620	1939,9	1124,5
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630	2095,5	2106,9
Поточні забезпечення	1660	12,6	12,6
Доходи майбутніх періодів	1665	2793,8	3403,9
Інші поточні зобов'язання	1690	590,3	352,2
Усього за розділом III	1695	8 103,70	7 482,90
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	21 254,80	16 041,90

Приклад проведення аналізу

У таблиці 45 проведемо розрахунки показників, аналіз яких дозволить визначити тип фінансової стійкості підприємства в кожному з розглянутих періодів.

Таблиця 45 – Показники для оцінки фінансової стійкості

Найменування показника	На початок 2020 року	На кінець 2020 року	На кінець 2021 року	На кінець 2022 року
1.Запаси й витрати, тис. грн.	373,8	342,1	463,1	487,4
2.Власний обіговий капітал, тис. грн.	433,6	369,2	331,3	638,80
3.Короткострокові кредити банків, тис. грн.	0	10	123	0
4.Сума рядків 2 і 3	433,6	379,2	454,3	638,80
5.Тимчасово вільні джерела коштів, тис. грн.	0	0	0	0
6.Сума рядків 4 і 5	433,6	379,2	454,3	638,80
Фінансовий стан	абсолютна стійкість	абсолютна стійкість	нормальна стійкість	абсолютна стійкість

Таким чином, період з початку 2020 і до початку 2021 року, а також кінець 2022 року характеризуються абсолютною стійкістю фінансового стану підприємства, тому що його запаси й витрати повністю фінансуються за рахунок власного обігового капіталу й суми кредиторської заборгованості. У даній ситуації підприємство своєчасне виконує всі розрахунки, разом з тим у нього залишаються кошти для закупівлі необхідних ресурсів для початку наступного виробничого циклу.

У період з кінця 2021 і до початку 2022 року спостерігається нормальна фінансова стійкість підприємства, тому що розмір виробничих запасів на підприємстві приблизно дорівнює сумі чистого обігового капіталу й короткострокових кредитів банку. Даний період характеризується тим, що підприємство відчуває нестачу коштів для придбання всіх необхідних для продовження виробництва ресурсів і саме тому, воно було змушено залучити короткостроковий кредит у розмірі 123 тис.грн. для закупівлі необхідної сировини.

11. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА

Для проведення аналізу кредитоспроможності найбільш вагомими, на наш погляд, є методи визначення банкрутства, оскільки вони, переважно, засновані на використанні фінансових коефіцієнтів і дозволяють розрахувати єдиний узагальнений показник, за значенням якого можна визначити імовірність того, що підприємство буде не в змозі виконати взяті на себе фінансові зобов'язання і повернути позикові кошти.

У світовій практиці найпоширенішими моделями оцінки фінансового стану підприємства й схильності його до банкрутства є наступні економетричні моделі, які будуються на основі фінансових коефіцієнтів:

- двохфакторна модель оцінки ймовірності банкрутства Е. Альтмана;
- п'ятифакторна модель оцінка ймовірності банкрутства на основі Z-рахунку Е. Альтмана;
- модель Романа Лиса для оцінки фінансового стану;
- оцінка фінансового стану по показниках У. Бівера;
- прогнозна модель Р. Таффлера та Г. Тішоу;
- R-модель прогнозу ризику банкрутства;
- узагальнена модель, розроблена на основі дискримінантної функції (модель Терещенка);
- PAS-коефіцієнт;
- модель Ж. Конана та М. Олдера;
- модель Фулмера;
- модель Спрингейта;
- метод рейтингової оцінки фінансового стану (рейтингове число).

Існують і інші моделі. Розглянемо з них лише ті, які можуть бути визначені за допомогою української фінансової звітності.

Найбільш поширеною у світовій практиці є методика визначення банкрутства за моделями Едварда Альтмана (Edward I. Altman). В літературі частіше визначають дві його моделі для діагностики імовірності банкрутства. Перша модель – двофакторна – дозволяє відстежити імовірність банкрутства на конкретну дату (як правило, дату складання балансу). Друга модель визначає імовірність банкрутства за певний період часу (як правило, місяць, квартал, рік) – п'ятифакторна модель Альтмана.

Однією з найпростіших моделей прогнозування ймовірності банкрутства вважається двохфакторна модель. Вона базується на двох ключових показниках: показнику поточної ліквідності й показнику частки позикових коштів, від яких залежить імовірність банкрутства підприємства. Ці показники множать на вагові значення коефіцієнтів, знайдені емпіричним шляхом, а результат потім формують із деякою постійною величиною, також отриманою тим же дослідно-

статистичним способом. Якщо результат Z виявляється негативним, імовірність банкрутства невелика. Позитивне значення Z указує на високу ймовірність банкрутства.

Сутність двохфакторної моделі Альтмана полягає в моделюванні узагальненого показника Z , визначеного на основі коефіцієнтів, що визначаються додатково, за формулою:

$$Z = -0,3877 - 1,0736 K_{\text{тл}} + 0,579 \text{ПВ}_{\text{пк}}, \quad (11.1)$$

де $K_{\text{тл}}$ – коефіцієнт термінової ліквідності,

$\text{ПВ}_{\text{пк}}$ – питома вага позикових коштів у пасивах (табл. 11.1).

Якщо $Z > 0$ – імовірність настання банкрутства велика, коли $Z < 0$ – імовірність настання банкрутства незначна.

Показник імовірності банкрутства базується лише на фінансовій складовій діяльності підприємства. Так, під час розрахунків за двофакторною моделлю підприємство вважається банкрутом, якщо у нього великий обсяг позикового капіталу в підсумку балансу, і воно не може за допомогою наявних коштів і реалізації дебіторської заборгованості погасити кредиторську заборгованість.

Для одержання більш точного прогнозу американська практика рекомендує брати до уваги рівень і тенденцію зміни рентабельності реалізованої продукції, оскільки даний показник істотно впливає на фінансову стабільність підприємства. Це дозволяє одночасно порівнювати показник ризику банкрутства Z і рівень рентабельності продажу продукції. Якщо перший показник перебуває в безпечних межах і рівень рентабельності продукції досить високий, то ймовірність банкрутства дуже незначна.

Потрібно мати на увазі, що дана модель розроблена для США, а в нашій країні інші темпи інфляції, інші цикли макро- і мікроекономіки, а також інші фондо-, енерго- і трудомісткості виробництва, продуктивність праці, інший податковий тягар. Внаслідок цього неможливо автоматично використати наведені вище значення коефіцієнтів в українських умовах. Однак саму модель із числовими значеннями, що відповідають реаліям українського ринку, можна було б застосувати, якби вітчизняні облік і звітність забезпечували досить достатню інформацію про фінансовий стан підприємства.

Розглянута двофакторна модель не забезпечує всебічної оцінки фінансового стану підприємства, а тому можливі дуже значні відхилення прогнозу від реальності.

Таблиця 11.1 – Імовірність настання банкрутства за двофакторною моделлю Альтмана

Найменування показників		Формула для розрахунку	Значення			
			На початок 1-ого періоду	На початок 2-ого періоду	На початок 3-ого періоду	На кінець 3-ого періоду
1. Коефіцієнт термінової ліквідності	$K_{тл}$	$K_{тл} = (ДЗ + A_{нл}) / ПЗ$				
Дебіторська заборгованість	ДЗ	сума ряд. 1125...1155				
Найбільш ліквідні активи	$A_{нл}$	сума ряд. 1160...1170				
Поточні зобов'язання і забезпечення	ПЗ	ряд. 1695				
2. Питома вага позикових коштів у пасивах	$ПВ_{пк}$	$ПВ_{пк} = (П2 + П3) / ПБ$				
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	П2	ряд. 1595				
Підсумок балансу	ПБ	ряд. 1700				
	Z	$-0,3877 - 1,0736 K_{тл} + 0,579 ПВ_{пк}$				

П'ятифакторна модель також спирається на фінансову складову діяльності. Однак у ній більша увага звертається на формування і розподіл прибутку підприємства. Крім того, у п'ятифакторній моделі використовуються показники результатів від операцій на фондовому ринку (наприклад, курсова вартість акцій).

В основі цієї моделі полягає індекс кредитоспроможності, побудований за допомогою апарата мультиплікативного дискримінантного аналізу.

При побудові індексу Едвард Альтман досліджував 66 підприємств, половина яких збанкрутувала в період між 1946 і 1965 роками, а половина працювала успішно, і 22 аналітичних коефіцієнта, які могли бути корисні для прогнозування можливого банкрутства. Із цих показників він відібрав п'ять найбільш значущих і побудував багатофакторне регресійне рівняння. Таким чином, індекс Альтмана являє собою функцію від деяких показників, які характеризують економічний потенціал підприємства й результати його роботи за минулий період.

Імовірність настання банкрутства за цією моделлю обчислюється за

формулою:

$$Z = 1,21 \cdot x_1 + 1,4 \cdot x_2 + 3,3 \cdot x_3 + 0,6 \cdot x_4 + 0,999 \cdot x_5 \quad (11.2)$$

Розрахунок факторів наведено в табл. 11.3. На відміну від двофакторної моделі, п'ятифакторна визначає ймовірність настання банкрутства за визначений період (рік, квартал тощо, тобто період фінансової звітності, що досліджується).

Таблиця 11.3 – Імовірність настання банкрутства за п'ятифакторною моделлю Альтмана

Показник	Формула	Значення за __ рік	Значення за __ рік
x_1	$x_1 = (A2_{\text{сер.}} - ПЗ_{\text{сер.}}) / ПБ_{\text{сер.}}$		
Середня величина поточних активів	$A2_{\text{сер.}}$		
Середня величина поточних пасивів	$ПЗ_{\text{сер.}}$		
Середній підсумок балансу	$ПБ_{\text{сер.}}$		
x_2	$x_2 = НП_{\text{сер.}} / ПО$		
Нерозподілений прибуток (НП)	ряд. 1420 _{сер.}		
Прибуток до оподаткування (ПО)	ряд. 2290 – ряд. 2295		
x_3	$x_3 = ПО / Пб_{\text{сер.}}$		
x_4	$x_4 = Ка / (П2_{\text{сер.}} + ПЗ_{\text{сер.}})$		
Ринкова вартість акцій (Ка)	ряд. 2600 × дані котирування акцій		
Середня величина позикових коштів	$П2_{\text{сер.}} + ПЗ_{\text{сер.}}$		
x_5	$x_5 = ЧД / ПБ_{\text{сер.}}$		
Чистий дохід (чиста виручка) від реалізації	ряд. 2000		
Z	$Z = 1,21 \cdot x_1 + 1,4 \cdot x_2 + 3,3 \cdot x_3 + 0,6 \cdot x_4 + 0,999 \cdot x_5$		

У зв'язку з тим, що двофакторна модель враховує меншу кількість показників і обчислюється на конкретну дату, а не на весь період, у розрахунках буває, що імовірність, отримана за двофакторною моделлю, суперечить імовірності, отриманій за п'ятифакторною моделлю. Наприклад, за двофакторною моделлю імовірність настання банкрутства велика, а за п'ятифакторною моделлю – мала, чи навпаки. У такому випадку орієнтуватися треба на результат, отриманий за п'ятифакторною моделлю.

Про результати виробничо-господарської діяльності підприємства можна робити висновки, ґрунтуючись на даних наступних факторів:

x_1 – визначає питому вагу чистого оборотного капіталу у підсумку балансу підприємства;

x_2 – відстежує результати всієї діяльності підприємства (виробничої і фінансової), зокрема, визначається частка нерозподіленого прибутку в загальній

сумі прибутку до оподаткування. У цьому випадку прибуток до оподаткування виступає показником діяльності підприємства за деякий період часу, а нерозподілений прибуток свідчить про позитивні результати діяльності підприємства і наявність вільних коштів. Особливим випадком може бути ситуація, за якої підприємство зазнає непокритих збитків. Значення непокритих збитків у формулі для x_2 беруться зі знаком мінус, що істотно збільшує імовірність настання банкрутства і свідчить про вилучення частини власних коштів;

x_3 – визначає частку прибутку до оподаткування в підсумку балансу підприємства. x_3 свідчить про темпи приросту підсумку балансу підприємства. Даний фактор найбільше впливає на величину показника Z (на імовірність настання банкрутства), тому що наявність стабільного балансового прибутку і стабільне збільшення підсумку балансу свідчить про позитивні тенденції в його розвитку. Однак при збитковій діяльності істотно підвищується імовірність настання банкрутства;

x_4 – відстежує результати фінансової діяльності підприємства й оцінює співвідношення коштів, отриманих від залучення власного капіталу шляхом акціонування, та довгострокового і короткострокового позикового капіталу (як правило, банківських кредитів і короткострокової кредиторської заборгованості). Незважаючи на те, що вплив даного фактора найменший, для акціонерних товариств він може бути вирішальним у зв'язку з великим обсягом власних коштів (статутний фонд підприємства);

x_5 – характеризує ринкові можливості підприємства, стабільність попиту на його продукцію або послуги. Визначається як співвідношення чистої виручки від реалізації до підсумку балансу підприємства.

Результати багатьох розрахунків по моделі Альтмана показали, що узагальнюючий показник Z може приймати значення в границях $[-14, +22]$. При цьому підприємства, для яких $Z > 2,99$ попадають у число фінансово стійких, підприємства, для яких $Z < 1,81$, є безумовно неспроможними, а інтервал $[1,81 - 2,99]$ становить зону невизначеності.

Проте ця модель має загальний серйозний недолік – її можна використати лише для відносно більших компаній, які котирують свої акції на біржах. Саме для таких компаній можна одержати об'єктивну ринкову оцінку власного капіталу.

В 1983 р. Едвард Альтман запропонував модифікований варіант своєї формули для компаній, акції яких не котирувалися на біржі:

$$Z = 0,717 K_1 + 0,847 K_2 + 3,107 K_3 + 0,42 K_4 + 0,995 K_5, \quad (11.3)$$

де коефіцієнт K_4 – враховує балансову, а не ринкову (курсову) вартість акцій, тобто для його обчислення можливо використовувати лише дані з фінансової звітності.

«Граничне» значення для цієї формули складає 1,23. Тобто підприємства, для яких $Z > 1,23$ попадають у число фінансово стійких, підприємства, для яких $Z < 1,23$ є неспроможними.

Таблиця 11.4 – Імовірність настання банкрутства за модифікованою п'ятифакторною моделлю Альтмана

Показник	Формула	Значення за рік	Значення за рік
K_1	$K_1 = (A2_{\text{сер.}} - ПЗ_{\text{сер.}}) / ПБ_{\text{сер.}}$		
Середня величина поточних активів	$A2_{\text{сер.}}$		
Середня величина поточних пасивів	$ПЗ_{\text{сер.}}$		
Середній підсумок балансу	$ПБ_{\text{сер.}}$		
K_2	$K_2 = НП_{\text{сер.}} / ПО$		
Нерозподілений прибуток	ряд. 1420 _{сер.}		
Прибуток до оподаткування (ПО)	ряд. 2290 – ряд. 2295		
K_3	$K_3 = ПО / Пб_{\text{сер.}}$		
K_4	$K_4 = Ба / (П2_{\text{сер.}} + ПЗ_{\text{сер.}})$		
Балансова вартість акцій (Ба)	ряд. 2600 × ряд. 2610		
Середня величина позикових коштів	$П2_{\text{сер.}} + ПЗ_{\text{сер.}}$		
K_5	$K_5 = ЧД / ПБ_{\text{сер.}}$		
Чистий дохід (чиста виручка) від реалізації	ряд. 2000		
Z	$Z = 0,717K_1 + 0,847K_2 + 3,107K_3 + 0,42K_4 + 0,995K_5$		

В українській практиці робилися численні спроби використання Z-рахунку Альтмана для оцінки платоспроможності й діагностики банкрутства, використалася комп'ютерна модель прогнозування діагностики банкрутства. Однак відмінності в зовнішніх факторах, які впливають на функціонування підприємства (ступінь розвитку фондового ринку, головним чином, слабкий розвиток вторинного ринку цінних паперів, податкове законодавство, нормативне забезпечення бухгалтерського обліку), а отже, на економічні показники, які використовуються в моделі Альтмана, спотворюють імовірні оцінки.

Проте досвід використання зазначених моделей у ряді країн США, Канаді, Бразилії, Японії показав, що спрогнозувати ймовірність банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі за 1 рік можна з точністю до 90 %, за 2 роки – до 70%, за 3 роки – до 50%.

Слід зазначити, що в світі робилося багато спроб створити власну систему оцінки імовірності настання банкрутства. Зупинимося на деяких з них, що справляють певний інтерес і також можуть бути використані в Україні.

В 1972 р. Роман Лис запропонував наступну формулу для підприємств Великобританії [10]:

$$Z = 0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4, \quad (11.4)$$

де X_1 – оборотний капітал / сума активів;
 X_2 – операційний прибуток / сума активів;
 X_3 – нерозподілений прибуток / сума активів;
 X_4 – власний капітал / позиковий капітал.

«Граничне» значення для цієї моделі рівняється 0,037. Тобто підприємства, для яких $Z > 0,037$ попадають у число фінансово стійких, підприємства, для яких $Z < 0,037$ є неспроможними.

Як і п'ятифакторна модель Альтмана, модель Романа Лиса визначає ймовірність настання банкрутства за певний період часу. Форма з джерелами даних для розрахунку наведена у табл. 11.5.

Таблиця 11.4 – Імовірність настання банкрутства за моделлю Романа Лиса

Показник	Формула	Значення за __ рік	Значення за __ рік
X_1	$X_1 = A2_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Середня величина оборотних активів	$A2_{\text{сер.}}$		
Середній підсумок балансу	$\text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
X_2	$K_2 = \text{ОП} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Прибуток від операційної діяльності (ОП)	ряд. 2190 – ряд. 2195		
X_3	$K_3 = \text{НП} / \text{Пб}_{\text{сер.}}$		
Нерозподілений прибуток	ряд. 1420 _{сер.}		
X_4	$K_4 = \text{П1}_{\text{сер.}} / (\text{П2}_{\text{сер.}} + \text{П3}_{\text{сер.}})$		
Власний капітал	$\text{П1}_{\text{сер.}}$		
Середня величина позикових коштів	$\text{П2}_{\text{сер.}} + \text{П3}_{\text{сер.}}$		
Z	$Z = 0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4$		

Американський фінансовий аналітик Уільям Бівер запропонував свою систему показників для оцінки фінансового стану підприємства. З метою діагностики банкрутства він рекомендував досліджувати тренди одразу декількох показників без побудови єдиного узагальненого показника. Система показників У. Бівера і їхні значення для діагностики банкрутства представлені в

таблиці 11.5. Групування показників для проведення розрахунків наведено у табл. 11.6. Як і у попередніх моделях, у моделі У. Бівера використовуються показники для оцінки ймовірності настання банкрутства за період. При цьому головною відмінністю від решти моделей є визначення часу прогнозування: за 5 років до банкрутства, за 1 рік до банкрутства.

Проте і дана методика також не відображає всі сторони діяльності компанії й не є універсальною методикою для прогнозу ймовірності банкрутства.

Таблиця 11.5 – Показники банкрутства У. Бівера

Показники	Розрахунок	Значення показника		
		Стабільна компанія	За 5 років до банкрутства	За 1 рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	(чистий прибуток – амортизація) / довгострокові зобов'язання	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
Рентабельність активів	Чистий прибуток / активи ×100%	6-8	4	-22
Фінансовий леверидж	(довгострокові + короткострокові зобов'язання) / активи	≤ 37	≤ 50	≤ 80
Коефіцієнт покриття 1	(власний капітал – необоротні активи) / активи	0,4	≤ 0,3	0,06
Коефіцієнт покриття 2	Оборотні активи / короткострокові зобов'язання	≤ 3,2	≤ 2	≤ 1

Таблиця 11.6 – Групування показників для проведення розрахунків у моделі Бівера

Показники	Формула для розрахунку	Значення показника	
		за рік	за рік
Коефіцієнт Бівера	$(ЧП - А_{\text{сер}}) / П2_{\text{сер}}$		
Чистий прибуток (ЧП)	ряд. 2350 – 2355		
Амортизація (Ам)	ряд. 1002 сер.		
Довгострокові зобов'язання (П2)	ряд. 1595 сер.		
Рентабельність активів	$(ЧП / ПБ_{\text{сер}}) \times 100\%$		
Підсумок балансу	ряд. 1300 сер.		
Фінансовий леверидж	$(П2_{\text{сер}} + П3_{\text{сер}}) / ПБ_{\text{сер}}$		
Короткострокові зобов'язання (П3)	ряд. 1695 сер.		
Коефіцієнт покриття 1	$(П1_{\text{сер}} - А1_{\text{сер}}) / ПБ_{\text{сер}}$		
Власний капітал (П1)	ряд. 1495 сер.		
Необоротні активи (А1)	ряд. 1095 сер.		
Коефіцієнт покриття 2	$А2_{\text{сер}} / П3_{\text{сер}}$		
Оборотні активи (А2)	ряд. 1195 сер.		

Ще одна британська модель оцінки банкрутства була запропонована у 1977 р. Р. Таффлером (R. Taffler) та Г. Тішоу. (G. Tishaw). Вони застосували

підхід Е. Альтмана і дослідивши понад 80 британських компаній на їх даних побудували чотирифакторну прогнозу модель фінансової неспроможності (Z), що описується наступним рівнянням:

$$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4, \quad (11.7)$$

де X_1 – операційний прибуток / короткострокові зобов'язання;
 X_2 – оборотні активи / сума зобов'язань;
 X_3 – короткострокові зобов'язання / сума активів;
 X_4 – чиста виручка від реалізації / сума активів.

Якщо $Z > 0,3$, це свідчить, що ймовірність банкрутства мала («зелена зона»). Якщо $0,2 < Z < 0,3$, то підприємство знаходиться у зоні невизначеності («сіра зона»), а якщо $Z < 0,2$, то банкрутство більш ніж імовірно («червона зона»).

Групування показників для проведення розрахунків наведено у табл. 11.7.

Таблиця 11.7 – Імовірність настання банкрутства за моделлю Р. Таффлера та Г. Тішоу

Показник	Формула	Значення за ____ рік	Значення за ____ рік
X_1	$X_1 = \text{ОП} / \text{ПЗ}_{\text{сер.}}$		
операційний прибуток (ОП)	ряд. 2190 – ряд. 2195		
короткострокові зобов'язання	$\text{ПЗ}_{\text{сер.}}$		
X_2	$X_2 = \text{A2}_{\text{сер.}} / (\text{П2}_{\text{сер.}} + \text{ПЗ}_{\text{сер.}})$		
оборотні активи	$\text{A2}_{\text{сер.}}$		
довгострокові зобов'язання	$\text{П2}_{\text{сер.}}$		
X_3	$X_3 = \text{ПЗ}_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Підсумок балансу	$\text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
X_4	$X_4 = \text{ЧД} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Чистий дохід (ЧД)	ряд. 2000		
Z	$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4,$		

Французька модель оцінки платоспроможності фірм була запропонована в 1979 р. Ж. Конаном (J. Conan) та М. Олдером (M. Holder) по вибірці з 95 підприємств, що досліджувалися протягом 1970 - 1975 рр.:

$$Z = -0,16 X_1 - 0,22 X_2 + 0,87 X_3 + 0,10 X_4 - 0,24 X_5, \quad (11.8)$$

де X_1 – відношення грошових коштів та дебіторської заборгованості до

підсумку балансу;

X_2 – відношення власного капіталу і довгострокових зобов'язань до підсумку балансу;

X_3 – відношення довгострокових та поточних зобов'язань до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції;

X_4 – відношення витрат на оплату праці персоналу до величини фінансового результату від операційної діяльності (після оподаткування);

X_5 – відношення виручки від реалізації продукції до величини позикового капіталу.

Групування показників для проведення розрахунків наведено у табл. 11.8.

Таблиця 11.8 – Імовірність настання банкрутства за моделлю Ж. Конана та М. Олдера

Показник	Формула	Значення за рік	Значення за рік
X_1	$X_1 = (\text{ГК}_{\text{сер.}} + \text{ДЗ}_{\text{сер.}}) / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Грошові кошти (ГК)	ряд. 1160 _{сер.} + ряд. 1160 _{сер.}		
Дебіторська заборгованість (ДЗ)	сума ряд. 1125...1155 _{сер.}		
Підсумок балансу	ПБ _{сер.}		
X_2	$X_2 = (\text{П1}_{\text{сер.}} + \text{П2}_{\text{сер.}}) / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Власний капітал	П1 _{сер.}		
Довгострокові зобов'язання	П2 _{сер.}		
X_3	$X_3 = (\text{П2}_{\text{сер.}} + \text{П3}_{\text{сер.}}) / \text{ЧД}$		
Короткострокові зобов'язання	П3 _{сер.}		
Чистий дохід (ЧД)	ряд. 2000		
X_4	$X_4 = \text{ЧД} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Витрати на оплату праці	ряд. 2505 + ряд. 2510		
Операційний прибуток (ОП)	ряд. 2190 – ряд. 2195		
X_5	$X_5 = \text{ЧД} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Z	$Z = -0,16 X_1 - 0,22 X_2 + 0,87 X_3 + 0,10 X_4 - 0,24 X_5$		

Ймовірність настання банкрутства підприємством залежно від значення показника Z , можна представити у вигляді табл. 11.9.

Таблиця 11.9 – Значення ймовірності настання банкрутства підприємства

Z	3,0	2,8	2,5	2,1	1,8	1,6	1,5	1,1	1,0
Ймовірність настання банкрутства підприємством, %	100	90	80	70	50	40	30	20	10

Українським економістом О. Терещенком для прогнозування банкрутства була запропонована «універсальна дискримінантна функція», яку можна представити у вигляді рівняння:

$$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6, \quad (11.9)$$

де X_1 – грошові кошти / зобов'язання;

X_2 – грошові кошти / валюта балансу;

X_3 – прибуток / валюта балансу;

X_4 – прибуток / виручка від реалізації;

X_5 – виробничі запаси / виручка від реалізації;

X_6 – оборотність основного капіталу (виручка від реалізації / валюта балансу).

Групування показників для проведення розрахунків наведено у табл. 11.10.

Таблиця 11.10 – Імовірність настання банкрутства за моделлю О.Терещенка

Показник	Формула	Значення за ____ рік	Значення за ____ рік
X_1	$X_1 = \text{ГК}_{\text{сер.}} / (\text{П2}_{\text{сер.}} + \text{П3}_{\text{сер.}})$		
Грошові кошти (ГК)	ряд. 1160 _{сер.} + ряд. 1165 _{сер.}		
Довгострокові зобов'язання	$\text{П2}_{\text{сер.}}$		
Короткострокові зобов'язання	$\text{П3}_{\text{сер.}}$		
X_2	$X_2 = \text{ГК}_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Підсумок балансу	$\text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
X_3	$X_3 = \text{ЧП} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Чистий прибуток (ЧП)	ряд. 2350 – ряд. 2355		
X_4	$X_4 = \text{ЧП} / \text{ЧД}$		
Чистий дохід (ЧД)	ряд. 2000		
X_5	$X_5 = \text{Зап}_{\text{сер.}} / \text{ЧД}$		
Виробничі запаси (Зап)	ряд. 1100 + ряд. 1110		
X_6	$X_6 = \text{ЧД} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Z	$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6$		

Отримані значення показника Z допомагають визначити імовірність настання банкрутства:

$Z > 2$ – підприємство вважається фінансове стійким, і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ – фінансова рівновага (фінансова стабільність) підприємства не стабільне, але за умови переходу до антикризового керування банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних дій;

$Z < 0$ – підприємство є банкрутом.

Для посилення прогнозуючої ролі моделей можна трансформувати Z-коефіцієнт в PAS-коефіцієнт (Perfomans Analysys Score), що дозволяє відслідковувати діяльність компанії в часі. Вивчаючи PAS-коефіцієнт як вище, так і нижче критичного рівня, легко визначити моменти занепаду й відродження компанії.

PAS-коефіцієнт – це відносний рівень діяльності компанії, виведений на основі її Z-коефіцієнта за певний рік і виражений у відсотках від 1 до 100.

За даними фінансової звітності 40 підприємств Канади в університеті Саймона Фрейзера Гордоном Спрингейтом була запропонована власна модель. Вона дещо збігається за коефіцієнтами з тими, які використовував Є. Альтман.

Модель банкрутства Г. Спрингейта може бути представлена у вигляді формули:

$$Z = 1.03 K_1 + 3.07 K_2 + 0.66 K_3 + 0.4 K_4 \quad (11.10)$$

де K_1 – Оборотний капітал / Активи;

K_2 – (Прибуток до оподаткування + Відсотки до сплати) / Активи;

K_3 – Прибуток до оподаткування / Короткострокові зобов'язання;

K_4 – Виручка / Активи.

Групування показників для проведення розрахунків за цією моделлю наведено у табл. 11.11.

Таблиця 11.11 – Імовірність настання банкрутства за моделлю Г. Спрингейта

Показник	Формула	Значення за рік	Значення за рік
K_1	$K_1 = A2_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Оборотний капітал	A2		
Підсумок балансу	ПБ _{сер.}		
K_2	$K_2 = \text{ПО} / \text{ВС}$		
Прибуток до оподаткування (ПО)	ряд. 2290 – ряд. 2295		
Відсотки до сплати (ВС)	ряд. 2250		
K_3	$K_3 = \text{ПО} / \text{ПЗ}_{\text{сер.}}$		
Короткострокові зобов'язання	ПЗ _{сер.}		
K_4	$K_4 = \text{ЧД} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Чистий дохід (ЧД)	ряд. 2000		
Z	$Z = 1.03K_1 + 3.07K_2 + 0.66K_3 + 0.4 K_4$		

Граничним значенням в моделі банкрутства Г. Спрингейта є 0,862. Якщо $Z < 0,862$ – банкрутство підприємства імовірно, а якщо $Z > 0,862$, то банкрутство підприємства малоімовірно.

Ще одна модель прогнозування банкрутства підприємства розроблена американським ученим Д. Фулмером для підприємств США в 1983 році. Для розробки моделі він використовував фінансові звіти від 60 підприємств США, 30 з яких стали банкрутами, а 30 залишилися фінансово стійкими.

Моделю банкрутства Д. Фулмера може бути представлена у вигляді формули:

$$H = 5.528 K_1 + 0.212 K_2 + 0.073 K_3 + 1.27 K_4 + 0.12 K_5 + 2.235 K_6 + 0.575 K_7 + 1.083 K_8 + 0.984 K_9 - 3.075 \quad (11.11)$$

де K_1 – Нерозподілений прибуток минулих років / Активи;

K_2 – Виручка від продажів / Активи;

K_3 – (Прибуток до оподаткування + Відсотки до сплати) / Власний капітал;

K_4 – Чистий грошовий потік / (Короткострокові + Довгострокові зобов'язання) ;

K_5 – Довгострокові зобов'язання / Активи;

K_6 – Короткострокові зобов'язання / Активи;

K_7 – Lg (матеріальні активи) ;

K_8 – Оборотний капітал / (Довгострокові + Короткострокові зобов'язання);

K_9 – Lg [(Прибуток до оподаткування + Відсотки до сплати) / Відсотки до сплати].

Групування показників для проведення розрахунків за цією моделлю наведено у табл. 11.12.

Головним недоліком у використанні цієї моделі є складність розрахунків десятичних логарифмів (Lg) у коефіцієнтах 7 та 9 та необхідність використання Форми 3 для обчислення чистого грошового потоку (або використання методики для його обчислення, яка буде наведена у п.12 цього посібника). «Граничним» показником у своїй моделі Д. Фулмер визначив 0. Якщо $H < 0$, то банкрутство підприємства імовірно, якщо $H > 0$ – банкрутство підприємства малоімовірно.

Таблиця 11.12 – Імовірність настання банкрутства за моделлю Д. Фулмера

Показник	Формула	Значення за _____ рік	Значення за _____ рік
K_1	$K_1 = \text{НПр}_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Нерозподілений прибуток минулих років (НПр)	ряд. 1420 _{сер.}		
Підсумок балансу	$\text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
K_2	$K_2 = \text{ЧД} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
Чистий дохід (ЧД)	ряд. 2000		
K_3	$K_3 = (\text{ПО} + \text{ВС}) / \text{П1}_{\text{сер.}}$		
Прибуток до оподатковування (ПО)	ряд. 2290 – ряд. 2295		
Відсотки до сплати (ВС)	ряд. 2250		
Власний капітал	$\text{П1}_{\text{сер.}}$		
K_4	$K_4 = \text{ЧП} / \text{ЧД}$		
Чистий грошовий потік (ЧГП)	ряд. 3400		
Довгострокові зобов'язання	$\text{П2}_{\text{сер.}}$		
Короткострокові зобов'язання	$\text{П3}_{\text{сер.}}$		
K_5	$K_5 = \text{П2}_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
K_6	$K_6 = \text{П3}_{\text{сер.}} / \text{ПБ}_{\text{сер.}}$		
K_7	$K_7 = \text{Lg} (\text{A1}_{\text{сер.}})$		
Необоротні активи	$\text{A1}_{\text{сер.}}$		
K_8	$K_8 = \text{A2}_{\text{сер.}} / (\text{П2}_{\text{сер.}} + \text{П3}_{\text{сер.}})$		
Довгострокові зобов'язання	$\text{П2}_{\text{сер.}}$		
Короткострокові зобов'язання	$\text{П3}_{\text{сер.}}$		
Оборотні активи	$\text{A2}_{\text{сер.}}$		
K_9	$K_9 = \text{Lg} [(\text{ПО} + \text{ВС}) / \text{ВС}]$		
Прибуток до оподатковування (ПО)	ряд. 2290 – ряд. 2295		
Відсотки до сплати (ВС)	ряд. 2250		
H	$H = 5.528K_1 + 0.212K_2 + 0.073K_3 + 1.27K_4 + 0.12K_5 + 2.235K_6 + 0.575K_7 + 1.083K_8 + 0.984K_9 - 3.075$		

Окрім пошуку єдиного узагальненого показника ймовірність настання банкрутства можна оцінити за допомогою скорингу.

Методика кредитного скорингу вперше була запропонована американським економістом Д. Дюраном на початку 1940 р. Суть цієї методики полягає в класифікації підприємств за мірою ризику виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості і рейтингу кожного показника вираженого в балах на основі експертних оцінок. Приклад скорингової моделі наведено в табл. 11.13.

Таблиця 11.13 – Групування підприємств на класи за рівнем їх платоспроможності

Показники	Межі класів за критеріями				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність власного капіталу, %	30 и вище (50 балів)	29,9 - 20 (49,9-35 балів)	19,9-10 (34,9 - 20 балів)	9,9-1 (19,9-5 балів)	менше 1 (0 балів)
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 и вище (30 балів)	1,99-1,7 (29,9-20 балів)	1,69-1,4 (19,9 -10 балів)	1,39:1,1 (9,9-1 балів)	1 и нижче (0 балів)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 и вище (20 балів)	0,69-0,45 (19,9-10 балів)	0,44-0,30 (9,9 -5 балів)	0,29-0,20 (5-1 балів)	менше 0,2 (0 балів)
Межі класів	100 балів и вище	99-65 балів	64-35 балів	34-6 балів	0 балів

Розрахунок коефіцієнтів рентабельності власного капіталу, поточної ліквідності та фінансової незалежності вже розглядалися в попередніх розділах цього посібника.

I клас – підприємства з хорошим запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим в поверненні позикових коштів;

II клас – підприємства, що демонструють деякий ризик по заборгованості, але такі, що ще не розглядаються як ризиковані;

III клас – проблемні підприємства;

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вживання заходів з фінансового оздоровлення;

V клас – підприємства високого ризику, практично неплатоспроможні.

Контрольні запитання

1. В чому полягає різниця між двофакторною і п'ятифакторною моделями Альтмана?
2. За яких умов відповідно до двофакторної моделі Альтмана підприємство вважається банкрутом?
3. Чи може бути, що імовірність, отримана за двофакторною моделлю, суперечить імовірності, отриманій за п'ятифакторною моделлю Альтмана?
4. В чому полягає недолік п'ятифакторної моделі Альтмана?
5. Які складові моделі прогнозування банкрутства Р.Лиса?
6. Які складові «універсальної дискримінантної функції» О.Терещенка?

7. Яка з моделей вам здається більш застосовною для оцінки підприємства малого бізнесу?
8. Що означає PAS-коефіцієнт?
9. В чому полягає сутність методики Д.Дюрана?

Тестові завдання

- 1. За допомогою двофакторної моделі Альтмана визначається:**
 - а) імовірність настання банкрутства на конкретну дату;
 - б) надлишок або нестача джерел коштів для формування запасів і витрат;
 - в) імовірність настання банкрутства за період;
 - г) потік коштів.
- 2. У двофакторній моделі Альтмана імовірність банкрутства велика, якщо:**
 - а) узагальнений показник Z більше 2,99;
 - б) узагальнений показник Z менше 0;
 - в) узагальнений показник Z менше 1,8;
 - г) узагальнений показник Z більше 0.
- 3. У п'ятифакторній моделі Альтмана імовірність банкрутства велика, якщо:**
 - а) узагальнений показник Z більше 2,99;
 - б) узагальнений показник Z менше 0;
 - в) узагальнений показник Z менше 1,8;
 - г) узагальнений показник Z більше 0.
- 4. За допомогою п'ятифакторної моделі Альтмана визначається:**
 - а) імовірність настання банкрутства на конкретну дату;
 - б) надлишок або нестаток джерел коштів для формування запасів і витрат;
 - в) імовірність настання банкрутства за період;
 - г) потік коштів.
- 5. У моделі Фулмера імовірність банкрутства велика, якщо:**
 - а) узагальнений показник H більше 2,99;
 - б) узагальнений показник H менше 0;
 - в) узагальнений показник H менше 1,8;
 - г) узагальнений показник H більше 0.
- 6. У моделі Терещенка імовірність банкрутства велика, якщо:**
 - а) узагальнений показник Z більше 2,99;
 - б) узагальнений показник Z менше 0;
 - в) узагальнений показник Z менше 1,8;
 - г) узагальнений показник Z більше 0.
- 7. У моделі Спрингейта імовірність банкрутства велика, якщо:**
 - а) узагальнений показник Z більше 2,99;
 - б) узагальнений показник Z менше 0;
 - в) узагальнений показник Z менше 0,862;

г) узагальнений показник Z більше 0,862.

8. У моделі Р. Таффлера та Г. Тішоу імовірність банкрутства велика, якщо:

- а) узагальнений показник Z більше 0,3;
- б) узагальнений показник Z менше 0;
- в) узагальнений показник Z менше 0,3;
- г) узагальнений показник Z більше 0.

9. У моделі Романа Лиса імовірність банкрутства велика, якщо:

- а) узагальнений показник Z більше 2,99;
- б) узагальнений показник Z менше 0,037;
- в) узагальнений показник Z менше 1,8;
- г) узагальнений показник Z більше 0,037.

10. У моделі Ж. Конана та М. Олдера імовірність банкрутства велика, якщо:

- а) узагальнений показник Z більше 3;
- б) узагальнений показник R менше 0,037;
- в) узагальнений показник Z менше 3;
- г) узагальнений показник R більше 0,037.

11. У моделі Бівера імовірність банкрутства велика, якщо:

- а) узагальнений показник R більше 2,99;
- б) коефіцієнт Бівера менше -0,15;
- в) узагальнений показник H менше 1,8;
- г) коефіцієнт Бівера більше 0.

Практичне заняття 11

Аналіз ймовірності настання банкрутства

Визначте ймовірність настання банкрутства підприємством за моделями Альтмана, Лиса, Спрингейта, Таффлера, Терещенка та Бівера.

Таблиця 46 – Форма 1

АКТИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
I. Необоротні активи	1095	11 248,50	10 339,00
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	1990,1	1608,8
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1803,1	1912,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2068,2	1869,8
з бюджетом	1135	3,1	18,3
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0,4	15
Поточні фінансові інвестиції	1160	10	3,1
Гроші та їх еквіваленти	1165	412,9	908,6
Витрати майбутніх періодів	1170	103,8	148,5
Інші оборотні активи	1190	0,5	50
Усього за розділом II	1195	6 392,10	6 534,30
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0,9	1,1
БАЛАНС	1300	17 641,50	16 874,40
ПАСИВ (тис. грн.)	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	317,7	317,7
Капітал у дооцінках	1405	64,9	64,9
Додатковий капітал	1410	12	18
Резервний капітал	1415	95,3	190
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2220	1580
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього по розділу I	1495	2 709,90	2 170,60
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	366,1	255
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		53,9
товари, роботи, послуги	1615	305,5	2294,8
розрахунками з бюджетом	1620	1939,9	3124,5
розрахунками зі страхування	1625	653	
розрахунками з оплати праці	1630	7280,2	2106,9
Поточні забезпечення	1660	12,6	1112,6
Доходи майбутніх періодів	1665	2793,8	3403,9
Інші поточні зобов'язання	1690	1580,5	2352,2
Усього за розділом III	1695	14 931,60	14 703,80
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	17 641,50	16 874,40

Таблиця 47 – Форма 2

Стаття	Код рядка	За звітний період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 054
Валовий: прибуток	2090	351
збиток	2095	
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	297
збиток	2195	
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	303
збиток	2295	
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	211
збиток	2355	
Стаття	Код рядка	За звітний період
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2568000
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2568000
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,001
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,0005
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00025

Приклад проведення аналізу

Проведемо аналіз імовірності банкрутства ПАТ «Автоматика» за двофакторною моделлю Альтмана у таблиці П.11.1.

Таблиця 48 – Імовірність настання банкрутства за двофакторною моделлю Альтмана

Показник	Значення			
	Початок 2020-го року	Кінець 2020, початок 2021	Кінець 2021, початок 2022	Кінець 2022-го року
1. Коефіцієнт термінової ліквідності	1,257	1,064	0,716	1,184
2. Питома вага позикових коштів у пасивах	0,076	0,135	0,171	0,233
Z	-1,693	-1,452	-1,058	-1,524

Таким чином, виходячи з того, що розрахований результат Z у всіх аналізованих періодах має негативне значення, можна говорити про те, що ймовірність настання банкрутства для підприємства є низкою.

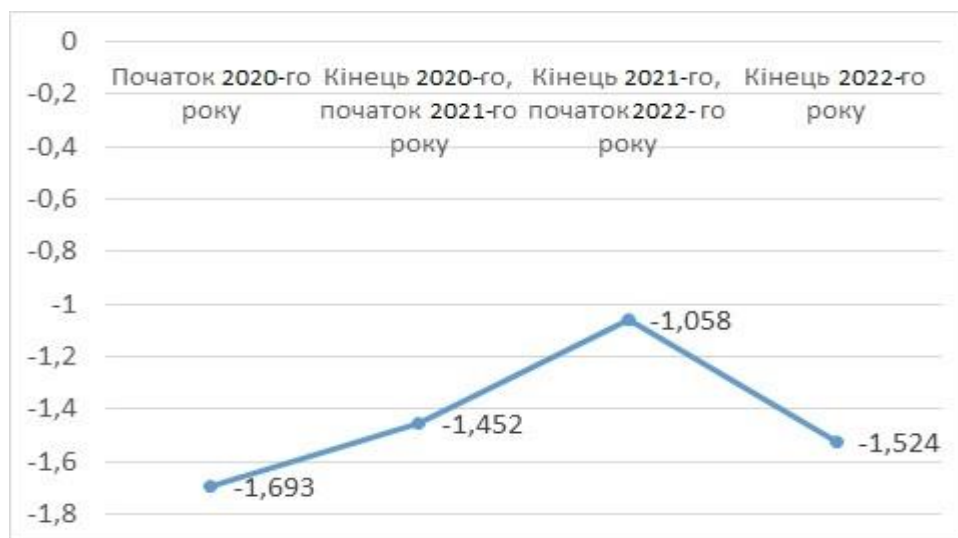

Рисунок 15 – Імовірність настання банкрутства за двофакторною моделлю Альтмана

Також проведемо аналіз імовірності банкрутства ПАТ «Автоматика» за п'ятифакторною моделлю Альтмана в таблиці П.11.2.

Таблиця 49 – Імовірність настання банкрутства за п'ятифакторною моделлю Альтмана

Джерело інформації	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
X_1	0,13	0,12	0,16
Середня величина поточних активів	729,55	794,40	1129,25
Середня величина поточних пасивів	328,15	444,15	644,20
Середній підсумок балансу	3104,75	2925,65	3123,30
X_2	5,65	3,29	-1,44
Нерозподілений прибуток	-657,10	-862,40	-775,00
Прибуток до оподаткування	-116,40	-262,20	537,90
X_3	-0,04	-0,09	0,17
X_4	0,00	0,00	0,00
Вартість акцій	0,00	0,00	0,00
Середня величина позикових коштів	328,15	444,15	644,20
X_5	0,52	0,76	1,45
Чистий дохід від реалізації	1605,20	2217,10	4530,30
Z	8,45	5,21	0,19

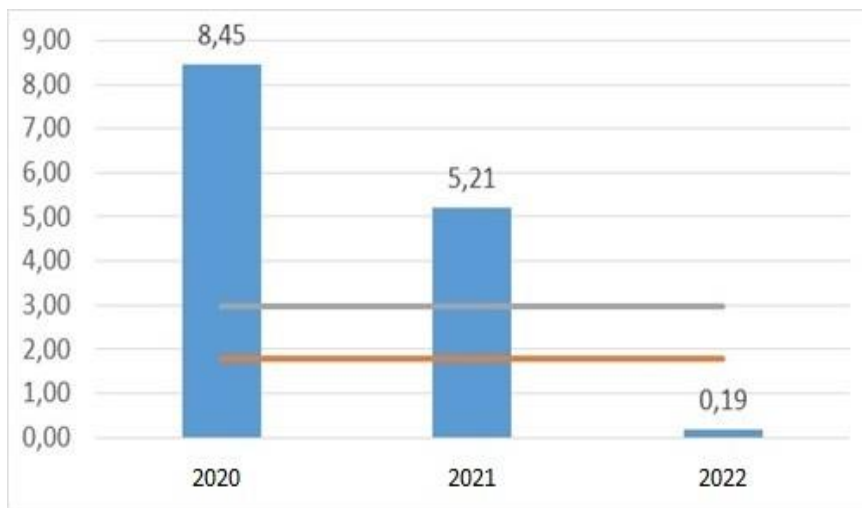

Рисунок 16 – Імовірність настання банкрутства за п'ятифакторною моделлю Альтмана

Слід також зазначити, що найбільший вплив на ймовірність банкрутства підприємства в кожному з розглянутих періодів виявляє фактор X_2 , який відслідковує результати всієї діяльності підприємства (виробничої й фінансової), зокрема, визначає частину нерозподіленого прибутку в загальній сумі прибутку до оподатковування. У цьому випадку прибуток до оподатковування виступає показником діяльності підприємства за певний період часу, а нерозподілений прибуток свідчить про результати діяльності підприємства й наявність вільних коштів.

12. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

Для відстеження основних тенденцій фінансової роботи підприємства необхідно визначити основні джерела надходжень коштів і напрямки їх використання.

Сума надходжень грошових коштів від різних джерел фінансування діяльності підприємства називається **грошовим потоком**.

Фінансова категорія "грошовий потік" походить від англійської *cash flow*. В англomовній літературі під даним поняттям розуміють залишок грошових коштів, що формується на підприємстві (організації чи в бюджеті підприємства або держави) на певну дату після сумачії всіх надходжень і проведення усіх витрат грошових коштів.

Для визначення грошових потоків (словоформа у множині) в англomовній літературі використовується поняття *cash flows*, воно означає рух коштів від усіх (або будь-яких) видів діяльності підприємства.

Взагалі в англomовній літературі дефініція *cash flow* має широке коло визначень: так, *cash flow* називають звіт про рух грошових коштів (англ. *Cash Flow Statement*); суму коштів, яку можна використати для власних цілей.

Величина грошових потоків, які залишаються на підприємстві протягом фінансового року називається **чистим грошовим потоком (ЧГП)**.

Відмінність ЧГП від величини прибутку обумовлена тим, що в фінансовому обліку при розрахунку прибутку статті витрат і надходжень відображаються на момент підписання угоди, в той же час реальні грошові кошти можуть надійти на рахунок підприємства через певний час.

Грошовий потік проходить через підприємство, і якщо підприємство мало позитивні тенденції в розвитку, то частина цього потоку (чистий грошовий потік) залишається на підприємстві й загальний підсумок балансу підприємства збільшується. Якщо підприємство працювало незадовільно, то грошовий потік, який проходив крізь підприємство, вимиває з нього фінансові кошти, підсумок балансу зменшується, а тому значення чистого грошового потоку підприємства стає негативним.

ЧГП розраховується як різниця між усіма надходженнями та витратами грошових коштів на підприємстві. Надходження формують позитивний (грошовий потік, а витрачання – негативний (або від'ємний)). Позитивний грошовий потік формують грошові кошти, що надійшли на розрахунковий рахунок або в касу підприємства за певний період. Прикладом цього може бути виручка від реалізації товарів, робіт, послуг або інформації, аванси, повернення в касу коштів підзвітними особами та інші види грошових надходжень.

Негативний грошовий потік формують грошові кошти, що витрачаються розрахункових рахунків або з каси підприємства за певний період. Це як правило усі грошові витрати підприємства: на придбання товарів, матеріалів, основних

засобів, необоротних активів, робіт та послуг, сплата податків, сплата відсотків за кредити, повернення позикових коштів тощо.

Також до розрахунків поточного ЧГП за даний період часу включаються кошти у вигляді повернення попередніх позик, які у попередній період часу визначалися як кредиторська (повернення позики підприємством) або дебіторська (повернення позики підприємству) заборгованість.

До 2000 року в Україні грошовий потік у фінансовій звітності не досліджувався. Проте аби довести відсутність наявних коштів (навіть при отриманому прибутку) з 2000 року введена форма 3 “Звіт про рух грошових коштів”. А з 2013 року її перетворено у дві – Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» та Форма № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)». Проте бувають випадки, коли є наявними лише Форми №1 та №2. Тому розрахунки показників грошового потоку може здійснюватися двома методами: прямим і непрямим.

Прямий метод полягає у відповідному групуванні надходжень і відтоку коштів по окремих видах діяльності, які потім додаються (надходження) або вираховуються (відтоки) з чистого прибутку. Наприклад, у цьому методі слід зауважити, що в даному випадку в ЧГП входять дані від тих операцій, які супроводжуються реальними надходженнями або виплатами (припливами або відтоками) грошових коштів з рахунку підприємства. Тому в цей звіт не включались амортизаційні відрахування (оскільки вони є величиною нарахованою і не спричиняють реального відтоку коштів з підприємства). Проте до ЧГП включено повернення або надходження позикових коштів, які не було включено до “Звіту про фінансові результати”, оскільки сама сума коштів (а не їх вартість, тобто відсотки за користування ними) не є витратами підприємства, хоча й супроводжується рухом грошових коштів. Прямий метод формування ЧГП має інше призначення. Він дозволяє побудувати прогностичні припливи та відтоки грошових коштів. В міжнародній практиці «Звіт про рух грошових коштів», що формується з використанням прямого методу, отримав назву «Касовий кошторис», «Кошторис готівки» або «Платіжний календар».

Непрямий метод – це перегрупування й коректування даних балансу й звіту про фінансові результати з метою розрахунків реального грошового потоку, а не того що пройшов по документах. У цьому випадку при розрахунку ЧГП виділяють три його складових.

1. Результат виробничо-господарської діяльності. Для розрахунку цього потоку необхідно зробити наступні операції:

- скорегувати чистий прибуток на видатки, що не потребують виплат коштів (наприклад, амортизація); для цього, видатки за цей період варто додати до величини чистого прибутку;

- виключити вплив прибутку й збитків, отриманих від не основної діяльності (продаж необоротних активів, цінних паперів);

– скорегувати статті оборотних коштів по методу нарахування, тобто відняти із чистого прибутку збільшення коштів або додати зменшення, якщо таке мало місце;

– скорегувати величину чистого прибутку на повернення або надходження коштів по кредиторській заборгованості.

2. Інвестиційна діяльність включає зміни у необоротних активах, а саме: покупка - продаж цінних паперів, будинків і споруд, торговельних марок, прав власності тощо.

3. Фінансова діяльність - включає зміни в зобов'язаннях підприємства і його власному капіталі. Сюди входить: одержання або погашення довгострокових і короткострокових зобов'язань і кредитів, суми, отримані від емісії акцій, виплата дивідендів.

Методика розрахунку наведена в табл. 12.1

Таблиця 12.1 – Аналіз грошових потоків

Елемент	Позначка	Джерело інформації й формула для розрахунку	Значення за __ рік	Значення за __ рік	Значення за __ рік
1. Виробничо-господарська діяльність					
Чистий прибуток	ЧП	ряд. 2350 – ряд. 2355			
а) зміна амортизації	А	$A = (\text{ряд. 1002} + \text{ряд. 1012 на кін. періоду}) - (\text{ряд. 1002} + \text{ряд. 1012 на поч. періоду})$			
б) зміна дебіторської заборгованості	ДЗ	$ДЗ = \text{сума ряд. 1125...1155 на кін. періоду} - \text{сума ряд. 1125...1155 на поч. періоду}$			
в) зміна виробничих запасів	Зап	$Зап = (\text{ряд. 1100} + \text{ряд. 1110 на кін. періоду}) - (\text{ряд. 1100} + \text{ряд. 1110 на поч. періоду})$			
г) зміна заборгованості	КЗ	$КЗ = \text{сума ряд. 1610...1630} - \text{сума ряд. 1610...1630 на поч. періоду}$			
д) продаж основних і нематеріальних активів	По	$По = (\text{ряд. 1001} + \text{ряд. 1011 на кін. періоду}) - (\text{ряд. 1001} + \text{ряд. 1011 на поч. періоду})$			
кошти від виробничо-господарської діяльності	ПХД	$ПХД = ЧП + А - ДЗ - Зап + КЗ + По$			
2. Інвестиційна діяльність					
а) придбання основних активів	Ос	$Ос = \text{ряд. 1011 на кін. періоду} - \text{ряд. 1011 на поч. періоду}$			
б) придбання нематеріальних активів	На	$На = \text{ряд. 1001 на кін. періоду} - \text{ряд. 1001 на поч. періоду}$			

Кінець таблиці 12.1

Елемент	Позна чка	Джерело інформації й формула для розрахунку	Значення за __ рік	Значення за __ рік	Значення за __ рік
в) довгострокові фінансові вкладення	Дв	Дв = (ряд. 1030+ ряд. 1035 на кін. періоду) – (ряд. 1030+ ряд. 1035 на поч. періоду)			
кошти від інвестиційної діяльності	ІД	ІД = - Ос - На - Дв			
3. Фінансова діяльність					
а) одержання довгостро кового кредиту банку	Дк	Дк = ряд. 1595 на кін. періоду – ряд. 1595 на поч. періоду			
б) зміна короткострокових фінансових вкладень	Кв	Кв = ряд. 1160 на кін. періоду – ряд. 1160 на поч. періоду			
в) зміна короткострокових кредитів	Кк	Кк= (ряд.1600+ ряд. 1610 на кін. періоду) – (ряд. 1600+ ряд. 1610 на поч. періоду)			
г) емісія акцій	Еа	ряд. 2200			
д) виплата дивідендів	Вд	ряд. 2605×ряд. 2650			
кошти від фінансової діяльності	ФД	ФД=Дк+Кв+Еа-Вд+Кк			
чиста зміна коштів за період	ЧДП	ЧДП=ПХД+ІД+ФД			

За результатами цієї діагностики слід :

1) зробити висновки щодо суми ЧГП та знаку, позитивне значення ЧГП означає надходження коштів на підприємство протягом року, від’ємне – свідчить про вимивання коштів з підприємств

2) визначити, який саме вид діяльності (виробнича, фінансова або інвестиційна) більш за все вплинув на отримання такої суми ЧГП,

3) порівняти суму ЧГП з обсягом чистого прибутку (збитку), отриманого підприємством (табл. 5.1) та зробити висновки щодо надходження грошових коштів на підприємство порівняно з обсягом чистого прибутку (збитку):

– якщо підприємство мало прибуток, проте обсяг ЧГП від’ємний, то підприємство віддавало позики попереднього періоду і тому немало достатньо коштів для розрахунків цього річ;

– якщо підприємство має прибуток, і обсяг ЧГП є позитивним, то діяльність підприємства є врівноваженою і позитивною;

– якщо підприємство має збиток, і обсяг ЧГП є від’ємним, то діяльність підприємства є однозначно негативною;

– якщо підприємство має збиток, проте обсяг ЧГП позитивний, то підприємство, скоріше за все, набирає додаткові позикові кошти для вкладання у виробництво наступного року.

Контрольні запитання

1. Що розуміють під грошовим потоком? Чистим грошовим потоком?
2. Як розраховується чистий грошовий потік (ЧГП)?
3. Чи може значення ЧГП бути від'ємним?
4. В чому полягає прямий метод розрахунку показників грошового потоку?
5. Чому підприємства частіше користуються непрямим методом розрахунку грошового потоку?

Тестові завдання

1. Розділ "Інвестиційна діяльність" при розрахунку грошового потоку охоплює такі операції:

- а) продаж і покупка власних акцій, випуск облігацій компанії, виплата дивідендів, погашення компанією своїх довгострокових зобов'язань;
- б) корегування чистого прибутку на витрати, що не потребують виплат грошових сум;
- в) реалізація і покупка нерухомого майна, продаж і покупка цінних паперів інших компаній, надання довгострокових позик іншим компаніям, надходження від погашення позик;
- г) корегування статей оборотних коштів.

2. Розділ "Фінансова діяльність" при розрахунку грошового потоку охоплює такі операції:

- а) продаж і покупка власних акцій, випуск облігацій компанії, виплата дивідендів, погашення компанією своїх довгострокових зобов'язань;
- б) коректування чистого прибутку на витрати, що не потребують виплат грошових сум;
- в) реалізація і покупка нерухомого майна, продаж і покупка цінних паперів інших компаній, надання довгострокових позик іншим компаніям, надходження від погашення позик;
- г) корегування статей оборотних коштів.

3. Розділ "Виробничо-господарська діяльність" при розрахунку грошового потоку охоплює такі операції:

- а) продаж і покупка власних акцій, випуск облігацій компанії, виплата дивідендів, погашення компанією своїх довгострокових зобов'язань;
- б) коректування чистого прибутку на витрати, що не потребують виплат грошових сум;
- в) реалізація і покупка нерухомого майна, продаж і покупка цінних паперів інших компаній, надання довгострокових позик іншим компаніям, надходження від погашення позик;
- г) корегування статей оборотних коштів.

4. Які існують методи розрахунку грошового потоку?

- а) прямий і непрямий;
- б) позитивний і негативний;
- в) середньозважений та середньоарифметичний;
- г) узагальнених показників.

5. Фінансова діяльність включає зміни:

- а) у необоротних активах, а саме: покупка - продаж цінних паперів, будинків і споруд, торговельних марок, прав власності тощо;

б) в зобов'язаннях підприємства і його власному капіталі. Сюди входить: одержання або погашення довгострокових і короткострокових зобов'язань і кредитів, суми, отримані від емісії акцій, виплата дивідендів;

в) у видатках, що не потребують виплат коштів (наприклад, амортизація). Для цього, видатки за цей період варто додати до величини чистого прибутку;

8. Інвестиційна діяльність включає зміни:

а) у необоротних активах, а саме: покупка - продаж цінних паперів, будинків і споруд, торговельних марок, прав власності тощо;

б) в зобов'язаннях підприємства і його власному капіталі. Сюди входить: одержання або погашення довгострокових і короткострокових зобов'язань і кредитів, суми, отримані від емісії акцій, виплата дивідендів;

в) у видатках, що не потребують виплат коштів (наприклад, амортизація). Для цього, видатки за цей період варто додати до величини чистого прибутку;

5. Величина грошових потоків, які залишаються на підприємстві протягом фінансового року називається:

а) негативний грошовий потік;

б) позитивний грошовий потік;

в) чистий грошовий потік;

г) бруто-грошовий потік.

6. Надходження коштів на підприємство формують:

а) негативний грошовий потік;

б) позитивний грошовий потік;

в) чистий грошовий потік;

г) бруто-грошовий потік.

Практичне заняття 12

Аналіз грошових потоків

Завдання 1.

За наступним даними проведіть аналіз грошових потоків за рік та зробіть висновки щодо діяльності підприємства.

Таблиця 50 – Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2022 р.

Форма № 1	Код за ДКУД		1801001
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1209	1099
первісна вартість	1001	4188	4410
накопичена амортизація	1002	2979	3311
Основні засоби	1010	781250	738435
первісна вартість	1011	867944	870234
знос	1012	86694	131799
Інвестиційна нерухомість	1015	32531	25170
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035	111480	128191
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	47	27
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	926517	892922
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	78168	212350
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	33588	19006
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	21136	20974
з бюджетом	1135	1446	5526
у тому числі з податку на прибуток	1136	31	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3436	1625
Гроші та їх еквіваленти	1165	9414	57803
Інші оборотні активи	1190	1374	1212
Усього за розділом II	1195	148562	318496
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	1075079	1211418

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4350	4350
Капітал у дооцінках	1405	325034	284613
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(775742)	(572681)
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	(446358)	(283718)
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	91058	84838
Довгострокові кредити банків	1510	99	98
Інші довгострокові зобов'язання	1515	64234	1080902
Довгострокові забезпечення	1520	51086	47352
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	206477	1213190
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	43265	36065
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	199291	303
товари, роботи, послуги	1615	252524	5851
розрахунками з бюджетом	1620	25010	11848
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	27172	5072
розрахунками з оплати праці	1630	3602	7834
Поточні забезпечення	1660	7005	6758
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	753898	39936
Усього за розділом III	1695	1314939	281925
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	21	21
Баланс	1900	1075079	1211418

Таблиця 51 – Звіт про фінансові результати за 2022 р.

І. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	713342	222845
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(585324)	(236073)
Валовий: прибуток	2090	128018	
збиток	2095	()	(13228)
Інші операційні доходи	2120	74767	50383
Адміністративні витрати	2130	(81697)	(60346)
Витрати на збут	2150	(5456)	(4676)
Інші операційні витрати	2180	(67716)	(331370)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	47916	
збиток	2195	()	(359237)
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	200845	35848
Інші доходи	2240	39459	33783
Фінансові витрати	2250	(26621)	(180201)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(70881)	(185435)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	190718	
збиток	2295	()	(655242)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	12343	-12115
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	203061	
збиток	2355	()	(667357)

ІІ. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		32920
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-279	-7868
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		

Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-279	25052
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-279	25052
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	202782	-642305

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	576576	156504
Витрати на оплату праці	2505	128366	70191
Відрахування на соціальні заходи	2510	26733	15524
Амортизація	2515	12520	14367
Інші операційні витрати	2520	75118	346887
Разом	2550	819313	603473

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	17400280	17400280
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	17400280	17400280
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	11,6699846	-38,3532334
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	11,6699846	-38,3532334
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Приклад аналізу грошових потоків

Сума коштів, що отримується від різних джерел фінансування діяльності підприємства, називається грошовим потоком. Величина грошових потоків, які залишаються на підприємстві протягом фінансового року, називається чистим грошовим потоком (ЧГП).

У таблиці 52 проведемо необхідні розрахунки для аналізу грошових потоків підприємства.

За результатами діагностики, проведеної в табл. 52, можна помітити тенденцію значного падіння розміру ЧГП в 2021 році, у порівнянні з 2020 роком, і тенденцію його росту в 2022 році. Слід також зазначити, що на зміну суми чистого грошового потоку в кожному з розглянутих періодів більшою мірою

вплинув результат виробничо-господарської діяльності, а саме: в 2020 році – зростання розміру заборгованості постачальникам і дебіторської заборгованості; в 2021 році – зниження суми продажів основних засобів і нематеріальних активів; в 2022 році – значний ріст дебіторської заборгованості

Таблиця 52– Аналіз грошових потоків

Показники	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
1. Чистий прибуток	-135	-275,6	450,4
а) зміна амортизації	115,10	-281,40	94,80
б) зміна дебіторської заборгованості	144,6	-190,1	709,5
в) зміна виробничих запасів	-31,7	121	24,3
г) зміна заборгованості бюджету	9	-0,3	114
д) зміна заборгованості постачальникам	150,4	-38,3	367,6
е) зміна заборгованості по заробітній платі	21,1	-32,9	0
ж) продаж основних засобів і нематеріальних активів	44,50	-698,70	237,70
Кошти від виробничо-господарської діяльності	92,20	-1 258,10	530,70
2. Кошти від інвестиційної діяльності:			
а) придбання основних засобів	44,50	-698,70	237,70
б) придбання нематеріальних активів	0	0	0
в) довгострокові фінансові вкладення	0	0	0
Кошти від інвестиційної діяльності	-44,50	698,70	-237,70
а) одержання довгострокового кредиту банку	0	0	0
б) зміна короткострокових фінансових вкладень	0	0	0
в) зміна короткострокових кредитів	10	113	-123
г) емісія акцій	0	0	0
д) виплата дивідендів	0	0	0
кошти від фінансової діяльності	10	113	-123
чиста зміна коштів за період	57,70	-446,40	170,00

Якщо порівняти суму чистого грошового потоку з обсягом чистого прибутку підприємства по роках, то можна помітити, що в 2020 році спостерігається перевищення розміру ЧГП над сумою чистого прибутку. Це говорить про те, що засобу на підприємство за відвантажену продукцію й надані послуги надходять швидше, чим настає їхній строк оплати по договорах. 2021 і 2022 роки, навпаки, характеризуються перевищенням суми чистому прибутку над розміром ЧГП, що свідчить про те, що гроші на підприємство надходять пізніше, ніж це було обумовлено відповідними договорами.

13. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ

Інвестиційний аналіз – це процес дослідження інвестиційної активності й ефективності інвестиційної діяльності підприємства з метою виявлення резервів їхнього росту.

Особливості аналізу інвестиційної діяльності наступні.

1. Інвестиційний аналіз пов'язаний з дослідженням інвестиційних процесів у їхньому тісному взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості.

2. Інвестиційний аналіз пов'язаний з науковим обґрунтуванням інвестиційних проєктів й об'єктивною оцінкою їхнього виконання.

3. Інвестиційний аналіз спрямований на виявлення позитивних і негативних факторів, що впливають на інвестиційну активність підприємства, і кількісними вимірами їхнього впливу.

4. Інвестиційний аналіз розкриває тенденції господарського розвитку, з визначенням невикористаних внутрішніх резервів.

5. Інвестиційний аналіз сприяє контролю інвестиційної діяльності, а також прийняттю оптимальних управлінських інвестиційних рішень.

Традиційно для інвестиційного аналізу використовуються низка методів, які можна розділити на ті, які враховують часову вартість грошей і ті, які не враховують. Тобто критерії (індикатори, характеристики фінансових потоків), що використовуються при аналізі інвестиційної діяльності, можна розділити на дві групи залежно від того, чи враховується параметр часу, а саме:

- на основі дисконтованих оцінок;
- на основі бухгалтерських (номінальних) оцінок.

До першої групи належать:

- співвідношення вигоди і витрат, *Benefits/ Costs Ratio (B/C)*;
- чиста поточна вартість (чистий приведений дохід), *Net Present Value (NPV)*;
- внутрішня ставка прибутковості, *Internal Rate of Return (IRR)*;
- дисконтований термін окупності інвестицій, *Discounted Payback Period (DPP)* ;
- модифікована внутрішня ставка прибутковості, *Modified Internal Rate of Return (MIRR)*.

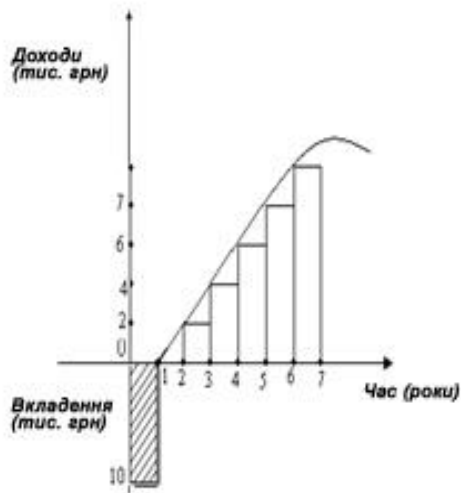
Друга група включає в себе:

- термін окупності інвестицій (період окупності), *Payback Period (PP)*;
- коефіцієнт ефективності інвестицій, облікова ставка прибутковості, *Accounting Rate of Return (ARR)*.

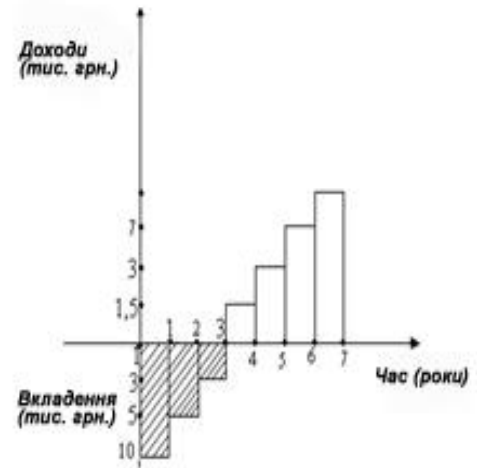
Різницю між цими показниками можна дослідити порівнянням двох можливих варіантів інвестування (рис. 13.1):

- інвестиції, які здійснюються за один рік роботи підприємства, і повернення яких буде отримано за певний період часу (Варіант А);

– інвестиції, які мають бути внесені протягом декількох років і повернення яких може бути здійснено протягом декількох років (Варіант Б).

Варіант А

Варіант Б

Рисунок 13.1 – Порівняння інвестиційних проєктів

Для оцінки ефективності інвестицій застосовують такі показники.

1. Співвідношення вигоди і витрати (рентабельність інвестицій):

Варіант А:

$$\frac{B}{C} = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{B_i}{(1+r)^i}}{C} \quad (13.1)$$

Варіант Б:

$$\frac{B}{C} = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{B_i}{(1+r)^i}}{\sum_{i=1}^n \frac{C_i}{(1+r)^i}} \quad (13.2)$$

де:

r – відсоткова ставка за позиковими коштами або ставка інфляції;

n – тривалість інвестиційного проєкту, роки

B – доходи від проєкту, тис. грн.

B_i – дохід, що можна отримати за рік i , тис. грн.

C – первісні інвестиції, тис. грн.

C_i – щорічні витрати проєкту, тис. грн.

Результати для варіантів А і Б відповідно:

$$\frac{B}{C} = \frac{\left(\frac{2000}{1,05^3} + \frac{4000}{1,05^4} + \frac{6000}{1,05^5} + \frac{7000}{1,05^6} + \frac{7000}{1,05^7}\right)}{10000} = 1,99$$

$$\frac{B}{C} = \frac{\left(\frac{1500}{(1,05)^4} + \frac{3000}{(1,05)^5} + \frac{5000}{(1,05)^6} + \frac{7000}{(1,05)^7}\right)}{\left(\frac{10000}{(1,05)^1} + \frac{5000}{(1,05)^2} + \frac{3000}{(1,05)^3} + \frac{1000}{(1,05)^4}\right)} = 0,7$$

Результати розрахунку інтерпретують таким чином: якщо $\frac{B}{C} > 1$, то проєкт вигідний, у випадку $\frac{B}{C} < 1$ – проєкт збитковий.

2. Чиста поточна вартість (NPV) – це величина прибутку, який з урахуванням інфляції можна одержати від вкладених коштів.

Варіант А:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{B_i}{(1+r)^n} - C \quad (13.3)$$

Варіант Б:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{B_i - C_i}{(1+r)^n} \quad (13.4)$$

Результати для варіантів А і Б відповідно:

$$NPV = \frac{2000}{(1,05)^3} + \frac{4000}{(1,05)^4} + \frac{6000}{(1,05)^5} + \frac{7000}{(1,05)^6} + \frac{7000}{(1,05)^7} - 10000 = 9917,92 \text{ тис. грн.}$$

$$NPV = \frac{0 - 10000}{(1,05)^1} + \frac{-5000}{(1,05)^2} + \frac{-3000}{(1,05)^3} + \frac{1500 - 1000}{(1,05)^4} + \frac{3000}{(1,05)^5} + \frac{5000}{(1,05)^6} + \frac{7000}{(1,05)^7} = -5182,69 \text{ тис. грн.}$$

Якщо $NPV > 0$ – проєкт вигідний, якщо $NPV < 0$ – проєкт збитковий.

3. **Внутрішня ставка (норма) прибутковості (IRR)** – це ставка відсотку, яка забезпечує беззбитковість проєкту. Графічне уявлення цього показника наведено на рис. 13.2.

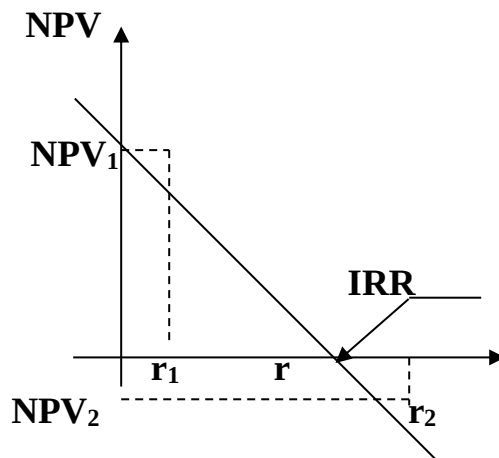

Рисунок 13.2 – Графічне уявлення показника IRR

Оцінка показника IRR має сенс для проєктів, які здійснюються на позикові кошти, оскільки при різних ставках позикових коштів, що пропонуються різними банками, можна вибрати той банківський відсоток при якому проєкт буде вигідний.

$$IRR = r_1 + \frac{NPV_1}{NPV_1 - NPV_2} \cdot (r_2 - r_1) \quad (13.5)$$

$r > IRR$ – проєкт вигідний, $r < IRR$ – збитковий

4. **Дисконтований термін окупності інвестицій (DPP)** – це період часу, за який вкладені інвестиції будуть повністю відновлені з урахуванням інфляції.

Варіант А

$$DPP = \frac{C}{\sum_{n=1}^{\infty} \frac{B_i}{(1+r)^n}} \quad (13.6)$$

Варіант Б

$$DPP = \frac{\sum_{n=1}^{\infty} \frac{C_i}{(1+r)^n}}{\sum_{n=1}^{\infty} \frac{B_i}{(1+r)^n}} \quad (13.7)$$

$$DPP > PP$$

Чим більший обсяг DPP, тим менш вигідний проєкт.

З використанням дисконтованого строку окупності строк повернення інвестицій по проєкту виходить більше ніж при використанні звичайного періоду окупності, оскільки враховується знецінення коштів (наприклад через інфляцію).

Тому незважаючи на відсутність реального економічного змісту при стандартних розрахунках учасники інвестиційного проєкту найчастіше використовують показник періоду окупності інвестицій, аби зацікавити інвестора здійснити вкладення коштів.

5. Модифікована внутрішня ставка прибутковості (MIRR) – визначається як норма рентабельності, при якій всі очікувані доходи, приведені до кінця проєкту, мають поточну вартість, рівну вартості всіх необхідних витрат.

Варіант А

$$MIRR = \sqrt[n]{\frac{\sum_{i=1}^n B_i \cdot (1+r)^{n-i}}{C}} - 1 \quad (13.8)$$

Варіант Б

$$MIRR = \sqrt[n]{\frac{\sum_{i=1}^n B_i \cdot (1+r)^{n-i}}{\sum_{i=1}^n \frac{C_i}{(1+r)^i}}} - 1 \quad (13.9)$$

Друга група показників не враховує зміну вартості коштів у часі. Вони має більш прості формули для розрахунків, проте вони дають менш точний результат.

6. Строк окупності інвестицій (PP) – це період часу, за який вкладені інвестиції будуть повністю повернені.

Варіант А

$$PP = \frac{C}{\bar{D}} \quad (13.10)$$

Варіант Б

$$PP = \frac{\sum C}{\bar{D}} \quad (13.11)$$

$\bar{D}$ - середньорічна сума грошового потоку:

$$\bar{D} = \frac{\sum_{i=1}^n B_i}{n} \quad (13.12)$$

7. Коефіцієнт ефективності інвестицій (ARR) використовують при оцінці доцільності вкладень в проєкт, порівнюючи його з процентною ставкою банківських кредитів чи з вартістю капіталу інвестиційного об'єкта.

Ця формула застосовується при розрахунках ефективності вкладення в реальні проєкти, тобто вкладення коштів у матеріальні об'єкти, від реалізації яких, після періоду їх експлуатації може бути отримана залишкова вартість.

Варіант А

$$ARR = \frac{Pr \cdot (1-t)}{\frac{C + RV}{2}} \cdot 100\% \quad (13.13)$$

Варіант Б

$$ARR = \frac{Pr \cdot (1-t)}{\frac{\sum_{i=1}^n C_i + RV}{2}} \cdot 100\% \quad (13.14)$$

де:

Pr – середньорічний чистий прибуток від проєкту, тис. грн.

t – ставка податку на прибуток;

RV – ліквідаційна вартість активу, тис. грн..

Оскільки основним джерелом інвестицій в нашої країні (як правило) є основні активи, то доцільно також проводити аналіз використання основних активів. Серед основних показників оцінки стану основних фондів можна виділити:

1. Коефіцієнт зношування основних фондів ($K_{зф}$):

$$K_{зф} = \frac{\Phi_3}{\Phi_n} \quad (13.15)$$

де Φ_3 – вартість зношування основних фондів, грн.;

Φ_n – повна (первісна або відбудовна) вартість основних фондів, грн.

2. Коефіцієнт відновлення основних фондів ($K_{оф}$):

$$K_{of} = \frac{\Phi_{вв}}{\Phi_{к.р.}} \quad (13.16)$$

де $\Phi_{вв.}$ – вартість внесених основних фондів протягом року, грн.;

$\Phi_{к.р.}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

3. Коефіцієнт вибуття основних фондів ($K_{виб}$):

$$K_{виб} = \frac{\Phi_{виб}}{\Phi_{п.р.}} \quad (13.17)$$

де $\Phi_{виб.}$ – вартість основних фондів, що вибувають, грн.;

$\Phi_{п.р.}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

Для оцінки використання основних фондів застосовуються основні (узагальнюючі) і часткові показники. Основні показники відображають кінцевий результат використання основних фондів.

1. Фондовіддача (Φ_v) показує, скільки продукції (у вартісному вираженні) випущено на 1 грн вартості основних виробничих фондів:

$$\Phi_v = \frac{Q}{\overline{OF}_p} \quad (13.18)$$

де Q – обсяг випущеної продукції;

$\overline{OF}_p$ – середньорічна вартість основних виробничих фондів;

2. Фондомісткість (Φ_m) показує, скільки витрачено основних фондів для виробництва 1 грн продукції:

$$\Phi_m = \frac{\overline{OF}_p}{Q} = \frac{1}{\Phi_v} \quad (13.19)$$

3. Фондоозброєність (Φ_z) праці показує вартість основних фондів, що припадають на одного працівника:

$$\Phi_z = \frac{\overline{OF}_p}{Ч} \quad (13.20)$$

де $Ч$ – середньоспискова чисельність працівників.

Часткові показники характеризують рівень використання окремих груп основних фондів. Для оцінки використання машин і устаткування використовуються такі показники.

4. Коефіцієнт екстенсивного використання ($K_{e.v.}$) устаткування характеризує використання устаткування за часом.

$$K_{e.v.} = \frac{T_{\phi}}{T_{\epsilon}} \quad (13.21)$$

де T_{ϕ} – фактичний час роботи встаткування, годин;

T_{ϵ} – час можливого використання устаткування, годин.

5. Коефіцієнт інтенсивного використання ($K_{i.v.}$) устаткування показує використання устаткування за продуктивністю, його величина визначається за формулою:

$$K_{i.v.} = \frac{П_{\phi}}{П_{пасп}} \quad (13.22)$$

де $П_{\phi}$ – фактична продуктивність устаткування;

$П_{пасп}$ – паспортна продуктивність устаткування.

6. Інтегральний коефіцієнт використання обладнання (K_{int}) визначається як добуток коефіцієнтів екстенсивного й інтенсивного використання обладнання:

$$K_{int} = K_{e.v.} \cdot K_{i.v.} \quad (13.23)$$

7. Коефіцієнт змінності ($K_{зм.}$), що розраховується по формулі:

$$K_{зм} = \frac{h_c}{q} \quad (13.24)$$

де h_c – число відпрацьованих машино-змін (верстато-годин) підприємства, цеху за добу;

q - загальна кількість машин (верстатів) підприємства, цеху.

Головною перешкодою є те, що лише частина цих показників може бути досліджена за допомогою форм фінансової звітності. Основні показники, що можуть бути досліджені за допомогою Форми №1 та Форми №2, та джерела їх розрахунку наведені у табл. 13.1.

Проте доречним, на наш погляд, є такий аналіз інвестиційної активності підприємства, який визначає основне джерело інвестицій, стратегію їх використання та прогнозує майбутні тенденції розвитку такого підприємства. Всіма цими критеріями володіє французький метод аналізу діяльності підприємства – складання матриці фінансової стратегії (матриці Франшона – Романе за прізвищами акторів цього методу Ж. Франшона (J. Franshon) та І. Романе (I. Romane).

Таблиця 13.1 – Показники для оцінки стану і використання основних фондів

Показник	Джерело інформації або формула для розрахунку	Значення за рік	Значення за рік	Значення за рік
Коефіцієнт зношування основних фондів	ряд. 1012 сер. / ряд. 1011 сер.			
Коефіцієнт відновлення основних фондів	(ряд. 1010 на кінець року – ряд. 1010 на початок року) / ряд. 1010 на кінець року			
Коефіцієнт вибуття основних фондів	(ряд. 1010 на кінець року – ряд. 1010 на початок року) / ряд. 1010 на початок року			
Фондовіддача	ряд. 2000 / ряд. 1010 сер.			
Фондомісткість	ряд. 1010 сер. / ряд. 2000			

Матриця фінансової стратегії дозволяє визначити обсяг коштів, що отримується підприємством окремо у результаті господарської й фінансової діяльності. До основної господарської діяльності підприємства відносять будь-яку діяльність, пов'язану з виробництвом продукції, вкладенням коштів у виробництво або реалізацію майна. До фінансової діяльності відносять суми, отримані у вигляді надходжень власних коштів (емісія акцій), позикових коштів і відрахування, пов'язані з вартістю придбаного позикового капіталу. Розрахунок показників «результат господарської діяльності» (РГД) та «результат фінансової діяльності» (РФД) доцільно проводити у вигляді табл.13.2 та 13.3, відповідно.

Розрахунок починається з показника «додана вартість» (Value Added), що визначається як різниця між вартістю продукції, що випускає підприємство, та вартістю засобів виробництва. Додана вартість – це вартість, яка додається в процесі виробництва товарів до вартості сировини, матеріалів, палива на кожній стадії руху товарів від виробника до споживача.

На її основі визначається показник «брутто-результат експлуатації інвестицій» (БРЕІ) – різниця між величиною доданої вартості та витратами з оплати праці (включаючи нарахувань на заробітну плату – єдиного соціального податку і платежів по страхування працівників від нещасних випадків на виробництві), а також за мінусом всіх інших податків та податкових платежів підприємства, крім податку на прибуток. БРЕІ являє собою прибуток до вирахування амортизаційних відрахувань, фінансових витрат за позиковими коштами і податку на прибуток. За питомою вагою БРЕІ в доданій вартості можна судити про ефективність управління підприємством і скласти загальне уявлення про потенційну рентабельності та гнучкості підприємства.

Цей показник корегується на зміну величини фінансово-експлуатаційних потреб, обсяг виробничих інвестицій та обсяг звичайного продажу майна, і в результаті можна отримати «результат господарської діяльності».

Таблиця 13.2 – Розрахунок результату господарської діяльності

Показник	Позначка	Джерело інформації або формула для розрахунку	Значення за ____ рік	Значення за ____ рік	Значення за ____ рік
1.Додана вартість	ДВ	ДВ= ЧД – МВ			
а) Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	ЧД	ряд. 2000			
б) вартість спожитих матеріальних засобів виробництва	МВ	ряд. 2500			
2.Брутто-результат експлуатації інвестицій	БРЕІ	БРЕІ=ДВ–ВП – ОП –П			
а) видатки по оплаті праці	ВП	ряд. 2505			
б) обов'язкові платежі, пов'язані з оплатою праці	ОП	ряд. 2510			
в) сплачені податки	СП	ряд. 1620 на кінець періоду - ряд. 1620 на початок періоду			
г) податок на прибуток	ПП	ряд. 2300			
д) всі податки й податкові платежі, крім податку на прибуток	П	П=СП –ПП			
3.Зміна величини фінансово-експлуатаційних потреб	Δ ФЕП	Δ ФЕП = ФЕП₂- ФЕП₁			
а) матеріальні запаси на початок періоду	Зап _{поч}	ряд. 1100 на поч. періоду			
б) матеріальні запаси на кінець періоду	Зап _{кін}	ряд. 1100 на кінець періоду			
в) дебіторська заборгованість на початок періоду	Дз _{поч}	сума ряд. 1125...1155 на початок періоду			
г) дебіторська заборгованість підприємства на кінець періоду	Дз _{кін}	сума ряд. 1125...1155 на кінець періоду			
д) кредиторська заборгованість на початок періоду	Кр _{поч}	сума ряд. 1610...1630 на початок періоду			
е) кредиторська заборгованість на кінець періоду	Кр _{кін}	сума ряд. 1610...1630 на кінець періоду			
ж) ФЕП на початок періоду	ФЕП ₁	ФЕП ₁ = Зап _{поч} + Дз _{поч} – Кр _{поч}			
з) ФЕП на кінець періоду	ФЕП ₂	ФЕП ₂ = Зап _{кін} + Дз _{кін} – Кр _{кін}			
4.Виробничі інвестиції	ВІ	(ряд. 1030+ ряд. 1035 на кінець періоду) – (ряд. 1030+ ряд. 1035 на початок періоду)			
5.Звичайні продажі майна	ПМ	ряд. 2220			
Результат господарської діяльності	РГД	РГД=БРЕІ-ΔФЕП-ВІ -ПМ			

Результат фінансової діяльності визначається як результат зміни позикових коштів, скорегований на суму виплачених відсотків по позикових коштах, обсягу сплаченого податку на прибуток, виплачених власникам дивідендів, коштів, вкладених в статутні фонди інших підприємств, обсягу довгострокових фінансових вкладень та додавання сум, отриманих від емісії акцій, і отриманих відрахувань від прибутку заснованих підприємств.

Таблиця 13.3 – Розрахунок результату фінансової діяльності

Показник	Позначка	Джерело інформації або формула для розрахунку	Величина за ____ рік	Величина за ____ рік	Величина за ____ рік
1. Зміна позикових коштів підприємства	ПК	$ПК = ПК_{\text{к}} - ПК_{\text{н}}$			
а) позикові кошти підприємства на початок періоду	ПК _н	ряд. 1595+ ряд. 1600+ ряд. 1610 на початок періоду			
б) позикові кошти підприємства на кінець періоду	ПК _к	ряд. 1595+ ряд. 1600+ ряд. 1610 на кінець періоду			
2. Відсотки банку	ВБ	ряд. 2250			
3. Податок на прибуток	ПП	ряд. 2300			
4. Виплачені дивіденди	ВД	ряд. 2650 × ряд. 2605			
5. Суми, отримані від емісії акцій	ЕА	ряд. 2200			
6. Кошти, вкладені в статутні фонди інших підприємств	УФ	ряд. 2255 + ряд. 2270			
7. Довгострокові фінансові вкладення	ДФ_{сер}	(ряд. 1030 + ряд. 1035) сер			
8. Отримані відрахування від прибутку заснованих підприємств і доходи від інших довгострокових фінансових вкладень	ОПУ	ряд. 2220 + ряд. 2240			
Результат фінансової діяльності	РФД	$РФД = ПК - ВБ - ПП - ВД + ЕА - УФ - ДФ_{\text{сер}} + ОПУ$			
Результат фінансово-господарської діяльності	РФГД	$РФГД = РГД + РФД$			

За результатами фінансової (РФД) і господарської діяльності (РГД) розраховується узагальнений результат фінансово-господарської діяльності підприємства (РФГД). Ґрунтуючись на значеннях РФД, РГД і РФГД складається матриця фінансової стратегії (рис. 13.3).

	РФД < 0	РФД ≈ 0	РФД > 0
РГД > 0	1 РФГД ≈ 0	4 РФГД > 0	6 РФГД >> 0
РГД ≈ 0	7 РФГД < 0	2 РФГД ≈ 0	5 РФГД > 0
РГД < 0	9 РФГД << 0	8 РФГД < 0	3 РФГД ≈ 0

Рисунок 13.3 – Матриця фінансової стратегії

Матриця фінансової стратегії необхідна для визначення, як поточного рівня діяльності підприємства, так і можливих стратегій його подальшого розвитку. Вона дозволяє спрогнозувати можливі варіанти розвитку виробництва на 2 - 3 роки, визначити припустимі межі можливостей підприємства.

Залежно від результатів фінансової й господарської діяльності підприємства виділяють 9 типів фінансової стратегії, які об'єднані в 3 групи.

1. *Зона рівноваги* (Квадранти 1, 2, 3) – характеризується посередніми результатами діяльності.

2. *Зона успіхів* (Квадранти 4, 5, 6) – характеризується позитивним потоком коштів хоча б від одного з видів діяльності.

3. *Зона дефіциту* (Квадранти 7, 8, 9) – характеризується відтоком коштів хоча б по одному з видів діяльності.

Якщо РФД або РГД становить не більше 10% (без врахування знаку) від показника доданої вартості (табл. 13.2, рядок 1), то тоді такому показнику привласнюється знак приблизно дорівнює 0.

Забезпечити постійне ідеальне значення (Квадрант 6) РФГД практично неможливо, тому необхідно прагнути втримати підприємство в границях безпечної зони - не нижче зони рівноваги.

Квадрант 1. Батько сімейства. Якщо підприємство перебуває в цьому Квадранті, то темпи росту його капіталу менше можливих, тобто задіяні не всі резерви використання ресурсів підприємства. У підприємства спостерігається приплив коштів від господарської діяльності, тобто воно має стабільний прибуток, але цей прибуток осідає на розрахунковому рахунку й не використовується у вигідних (найбільш ризикових) фінансових операціях.

Можливі напрямки розвитку підприємства можна відстежити за допомогою показників оборотності (табл. 7.1). Якщо в таблиці 7.1 відбувається прискорення показників оборотності всього капіталу підприємства, то стан підприємства у *Квадранті 1* можна вважати стійким і вдалим для його діяльності, воно має можливість перейти у *Квадрант 4*. Якщо показники оборотності уповільнюються, то таке підприємство характеризується старінням виробництва, воно має старе устаткування, зношені основні фонди. Якщо не вкласти додаткові кошти у відновлення основних фондів, то таке підприємство переміститься у

Квадрант 7.

Квадрант 2. Стійка рівновага. Одне із самих вигідних положень для підприємства – не женеться за конкурентами й не є останнім на ринку. Якщо значно зростає чиста виручка (табл. 5.1), то при сприятливих умовах розвитку (немає конкурентів) при перевищенні зростання прибутку над ростом виручки підприємство може переміститися у *Квадрант 5*. При низьких рівнях прибутку існує загроза потрапляння до *Квадранта 3*, а при дуже поганих фінансових результатах – *Квадранта 8*. Також, додатковий вплив можуть зробити показники оборотності (табл. 7.1). При прискоренні оборотності всього капіталу існує можливість переходу підприємства у *Квадрант 1*, а при великому накопиченні кредиторської заборгованості існує ризик потрапляння до *Квадранта 7*.

Квадрант 3. Хитка рівновага. У цьому Квадранті важче втриматися, ніж у Квадранті 2. Такий рівноважний стан можна зберегти лише за рахунок накопичення заборгованості, тому що виробництво не відпрацьовує вкладені в нього кошти. Для погашення негативного ефекту від зростання кредиторської заборгованості підприємству необхідно:

- 1) вкладати всі позикові кошти у виробництво й погашати тільки з отриманого прибутку;
- 2) прискорити обіг усього капіталу підприємства: для промислових підприємств – прискорити технологічний процес, знизити ціну для кращої реалізації продукції, не надавати покупцям відстрочення платежу; для торговельних підприємств – знизити ціни, прискорити вкладення коштів у покупку нових товарів;
- 3) збільшити власний капітал підприємства (випуск додаткових акцій).

Однак, при цьому існує загроза втрати контролю над підприємством.

Якщо підприємству вдається така підтримка й темпи зростання рентабельності продажів (табл. 5.8) є високими, то підприємство може переміститися у *Квадрант 5*. У цьому випадку підприємство одержує усе більше коштів від кожного виробничого циклу. При невдалих обставинах діяльності підприємства й подальшому накопиченні заборгованості таке підприємство може переміститися у *Квадрант 8*.

Квадрант 4. Рантє. Підприємство в даному Квадранті характеризується тим, що не використовує всі свої потенційні можливості з нарощування оборотних коштів або прискорення їх обігу. Таке підприємство має достатній запас коштів, однак воно вкладає їх не у власне виробництво, а надає товарні кредити своїм партнерам. При стабільній економічній ситуації, зростанні або навіть стабільному рівні рентабельності і незначній конкуренції на ринку, можливі переміщення у Квадрант 1, а при погіршенні показників - у Квадрант 7. При значному зростанні рентабельності і прискоренні оборотності коштів, що супроводжуються значними зовнішніми виплатами, підприємство може переміститися у Квадрант 2. Із Квадранта 4 підприємство може переміститися

тільки в гірші Квадранти. Це тупиковий напрямок розвитку. За рахунок фінансової діяльності підприємство може лише втримуватися в цьому Квадранті, але не може поліпшити своє фінансове становище.

Квадрант 5. Атака. Підприємство характеризується накопиченням заборгованості, хоча поточне фінансове становище цього й не вимагає. Для таких підприємств можливе збільшення інвестиційної активності або диверсифікованість виробництва. При вдалому веденні справ, підвищенні рівня рентабельності, що супроводжується накопиченням значних обсягів заборгованості таке підприємство може переміститися у Квадрант 2. При зниженні рентабельності підприємство переміститься у Квадрант 8. Якщо підприємство за рахунок накопичених позикових коштів починає вкладати гроші в розширення виробництва, виробництво нових видів продукції, скупку інших підприємств, це приводить до значного сумарного зростання прибутку й створенню холдингу. Завдяки цьому таке підприємство може переміститися у Квадрант 6.

Квадрант 6. Материнське товариство. Підприємство в цьому Квадранті створює безліч дочірніх компаній. Фінансування й створення таких компаній відбувається найчастіше з позикових коштів, тому в цей Квадрант можна потрапити лише із Квадранта 5 при диверсифікації виробництва. Якщо питома вага позикових коштів дуже велика, то існує тенденція до переміщення такого підприємства у Квадрант 4. Якщо конкуренція на ринку зростає, а майно підприємства старішає, то можливе переміщення у Квадрант 5. Квадрант 6 - самий оптимальний і самий важкий фінансовий стан з його підтримки. З нього можна переміститися лише в нижню частину матриці фінансової стратегії.

Квадрант 7. Епізодичний дефіцит. Такий стан спостерігається при неузгодженості строків надходження й споживання інвестицій. Час від часу поточне значення чистого оборотного капіталу на такому підприємстві буде негативним. Якщо темпи росту рентабельності (таблиця 7) високі, то підприємство зміститься у *Квадрант 2*. Якщо темпи росту рентабельності малі, то можливе зміщення у *Квадрант 8*, а при тривалих негативних тенденціях – у *Квадрант 9*.

Квадрант 8. Дилема. Підприємство характеризується тим, що, не зважаючи на збільшення заборгованості, воно постійно має нестачу ліквідних коштів. При високих показниках рентабельності продажів і рентабельності капіталу підприємства можливий зсув у *Квадрант 7*. Однак якщо показники рентабельності знижуються й доходять до негативних значень, то таке підприємство може зміститися у *Квадрант 9*.

Квадрант 9. Кризовий стан. Діяльність підприємства характеризується негативними значеннями як виробничої, так і фінансової діяльності, а отже - рентабельність негативна, оборотність коштів дуже велика, умови ліквідності не виконуються. Подальше залучення позикових коштів таким підприємством стає

неможливим. Для поліпшення ситуації можливо:

- продаж майна підприємства або рятування від неліквідної частини основних коштів. Цим ми поліпшуємо показник РФД і, завдяки цьому, підприємство може переміститися у *Квадрант 8*;
- можлива реструктуризація й дроблення підприємства на більш дрібні, кожне з яких, за рахунок зменшення сумарного боргу на 1 підприємство, попадає у *Квадрант 7*.

Контрольні запитання

1. Які існують критерії (індикатори, характеристики) для аналізу інвестиційної діяльності?
2. Наведіть приклад індикатора з урахуванням часової вартості грошей.
3. Наведіть приклад індикатора без урахування часової вартості грошей.
4. Як охарактеризувати інвестиційний проєкт, якщо $NPV > 0$?
5. Що таке «внутрішня норма доходності»?
6. Чому з використанням дисконтованого строку окупності строк повернення інвестицій по проєкту виходить більше ніж при використанні звичайного періоду окупності?
7. Чому при інвестиційному плануванні варто проводити аналіз використання основних активів?
8. Що визначає матриці фінансової стратегії (Франсона – Романе)?
9. Що характеризує показник «брутто-результат експлуатації інвестицій» (БРЕІ)?
10. Залежно від чого в матриці Франсона – Романе формуються типи фінансових стратегій?

Тестові завдання

1. В інвестиційному проєкті показник IRR суттєво перевищує ставку дисконтування. Що це означає?
 - а) що проєкт підозрілий і дуже ризикований;
 - б) що проєкт має великий запас міцності і низький ризик.
 - в) нічого не означає.
2. У матриці фінансової стратегії виділяють ... типів підприємства.
 - а) 3;
 - б) 9;
 - в) 2;
 - г) 4.

3. Зона успіхів матриці фінансової стратегії проходить:

- а) по діагоналі матриці;
- б) над діагоналлю матриці;
- в) під діагоналлю матриці;

4. З приведених характеристик виберіть характеристику Квадранта «Атака» матриці фінансової стратегії:

а) у такому положенні підприємствам приходится прибігати до дезінвестицій (продажу майна), до різних видів фінансової підтримки або до дроблення на малі підприємства і в такий спосіб переміщатися в Квадранти 8 або 7;

б) це дуже цінна характеристика підприємства. Її можна зберегти різними прийомами в залежності від поставлених перед підприємством цілей. При поставленій меті "встигати за бурхливим розвитком ринку" прийдеться задіяти додаткові фінансові ресурси і переміщатися в Квадранти 3, 5 або 8;

в) підприємство нарощує запозичення, хоча його стан того не вимагає. Часто це пов'язано з початком політики диверсифікації або великими інвестиціями. Якщо при цьому підтримується достатній рівень економічної рентабельності, то можливе переміщення в Квадрант 2. При падінні рівня економічної рентабельності підприємство ризикує переміститися в Квадрант 8;

г) якщо підприємство знаходиться в цьому Квадранті, то це значить, що темпи приросту обороту його коштів нижче можливих. Не усі внутрішні ресурси підприємства задіяні. При підвищених темпах приросту обороту коштів - це дуже вдалий стан. При знижених темпах обороту - це старіюче підприємство. Якщо воно не переорієнтується в діяльності, є небезпека переміщення його в нижню частину таблиці.

5. З приведених характеристик виберіть характеристику Квадранта «Батько сімейства» матриці фінансової стратегії.

а) у такому положенні підприємствам приходится прибігати до дезінвестицій (продажу майна), до різних видів фінансової підтримки, або до дроблення на малі підприємства і в такий спосіб переміщатися в Квадранти 8 або 7;

б) це дуже цінна характеристика підприємства. Її можна зберегти різними прийомами в залежності від поставлених перед підприємством цілей. При поставленій меті "встигати за бурхливим розвитком ринку" прийдеться задіяти додаткові фінансові ресурси і переміщатися в Квадранти 3, 5 або 8;

в) підприємство нарощує запозичення, хоча його стан того не вимагає. Часто це пов'язано з початком політики диверсифікації або великими інвестиціями. Якщо при цьому підтримується достатній рівень економічної рентабельності, то можливе переміщення в Квадрант 2. При падінні рівня економічної рентабельності підприємство ризикує переміститися в Квадрант 8;

г) якщо підприємство знаходиться в цьому Квадранті, то це значить, що темпи приросту обороту його коштів нижче можливих. Не усі внутрішні ресурси підприємства задіяні. При підвищених темпах приросту обороту коштів - це дуже вдалий стан. При знижених темпах обороту - це старіюче підприємство. Якщо воно не переорієнтується в діяльності, є небезпека переміщення його в нижню частину таблиці.

6. Квадрант 9 матриці має назву.

- а) Рантьє;
- б) Епізодичний дефіцит;

- в) Дилема;
- г) Кризовий стан.

7. Квадрант 4 матриці має назву.

- а) Рантьє;
- б) Епізодичний дефіцит;
- в) Дилема;
- г) Кризовий стан.

8. Квадрант 6 матриці має назву.

- а) Рантьє;
- б) Материнське товариство;
- в) Дилема;

9. Який показник не є дисконтованим за своєю суттю.

- а) чиста поточна вартість;
- б) індекс рентабельності інвестицій;
- в) термін окупності інвестицій;
- г) внутрішня ставка прибутковості.

10. Фондоозброєність (Фз) праці показує.

- а) вартість основних фондів, що припадають на одного працівника;
- б) скільки витрачено основних фондів для виробництва 1 грн продукції;
- в) скільки продукції (у вартісному вираженні) випущено на 1 грн вартості основних виробничих фондів;
- г) використання устаткування за часом.

Практичне заняття 13

Аналіз інвестиційної активності підприємств

Завдання 1.

За наступним даними складіть матрицю фінансової стратегії та спрогнозуйте майбутні тенденції розвитку підприємства.

Таблиця 53 Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2022 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1209	1099
первісна вартість	1001	4188	4410
накопичена амортизація	1002	2979	3311
Основні засоби	1010	781250	738435
первісна вартість	1011	867944	870234
знос	1012	86694	131799
Інвестиційна нерухомість	1015	32531	25170
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035	111480	128191
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	47	27
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	926517	892922
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	78168	212350
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	33588	19006
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	21136	20974
з бюджетом	1135	1446	5526
у тому числі з податку на прибуток	1136	31	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3436	1625
Гроші та їх еквіваленти	1165	9414	57803
Інші оборотні активи	1190	1374	1212
Усього за розділом II	1195	148562	318496
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	1075079	1211418

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4350	4350
Капітал у дооцінках	1405	325034	284613
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(775742)	(572681)
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	(446358)	(283718)
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	91058	84838
Довгострокові кредити банків	1510	99	98
Інші довгострокові зобов'язання	1515	64234	1080902
Довгострокові забезпечення	1520	51086	47352
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	206477	1213190
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	43265	36065
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	199291	303
товари, роботи, послуги	1615	252524	5851
розрахунками з бюджетом	1620	25010	11848
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	27172	5072
розрахунками з оплати праці	1630	3602	7834
Поточні забезпечення	1660	7005	6758
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	753898	39936
Усього за розділом III	1695	1314939	281925
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	21	21
Баланс	1900	1075079	1211418

Таблиця 54 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2022 р.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	713342	222845
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(585324)	(236073)
Валовий:	2090		
прибуток		128018	
збиток	2095	()	(13228)
Інші операційні доходи	2120	74767	50383
Адміністративні витрати	2130	(81697)	(60346)
Витрати на збут	2150	(5456)	(4676)
Інші операційні витрати	2180	(67716)	(331370)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	47916	
збиток	2195	()	(359237)
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	200845	35848
Інші доходи	2240	39459	33783
Фінансові витрати	2250	(26621)	(180201)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(70881)	(185435)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	190718	
збиток	2295	()	(655242)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	12343	-12115
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	203061	
збиток	2355	()	(667357)

Приклад аналізу інвестиційної активності підприємств

Складання матриці фінансової стратегії (матриці Франсона-Романе)

Матриця фінансової стратегії дозволяє визначити обсяг коштів, отриманий підприємством окремо в результаті господарської й фінансової діяльності.

До основної господарської діяльності підприємства відносять будь-яку діяльність, пов'язану з виробництвом продукції, вкладенням коштів у виробництво або реалізацію майна.

До фінансової діяльності відносять суми, отримані у вигляді надходжень власних коштів (емісія акцій), позикових коштів і відрахування, пов'язані з вартістю придбаного позикового капіталу.

Розрахунки показників РГД і РФД проведемо у вигляді таблиць 55 і 56, відповідно.

Таблиця 55 – Розрахунки показника господарської діяльності

Показник	Позначка	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
1.Додана вартість	ДВ	1 208,85	1 506,20	3 514,05
а) Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)	ЧД	2 009,15	1 865,90	4 534,15
б) вартість спожитих матеріальних засобів виробництва	МВ	800,3	359,7	1 020,10
2.Брутто-результат експлуатації інвестицій	БРЕІ	657,65	827,90	2 752,25
а) видатки по оплаті праці	ВП	408,7	490,2	607,8
б) обов'язкові платежі, пов'язані з оплатою праці	ОП	156,6	188	228,3
в) всі податки й податкові платежі, крім податку на прибуток	П	-208,8	-325,3	776,5
3.Зміна величини фінансово-експлуатаційних потреб	Δ ФЕП	-67,6	2,4	252,2
а) матеріальні запаси на початок періоду	Зап поч	373,8	342,1	463,1
б) матеріальні запаси на кінець періоду	Зап кін	342,1	463,1	487,4
в) дебіторська заборгованість підприємства на початок періоду	Дз поч	238	382,6	192,5
г) дебіторська заборгованість підприємства на кінець періоду	Дз кін	382,6	192,5	902
д) кредиторська заборгованість підприємства на початок періоду	Кр поч	232,9	413,4	341,9

Кінець таблиці 55

Показник	Позначка	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
е) кредиторська заборгованість підприємства на кінець періоду	Кр кін	413,4	341,9	823,5
ж) ФЕП на початок періоду	ФЕП1	378,9	311,3	313,7
з) ФЕП на кінець періоду	ФЕП2	311,3	313,7	565,9
4. Виробничі інвестиції	ВІ	44,50	-698,70	237,70
5. Звичайні продажі майна	ПМ	0,9	28,2	12,6
РЕЗУЛЬТАТ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	РГД	679,85	1 496,00	2 249,75

Таблиця 56 – Розрахунки результату фінансової діяльності

Показник	Позначка	Значення за 2020 рік	Значення за 2021 рік	Значення за 2022 рік
1. Зміна позикових коштів підприємства	ПК	10	113	-123
а) позикові кошти підприємства на початок періоду	ПК _Н	0	10	123
б) позикові кошти підприємства на кінець періоду	ПК _К	10	123	0
2. Відсотки банку	ВБ	0	0	0
3. Податок на прибуток	ПП	18,6	13,4	87,5
4. Виплачені дивіденди	ВД	0	0	0
5. Суми, отримані від емісії акцій	ЕА	0	0	0
6. Кошти, вкладені в статутні фонди інших підприємств	УФ	0,2	161,1	0,6
7. Довгострокові фінансові вкладення	ДФ _{сер}	0	0	0
8. Отримані відрахування від прибутку заснованих підприємств і доходи від інших довгострокових фінансових вкладень	ОПУ	1,1	189,6	17,6
РЕЗУЛЬТАТ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	РФД	-7,7	128,1	-192,3
РЕЗУЛЬТАТ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	РФГД	672,15	1 624,10	2 057,45

Таким чином, використовуючи значення РФД, РГД і РФГД, розраховані в таблицях, складемо матрицю фінансової стратегії (рис. 17).

	$РФД < 0$	$РФД \approx 0$	$РФД > 0$
$РГД > 0$	1 $РФГД \approx 0$	4 $РФГД > 0$	6 $РФГД \gg 0$
$РГД \approx 0$	7 $РФГД < 0$	2 $РФГД \approx 0$	5 $РФГД > 0$
$РГД < 0$	9 $РФГД \ll 0$	8 $РФГД < 0$	3 $РФГД \approx 0$

Рисунок 17 – Матриця фінансової стратегії

Враховуючи той факт, що в кожному з розглянутих періодів виникає наступна нерівність: $РГД > 10\%$ від ДВ, а $|РФД| < 10\%$ від ДВ, можна говорити про те, що підприємство перебуває в зоні успіху, а саме займає 4-й Квадрант матриці фінансової стратегії. Даний Квадрант має назву «Рантьє» і характеризується тим, що, підприємство не використовує всі свої потенційні можливості з нарощування оборотних коштів або прискорення їх обігу. Таке підприємство має достатній запас коштів, однак воно вкладає їх не у власне виробництво, а надає товарні кредити своїм партнерам. При стабільній економічній ситуації, зростанні або навіть стабільному рівні рентабельності і незначній конкуренції на ринку, можливі переміщення у Квадрант 1, а при погіршенні показників – у Квадрант 7. При значному зростанні рентабельності і прискоренні оборотності коштів, що супроводжуються значними зовнішніми виплатами, підприємство може переміститися у Квадрант 2. Із Квадранта 4 підприємство може переміститися тільки в гірші Квадранти. Це тупиковий напрямок розвитку. За рахунок фінансової діяльності підприємство може лише втримуватися в цьому Квадранті, але не може поліпшити своє фінансове становище.

Виходячи з того, що на підприємстві спостерігається тенденція до прискорення оборотності капіталу підприємства, то в цьому випадку, можна вважати таке його положення стійким і вдалим для діяльності.

КОНТРОЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Контрольна робота виконується за однією з чотирьох запропонованих тем:

1. Комплексний фінансовий аналіз діяльності підприємства.

Ця тема виконується як приклад внутрішньої діагностики, яка виконується співробітником підприємства, що досліджується. Ціллю такого аналізу є пошук слабких та сильних сторін діяльності підприємства, а також обґрунтування на їх основі можливих шляхів удосконалення діяльності підприємства.

Загальний висновок за цією темою роботи виконується з використанням SWOT-аналізу.

2. Фінансовий аналіз діяльності підприємства, що планує диверсифікувати свою діяльність.

Ця тема виконується як приклад внутрішньої діагностики, яка виконується співробітником підприємства, що досліджується. Ціллю такого аналізу є обґрунтування можливості для підприємства розпочати новий напрямок роботи за допомогою власних або позикових коштів.

Загальний висновок за цією темою роботи виконується у вигляді аналітичної записки для керівника підприємства про можливість використання власних коштів або необхідність і можливість залучення позикових коштів для початку нового напрямку роботи.

3. Фінансовий аналіз діяльності підприємства-клієнта банку.

Ця тема виконується як приклад зовнішньої діагностики, яка виконується співробітником кредитного відділу банку, який відповідає за розробку кредитної угоди з підприємством, що досліджується. Ціллю такого аналізу є обґрунтування можливості отримання короткотермінового банківського кредиту для підприємства.

Загальний висновок за цією темою роботи виконується у вигляді проекту рішення кредитної ради банку про можливість отримання кредиту цим підприємством.

4. Фінансовий аналіз діяльності підприємства-клієнта страхової компанії.

Ця тема виконується як приклад зовнішньої діагностики, яка виконується співробітником страхової компанії, яка страхує майно підприємства, що досліджується. Ціллю такого аналізу є обґрунтування доцільності страхування основних фондів цього підприємства, зважаючи на їх ліквідність та ефективність їх використання.

Загальний висновок за цією темою роботи виконується у вигляді проекту рішення страхової ради компанії про можливість страхування майна цього підприємства.

Комплексна робота складається зі вступу, вихідних даних та окремих розділів, в яких викладаються окремі напрямки діагностики, загальних висновків та списку літератури.

У вступі до роботи необхідно дати коротку характеристику підприємства, що досліджується. Така характеристика повинна включати:

- дату заснування організації;
- форму власності;
- основні напрями діяльності.

Вихідні дані – це основна фінансова звітність (Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)») підприємства, що досліджується, за період, не менше ніж три роки.

В роботі студенти виконують аналіз підприємства в такій послідовності.

1. Аналіз майна і ринкової цінності підприємства (експрес- аналіз діяльності підприємства; аналіз структури майна та джерел його фінансування).

2. Управлінська аналіз (аналіз фінансових результатів; операційна аналіз).

3. Фінансовий аналіз (аналіз рентабельності; аналіз ліквідності; аналіз структури капіталу; аналіз ділової активності; аналіз грошових потоків).

4. Аналіз виробничого потенціалу підприємства (аналіз оборотності капіталу).

5. Аналіз економічної безпеки підприємства (аналіз фінансової стійкості; оцінка імовірності настання банкрутства; прогнозування діяльності підприємства за допомогою матриці фінансової стратегії)

6. Аналіз стратегічного протистояння (SWOT-аналіз діяльності підприємства)

Кожний з напрямків діагностики оформлюється у вигляді окремого розділу індивідуальної роботи. Всі розділи (окрім шостого) повинні мати таку структуру:

- коротка характеристика змісту діагностики, що виконується;
- розрахунки у вигляді таблиці;
- графік динаміки показників, що досліджуються;
- висновки за результатами діагностики;
- шляхи подолання негативного стану (якщо в ході діагностики був отриманий негативний результат).

У розділі 6 (висновках) необхідно сформулювати загальну оцінку фінансового стану підприємства, що досліджується, визначити його інвестиційну привабливість та перспективи діяльності на ринку

Висновки в роботі доцільно формувати за допомогою методик оцінки стратегічного протистояння. Найбільш поширеною у світовій практиці є методика SWOT-аналізу (англійська аббревіатура слів: *strengths* – сили, *weaknesses* – слабкості, *opportunities* – можливості, *threats* – загрози). Цей метод є засобом оцінки як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, і використовується в

стратегічному аналізі і у визначенні конкретних перспектив підприємства. В рамках методу **SWOT** підприємство, з одного боку, виявляє і оцінює власні сильні і слабкі сторони, а з іншого боку на їх основі визначає можливості і загрози, відповідно. Результати аналізу звичайно надаються у вигляді табл. 57.

Одна сильна сторона формує лише одну можливість, а слабка – одну загрозу. Для спрощення роботи з формування загальних висновків щодо діяльності підприємства доцільно виносити з кожної методики діагностики лише один висновок, який є сильною або слабкою стороною. Переважна більшість загроз або можливостей визначає подальші перспективи діяльності підприємства на ринку.

Таблиця 57 – SWOT - аналіз діяльності підприємства

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
1. 2...	1. 2...
Можливості	Загрози
1. 2...	1. 2...

Приклад загального висновку при проведенні фінансового аналізу

Висновки по роботі сформулюємо за допомогою методик оцінки стратегічного протистояння. Найпоширенішою у світовій практиці є методика SWOT-аналізу, яка є засобом оцінки як внутрішньому, так і зовнішнього середовища, і використовується в стратегічному аналізі, а також у визначенні конкретних перспектив підприємства. У рамках даного методу визначимо й оцінимо, з одного боку, сильні й слабкі сторони підприємства, а з іншого – на їхній основі визначимо його можливості й погрози.

Результати аналізу відобразимо в таблиці 58.

Провівши комплексний фінансовий аналіз діяльності ПАТ «Автоматика», слід зазначити, що в структурі пасивів підприємства переважає власний капітал, який є показником його фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Такий показник може дозволити підприємству оновити й модернізувати свою виробничо-технологічну базу, впровадити у виробництво досягнення, ноу-хау й тим самим підвищити рівень фондovіддачі основних засобів, забезпечити зростання якості продукції, що випускається, а, отже, і збільшити рівень попиту на свою продукцію.

Виходячи з результатів аналізу майна підприємства, можна говорити, що йому властива агресивна модель фінансування оборотних коштів, яка,

насамперед, характеризується мінімальним ризиком, оскільки гарантований мінімум виробництва забезпечується власним капіталом. У цьому випадку чистий оборотний капітал дорівнює постійній частини оборотного капіталу, тобто тому обсягу обігового капіталу, який повинен підтримуватися на підприємстві для виконання запланованої виробничої програми. Варто відзначити, що такої моделі властива більша ліквідність.

Таблиця 58 – **SWOT - аналіз діяльності підприємства**

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Велика питома вага власних коштів у структурі пасивів 2. Збільшення валової маржі 3. Підвищення фондовіддачі необоротних активів 4. Зниження періоду обороту активів підприємства	1. Зменшення обсягу необоротних активів 2. Відсутність запасу фінансової міцності 3. Низький рівень платоспроможності 4. Великий період обороту дебіторської заборгованості 5. Велика ймовірність настання банкрутства
Можливості	Загрози
1. Переоснащення виробничої й технологічної бази 2. Підтримка рівня рентабельності продукції в перспективі 3. Підвищення рівня прибутковості підприємства 4. Можливість вкладення коштів в інвестиційну й фінансову діяльність	1. Припинення виробничої діяльності 2. Зростання залежності підприємства від рівня попиту на продукцію, що випускається 3. Втрата незалежності від зовнішніх джерел фінансування 4. Виникнення збоїв у виробничому циклі 5. Зниження ділового іміджу підприємства

Проаналізувавши тенденції зміни чистої виручки й чистого прибутку підприємства, можна помітити, що темпи зростання виручки значно перевищують темпи зростання прибутку. Така тенденція, загалом, носить позитивний характер і свідчить про стабільність прибутку підприємства в даний період часу. Відставання зростання прибутку від зростання виручки може бути обумовлене підвищенням собівартості продукції в цей період.

Збільшення валової маржі дозволить підприємству збільшити обсяг своїх постійних витрат без погрози одержання збитків від операційної діяльності. Таким чином, при коливанні цін на такі ресурси, що входять у структуру постійних витрат, як електроенергія, опалення, водопостачання, підприємство має можливість зберегти існуючий рівень рентабельності продукції, що випускається.

Аналіз рентабельності підприємства дозволив виявити динаміку зростання як рентабельності продажів, так і всього капіталу підприємства. Така тенденція в загалі свідчить про поступове зростання попиту на продукцію підприємства, підвищення фондовіддачі його основних засобів, підвищенні

вартості підприємства на вторинному фондовому ринку й більш ефективному використанні його оборотних коштів.

Помітне зростання фондовіддачі необоротних активів свідчить про підвищення ефективності їх використання підприємством і надалі дасть можливість збільшити обсяг виробництва продукції, обсяг продажів і, нарешті, приведе до підвищення рівня прибутковості.

Значне скорочення періоду обороту активів підприємства, особливо за рахунок підвищення оборотності оборотних коштів дасть можливість підприємству здійснити вкладення вільних коштів в інвестиційні проєкти, а також фінансові інструменти за рахунок прискорення вивільнення грошових ресурсів. Це дозволить підприємству підвищити рівень своєї ринкової активності на фінансовому ринку, а також дістати додатковий прибуток від інвестування, яка може бути спрямована на підтримку власної виробничої діяльності.

Проте, за розглянутий період спостерігається динаміка поступового зниження розміру необоротних активів, більшою мірою за рахунок продажу підприємством своїх основних фондів. Якщо провести порівняльний аналіз прибутки підприємства від операційної діяльності і його чистого прибутку, можна помітити значне перевищення чистого прибутку над розміром його прибутку, отриманого безпосередньо від виробничої діяльності. Це свідчить про одержання підприємством додаткових доходів, джерелом яких є саме продаж свого майна. Така тенденція загрожує підприємству поступовим припиненням його виробничої діяльності в майбутньому через відсутність необхідного устаткування для виробництва продукції.

Ще одним негативним моментом у діяльності підприємства слід назвати його низький рівень платоспроможності. Даний фінансовий показник свідчить про те, що у близькому майбутньому підприємство може відчувати нестачу достатньої кількості коштів для безперебійного ведення своєї діяльності, а також своєчасного погашення поточних зобов'язань перед кредиторами, й тим самим поступово втратить свою незалежність перед зовнішніми джерелами фінансування.

Слід також зазначити великий період обороту дебіторської заборгованості підприємства, який був виявлений при аналізі його оборотних активів. Виникнення такої ситуації може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно своїх покупців або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців і свідчить про вимивання капіталу підприємства. Вона може створити підприємству значні труднощі у вигляді виникнення збоїв у виробничому циклі через нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів і виплати заробітної плати основному виробничому персоналу.

Виходячи з результатів комплексного аналізу діяльності підприємства, слід зазначити велику ймовірність настання його банкрутства (виходячи з даних,

отриманих за допомогою п'ятифакторній моделі Альтмана). Така ситуація загрожує підприємству зниженням його ділового іміджу, а саме зниженням його інвестиційної привабливості й втратою довіри з боку споживачів, кредиторів і контрагентів.

Проаналізувавши перспективи розвитку підприємства за допомогою матриці фінансової стратегії Франшона-Романе можна говорити про те, що темпи зростання капіталу підприємства нижче можливих, тобто підприємством задіяні не всі резерви використання ресурсів. У підприємства спостерігається приплив коштів від господарської діяльності, які осідають на розрахунковому рахунку й не використовуються їм у вигідних (найбільш ризикованих) фінансових операціях. Виходячи з того, що на підприємстві спостерігається тенденція до прискорення оборотності капіталу підприємства, то в цьому випадку, можна вважати таке його положення стійким і вдалим для діяльності. І саме тому підприємство має можливість перейти в зону успіху.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативні документи

1. Господарський кодекс України. Документ 436-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2025, підстава - 3586-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2025, підстава - 3813-IX, 3878-IX, 4015-IX, 4113-IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Підручники та навчальні посібники

3. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посібник для студентів ВУЗів / О. Я. Базилінська. – К.: ЦУЛ, 2009. – 328 с.
4. Бандурка О.М., Ковальов Є.В., Садиков М.А., Маковоз О.С. Економіка підприємства: навч.посібник / за ред. О.М. Бандурки. – Харків: ХНУВС. 2017. – 192 с
5. Білик М.Д. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
6. Бланк І.А. Управління формуванням капіталу. – Київ: Ника-Центр, 2012. – 512 с.
7. Бланк І.О. та ін. Управління фінансами підприємств : підручник / І.О. Бланк, Г.В. Управління фінансами підприємств : підручник / І.О. Бланк, Г.В. Ситник, В.С. Андрієць. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 792 с.
8. Возняковська К.А. та ін. Актуальні питання неплатоспроможності (банкрутства) : навчально методичний посібник для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи / Возняковська К.А., Попович О.В., Біленець Д.А., Лещенко О.В. Чернівці, 2022. 63 с.
9. Гайбура Ю.А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю.А. Гайбура. – Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2021. – 176 с.
10. Горовий Д.А. Віртуальний капітал підприємств: проблеми і перспективи його використання [монографія] / Д.А. Горовий. – Х.: Вид-во ХНАДУ, 2013. – 280 с.
11. Горовий Д.А., Федотова К.О. Капітал підприємства: формування та розподіл. Навчальний посібник в схемах та таблицях – Х.: ХНАДУ, 2009. – 94с.
12. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник. Мелітополь: Люкс, 2021. – 260 с.
13. Долінський Л. Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навчально-методичний посібник / Леонід Долінський ; Національний університет "Києво-Могилянська академія". - Київ : НаУКМА, 2022. - 130 с.

14. Дороніна М.С. Управління рухом оборотного капіталу підприємства: Монографія. / М.С. Дороніна, Л.С. Мартюшева, Д.А. Горовий – Х.: ХНАДУ, 2009. – 196 с.
15. Дороніна М.С., Мартюшева Л.С., Горовий Д.А. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навчальний посібник. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. – 156 с.
16. Економічна діагностика: Підручник / В. Л. Дикань, І. В. Токмакова, В. О. Овчиннікова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 284 с.
17. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
18. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник – К.: МАУП, 2000. – 156 с.
19. Кіаран Волш. Ключові показники менеджменту. 100+ фінансових коефіцієнтів для ефективного управління компанією (пер.з англ – Я.Вішталюк). – Вид. «Наш формат», 2003. – 432 с.
20. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
21. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. –К.: ЦУГ, 2008. – 380 с.
22. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: Монографія. – Луцьк: “Надстир’я”, 2007. – 260 с.
23. Крутова А. С., Близнюк О. П., та ін. Фінанси: навчальний посібник; Харк. держ. ун-т харч. та торгівлі. Харків: Лідер, 2013. 560 с.
24. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – К.: Хай-Тек Прес, 2008. – 336 с.
25. Лучко М.Р. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
26. Мицак О. В. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб. / О. В. Мицак, І. Р. Чуй. – Львів : Магнолія-2006, 2007. – 216 с.
27. Мірошніченко О.Ю., Ревуцька Н.В., Гончарова О.М. Управління ресурсами підприємства: Навчальний посібник. – Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. – 217 с.
28. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
29. Подольська В. О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. –К.: ЦУГ, 2007. – 480 с.
30. Приймак С.В., Костишина М.Т., Долбнєва Д.В. Фінансова звітність підприємств: Навчально-методичний посібник. Львів: Ліга-Прес, 2016. 268 с.

31. Салига С. Я. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. – К.: ЦУГ, 2010. – 208 с.
32. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. – К.: ЦУГ, 2006. – 224 с.
33. Терещенко І.В. Власний капітал підприємства: підручник. – Київ: ЕКОБУД, 2004. – 367 с.
34. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник – К.: ЦУГ, 2008. – 554 с.
35. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства: навч. посібник. – Київ: КНЕУ, 2013. – 440 с.

Ресурси мережі Інтернет

36. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
37. Офіційний сайт Державної установи Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.smida.gov.ua](http://www.smida.gov.ua)
38. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com>
39. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
40. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
41. Фінансова звітність зарубіжних компаній. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.corporateinformation.com>
42. Індекс цін виробників. Мінфін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/prodprice/>

ДОДАТОК А

Додаток 1 до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»		КОДИ
	Дата (рік, місяць, число)	01
Підприємство _____	за ЄДРПОУ	
Територія _____	за КОАТУУ	
Організаційно-правова форма господарювання _____	за КОПФГ	
Вид економічної діяльності _____	за КВЕД	

Середня кількість працівників¹ _____

Адреса, телефон _____

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

БАЛАНС (Звіт про фінансовий стан)

на _____ 20__ р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Інвестиційна нерухомість	1015		
первісна вартість	1016		

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
знос	1017		
Довгострокові біологічні активи	1020		
первісна вартість	1021		
накопичена амортизація	1022		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Гудвіл	1050		
Відстрочені аквізиційні витрати	1060		
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Виробничі запаси	1101		
Незавершене виробництво	1102		
Готова продукція	1103		
Товари	1104		
Поточні біологічні активи	1110		
Депозити перестрахування	1115		
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Частка перестраховика у страхових резервах	1180		
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181		

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
резервах збитків або резервах належних виплат	1182		
резервах незароблених премій	1183		
інших страхових резервах	1184		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300		
Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Емісійний дохід	1411		
Накопичені курсові різниці	1412		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Інші резерви	1435		
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Пенсійні зобов'язання	1505		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521		
Цільове фінансування	1525		
Благодійна допомога	1526		
Страхові резерви, у тому числі:	1530		
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітної періоду)	1531		
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітної періоду)	1532		
резерв незароблених премій; (на початок звітної періоду)	1533		
інші страхові резерви; (на початок звітної періоду)	1534		
Інвестиційні контракти;	1535		

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
Призовий фонд	1540		
Резерв на виплату джек-поту	1545		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
за одержаними авансами	1635		
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
за страховою діяльністю	1650		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900		

Керівник
Головний бухгалтер

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число) _____
за ЄДРПОУ _____

КОДИ		
		01

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

за _____ 20__ р.

Форма № 2

Код за
ДКУД

1801003

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Чисті зароблені страхові премії	2010		
Премії підписані, валова сума	2011		
Премії, передані у перестраховування	2012		
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	()	()
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		
Валовий:			
прибуток	2090		
збиток	2095	()	()
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		
Інші операційні доходи	2120		
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		
Адміністративні витрати	2130	()	()
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	()	()
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190		
збиток	2195	()	()

Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	()	()
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290		
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350		
збиток	2355	()	()

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500		
Витрати на оплату праці	2505		
Відрахування на соціальні заходи	2510		
Амортизація	2515		
Інші операційні витрати	2520		
Разом	2550		

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число) _____
за ЄДРПОУ

КОДИ

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

за 20__ р.

Форма № 3 Код за ДКУД 1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000		
Повернення податків і зборів	3005		
у тому числі податку на додану вартість	3006		
Цільового фінансування	3010		
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011		
Надходження авансів від покупців і замовників	3015		
Надходження від повернення авансів	3020		
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025		
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035		
Надходження від операційної оренди	3040		
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045		
Надходження від страхових премій	3050		

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055		
Інші надходження	3095		
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	()	()
Праці	3105	()	()
Відрахувань на соціальні заходи	3110	()	()
Зобов'язань з податків і зборів	3115	()	()
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116		
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117		
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118		
Витрачання на оплату авансів	3135		
Витрачання на оплату повернення авансів	3140		
Витрачання на оплату цільових внесків	3145		
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150		
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155		
Інші витрачання	3190	()	()
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195		
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200		
необоротних активів	3205		
Надходження від отриманих: відсотків	3215		
дивідендів	3220		
Надходження від деривативів	3225		
Надходження від погашення позик	3230		
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235		
Інші надходження	3250		
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	()	()
необоротних активів	3260	()	()
Виплати за деривативами	3270	()	()
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255		

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
необоротних активів	3260		
Інші платежі	3290	()	()
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295		
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300		
Отримання позик	3305		
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310		
Інші надходження	3340		
Витрачання на:			
Викуп власних акцій	3345	()	()
Погашення позик	3350		
Сплату дивідендів	3355	()	()
Витрачання на сплату відсотків	3360		
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365		
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370		
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375		
Інші платежі	3390	()	()
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395		
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400		
Залишок коштів на початок року	3405		
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410		
Залишок коштів на кінець року	3415		

Керівник

Головний бухгалтер

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число) _____
за ЄДРПОУ _____

КОДИ		

Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)

за 20__ р.

Форма № 3-н Код за ДКУД 1801006

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	3500				
Коригування на: амортизацію необоротних активів	3505		X		X
збільшення (зменшення) забезпечень	3510				
збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	3515				
збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	3520				
Зменшення (збільшення) оборотних активів	3550				
Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	3560				
Грошові кошти від операційної діяльності	3570				
Сплачений податок на прибуток	3580	X		X	

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1	2	3	4	5	6
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195				
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200		X		X
необоротних активів	3205		X		X
Надходження від отриманих: відсотків	3215		X		X
дивідендів	3220		X		X
Надходження від деривативів	3225		X		X
Інші надходження	3250		X		X
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	X		X	
необоротних активів	3260	X		X	
Виплати за деривативами	3270	X		X	
Інші платежі	3290	X		X	
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295				
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження від: Власного капіталу	3300		X		X
Отримання позик	3305		X		X
Інші надходження	3340		X		X
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	X		X	
Погашення позик	3350	X		X	
Сплату дивідендів	3355	X		X	
Інші платежі	3390	X		X	

Стаття	Код рядка	За звітний період		За аналогічний період попереднього року	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1	2	3	4	5	6
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395				
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400				
Залишок коштів на початок року	3405		X		X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410				
Залишок коштів на кінець року	3415				

Керівник
Головний бухгалтер

Підприємство _____
(найменування)

Дата (рік, місяць, число) _____
за ЄДРПОУ _____

КОДИ		
		01

Звіт про власний капітал
за _____ 20__ р.

Форма № 4 Код за ДКУД 1801005

Стаття	Код рядка	Зареєстр ований (пайови й) капітал	Капіта л у дооцін ках	Додатко вий капітал	Резервн ий капітал	Нерозподіл ений прибуток (непокрити й збиток)	Неоплаче ний капітал	Вилуче ний капітал	Всьо го
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000								
Коригування:									
Зміна облікової політики	4005								
Виправлення помилок	4010								
Інші зміни	4090								
Скоригований залишок на початок року	4095								
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100								
Інший сукупний дохід за звітний період	4110								
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111								
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	4112								
Накопичені курсові різниці	4113								
Частка іншого сукупного доходу асоційованих і	4114								

Стаття	Код рядка	Зареєстр ований (пайови й) капітал	Капіта л у дооцін ках	Додатко вий капітал	Резервн ий капітал	Нерозподіл ений прибуток (непокрити й збиток)	Неоплаче ний капітал	Вилуче ний капітал	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
спільних підприємств									
Інший сукупний дохід	4116								
Розподіл прибутку: Виплати власникам (дивіденди)	4200								
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205								
Відрахування до резервного капіталу	4210								
Сума чистого прибутку, належна до бюджету відповідно до законодавства	4215								
Сума чистого прибутку на створення спеціальних (цільових) фондів	4220								
Сума чистого прибутку на матеріальне заохочення	4225								
Внески учасників: Внески до капіталу	4240								
Погашення заборгованості з капіталу	4245								
Вилучення капіталу:	4260								

Стаття	Код рядка	Зареєстро- ваний (пайови- й) капітал	Капіта- л у дооцін- ках	Додатко- вий капітал	Резервн- ий капітал	Нерозподіл- ений прибуток (непокрити- й збиток)	Неоплаче- ний капітал	Вилуче- ний капітал	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Викуп акцій (часток)									
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265								
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270								
Вилучення частки в капіталі	4275								
Зменшення номінальної вартості акцій	4280								
Інші зміни в капіталі	4290								
Придбання (продаж) неконтрольовано- ї частки в дочірньому підприємстві	4291								
Разом змін у капіталі	4295								
Залишок на кінець року	4300								

Керівник
Головний бухгалтер

Навчальне видання

ГОРОВИЙ Дмитро Анатолійович
ПРОХОРЕНКО Олена Вікторівна

БІЗНЕС-ДІАГНОСТИКА.
ЧАСТИНА 1. ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА
Навчальний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»

Відповідальна за випуск проф. Шматько Н. М.
Роботу до видання рекомендував проф. Кучинський В. А.

В авторській редакції

План 2024 р., поз. 134

Підп. до друку 2025р. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 9,25.

Видавничий центр НТУ «ХП».
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.
61002, Харків, вул. Кирпичова, 2

Електронне видання